

**T.C.
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI**

**SELEUKOS KRALİÇELERİNİN SİYASİ
VE KAMUSAL ALANDAKİ
FAALİYETLERİ**

Meltem TEMİZKAN

DOKTORA TEZİ

**KAHRAMANMARAŞ
HAZİRAN-2022**

**T.C.
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI**

SELEUKOS KRALİÇELERİNİN SİYASİ VE KAMUSAL ALANDAKİ FAALİYETLERİ

DANIŞMAN	: Doç. Dr. Ercüment YILDIRIM
JÜRİ	: Prof. Dr. L. Gürkan GÖKÇEK
JÜRİ	: Doç. Dr. Nurgül YILDIRIM
JÜRİ	: Doç. Dr. Okay PEKŞEN
JÜRİ	: Dr. Öğr. Üyesi Samet ALIÇ

Meltem TEMİZKAN

DOKTORA TEZİ

**KAHRAMANMARAŞ
HAZİRAN-2022**

KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI

ÖZET

DOKTORA TEZİ

**SELEUKOS KRALİÇELERİNİN SİYASİ VE
KAMUSAL ALANDAKİ FAALİYETLERİ**

Meltem TEMİZKAN

Danışman : Doç. Dr. Ercüment YILDIRIM

Yıl : 2022, Sayfa: VIII+123

Jüri : Doç. Dr. Ercüment YILDIRIM (Başkan)
: Prof. Dr. L. Gürkan GÖKÇEK (Üye)
: Doç. Dr. Nurgül YILDIRIM (Üye)
: Doç. Dr. Okay PEKŞEN (Üye)
: Dr. Öğr. Üyesi Samet ALIÇ (Üye)

Makedonya'dan günümüz Hindistan coğrafyasına kadar yayılmış olan Büyük İskender'in imparatorluğu, ölümünün ardından komutanları arasında paylaşılmıştır. Bu büyük topraklarda komutanlar tarafından yönetim ağının oluşturulmasıyla siyasi, ekonomik ve kültürel boyutlu düzen yeniden şekillenmeye başlamıştır. Yeniden şekillenen bu idari yapılanmada gerçekleştirilen diplomatik evlilikler, Hellenistik kraliyet kadınlarının siyasi figür hâline dönüşmelerine neden olmuştur. Seleukos kraliyet kadınlarının da diğer Hellenistik krallıklar ile olan diplomatik ilişkilerdeki rolü önemli bir süreci yansıtmıştır. Özellikle Ptolemaioslar ile Seleukoslar arasında uygulanmak istenen denge politikası gereğince siyasi evlilikler sıklıkla düzenlenmiştir. Bu uygulama iki krallık arasında diplomatik krizlere yol açmış ve kraliyet kadınlarının siyasi yöndeki önemini anlaşılmamasını sağlamıştır.

Seleukos kraliçelerine krallar tarafından ithaf edilen kentler ve kraliçelere kültler dâhilinde yapılan onurlandırmalar, kraliçelerin Seleukos Krallığı'na önemsendiğini vurgulamıştır. Kraliçelere ait resmi yazışmalar ise, onların siyasi ve kamusal düzendeki faaliyet alanlarının belirlenmesinde etken olmuştur. Seleukos kraliçelerinin hanedanlık içerisinde tek başlarına kraliyet yetkisine sahip olma yönünde çaba sarf etmeleri ve kendi adlarına sikke bastırmaya çalışmaları siyasi etkinliklerinin zamanla genişlediğini göstermiştir. Bu çalışmada birincil kaynaklar çerçevesinde Seleukos kraliçelerinin siyasi ve kamusal alandaki faaliyetlerinin analizi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Büyük İskender, Hellenistik Dönem, Diplomatik Evlilik, Seleukoslar, Kraliçe.

**DEPARTMENT OF HISTORY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM UNIVERSITY**

ABSTRACT

PhD THESIS

**POLITICAL AND PUBLIC ACTIVITIES
OF THE SELEUCID QUEENS**

Meltem TEMİZKAN

Supervisor : Doç. Dr. Ercüment YILDIRIM

Year : 2022, Pages: VIII+123

Jury : Doç. Dr. Ercüment YILDIRIM (Chairperson)
: Prof. Dr. L. Gürkan GÖKÇEK (Member)
: Doç. Dr. Nurgül YILDIRIM (Member)
: Doç. Dr. Okay PEKŞEN (Member)
: Dr. Öğr. Üyesi Samet ALIÇ (Member)

The empire of Alexander the Great, which spread from Macedonia to present-day India, was shared among his commanders after his death. With the establishment of the administrative network by the commanders in these great lands, the political, economic and cultural order began to be reshaped. Diplomatic marriages in this reshaped administrative structure caused Hellenistic royal women to become political figures. The role of Seleucid royal women in diplomatic relations with other Hellenistic kingdoms reflected an important process. Political marriages were frequently arranged in accordance with the balance policy to be implemented, especially between the Ptolemies and the Seleucids. This practice led to diplomatic crises between the two kingdoms and enabled the understanding of the political importance of royal women.

The cities dedicated to the Seleucid queens by the kings and the honors made to the queens within the cults emphasized that the queens were cared for by the Seleucid Kingdom. The official correspondence of the queens, on the other hand, has been a factor in determining their fields of activity in the political and public order. The efforts of the Seleucid queens to have royal authority on their own in the dynasty and their efforts to mint coins in their own name showed that their political activities expanded over time. In this study, it is aimed to analyze the activities of the Seleucid queens in the political and public sphere within the framework of primary sources.

Keywords: Alexander the Great, Hellenistic Period, Diplomatic Marriage, Seleucids, Queen.

ÖN SÖZ

“Seleukos Kraliçelerinin Siyasi ve Kamusal Alandaki Faaliyetleri” adlı bu çalışmada Seleukos kraliyet kadınlarının Hellenistik dönemdeki siyasi yetki ve faaliyetleri ele alınmaya çalışılmıştır. Hellenistik krallıklar arasında diplomatik evlilikler gerçekleştirilmiş ve bu dönemde kraliyet mensubu kadınların siyasi yönde etkili olduğu anlaşılmıştır. Kraliçelerin yönetimde ve krallıklar arası ilişkilerdeki rolleri, sosyo-ekonomik ve kültürel anlamdaki faaliyetleri krallık içerisinde gerekli gördükleri yerlere sosyal yardımda bulunmalarıyla şekillenmiştir. Ayrıca kraliçeleri onure edebilmek amacıyla krallar tarafından adlarına inşa edilen kentlerin Hellenistik krallıklar arasında etkin bir saygınlık sağladığı belirlenmiştir. Böylelikle bu kadınların krallıktaki diplomatik, sosyo-ekonomik ve kültürel anlamdaki öneminin analizi araştırılmaya değer bulunmuştur.

Bu çalışmada, tezin her aşamasında değerli zamanını ve bilgilerini benimle paylaşan danışmanım, kıymetli hocam Doç. Dr. Ercüment YILDIRIM’a, öğrenimim boyunca her türlü desteğini benden hiç esirgemeyen ve tez çalışmamın yürütülmesinde büyük bir özveri ve sabır ile benimle ilgilenen değerli hocam Doç. Dr. Nurgül YILDIRIM’a sonsuz teşekkür ederim. Tez İzleme Komitemde yer alan Prof. Dr. Orhan DOĞAN’a, yardımlarından dolayı değerli arkadaşlarım Ahmet ÇAPARLAR ve Alaaddin KALAYCI’ya teşekkür borçluyum. Her daim desteklerini benden esirgemeyen aileme minnettarım.

Meltem TEMİZKAN
KAHRAMANMARAŞ/HAZİRAN-2022

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT.....	II
ÖN SÖZ	III
İÇİNDEKİLER	IV
KISALTMALAR LİSTESİ	VI
EKLER LİSTESİ	VIII
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi	2
1.2. Araştırmanın Yöntemi.....	2
1.3. Araştırmanın Kapsamı	4
2. KONU İLE İLGİLİ ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR.....	5
3. TEZİN TAMAMLANMASIYLA BİLİMSEL BİRİKİME SAĞLANACAK KATKI VE YARARLAR	7
4. HELLENİSTİK DEVLETLERİN GENEL SİYASİ GÖRÜNÜMÜ VE SELEUKOS KRALLIĞI.....	8
4.1. Hellenistik Devletlerin Kuruluşu	8
4.2. Seleukos Krallığı'nın Kuruluşu ve Bu Krallıktaki Siyasi İşleyiş.....	23
5. HELLENİSTİK DEVLETLERDEKİ SELEUKOS KÖKENLİ KRALİÇELER VE BU KRALİÇELERİN SİYASİ ETKİNLİKLERİ	36
5.1. Anadoludaki Hellenistik Krallıklardaki Seleukos Kökenli Kraliçeler	36
5.1.1. Pontos/Pontus Krallığı'ndaki Kraliçeler	36
5.1.2. Kappadokia/Kapadokya Krallığı'ndaki Kraliçeler.....	37
5.1.3. Armenia Krallığı'ndaki Kraliçeler	41
5.1.4. Kommagene Krallığı'ndaki Kraliçeler.....	41
5.2. Anadolu Dışındaki Hellenistik Krallıklardaki Seleukos Kökenli Kraliçeler	43
5.2.1. Ptolemaios Krallığı'ndaki Kraliçeler	43
5.2.2. Antigonos Krallığı'ndaki Kraliçeler.....	45
5.2.3. Kyrene Krallığı'ndaki Kraliçeler	46
6. SELEUKOS KRALİÇELERİ VE BU KRALİÇELERİN HELLENİSTİK DİPLOMASİDEKİ YERİ.....	49
6.1. Erken Dönem Seleukos Kraliçeleri.....	49

6.1.1. Kraliçe I. Apama	52
6.1.2. Kraliçe I. Stratonike	58
6.1.3. Kraliçe I. Laodike.....	66
6.1.4. Kraliçe Berenike Phernophoros/Syra	74
6.1.5. Kraliçe III. Laodike	76
6.1.6. Kraliçe IV. Laodike.....	87
6.2. Seleukos Krallığı'ndaki Ptolemaios Kökenli Kraliçeler	91
6.2.1. Kraliçe Kleopatra Thea	92
6.2.2. Kraliçe Kleopatra Tryphaena	98
6.2.3. Kraliçe IV. Kleopatra	99
6.2.4. Kraliçe V. Kleopatra Selene.....	100
7. SONUÇ VE TARTIŞMA	104
KAYNAKLAR	106
ÖZ GEÇMİŞ	
EKLER	

KISALTMALAR LİSTESİ

A.D.	: Milat'tan Sonra
AJN	: American Journal of Numismatics
AJP	: The American Journal of Philology
APF	: Archiv für Papyrusforschung und verwandte Gebiete
AÜDTCF	: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi
BC.	: Milat'tan Önce
BCH	: Bulletin de correspondance hellénique
bkz.	: Bakınız
BM	: British Museum
BMC	: British Museum Coins
BMC Seleucids	: Percy Gardner, Catalogue of Greek Coins: The Seleucid Kings of Syria, London 1878.
C.	: Cilt
C.A.	: Yaklaşık
CAH	: Cambridge Ancient History
Cedrus	: Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü
CIG	: Corpus Inscriptionum Graecarum
Çev.	: Çeviren
Didyma II	: Eds.: Rehm, A., Harner, R., 1958. Die Inschriften, Berlin.
Ed.	: Editör
Eds.	: Editörler
Fasc.	: Fasciculus
FGrH	: Ed.: F. Jacoby, 1923. Fragmente der Griechischen Historiker, Berlin, Leiden.
GRBS	: Greek, Roman, and Byzantine Studies
IDidyma	: Ed.: Rehm, A., 1914. Die Inschriften Milet, vol. 3, Berlin.
İ.Ö.	: İsa'dan Önce
JHS	: The Journal of Hellenic Studies
JRS	: The Journal of Roman Studies
Karanos	: Bulletin of Ancient Macedonian Studies
Kebikeç	: İnsan Bilimleri İçin Kaynak Araştırmaları Dergisi
km.	: Kilometre
MDAI (A)	: Mitteilungen des deutschen archäologischen Instituts. Athenische Abteilung (Berlin).
MÖ	: Milat'tan Önce
MS	: Milat'tan Sonra
OGIS	: Orientis Graeci Inscriptiones Selectae (W. Dittenberger).
OLBA	: Mersin Üniversitesi, Kilikia Arkeolojisini Araştırma Merkezi Süreli Bilimsel Yayını
Phaselis	: Journal of Interdisciplinary Mediterranean Studies
Phoenix	: Phoenix. Journal of the Classical Association of Canada
RC	: Charles Bradford WELLES, Royal Correspondence in the Hellenistic Period-A Study in Greek Epigraphy, London 1934.
ss.	: Sayfa Sayısı
S.	: Sayı
SEG	: Supplementum Epigraphicum Graecum
TAD	: Tarih Araştırmaları Dergisi

TOD	: Tarih Okulu Dergisi
TTK	: Türk Tarih Kurumu Yayınları
v.d.	: Ve diğerleri
vdd.	: Ve devamının devamı
Vol.	: Volumen
yy.	: Yüzyıl

EKLER LİSTESİ

Ek : 1. Hellenistik Devletler Haritası

Ek : 2. Seleukos Prensesi/Kommagene Kraliçesi VII. Laodike Thea

Ek : 3. Seleukos Kralı VIII. Antiokhos Grypos, Seleukos Kraliçesi Kleopatra Tryphaena ve Seleukos Prensesi/Kommagene Kraliçesi VII. Laodike Thea (Kaya Kabartmalarına Ait Çizimler-Nemrut Dağı)

Ek : 4. I. Kleopatra Sikke

Ek : 5. Borsippa (Antiokhos) Silindir

Ek : 6. Kraliçe III. Laodike'nin Iasos'a (Kıyıkışlacık Köyü/Güllük/Muğla) Mektubu (MÖ 196)

Ek : 7. III. Laodike Bronz Portre Taç

Ek : 8. IV. Laodike Bronz Sikke

Ek : 9. IV. Laodike ve oğlu Antiokhos Sikke

Ek : 10. I. Demetrios ve IV. Laodike/V. Laodike Sikke

Ek : 11. Kleopatra Thea ve I. Aleksandros Balas Çift Portre Sikkeler

Ek : 12. Kleopatra Thea ve I. Aleksandros Balas Gümüş Sikke (Seleukeia Pieria)

Ek : 13. Kleopatra Thea Sikke (Ake-Ptolemais)

Ek : 14. Kleopatra Thea ve VIII. Antiokhos Grypos Sikke-1

Ek : 15. Kleopatra Thea ve VIII. Antiokhos Grypos Sikke-2

Ek : 16. Seleukos Hanedan Üyeleri

Ek : 17. Ptolemaios Hanedan Üyeleri

Ek: 18. Antigonos Hanedan Üyeleri

1. GİRİŞ

Makedonya Kralı Büyük İskender'in (MÖ 356-323) ölümünden sonraki süreçte ele geçirmiş olduğu dünya imparatorluğu komutanları tarafından paylaşıldıktan sonra Hellenistik krallıklar kurulmaya başlamıştır. Bu krallıkların siyasi iki gücü ise Yakın Doğu'da Seleukoslar ve Mısır'da Ptolemaioslar olmuştur. Bu iki güç ve yakın coğrafyalarındaki diğer Hellenistik krallıklar arasında oluşturulmaya çalışılan siyasi dengede, evlilikler yoluyla kurulan ittifaklar önemli bir diplomasi aracı olarak kullanılmıştır.

Hellenistik krallıkların ortak çıkarlar çerçevesinde hem siyasi ve ekonomik hamle geliştirme, hem de kendi aralarındaki barışı kontrol altına alabilme çabası genellikle diplomatik evlilikler üzerinden sağlanmaya çalışılmış aynı zamanda bu evlilikler krallıkların kamusal düzenleri üzerinde de etkin kılınmaya çalışılmıştır.

Hellenistik krallıklar arasındaki diplomatik evliliklerde öncelikle var olan ya da gelebilecek tehdidin ortadan kaldırılması hedeflenmiştir. Bu açıdan bakıldığında dönemin siyasi dengelerini belirleyen Seleukoslar ve Ptolemaioslar hem birbirleri arasında, hem de diğer Hellenistik krallıklar ile bu ittifak yöntemini geçerli kılmaya çalışmışlardır.

Çalışma konusunu oluşturan ve MÖ 312/311 yılında kurulmuş olan Seleukos Krallığı'nın prensesleri, evlilik ittifaklarında Hellenistik dünyanın politik yapısında oldukça yetkinleşen siyasi figürler hâlini almışlardır.

Bu çalışma kapsamında, Hellenistik dünyanın temel siyasi figürlerinden olan prenseslerin/kraliçelerin yetki ve faaliyet alanlarının belirlenmesi amacıyla öncelikle tezin giriş bölümünde çalışmanın yöntemi ve kapsamı hakkında bilgi verilmiştir. Tezin ikinci bölümünde konu ile ilgili önceki çalışmalar, üçüncü bölümde ise tezin tamamlanmasıyla bilimsel birikime sağlanacak katkı ve yararlar açıklanmıştır. Tezin dördüncü bölümünden itibaren Hellenistik Devir hakkında genel bir değerlendirme ile birlikte bu dönem krallıklarının siyasi görünümü ana hatlarıyla incelenmiştir. Tez kapsamında Seleukoslar ile siyasi evliliklerin yoğunlaştığı Hellenistik krallıkların tarihi hakkında genel anlamda bilgi verilmiştir. Tezin beşinci bölümünde Hellenistik krallıklar kendi içlerinde bağımsızlık yıllarına göre listelenmiş ve Seleukos prenseslerinin bu krallıklardaki diplomasideki etkinlikleri değerlendirilmeye alınmıştır. Bu prenseslerin hanedanlar arası siyasi ilişkilerdeki rollerinin Seleukos Krallığı'na sosyal ve ekonomik açıdan etkilerinin analizi yapılmıştır. Çalışmanın altıncı bölümünde ise, Seleukos kraliçelerinin yönetimde söz sahibi olma çabalarıyla birlikte şekillenen siyasi yapı ve bu yapının devamlığının Seleukos Krallığı'na etkileri ele alınmıştır. Seleukos kraliçelerinin sikke bastırmalarının ve buna bağlı olarak yönetimde tek başlarına hak talep etme girişimlerinin etken oluşturduğu siyasi gücün temel etkenleri üzerinde değerlendirmeler yapılmıştır. Seleukos kraliçelerinin kamusal yöndeki faaliyetleri resmi yazışmaları ile birlikte ortaya çıkmış böylelikle bu yazışmalar doğrultusunda alınan kararların analizi

hedeflenmiştir. Ayrıca Seleukos krallarının Hellen kültür öğelerini yaygınlaştırma kapsamında kurdukları kentlere kraliçelerin isimlerini vermeleri ile birlikte gelişen saygınlıkları değerlendirilmiştir.

1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

“Seleukos Kraliçelerinin Siyasi ve Kamusal Alandaki Faaliyetleri” başlıklı bu tezde MÖ 312-64 yılları arasında Yakın Doğu’nun büyük bir bölümüne egemen olan Seleukosların kraliyet ailesine mensup kadınlarının faaliyet alanlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu tez kapsamında antik ve epigrafik kaynakların yanı sıra nümizmatik veri ve modern literatür incelenmiştir. Bu kaynaklar ışığında Seleukosların kraliyet ailesine mensup kadınlarının gerek siyasi gerekse sosyo-kültürel bağlamdaki icraatları ele alınarak öncelikle Seleukoslar, sonrasında ise diğer Hellenistik krallıklar içerisindeki rolleri ve bu rollerin önemi belirlenmiştir.

Seleukos kraliçelerinin siyasi yönde yetkilerinin artmış olduğu anlaşılmış ve bu yetkiler sonucunda kraliçelerin her durumda kraliyet tahtını kendi çıkarları doğrultusunda ellerinde tutmaya çalıştıkları gözlemlenmiştir. Böylelikle bu tezde, Seleukos kraliyet kadınlarının yetki alanlarının netleştirilmesi, diplomasideki rolleri ve Hellenistik dünyada Seleukos kraliçelerinin öne çıkan faaliyetlerinin kayıt altına alınması amaçlanmıştır.

1.2. Araştırmanın Yöntemi

Seleukos preseslerini/kraliçelerini ele alan bu tezde, tarih ilminin metodolojisine uygun bir yöntem izlenmiştir. Bu yöntemle araştırma yapılmış, antik, epigrafik, nümizmatik kaynak ve modern literatür incelenmiştir. İncelemenin ardından öncelikle “Hellenistik” teriminin anlamı ile birlikte, bu dönemdeki krallıklar açıklanmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmada, Seleukoslar ile ilgili genel bilgi kronolojik bir biçimde verilmiştir. Seleukos hanedanlığı kraliçelerinin faaliyetleri ele alınmış ve bu faaliyetler doğrultusunda kraliçelerin diğer Hellenistik krallıklar ile olan siyasi ilişkilerdeki rolü irdelenmiştir.

Tez kapsamında antik kaynaklarla ilgili olarak Megalopolisli (Arkadia) tarihçi Polybios’un (Πολύβιος), (MÖ 200-120) kaleme aldığı 40 kitaplık “Dünya Tarihi” (*Historiai [Ιστορῆσαι]*) adlı eserinden yararlanılmıştır. Bu eser MÖ 3. yüzyıl sonlarından, 2. yüzyıl ortaları arasındaki dönemi kapsamıştır.

Aggrionlu (Sicilya) tarihçi Diodorus (Διόδωρος) Sicilya’nın (MÖ 90-20) kaleme aldığı “*Bibliothēke [Βιβλιοθήκη]*” adlı 40 kitaplık eserinin XVII.-XX. kitaplarında, Büyük İskender’in ölümü ve ardılları arasındaki mücadeleler işlenmiştir. Seleukos siyasi süreci ile ilgili gelişmeler bağlamında eser irdelenmiştir.

Amaseialı (Pontos) coğrafyacı ve tarihçi Strabon'un (Στράβων) (MÖ 64-MS 21) XVII kitaplık *Geographika* (Γεωγραφικά) adlı eserinin XII. XIII. ve XIV. kitaplarında Küçük Asya (Asia) konu edilmiştir. Anadolu coğrafyasında Seleukos kraliçelerine krallar tarafından ithaf edilen kentler kapsamında eser incelenmiştir.

Yunan biyografi yazarı Plutarkhos'un (MS 46-120) devlet adamları ve komutanların otobiyografisini ele aldığı "*Bioi paralleloi-Paralel Yaşamlar*", (Plutarch Live's) adlı eserinden de tez kapsamında yararlanılmıştır.

Nikomedelialı (İzmit) tarihçi Lucius Flavius Arrianus'un (MS 2. yy.) Makedonya Kralı Büyük İskender'in Pers savaşlarını ve hayatını konu alan *Aleksandrou Anabasis/İskender'in Anabasis'i* adlı eserinden Büyük İskender ve ardılları bağlamında faydalanılmıştır. Bir başka Antikçağ yazarı olan İskenderiyeli tarihçi Appianos'un (Αππιανός) (MS 2. yy.) "*Rhomaika-Roma Tarihi*" adlı eseri de tez kapsamında irdelenmiştir. XXIV kitap halinde düzenlenen kitabın Seleukoslar ile ilgili önemli bilgi içeren XI. (*Syriake [Συριακή]*) bölümünden yararlanılmaya özen gösterilmiştir.

Epigrafik kaynaklara bakıldığında, *Orientis Graeci Inscriptiones Selectae* (OGIS)'ten yararlanılmıştır. Bu eser, W. Dittenberger tarafından 1903-1905 yılları arasında hazırlanmış Küçük Asya (Asia), Suriye (Syria) ve Mısır'da bulunmuş Yunanca yazıtlardan oluşmuştur. Bu yazıtlardan OGIS 213: Miletus/Milet (Didim/Aydın) kararnamesi olup, kararnamede Kraliçe I. Apama'nın Miletliler tarafından onure edildiği belirtilmiştir. OGIS 225: Seleukos Kralı II. Antiokhos Theos'un boşanmış olduğu eski eşi Kraliçe I. Laodike'ye vermiş/satmış olduğu arazi ile ilgili bilgiler içermiş, bu yönüyle Seleukos Krallığı'nda kadının haklarını temsil niteliği taşımıştır. OGIS 237: İasos'ta (Kıyıkışlacık Köyü/Güllük/Muğla) bulunmuş ve Kraliçe III. Laodike'nin mektubunu içermiştir. Mektup, kraliçelerin kamusal bağlamda kraliyet içerisindeki yetkisini ortaya koymuş ve bu kraliçelerin faaliyetlerinin anlaşılmasını sağlamıştır.

Epigrafik kaynaklardan olan *Supplementum Epigraphicum Graecum* (SEG) (1-25 Leiden 1923; 26-7 Alphen 1979-80; 28 v.d. Amsterdam 1982) Yunanca yazıtlardan oluşmuştur. Bu yazıtlardan SEG 39, 1284: Kraliçe III. Laodike'nin Sardeis'e (Sart/Manisa) yazmış olduğu mektubunu ve SEG 39, 1285: Kral III. Antiokhos Megas'ın Sardeis'e (Sart/Manisa) yazmış olduğu mektubunu içermiştir. Bu mektuplar, kral ve kraliçenin kraliyet içerisindeki etkinlik alanlarının ve kentler ile olan ilişkilerinin anlaşılmasını sağlamıştır. Bir diğer epigrafik kaynak olan C. B. WELLES'in *Royal Correspondence in Hellenistic Period* (RC), New Haven, 1934 adlı eser ise, Hellenistik dönem krallıklarına ait resmi yazışmaları ele almıştır. Bu eserde yer alan RC 18: II. Antiokhos Theos'un Metrophanes'e mektubunu (MÖ 254/253), RC 19: Metrophanes'in Nicomakhos'a mektubunu (MÖ 254/253) ve RC 20: Bir *hippark*'ın raporunu (MÖ 254/253) ele almıştır. Bu metinler Seleukosların hem Anadolu topraklarındaki etkinlik

alanlarını ve hiyerarşi düzenini, hem de kraliçelerin haklarını belirten bilgileri kapsamıştır.

Nümizmatik kaynaklardan Percy Gardner, *Catalogue of Greek Coins: The Seleucid Kings of Syria*, London 1878 (BMC Seleucids)'den Seleukos kraliçeleri adına basılmış olan sikkeler bağlamında yararlanılmıştır. Arthur Houghton'un "*Coins of the Seleucid Empire from the Collection of Arthur*, 1983 ve aynı yazarın "*The double portrait coins of Alexander I Balas and Cleopatra Thea*", 1988 adlı çalışmaları yine Seleukos kraliçeleri adına basılmış olan sikkeler doğrultusunda incelenmiştir.

1.3. Araştırmanın Kapsamı

Seleukos Krallığı MÖ 312-64 yılları arasında Büyük İskender'in ulaşmış olduğu geniş toprakların büyük bir bölümünde hüküm süren Makedon-Yunan kökenli bir hanedanlığı temsil etmiştir. Bu hanedanlığın tarihi özellikle günümüz Anadolu, Mezopotamya ve Suriye topraklarında önemli gelişmelerin yaşandığı dönemi kapsamıştır. Bunun yanı sıra diğer Hellenistik krallıklar ile Seleukoslar arasındaki diplomatik ilişkiler, kraliyet ailesine mensup kadınların siyasi yetkilerinin belirlenmesini gerektirmiştir. Kraliçe ya da hanedan soylu kadınların belirlenen yetkiler çerçevesinde genellikle mensubu oldukları hanedanlığın çıkarlarını korudukları siyasi faaliyetleri kapsamında tutulmuş olan kayıtlardan anlaşılmıştır. Bu durum Hellenistik krallıklar arasında sürekli savaşların yaşandığı bir dönemde, kadın yöneticilerin önemini ifade eden bir süreci yansıtmıştır. Ayrıca bu dönemde Seleukos kraliçeleri kendi yetki alanları dışında da önemli görülüp onure edilmişlerdir. Seleukos Krallığı'ndaki bazı kentlere kraliçelerin adlarının verilmesi, onların Seleukos Krallığı'na ne denli önemsenmiş olduğunu göstermiştir. Seleukos kraliçelerinin krallığın iç ve dış siyasetteki gidişatına hangi yönde etki edebildikleri, diğer Hellenistik kral ya da kraliçeler ile siyasi etkileşimlerinin birincil kayıtlar çerçevesinde araştırılması ve genel olarak eski Ön Asya'nın (Asia) siyasi görünümündeki katkıları bu çalışmanın kapsamını belirlemiştir.

2. KONU İLE İLGİLİ ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

“Seleukos Kraliçelerinin Siyasi ve Kamusal Alandaki Faaliyetleri” başlıklı bu tezde modern literatür incelenerek araştırma dâhilinde olan kitap ve makaleler irdelenmiştir.

Seleukos siyasi tarihi hakkında Susan Sherwin White ve Amélie Kuhrt’ un *From Samarkhand to Sardis: A New Approach To The Seleucid Empire*, 1993, Trevor Bryce’ın *Ancient Syria: A Three Thousand Year History*, 2014 ve Glanville Downey’nin *A History of Antioch in Syria From Seleucus to the Arab Conquest*, 1961, adlı kitaplarından faydalanılmıştır. Ayrıca editörlüğünü Oğuz Tekin’in yapmış olduğu *Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Anadolu-Krallar, İmparatorlar, Kent Devletleri*, 2019, adlı çalışma Hellenistik Dönem’de Anadolu’nun siyasi yapısı kapsamında incelenmiştir. Çevirisini Gülşah Günata’nın yapmış olduğu R. Malcolm Errington’un *Hellenistik Dünya Tarihi*, 2020, adlı kitabı ise Hellenistik Devir krallıklarının siyasi ve sosyo-kültürel yapısı ile birlikte, bu krallıkların birbirleri ile olan ilişkilerini ele almıştır. Bu bağlamda tezde eserden yararlanılmıştır.

Hellenistik Dönem kraliçeleri ile ilgili Grace Harriet Macurdy’nin, *Hellenistic Queens: A Study of Woman-Power in Macedonia, Seleucid Syria, and Ptolemaic Egypt*, 1932 adlı kitabı incelenmiştir. Buna ek olarak Elizabeth Donnelly Carney’in *Women and Monarchy in Macedonia*, 2000 adlı kitabı yine aynı yazarın *Being Royal and Female in the Early Hellenistic Period, Creating a Hellenistic World*, 2011 ve *Oikos Keeping: Women and Monarchy in the Macedonian Tradition*, 2012 adlı makaleleri de araştırma kapsamına alınmıştır.

Seleukos kraliçelerinin faaliyet alanlarını belirleme adına Daniel Ogden’in *Polygamy, Prostitutes and Death: The Hellenistic Dynasties*, 1999, Michael Austin’in *The Hellenistic World from Alexander to the Roman Conquest*, 2006 ve John Ma’nın *Antiochus III and the Cities of the Western Asia Minor*, 1999 adlı kitapları değerlendirilmiştir.

Seleukos Krallığı’nın erken dönem kraliçelerinden olan I. Apama ve I. Stratonike hakkında Ann Cathrin Harders’in *The Making of a Queen-Seleukos Nikator and His Wives*, 2016, David Engels ve Kyle Erickson’un *Apama and Stratonike-Marriage and Legitimacy*, 2016 ve Gillian Ramsey’in *The Diplomacy of Seleukid Woman: Apama and Stratonike*, 2016 adlı makaleleri irdelenmiştir.

Seleukos kraliçelerinin isimlerinin verilmiş olduğu kentler ile ilgili Getzel M. Cohen’in *The Hellenistic Settlements in Syria, the Red Sea Basin, and North Africa*, 2006 ve *The Hellenistic Settlements in the East from Armenia and Mesopotamia to Bactria and India*, 2013 adlı kitaplarından yararlanılmıştır.

Seleukoslar ile ilgili siyasi, sosyo-kültürel ve ekonomik anlamda detaylı çalışmalara sahip olan John D. Grainger’in Seleukos hanedan üyelerini detaylı bir

şekilde listelediği *A Seleukid Prosopography and Gazetteer*, 1997 adlı kitabından faydalanılmıştır.

Seleukos kraliçeleri ile ilgili Kanada’da 2014’te Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlanmış olan Stacy Reda’nın yazmış olduğu *Interregnum: Queen Regency in the Seleucid Empire* adlı çalışma detaylı olarak incelenmiştir. Ayrıca Seleukos prenseslerinin siyasi ilişkilerdeki rolü ve faaliyetleri kapsamında Alex Mcauley’in yazmış olduğu *Once A Seleukid, Always A Seleucid Princesses and Their Nuptial Courts*, 2017 adlı makale araştırma kapsamında kullanılmıştır.

Seleukos Krallığı’nda taht mücadelelerinin sıklıkla yaşandığı Kleopatralar dönemi hakkında John Edwin Whitehorne’nun *Cleopatras*, 1994 ve Günther Höbl’e ait olan *A History of the Ptolemaic Empire*, 2001 adlı kitaplarından ve Adrian Dumitru’nun son Seleukos kraliçesi olarak bilinen V. Kleopatra Selene hakkında yazmış olduğu *Kleopatra Selene-A Look at the Moon and Her Bright Side*, 2016 adlı makalesinden yararlanılmıştır.

3. TEZİN TAMAMLANMASIYLA BİLİMSEL BİRİKİME SAĞLANACAK KATKI VE YARARLAR

Hellenistik dönemde hanedanlar arası evlilik yoluyla kurulan ittifaklar sıklıkla uygulanmış bu doğrultuda kralların yanı sıra prenseslerin/kraliçelerin yetki ve faaliyetlerinin değerlendirilmesi gerekli bulunmuştur. “Seleukos Kraliçelerinin Siyasi ve Kamusal Alandaki Faaliyetleri” başlıklı bu tezin tamamlanması ile birlikte, genel anlamda Hellenistik dönem kraliyet kadınlarının hanedanlar arası ilişkilerdeki rollerinin anlaşılması sağlanacaktır.

Çalışmanın tamamlanması sonrasında Hellenistik krallıklar arasındaki müttefiklik kaynağının netleştirilmesi ve MÖ 312/311-64 yılları arasında Yakın Doğu’da hüküm süren Seleukosların kraliyet kadınlarının diplomasideki yeri belirlenmiş olacaktır. Aynı zamanda Seleukos kraliçelerinin Anadolu genelinde siyasi ve sosyo-kültürel anlamda almış oldukları kararlar ve bu kararların analizi ile birlikte uygulama alanlarının tanımlanması yapılacaktır. Bu değerlendirme sonucunda hem Seleukos kraliyet kadınlarının krallık içerisindeki rolü, hem de Hellenistik krallıklar içerisindeki önemi de belirlenecektir. Aynı zamanda dönemin siyasi yapısı da kraliçelerin faaliyetleri doğrultusunda aydınlatılmaya çalışılacaktır.

4. HELLENİSTİK DEVLETLERİN GENEL SİYASİ GÖRÜNÜMÜ VE SELEUKOS KRALLIĞI

4.1. Hellenistik Devletlerin Kuruluşu

Makedonya Kralı Büyük İskender'in (III. Aleksandros) Doğu Seferi'ne başladığı MÖ 334 yılı ile MÖ 31 yılındaki Aktium Deniz Savaşı'na¹ kadar geçen yaklaşık 300 yıllık süreç "*Hellenistik Dönem*" olarak adlandırılmıştır.² "*Hellenizm*" kelimesini ilk kez bilimsel bir terim olarak Alman tarihçi Johann Gustov Droysen kullanmıştır. Droysen, "*Hellenizm*"in, Yunan kültürünün Yunanistan sınırları dışına çıkıp Akdeniz ve Ön Asya'da (Asia) doğu kültürleri ile kaynaşmasıyla birlikte gelişen evrensel bir birleşim olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca yazar, Büyük İskender'in Pers Devleti'ne son verdiğini ve kültürü yok olmuş uluslara Yunan egemenliğini, kültürünü ve eğitim sistemini kabul ettirerek "*Hellenizm*"i başlattığını ifade etmiştir.³

Makedonya Kralı Büyük İskender'in MÖ 10/11 Haziran 323 yılında⁴ Babil (Babylonia) kentindeki ani ölümüyle⁵ birlikte Makedonya'dan Hindistan'a kadar uzanan imparatorluğu⁶ siyasi anlamda tehlike altına girmiştir.⁷ Büyük İskender'in üvey kardeşi olan III. Philippos Arrhidaios, Makedon ordu meclisi tarafından İskender'in ölümünden sonra kral ilan edilmişse de⁸, Arrhidaios'un akli dengesinin yerinde

¹ Savaş hakkında detaylı bilgi için bkz. William W. Tarn, "The Battle of Actium", *JRS* Vol. 21 (1931), 173-199; Si Sheppard, *Actium 31 BC Downfall of Antony and Cleopatra* (Oxford, New York: Osprey Publishing, 2009), 61-85.

² Oğuz Tekin, *Eski Yunan Tarihi* (İstanbul: İletişim Yayınları, 1995), 100; Peter Thonemann, *The Hellenistic World Using Coins as Sources* (Cambridge: Cambridge University Press, 2015), 24.

³ William W. Tarn, *Hellenistic Civilisation*, haz. Guy T. Griffith (Cleveland, New York: The World Publishing Company-Meridian Books, Third Edition, 1961), 1-2; A.Müfid Mansel, *Ege ve Yunan Tarihi* (Ankara: TTK, 2014), 527; Gustav J. Droysen, *Büyük İskender Tarihi*, çev. Prof. Dr. Bekir S. Baykal (Ankara: Panama Yayınları, 2020), 17.

⁴ Tom Boiy, *Late Achaemenid and Hellenistic Babylon* (Paris: Uitgeverij Peeters-Departement Oosterse Studies, 2004), 116.

⁵ Büyük İskender'in ölümü ile ilgili ayrıca bkz. A.Brian Bosworth, "The Death of Alexander the Great: Rumour and Propaganda", *Quarterly* 21 (1971), 112-136; Donald Engels, "A Note on Alexander's Death", *Classical Philology* Vol. 73, No. 3 The University of Chicago Press (1978), 224-228; Edward M. Anson, *Alexander's Heirs: The Age of The Successors* (London: Wiley Blackwell Publishing, 2014), 11; Droysen, *Büyük İskender Tarihi*, 636-639.

⁶ Makedonya Kralı Büyük İskender, MÖ 334 yılı itibarıyla hazırlıklarını bitirip Doğu Seferi'ni gerçekleştirmiştir. Droysen, *Büyük İskender Tarihi*, 182. İskender bu seferde Makedonya'dan doğu topraklarına başarılı bir şekilde ilerlemiş ve ölümünün ardından Ege'den Hindistan'a kadar büyük bir dünya devleti bırakmıştır. Bülent İplikçioğlu, *Hellen ve Roma Tarihinin Anahatları* (İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2007), 44-45. İskender'in kurmuş olduğu imparatorluğu batıda Adriyatik Denizi, doğuda İndus Nehri, güneyde Libya, kuzeyde ise Türkistan'a kadar uzanan alanı kapsamıştır. Mehmet Ali Kaya, "Büyük İskender'in Halefleri (Diodokhoi) Savaş ve Siyaset (İ.Ö. 323-306)", *Ömer Çapar'a Armağan*. ed. Turgut Yiğit vd. (Ankara: Hell Yayıncılık, 2012), 177. Ek olarak Büyük İskender, Yunan kültür öğelerini Doğu'ya aktarmış ancak bu imparatorluk özü itibarıyla Doğulu olmaktan öteye gidememiştir. Ekrem Akurgal, *Anadolu Kültür Tarihi* (Ankara: Tübitak Yayınları, 2015), 342.

⁷ Mansel, *Ege ve Yunan Tarihi*, 477.

⁸ Diodorus Siculus, *Bibliotheca Historike. Diodorus of Sicily*. çev. Charles H. Oldfather, Vol. I-VI. çev. Charles L. Sherman, Vol. VII. çev. C. Bradford Welles, Vol. VIII. çev. Russel M. Geer, Vol. IX-X. çev. Francis R. Walton, Vol. XI-XII (The Loeb Classical Library, 1933-2004), XVIII. 2. 2; Appianus,

olmadığı anlaşılmıştır.⁹ Büyük İskender'in Sogdianalı/Baktrialı hamile olan eşi Roxana/Roxane'nin¹⁰ (MÖ 340-310/309) ise kralın ölümünden hemen sonra doğum yapmış olduğu sanılmaktadır.¹¹ Büyük İskender'in komutanları çocuğun erkek olması durumunda imparatorluğu ona bırakacaklarını¹² belirtmişlerdir. Bu durumda imparatorluğu yönetecek yasal ve etkin bir varisin bulunmaması, imparatorluğun İskender'in komutanları arasında bölünmesiyle sonuçlanmıştır.¹³

Komutanların kendi aralarında sürekli savaştığı bu dönem, MÖ 323-281 yılları arasını kapsamış ayrıca “*Diadochlar Dönemi*”¹⁴ olarak da adlandırılmıştır. Generaller arasında yapılan önemli savaşlar ve antlaşmalar sonucunda İskender'in askeri açıdan kuvvetli ve siyasi anlamda ülkede etkin rol oynayabilecek olan komutanları arasında imparatorluk paylaşılmıştır. Yapılan ilk paylaşım, Babil'deki (Babylonia) devlet konseyinde gerçekleşmiştir. Bu konsey sonucunda imparatorluk ordusu ve Asya'nın (Asia) yönetimi Perdikkas'a (MÖ 360-321) verilmiştir. Perdikkas'ın konseydeki etkinliği Büyük İskender mührünün onda bulunmasından kaynaklanmıştır. Ayrıca bu durum Perdikkas'ın merkezi yönetimi ele geçirmesini ve imparatorluğa naip olarak

Rhomaika (Syriake), (Mithradateios). Appian's Roman History. çev. Horace White Vol. I-IV (The Loeb Classical Library, 1912-1913) 52.

⁹ Heidelberg, *Epitome*. “Diadokhoi Kaynaklarından Heidelberg Epitome'si: Metin ve Çevirisi”, çev. Sevgi Sarıkaya *Cedrus* Vol. VII (2019), 1. 1-2; Anson, *Alexander's Heirs: The Age of The Successors*, 12.

¹⁰ Baktrialı asilzade Oxyartes'in kızıdır. Büyük İskender, MÖ 328/327 yılında Roxane ile evlenmiştir. Elizabeth D. Carney, *Women and Monarchy in Macedonia* (Norman: University of Oklahoma Press), 106; Sabine Müller, “Stories of The Persian Bride: Alexander and Roxane”, *The Alexander Romance in Persia and the East*, ed. Richard Stoneman vd. (Ancient Narrative Supplementum, 15, 2012), 295.

¹¹ Arrianus, *Anabasis*, Arrian. çev. Peter A. Brunt I-II (The Loeb Classical Library, 1976-1983); Arrianus, *İskender'in Anabasis'i*. çev. Hayrullah Örs (İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı, 1945); Arrianus, “Ta Meta Alexandron. Arrianus. İskender'den Sonraki Olaylar”, çev. Sevgi Sarıkaya *Cedrus* Vol. 1 (2013), 9; Bill Yenne, *Alexander The Great-Lessons From History's Undefeated General* (New York: Palgrave Macmillan Publishing, 2010), 190; Anson, *Alexander's Heirs: The Age of The Successors*, 12.

¹² Büyük İskender ve Roxane'nin IV. Aleksandros (MÖ 323-310/309) adında bir oğulları olmuştur. Ancak MÖ 311 yılında İskender'in generallerinden biri olan Kassandros tahtın yasal varisini ortadan kaldırmak istemiştir. Böylelikle Roxane ve oğlu IV. Aleksandros MÖ 310/309'da Kassandros tarafından öldürülmüştür. Heidelberg, *Epitome*, 1. 5; Tarn, *Hellenistic Civilisation*, 10; Tekin, *Eski Yunan Tarihi*, 68-69; Guida M. Jackson, *Women Leaders of Europe and The Western Hemisphere: A Biographical Reference* (America: Xlibris, 2009), 183; Yenne, *Alexander The Great-Lessons From History's Undefeated General*, 191; Malcolm R. Errington, *Hellenistik Dünya Tarihi MÖ 323-30*, çev. Gülşah Günata (İstanbul: Homer Kitabevi, 2020), 51.

¹³ Richard Billows, *Antigonos the One-Eyed and The Creation of The Hellenistic State* (Berkeley-Los Angeles: University of California Press, 1990), 49; Boiy, *Late Achaemenid and Hellenistic Babylon*, 117.

¹⁴ Büyük İskender İmparatorluğu'nun paylaşılmasının ardından generaller kendi satraplıklarını yönetmeye çalışmışlardır. Ancak bu satraplar, kendilerini Büyük İskender'in mirasının idarecisi olmaktan daha çok, onun mirasında hak iddia ettikleri ve kendilerini onun halefi olarak gördükleri için onlara *Diadokhoi* (*oi διάδοχοι*) (Tekil: *Diadokhos-Halef/Ardıl*) denilmiştir. Phil. M. E. Bosch, *Hellenizm Tarihinin Anahatları* çev. Afif Erzen (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Enstitüsü Yayınları, 1942), 131-133; Trevor Bryce, *Ancient Syria: A Three Thousand Year History* (Oxford: Oxford University Press, 2014), 159; Yüksel Arslantaş-Cuma Ali Yılmaz, “Hellenizmin Gölgesinde Diadokhlar Dönemi”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 27/2 (2017), 363. Böylelikle Büyük İskender'in ölümünün (MÖ 323) ardından Kyrupedion Savaşı'na (MÖ 281/280) değin süren dönem “*Diadochlar/Halefler Dönemi*” olarak adlandırılmıştır. Hüseyin Üreten, “Hellenistik Dönem'de Mezopotamya'nın Siyasal Görüntüsü”. *Eski Mezopotamya'nın Siyasi Tarihi*, ed. L. Gürkan Gökçek vd. (İstanbul: Değişim Yayınları, 2020), 356.

atanmasını da kolaylaştırmıştır.¹⁵ Krateros (MÖ 370-320) ve Antipatros (MÖ 397-319) Makedonya ve Yunanistan'a sahip olmuştur. I. Antigonos Monophthalmos, (*Tek Gözlü*) (MÖ 382-301) Lykia ve Pamphylia eyaletleri ile birlikte Büyük Phrygia'yı¹⁶, Leonnatos (MÖ 356-322) Hellespontos Phrygiası'nı (Küçük Phrygia)¹⁷, Menandros Lydia'yı, Lysimakhos (MÖ 360-281) Trakya'yı, Philotas Kilikia'yı, Laomedon Suriye'yi (Syria), Eumenes (MÖ 362-316) Kappadokia ve Paphlagonia'yı, I. Ptolemaios (MÖ 367-282) Mısır'ı almış ancak İskender'in önemli genarellerinden biri olan I. Seleukos (MÖ 358-281) bu paylaşımın dışında kalmıştır.¹⁸ I. Seleukos'a Perdikkas'ın sağ kolu olarak Süvari Birliği'nin komutası verilmiştir.¹⁹ Ancak generaller arasındaki bu bölünme, aralarında yapılan toplantı ya da savaşlar nedeniyle sürekli değişiklik göstermiştir. Özellikle tahtın tek varisi olmaya çalışan Perdikkas'ın öldürülmesi²⁰ ve MÖ 321/320 yılında Suriye'nin (Syria) kuzeyinde Orontes (Asi) Nehri yakınlarında Triparadeisos/Triparadisisus'ta yapılan toplantı sonucunda komutanlarca yeni kararlar alınmıştır.²¹ Bu toplantıda alınan kararlara göre, Antipatros krallığın koruyuculuğunu üstlenmiş, I. Antigonos Monophthalmos, tüm Asya'nın (Asia) askeri komutanı olmuştur. I. Seleukos, Perdikkas'ın öldürülmesinde rol oynamış bu sayede Babil (Babylonia) satrabı olarak atanmıştır.²² I. Ptolemaios ise Mısır ve Kyrene'yi almıştır.²³ Ancak sonrasında I. Antigonos'un Anadolu'da bir kral gibi davranmaya

¹⁵ Diodorus Siculus, *Bibliothèque Historique*, XVIII. 2. 4; Edward M. Anson, "The Dating of Perdikkas' Death and The Assembly at Triparadeisos", *GRBS* 43 (2003), 380.

¹⁶ Billows, *Antigonos the One-Eyed and The Creation of The Hellenistic State*, 52.

¹⁷ Winthrop Lindsay Adams, "Alexander's Successors to 221 BC". *A Companion to Ancient Macedonia*, ed. Joseph Roisman vd. (Oxford: Wiley-Blackwell Publishing, 2010), 210.

¹⁸ Diodorus Siculus, *Bibliothèque Historique*, XVIII. 59. 3; Appianos, *Syriake*, 52-53; Tekin, *Eski Yunan Tarihi*, 67-68.

¹⁹ Oğuz Tekin, *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş* (İstanbul: İletişim Yayınları, 13. Baskı, 2019), 144; Oğuz Tekin, "Büyük İskender: Doğu Seferi ve Hellenistik Çağ", *Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Anadolu-Krallar, İmparatorlar, Kent Devletleri*, ed. Oğuz Tekin (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2019), 9; Errington, *Hellenistik Dünya Tarihi MÖ 323-30*, 31.

²⁰ Perdikkas'ın, I. Seleukos ve I. Antigonos tarafından Nil Nehri (Mısır) yakınlarında öldürüldüğü düşünülmektedir Arrianus, *Anabasis*, 28; Memnon. *Memnon. Herakleia Pontike Tarihi*. çev. Murat Arslan (İstanbul: Odin Yayıncılık, 2007), IV. 3; Heidelberg, *Epitome*, 1. 3. Ayrıca bkz. Antonio I. Marin Molina, "Death on The Nile: The Murder of Perdikkas and The River Crossing in Ancient Macedonia", *Karanos* 1 (2018), 87-106; Diodorus Siculus, *Bibliothèque Historique*, XVIII. 36. 2-5.

²¹ François Chamoux, *Hellenistic Civilization*, çev. Michel Roussel (Oxford: Blackwell Publishing, 2002), 44; Boiy, *Late Achaemenid and Hellenistic Babylon*, 118-119; Bryce, *Ancient Syria: A Three Thousand Year History* 161.

²² Appianos, *Syriake*, 53; Heidelberg, *Epitome*, 1. 4; Susan Sherwin White, "Seleucid Babylonia: A Case Study For The Installation and Development of Greek Rule", *Hellenism in the East-The interaction of Greek and non-Greek civilizations from Syria to Central Asia after Alexander*, ed. Amélie Kuhrt vd. (London: University of California Press, 1987), 14; Edwyn R. Bevan, *The House of Seleukos*, Vol. 1 (London: Edward Arnold Publisher, 1902), 38.

²³ Diodorus Siculus, *Bibliothèque Historique*, XVIII. 39. 1-7; Edward M. Anson, "Diodorus and The Date of Triparadeisos", *AJP The Johns Hopkins University Press*, Vol. 107, No. 2 (1986), 208-217; Billows, *Antigonos the One-Eyed and The Creation of The Hellenistic State*, 68-73; Tekin, *Eski Yunan Tarihi*, 68; David Braund, "After Alexander: The Emergence of The Hellenistic World, 323-281", *A Companion to the Hellenistic World*, ed. Andrew Erskine (Malden, Oxford: Blackwell Publishing, 2003), 21-24; Bryce, *Ancient Syria: A Three Thousand Year History*, 161; Anson, *Alexander's Heirs: The Age of The*

başlaması ve Büyük İskender İmparatorluğu'nu bütün olarak ele geçirmeye çalışması komutanlar arasında koalisyonlara neden olmuştur.²⁴

I. Antigonos'un Babil üzerinde hak talep etmesi üzerine, Babil satrabı olan I. Seleukos İskenderiye'ye sığınmış ve diğer komutanlar ile birlikte I. Antigonos'a karşı bir koalisyon kurulmasında etkili olmuştur.²⁵ Bu koalisyon sonucunda I. Antigonos'a karşı I. Ptolemaios, I. Seleukos, Kassandros ve Lysimakhos belli aralıklar ile (MÖ 315-301) savaşımıştır.²⁶

I. Antigonos'un oğlu I. Demetrios Poliorketes'in (MÖ 337-283) MÖ 312/311 yılında Gaza'da (Gazze) yapılan savaşta yenilmesi üzerine Mısır'da bulunan I. Seleukos, Babil'e geri dönmüş ve küçük bir orduyla (yaklaşık 1000 asker)²⁷ daha önce kendi yönetiminde bulunan Babil satraplığını/eyaletini geri almıştır.²⁸ Nitekim MÖ 312/311 yılı I. Seleukos'un Seleukos Hanedanlığı'nı kurması ile de özdeşleşmiştir.²⁹ (Ek : 16.). Ayrıca Babil'in I. Seleukos tarafından geri alınmasıyla birlikte Batı İran satraplıkları olan Media ve Susiana, I. Seleukos'a bağlı bir duruş sergilemiş böylelikle I. Seleukos bulunduğu coğrafyada siyasi güç elde etmiştir.³⁰

MÖ 305-303 yılları arasında I. Seleukos, Baktria'dan Hindistan içlerine kadar ilerlemiş ve Pencap'ta Kral Candragupta'nın (Sandrakattos/Sandrokottos) ordusuyla karşılaşmıştır.³¹ 500 fil karşılığında I. Seleukos bölgeyi Candragupta'ya bırakmıştır.³² Böylelikle I. Seleukos diğer diadochlara karşı olan savaşında ordusunu güçlendirmiştir.³³ MÖ 303 yılına gelindiğinde ise I. Demetrios Yunanistan'ı ele

Successors, 70-81; Otto Morkholm, *Erken Hellenistik Çağ Sikkeleri-Büyük İskender'in Tahta Çıkışından Apameia Barışı'na Kadar (İ.Ö. 336-188)*, çev. Oğuz Tekin (İstanbul: Homer Kitabevi, 2000), 59.

²⁴ Diodorus Siculus, *Bibliothèque Historique*, XIX. 55. 4-56. 3.

²⁵ Boiy, *Late Achaemenid and Hellenistic Babylon*, 124; Errington, *Hellenistik Dünya Tarihi MÖ 323-30*, 45-46.

²⁶ Bevan, *The House of Seleukos*, Vol. 1, 51; Mansel, *Ege ve Yunan Tarihi*, 480.

²⁷ Errington, *Hellenistik Dünya Tarihi MÖ 323-30*, 49.

²⁸ Diodorus Siculus, *Bibliothèque Historique*, XIX. 91. 5; Appianos, *Syriake*, 54; Michael Rostovtzeff, *The Social and Economic History of The Hellenistic World*, Vol. 1 (Oxford: Oxford University Press, 1941), 12; Sherwin White, "Seleucid Babylonia: A Case Study For The Installation and Development of Greek Rule", 15; Bevan, *The House of Seleukos*, Vol. 1, 56-57; Nurgül Yıldırım-Meltem Temizkan, "Seleukoslar Döneminde Yaşanan Suriye Savaşları Üzerine Bir Değerlendirme", *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 14/39 (2017), 118-119.

²⁹ I. Seleukos'un MÖ 306/305-304 yıllarında kral unvanını alması krallığının resmîyetini de beraberinde getirmiştir. Anson, "The Dating of Perdikkas' Death and The Assembly at Triparadeisos", 379; Erich S. Gruen, "The Coronation of The Diadochi". *Karanos 1 University of California* (2018), 114. Mansel'e göre ise, I. Seleukos MÖ 309/308 yılında kral unvanını almıştır. Mansel, *Ege ve Yunan Tarihi*, 483. Domenico Musti, "Syria and The East", *The Cambridge Ancient History, The Hellenistic World*, ed. Frank W. Walkbank vd. Vol. VII, Part.1 (Cambridge: Cambridge University Press, Second Edition, 1984), 175; Bevan, *The House of Seleukos*, Vol. 1, 52.

³⁰ Errington, *Hellenistik Dünya Tarihi MÖ 323-30*, 50.

³¹ Musti, "Syria and The East", 210.

³² Strabon, *Geographika, The Geography of Strabo*, çev. Horace L. Jones. I-VIII (The Loeb Classical Library), 1917- 1932; Strabon, *Antik Anadolu Coğrafyası, XII-XIII-XIV*. çev. Adnan Pekman (İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2000), XV. 724; William W. Tarn, "Two Notes on Seleucid History: 1. Seleucus' 500 Elephants, 2. Tarmita", *JHS*, Vol. 60 (1940), 86; Chamoux, *Hellenistic Civilization*, 54; Errington, *Hellenistik Dünya Tarihi MÖ 323-30*, 55.

³³ Appianos, *Syriake*, 55; Tekin, *Eski Yunan Tarihi*, 69.

geçirmiş, I. Antigonos ve I. Demetrios batıda bir güç oluşturmuşlardır. Buna bağlı olarak I. Seleukos, Lysimakhos ve I. Ptolemaios, I. Antigonos ile I. Demetrios'a karşı yeni bir ittifak içerisine girmişlerdir.³⁴

Generaller arasında yapılan önemli savaşlar ve sınır değişikliklerinin MÖ 301 yılında gerçekleşen İpsos (Sipsin Köyü/Çay/Afyon) Savaşı ile birlikte tam anlamıyla belirlenmeye başlandığı gözlemlenmiştir.³⁵ Bu savaş sonucunda I. Antigonos öldürülmüş oğlu I. Demetrios ise kaçmıştır.³⁶ Böylelikle Büyük İskender İmparatorluğu, dört büyük Hellenistik krallığın ortaya çıkmasıyla birlikte parçalanmıştır. Bu krallıklar Mısır'da Ptolemaioslar, Trakya ve Küçük Asya'da (Asia) Lysimakhoslar, Mezopotamya ve Suriye'de Seleukoslar ve Kassandros'un hâkimiyetindeki Makedonya Krallığı olarak belirlenmiştir.³⁷ I. Seleukos'un, Toroslar'dan İndos'a kadar olan ülkeleri ve Kuzey Syria'yı alması doğuda güçlü bir krallık oluşturmak istediğinin göstergesi olarak değerlendirilmiştir.³⁸ Ancak Büyük İskender'in sahibi olduğu topraklardaki paylaşım uzun bir dönemi kapsamış ve MÖ 281/280 yılında Hermos (Gediz) Vadisi'nde gerçekleşen Kyroupedion/Korupedion Savaşı ile birlikte Hellenistik krallıklar yeniden düzenlenmiştir.³⁹ Bu bağlamda Mısır'da Ptolemaioslar (I. Ptolemaios Soter yönetiminde), Suriye (Syria) ve Mezopotamya'da Seleukoslar (I. Antiokhos Soter yönetiminde), Makedonya'da ise Antigonos Krallığı (II. Antigonos Gonatas yönetiminde) kurulmuştur. Ayrıca bu savaş sonucunda “*Diadochlar Dönemi*” de sona ermiştir. Büyük İskender'in mirasçılarının ortadan kalkması üzerine onların yerini oğulları almış bu nedenle MÖ 280-220 yılları arasındaki dönem “*Epigonlar Dönemi*” olarak adlandırılmıştır.⁴⁰

I. Seleukos Anadolu'dan İndos'a kadar, Büyük İskender'in ele geçirdiği toprakların doğu kısmının hâkimi olmuş ve ardıllarına büyük bir devlet bırakmıştır.⁴¹ Ayrıca yukarıda adı geçen büyük Hellenistik krallıkların yanı sıra küçük krallıklar da zamanla bağımsızlığını kazanmıştır. Bu krallıklar Anadolu'da Bithynia, Pergamon/Bergama, Pontos/Pontus, Kappadokia/Kapadokya, Galatia ve Armenia, Orta Asya'da (Asia) Baktria, Ön Asya'da (Asia) Parthia, Karadeniz'in kuzeyinde Bosporos,

³⁴ Bevan, *The House of Seleukos*, Vol. 1, 58-59.

³⁵ Diodorus Siculus, *Bibliothèque Historique*, XX. 113. 4-5; Arrianus, *Anabasis*, VII. 18. 5.

³⁶ Diodorus Siculus, *Bibliothèque Historique*, XIX. 55. 7; Appianus, *Syriake*, 55; Arrianus, *Anabasis*, VII. 18. 5; Tarn, *Hellenistic Civilisation*, 11.

³⁷ İplikçioğlu, *Hellen ve Roma Tarihinin Anahatları*, 46.

³⁸ Tekin, *Eski Yunan Tarihi*, 70.

³⁹ Polybius, *Historiai. The Histories*, çev. William R. Paton I-VI. 1922 vd. (The Loeb Classical Library), XVIII. 51. 4; Plinius G. Secundus, *Naturalis Historia. Natural History*, çev. Harris Rackham, Vol. I-V; IX. çev. William H. S. Jones, Vol. VI-VIII. çev. David E. Eichholz, Vol. X (The Loeb Classical Library, 1938-2004), VIII. 61 [143].

⁴⁰ İplikçioğlu, *Hellen ve Roma Tarihinin Anahatları*, 46-47; Oğuz Tekin, “Büyük İskender: Doğu Seferi ve Hellenistik Çağ”, 10; Üreten, “Hellenistik Dönem’de Mezopotamya’nın Siyasal Görüntüsü”, 360-361.

⁴¹ Tekin, *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*, 149; Üreten, “Hellenistik Dönem’de Mezopotamya’nın Siyasal Görüntüsü”, 359.

Balkanlarda Epeiros/Epir, Afrika'da ise Kyrene ve Nubya monarşileri, Yunanistan'da iki siyasal birlik ve bazı bağımsız şehir devletleri olarak kendini göstermiştir.⁴²(Ek : 1.).

Büyük İskender'in komutanlarından biri olan ve onun ölümünden sonra Mısır'a Satrap olarak atanan I. Ptolemaios Soter (MÖ 306/305-283/282)⁴³ Ptolemaios Hanedanlığı'nı MÖ 306/305 yılında kurmuştur.⁴⁴ (Ek : 17.). I. Ptolemaios Soter döneminden sonra, Ptolemaios tahtına oğlu II. Ptolemaios Philadelphos (MÖ 283/282-246) geçmiş⁴⁵ ve onun zamanında Ptolemaioslar ile Seleukoslar arasında ciddi çekişmelerin yaşandığı bir siyasi ortam oluşmuştur.⁴⁶ Seleukos Kralı I. Seleukos Nikator'un Ptolemaios Hanedanlığı'na mensup Ptolemaios Keraunos⁴⁷ tarafından öldürülmesinin ardından I. Seleukos Nikator'un oğlu I. Antiokhos Soter, Seleukos kralı olmuştur.⁴⁸ Ptolemaioslar ile Seleukoslar arasında gerçekleşen Suriye (Syria) Savaşları da bu dönemde başlamıştır. Doğu Akdeniz'in ve Anadolu'nun Seleukoslar tarafından kontrolü Akdeniz-Yunan dünyasıyla olan bağlantılarının güçlü kalmasını sağlamıştır. Ayrıca Seleukoslar bu kontrol sayesinde Yunanistan veya Makedonya'dan ücretli asker getirebilmişlerdir.⁴⁹ Bu nedenle Suriye (Syria) Savaşları adı geçen iki krallık arasında genel anlamda stratejik bir noktada bulunan Suriye (Syria) ve Filistin topraklarının hâkimiyeti noktasında yaşanmıştır. Bu toprakların hâkimiyeti, bir dizi savaşların yaşanmasına ve zamanla iki krallığın da güç kaybetmesine neden olmuştur.⁵⁰ Özellikle İkinci Suriye (Syria) Savaşı (MÖ 260-253) sonrasında Ptolemaios Kralı II. Ptolemaios büyük kayıplara uğramış ve MÖ 253/252 yılında, II. Ptolemaios ve Seleukos Kralı II. Antiokhos aralarında barış antlaşması yapmışlardır.⁵¹ Bu antlaşma gereğince, II. Antiokhos'un Ptolemaios Kralı II. Ptolemaios'un kızı Berenike ile evlenmesine, Berenike'den doğacak çocuklarını kendisine halef yapmasına ve eşi I. Laodike'den ayrılmasına karar verilmiştir. Böylelikle II. Ptolemaios'un toprak kaybına rağmen diplomaside etkin olduğu ve evlilik yoluyla Seleukoslar ile bağ kurmaya çalıştığı

⁴² Mansel, *Ege ve Yunan Tarihi*, 497-498.

⁴³ Waldemar Heckel, *The Marshals of Alexander's Empire* (London, New York: by Routledge, Taylor & Francis Group, 1992), 222.

⁴⁴ Ioannes Malalas, *Chronographia. The Chronicle of John Malalas*, çev. Elizabeth Jeffreys vd. (Melbourne: Australian Association for Byzantine Studies, 1986), 196. 6; Günther Hölbl, *A History of The Ptolemaic Empire*. çev. Tina Saavedra (London, New York: by Routledge, 2001), 20-21; Ian Worthington, *Ptolemy I King and Pharaoh of Egypt* (Oxford: Oxford University Press, 2016), 151-152.

⁴⁵ Edwyn R. Bevan, *A History of Egypt Under the Ptolemaic Dynasty* (New York: Routledge Taylor & Francis Group, 1927), 56.

⁴⁶ Bevan, *The House of Seleukos*, Vol. 1, 144-145.

⁴⁷ I. Ptolemaios Soter'in bir diğer oğlu olarak bilinmektedir. Bryce, *Ancient Syria: A Three Thousand Year History*, 169. Ptolemaios Keraunos komutan Lysimakhos'un krallığının ele geçirilmesi (MÖ 281) öncesinde I. Seleukos Nikator'un yanında yer almıştır. Appianos, *Syriake*, 62; Memnon, *Memnon*, XII. 2. I. Seleukos Nikator'u öldürmesinin ardından ise Makedonya tahtını ele geçirmiştir. Appianos, *Syriake*, 62-63. Ancak abisi II. Ptolemaios Philadelphos'un Mısır tahtına MÖ 283/282 yılında geçmesiyle birlikte onun da öldürüldüğü düşünülmektedir.

⁴⁸ Bevan, *The House of Seleukos*, Vol. 1, 74.

⁴⁹ Mansel, *Ege ve Yunan Tarihi*, 516.

⁵⁰ Hölbl, *A History of The Ptolemaic Empire*, 38-39; John D. Grainger, *The Syrian Wars* (Leiden: Brill, 2010), 36.

⁵¹ Bevan, *A History of Egypt Under the Ptolemaic Dynasty*, 70.

anlaşılmıştır. Aynı zamanda bu durum kraliyet kadınlarının diplomasideki rolünü vurgulamıştır. Ancak II. Ptolemaios, kaybettiği yerler için tekrar savaşmış ve eski deniz gücüne yeniden kavuşmuştur.⁵²

Ptolemaios ve Seleukos krallıkları arasında Seleukos Kralı III. Antiokhos Megas (MÖ 223-187) döneminde de Suriye (Syria) topraklarının yönetimi noktasında anlaşmazlıklar yaşanmıştır. Bu anlaşmazlık, III. Antiokhos Megas ile Ptolemaios Kralı IV. Ptolemaios Philopator'un (MÖ 222/221-204) arasında gerçekleşen Dördüncü Suriye (Syria) Savaşı'nı (MÖ 221/219-217) beraberinde getirmiştir.⁵³ Bu savaş, MÖ 217'de iki taraf arasında gerçekleşen Raphia'daki mücadele ile sona ermiştir. Savaşı Ptolemaioslar kazanmıştır.⁵⁴ Ancak bu dönemde Mısır'da askerler yerli unsurların da etkisiyle isyanlara başlayarak krallığın zayıflamasına yol açmıştır.⁵⁵

Ptolemaios Hanedanlığı'nın çöküş evresine bakıldığında, Kraliçe VI. Kleopatra Tryphaena'nın⁵⁶ ölümünden sonra (MÖ 58/57) kız kardeşi IV. Berenike Ptolemaios Hanedanlığı'nı tek başına yönetmiştir.⁵⁷ Ancak IV. Berenike, babası XII. Ptolemaios Neos Dionysus'un (Auletes) tarafından öldürülmüştür.⁵⁸ MÖ 55 yılında XII. Ptolemaios, Roma'dan dönerek Ptolemaios Hanedanlığı'nın yönetimini tekrar ele geçirmiştir. Kral bir diğer kızı VII. Kleopatra'yı⁵⁹ taht naibi ilan etmiştir. Kral'ın ölümünden sonra (MÖ 52/51) kardeşleri XIII. Ptolemaios ve XIV. Ptolemaios ile birlikte krallığı yöneten VII. Kleopatra⁶⁰ sonrasında Roma Kralı Caesar'ın yardımı ile birlikte Mısır'ın tek yöneticisi olmuştur. Mısır'ı MÖ 31/30 yılındaki Aktium Deniz Savaşı'na kadar Ceaser'dan olan oğlu XV. Ptolemaios Caesarion ile birlikte yöneten⁶¹

⁵² Grainger, *The Syrian Wars*, 133-134; Mansel, *Ege ve Yunan Tarihi*, 493-494; Yıldırım-Temizkan, "Seleukoslar Döneminde Yaşanan Suriye Savaşları Üzerine Bir Değerlendirme", 123.

⁵³ Grainger, *The Syrian Wars*, 195-218.

⁵⁴ Grainger, *The Syrian Wars*, 89; John Mahaffy Pentland, *The Empire of The Ptolemies* (Cambridge: Cambridge University Press, 2014), 256-262.

⁵⁵ Michael B. Charles, "Elephants at Raphia: Reinterpreting Polybius 5.84-5", *The Classical Quarterly* 57, Cambridge University Press (2007), 307; Mansel, *Ege ve Yunan Tarihi*, 500.

⁵⁶ Kraliçe, erkek kardeşi XII. Ptolemaios Neos Dionysus (Auteles) ile MÖ 80/79'da evlenmiştir. XII. Ptolemaios, Mısır'daki isyanları bastırabilme adına Roma'dan destek almak istemiş bu nedenle MÖ 57 yılında Roma'ya gitmiştir. Kral gittiğinde Kraliçe VI. Kleopatra Tryphaena, kızı IV. Berenike ile birlikte yönetimi paylaşmıştır. Daniel Ogden, *Polygamy, Prostitutes and Death: The Hellenistic Dynasties* (London: Duckworth with The Classical Press of Wales, 1999), 99-100.

⁵⁷ Kraliçe IV. Berenike MÖ 58-57/56-55 yılları arasında Ptolemaios Krallığı'nı yönetmiştir. Sarah B. Pomeroy, *Women in Hellenistic Egypt From Alexander to Cleopatra* (New York: Schocken Books, 1984), 24; Ayrıca bkz. Linda M. Ricketts, "A Dual Queenship in The Reign of Berenice IV", *The Bulletin of the American Society of Papyrologists*, Vol. 27, No. 1/4 (1990), 49-54.

⁵⁸ Pomeroy, *Women in Hellenistic Egypt From Alexander to Cleopatra*, 24.

⁵⁹ VII. Kleopatra'nın dokuz dil bilen zeki bir kadın ve Antik Mısır dilini öğrenen tek Ptolemaios kraliyet üyesi olduğu da bilinmektedir. Kathryn Gutzwiller, *A Guide to Hellenistic Literature* (Oxford: Blackwell Publishing, 2007), 24.

⁶⁰ John Whitehorne, *Cleopatras* (London-New York: by Routledge, 1994), 185.

⁶¹ Hölbl, *A History of The Ptolemaic Empire*, 231-239.

Kraliçe VII. Kleopatra'nın ölümüyle⁶² Ptolemaios Krallığı da yıkılmıştır.⁶³ Böylelikle Mısır, Romalıların eline geçmiştir.⁶⁴

Büyük İskender'in ölümünün ardından generallerinden I. Antigonos Monophtalmos, Küçük Asya'nın (Asia) belli bir bölümüne sahip olmuştur.⁶⁵ Komutanlar arasındaki mücadeleler sırasında I. Antigonos ve oğlu I. Demetrios Yunanistan'ı ele geçirmek istemişlerdir. Bu nedenle I. Antigonos ve I. Demetrios'a karşı Lysimakhos, Kassandros, I. Seleukos ve I. Ptolemaios arasında ittifak (MÖ 302) yapıldığı da bilinmektedir. Bu ittifak ile birlikte gerçekleşen İpsos Savaşı (MÖ 301) sonucunda, Lysimakhos ve I. Seleukos'un bu savaşı kazanmış olduğu anlaşılmıştır. Bu noktada Lysimakhos ve I. Seleukos, I. Antigonos'un topraklarını ele geçirmişlerdir.⁶⁶ Ancak sonrasında I. Antigonos'un oğlu I. Demetrios (MÖ 293-288/287) özellikle MÖ 297/296 yılında diğer bir komutan Kassandros'un ölmesiyle birlikte MÖ 293 yılında Yunan devletlerini ele geçirip Makedonya kralı olmayı başaramamıştır.⁶⁷ I. Demetrios'un ölümüyle I. Ptolemaios, Yunanistan'ı ele geçirmiş ancak I. Demetrios'un oğlu II. Antigonos Gonatas (MÖ 277/276-240/239) MÖ 277/276 yılında Makedonya'ya dönerek Antigonos Hanedanlığı'nı kurmuştur.⁶⁸ (Ek : 18.).

Antigonos Krallığı'nda II. Demetrios Aetolicus'un (MÖ 239-229) (II. Antigonos Gonatas'ın oğlu) MÖ 229'da ölümünden sonra, oğlu V. Philippos'un (MÖ 222/221-179) küçük olmasından dolayı kuzeni III. Antigonos Doson (MÖ 229-222/221) yönetimi devralmıştır. Sonrasında III. Antigonos Doson, kuzeni V. Philippos'u öldürüp egemenliğini sağlamlaştırmıştır.⁶⁹ Antigonos Hanedanlığı'nın son kralı olarak bilinen Perseus (MÖ 179-168) dönemine gelindiğinde, MÖ 168 yılında Perseus Roma tarafından ağır bir yenilgiye uğratılmış ve Makedonya, Roma eyaleti hâline gelmiştir.⁷⁰

Büyük İskender'in ölümünden sonra generalleri arasında yapılan savaşlar Anadolu'da bağımsız küçük krallıkların kurulmasına neden olmuş ve I. Mithridates

⁶² Kraliçe VII. Kleopatra'nın ölümü ile ilgili ayrıca bkz. Pomeroy, *Women in Hellenistic Egypt From Alexander to Cleopatra*, 28; Hölbl, *A History of The Ptolemaic Empire*, 248-249; Joyce Tyldesley, *Cleopatra Last Queen of Egypt* (London: Profile Books, 2008), 172-196.

⁶³ Whitehorne, *Cleopatra*, 197.

⁶⁴ Joyce Tyldesley, *Cronicle of The Queens of Egypt: From Early Dynastic Times to The Death of Cleopatra* (New York: Thames Hudson, 2006), 189; Gutzwiller, *A Guide to Hellenistic Literature*, 25.

⁶⁵ Billows, *Antigonos the One-Eyed and The Creation of The Hellenistic State*, 49.

⁶⁶ Glanville Downey, *A History of Antioch in Syria from Seleucus to The Arab Conquest* (Princeton: Princeton University Press, 1961), 61.

⁶⁷ Bevan, *The House of Seleukos*, Vol. 1, 64-65; Peter Thonemann, "The Tragic King: Demetrios Polierketes and The City of Athens", *Imaginary Kings: Royal Images in the Ancient Near East, Greece and Rome*, ed. Olivier Hekster (Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2005), 64-65.

⁶⁸ William W. Tarn, *Antigonos Gonatas* (Oxford: Oxford at the Clarendon Press, 1913), 167; Mansel, *Ege ve Yunan Tarihi*, 488; John D. Grainger, *Antipater's Dynasty-Alexander The Great's Regent and His Successors* (England: Pen & Sword Military Publishing, 2019), 226.

⁶⁹ Carney, *Women and Monarchy in Macedonia*, 179; Angelos Chaniotis, *War in the Hellenistic World: A Social and Cultural History* (Malden, Oxford: Blackwell Publishing, 2005), 7.

⁷⁰ Oliver D. Hoover, "A Dedication to Aphrodite Epekoos for Demetrius I Soter and His Family", *Zeitschrift Für Papyrologie Und Epigraphik* 131 (2000), 107; Errington, *Hellenistik Dünya Tarihi MÖ 323-30*, 243.

Ktistes (MÖ 302/301-266/265) MÖ 298 yılında bağımsızlığını ilan ederek Pontos⁷¹ Krallığı'nı kurmuştur.⁷² Böylelikle Anadolu topraklarında kurulmuş olan Pontos, Hellenistik bir krallık olarak ortaya çıkmıştır. Pontos Krallığı'na I. Mithridates Ktistes'in ölümünden sonra oğlu Ariobarzanes (MÖ 266/265-250) sonrasında II. Mithridates (MÖ 250-220) geçmiştir. II. Mithridates'in ölümünden sonra tahta geçen III. Mithridates (MÖ 220-198) Pontos Krallığı'nda kendi adına sikke bastıran ilk kral olarak bilinmektedir.⁷³ Bu durum krallığın bağımsızlığını sağlamlaştırdığını göstermektedir. III. Mithridates'in ölümüyle birlikte ise, oğlu I. Pharnakes (MÖ 197-160/159) tahta geçmiştir. Kral diğer Pontos krallarına göre dış politikada etkin bir yönetim ağı oluşturmak istemiştir. I. Pharnakes'in emperyalist bir yayılım içerisinde olduğu görülmüştür. Bu yayılım sayesinde Pontos Krallığı'nın sınırları onun döneminde genişlemiştir.⁷⁴ Kral'ın Bithynia, Kappadokia, Galatia ve Paphlagonia'ya askeri müdahalelerde bulunduğu ve Hellen kentleriyle yoğun siyasi ilişkiler içerisinde olduğu bilinmektedir. Ayrıca Kral, Roma ile müttefiklik kurmaya çalışmıştır.⁷⁵ I. Pharnakes'in ölümünden sonra tahta IV. Mithridates Philopator Philadelphos (MÖ 160/159-150) geçmiştir. IV. Mithridates, başta Roma olmak üzere, diğer devletlerle de barışçıl bir siyaset izlemiştir.⁷⁶

Pontos Kralı V. Mithridates Euergetes, MÖ 150-120 yılları arasında Pontos Krallığı'nda bulunmuştur. Kral'ın döneminde Roma-Pontos ilişkileri barışçıl biçimde sürdürülmüştür. Böylelikle Pontos Kralı'nın Roma yanlısı olduğu anlaşılmıştır.⁷⁷ Ayrıca Kral, dış politikada siyasi evlilik ittifakı üzerinden müttefik olmaya çalışmıştır. V. Mithridates Euergetes Kappadokia Kralı V. Ariarathes Eusebes Philopator'un kızı Laodike ile evlenmiş sonrasında kendi kızı Laodike'yi ise, MÖ 130-116 yılları arasında Kappadokia'nın kralı olan VI. Ariarathes Epiphanes Philopator ile evlendirmiştir.⁷⁸ V. Mithridates'in MÖ 120 yılında öldürülmesinden sonra krallığın başına VI. Mithridates Eupator Dionysos (MÖ 120-63) geçmiştir. VI. Mithridates, MÖ 89 yılından MÖ 63

⁷¹ Pontos/Pontus, Küçük Asya'nın (Asia) kuzeyinde Halys (Kızılırmak) ve Kolkhis (Anadolu'nun kuzeydoğu ucu) arasındaki bölge olarak bilinmektedir. Tekin, *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*, 159. Ayrıca bkz. Murat Arslan, *Romanın Büyük Düşmanı Mithradates VI Eupator* (İstanbul: Odin Yayıncılık, 2007), 16.

⁷² Tekin, *Eski Yunan Tarihi*, 113; A. Brian Bosworth-Patrick V. Wheatley, "The Origins of The Pontic House", *JHS* Vol. 118 (1998), 155-164; Chamoux, *Hellenistic Civilization*, 76; Arslan, *Romanın Büyük Düşmanı Mithradates VI Eupator*, 51; Tekin, *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*, 159.

⁷³ Tekin, *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*, 159-160.

⁷⁴ David Magie, *Roman Rule in Asia Minor to The End of The Third Century After Christ I-II* (Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1950), 190; Arslan, *Romanın Büyük Düşmanı Mithradates VI Eupator*, 62-64.

⁷⁵ Luis B. Pastor, "Pontos Krallığı", *Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Anadolu-Krallar, İmparatorlar, Kent Devletleri*, ed. Oğuz Tekin (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2019), 106.

⁷⁶ Nicholas A. Sherwin White, *Roman Foreign Policy in The East, 168 B.C. to A.D. 1*. (Norman: University of Oklahoma Press, 1984), 43; Arslan, *Romanın Büyük Düşmanı Mithradates VI Eupator*, 65-68.

⁷⁷ Polybius, *Historiai*, XXXIII. 15. 1; 18. 9-12; Arslan, *Romanın Büyük Düşmanı Mithradates VI Eupator*, 68.

⁷⁸ Pastor, "Pontos Krallığı", 107.

yılına kadar Roma'nın Doğu Akdeniz'deki egemenliğine karşı savaşmıştır.⁷⁹ Romalılar ile yapılan savaşlar Pontos Krallığı'nı yıpratmıştır. Uzun süren bu savaşlar sonucunda MÖ 63 yılında Pontos Krallığı yıkılmış ve Romalıların eline geçmiştir.⁸⁰

Kappadokia/Kapadokya satraplığı (Katpatuka satraplığı) doğuda Kolkhis ile Küçük Armenia, güneyde Kommagene ve Kilikia, batıda Lykaonia, Phrygia, Galatia ve Paphlagonia ile sınırlanmıştır.⁸¹ Kappadokia Perslerin ardından Seleukos Krallığı egemenliğine girmiştir. Bu egemenlik MÖ 281 yılında gerçekleşen Kyroupedion Savaşı'ndan sonra gerçekleşmiştir.⁸²

Kappadokia Krallığı hanedan soyunu tıpkı Pontos Hanedanlığı gibi Perslere bağlamıştır.⁸³ Seleukoslar döneminde Kappadokia satraplığının başında II. Ariaramnes (MÖ 280-255) bulunmuştur. II. Ariaramnes, Seleukoslara bağlı bir vali olarak görev yapan babası II. Ariarathes (MÖ 301-280) döneminden sonra satraplığı toparlamaya çalışmış ve hâkimiyetini sağlamlaştırmak adına siyasi evlilikler düzenlemiştir.⁸⁴ Bu nedenle II. Ariaramnes Kappadokia'nın kurucusu sayılmıştır. Ancak kralın oğlu III. Ariarathes (MÖ 255/251-220) dönemindeki sikkelerde kral (*basileus*) unvanı yer almış ve Kappadokia Krallığı'nın tam anlamıyla kuruluşu MÖ 255 yılı olarak kayıtlara geçmiştir.⁸⁵

III. Ariarathes dönemi sonrası MÖ 220 yılında IV. Ariarathes Eusebeios (MÖ 220-163/162) krallığın başına geçmiştir.⁸⁶ IV. Ariarathes Eusebeios'un ölümü üzerine tahtta V. Ariarathes Eusebeios Philopator MÖ 163/162-130 yılları arasında bulunmuştur. V. Ariarathes Pontos Kralı I. Pharnakes'in kızı Nysa ile evlenmiştir.⁸⁷ Kral'ın ölümünden sonra Kraliçe Nysa oğulları adına krallığı devralmıştır. Ancak çocuklarından beşini iktidar mücadeleleri oluşmaması adına zehirleyerek öldürtmüştür. Bir diğer oğlu VI. Ariarathes Epiphanes Philopator⁸⁸ kaçmış ve sonrasında Kappadokia

⁷⁹ VI. Mithridates Eupator döneminde, Roma Devleti ve Pontos Krallığı arasında yapılan Roma-Mithridates Savaşları (MÖ 89-63) hakkında detaylı bilgi için bkz. Brian C. McGing, *The Foreign Policy of Mithridates VI Eupator King of Pontus* (Leiden: Brill Academic Publishers, 1986), 89-167; Murat Arslan, "I. Mithradates-Roma Savaşı Rhodos ve Lykia'nın Durumuna Genel Bakış", *Likya İncelemeleri I*, ed. Sencer Şahin vd. (İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2002), 115-128; Arslan, *Romanın Büyük Düşmanı Mithradates VI Eupator*, 127-510.

⁸⁰ Arslan, *Romanın Büyük Düşmanı Mithradates VI Eupator*, 504-510.

⁸¹ Michael A. Speidel, "Hellenistik Kappadokia Krallığı", *Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Anadolu-Krallar, İmparatorlar, Kent Devletleri*, ed. Oğuz Tekin (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2019), 118.

⁸² Tekin, *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*, 165.

⁸³ Mansel, *Ege ve Yunan Tarihi*, 491.

⁸⁴ Salih Soslu, "Kappadokia Krallığı'nda Siyasi Evlilikler İle Kurulan İttifaklar", *TAD* 36/61 (2017), 13.

⁸⁵ Tekin, *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*, 165-166.

⁸⁶ Magie, *Roman Rule in Asia Minor to The End of The Third Century After Christ I-II*, 202.

⁸⁷ Speidel, "Hellenistik Kappadokia Krallığı", 124.

⁸⁸ VI. Ariarathes Pontos Kralı V. Mithridates Euergetes'in kızı Laodike ile evlenmiştir. Kral ve kraliçenin Nysa adlı kızları Bithynia Kralı IV. Nikomedes Philopator (MÖ 94-74) ile evlenmiştir. Tekin, *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*, 168.

tahtına çıkmayı başarabilmiştir (MÖ 130-116).⁸⁹ Ardından VI. Ariarathes'in destekçileri tarafından evlat katili olarak bilinen Kraliçe Nysa öldürülmüştür.⁹⁰

MÖ 63 yılında gelindiğinde Kappadokia Roma egemenliği altına girmiştir. Kappadokia Kralı I. Ariobarzanes Philoromaio (MÖ 96/95-63) Roma komutanı Pompeius ile yapmış olduğu konsey sonucunda oğlu II. Ariobarzanes Philopator'u (MÖ 63-52) Roma himayesi altında tahtta bırakmıştır.⁹¹ MÖ 52/51 yılında öldürülen II. Ariobarzanes Philopator'un yerine oğlu III. Ariobarzanes Eusebes Philoromaio geçmiştir ve MÖ 42 yılına değin hüküm sürmüştür. Ancak Roma'nın müdahalesi sonucunda Kappadokia'nın Makedon kökenli olduğu düşünülen ve bilinen son kralı Arkhelaos olmuştur. Arkhelaos Roma'nın himayesi altında MS 17 yılına kadar Kappadokia Krallığı'nın başında bulunmuştur. Arkhelaos'un MS 17 yılındaki ölümü üzerine Roma İmparatoru Tiberius Kappadokia'yı Roma eyaleti hâline getirmiştir.⁹²

Anadolu topraklarının doğusunda, Suriye (Syria) ve Mezopotamya'nın ise kuzeyinde yer alan Armenia, doğuda Media Atropatene (modern Azerbaycan), batıda Kappadokia ve Kommagene ile sınırlanmıştır.⁹³ Appianos, Armenia'nın I. Seleukos Nikator'un hâkimiyeti döneminde Seleukos Krallığı'na bağlı olduğunu aktarmıştır.⁹⁴ Ancak MÖ 190 yılında Romalılar ile Seleukos Kralı III. Antiokhos Megas arasında yapılan Magnesia (ad Sipylum) Savaşı'nda III. Antiokhos Megas yenilmiştir. Antlaşma (Apameia Barış Antlaşması/MÖ 188) gereği Seleukoslar Torosların güneyine çekilmiş böylelikle Armenialılar da bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir.⁹⁵

MÖ 95/94 yılına gelindiğinde Armenia'da II. Tigranes Megas (MÖ 95/94-55) tahta geçmiştir. Aktif bir dış siyaset takip eden II. Tigranes "*Krallar Kralı*" olarak anılmıştır.⁹⁶ II. Tigranes MÖ 83 yılı itibariyle Parthların Anadolu akınlarını durdurmuştur. Ayrıca Seleukosların kral naiplerini öldürdükten sonra onların eşlerini, çocuklarını esaret altında tutmuştur.⁹⁷ Ardından Kilikia, Media, Suriye (Syria) ve Filistin kentlerini ele geçirmiştir.⁹⁸ Ancak Roma komutanı Pompeius, MÖ 66 yılında II. Tigranes'in başkenti Artaksata'ya doğru ilerlemiştir. II. Tigranes ise, Roma komutanı

⁸⁹ Tekin, *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*, 166-168.

⁹⁰ Hasan Bahar, *Eskiçağ Uygarlıkları* (Konya: Kömen Yayınları, 8. Baskı, 2019), 358.

⁹¹ Magie, *Roman Rule in Asia Minor to The End of The Third Century After Christ I-II*, 375.

⁹² Speidel, "Hellenistik Kappadokia Krallığı", 128.

⁹³ Strabon, *Geographika*, XI. 14. 1.

⁹⁴ Appianos, *Syriake*, 55- 57.

⁹⁵ Tekin, *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*, 174.

⁹⁶ Arslan, *Romanın Büyük Düşmanı Mithradates VI Eupator*, 372-373.

⁹⁷ Plutarkhos, *Bioi parallelo. Demetrius, Alexandros, Lucullus. Plutarch's Lives*. çev. Bernadotte Perrin I-XI (The Loeb Classical Library); Plutarkhos, *İskender-Sezar-Paralel Hayatlar*, çev. İo Çokona, Hasan Ali Yücel Klasikler Dizisi (İstanbul: Kültür Yayınları, 2014), 14. 6. 9; 14. 7. 1.

⁹⁸ Strabon, *Geographika*, XI. 14. 15 C532; XIV. 5. 2 C669; Appianos, *Syriake*, 48; 69-70; Arslan, *Romanın Büyük Düşmanı Mithradates VI Eupator*, 349; 373.

Pompeius'a teslim olmuştur. Böylelikle Armenia, Roma'ya bağlı vasal bir krallık hâline getirilmiştir.⁹⁹

Anadolu'da kurulmuş bir başka Hellenistik krallık olan Kommagene (Adıyaman) bağımsız olduğu MÖ 162 yılına kadar Pers, Büyük İskender ve Seleukos Krallığı'nın hâkimiyeti altına girmiştir.¹⁰⁰ Seleukosların Kommagene valisi olan Ptolemaios, (MÖ 162-130) Seleukos Kralı IV. Antiokhos Epiphanes (MÖ 175-164) döneminde ortaya çıkan iktidar boşluğundan yararlanarak MÖ 163/162 yılında bağımsızlığını ilan etmiştir.¹⁰¹ Ptolemaios'tan sonra başa geçen II. Samos Theosebes Dikaio (MÖ 130-100) sikkelerinde Pers ve Seleukoslara ait başlıklar ile betimlenmiştir. Böylelikle kralın Seleukoslar ile dengeli bir politika içerisinde olmak istediği anlaşılmıştır.¹⁰²

MÖ 109 yılı, Kommagene Kralı I. Mithridates Kallinikos'un tahta çıktığı, aynı zamanda Parthların Seleukoslara yoğun bir şekilde saldırdığı dönemi kapsamıştır. Dahası MÖ 96 yılında I. Mithridates'in babası II. Samos ve Seleukos Kralı kayınpederi VIII. Antiokhos Grypos/Grypus ölmüştür.¹⁰³ Seleukos tahtına X. Antiokhos Eusebes geçmiştir. Parthlar, Seleukos Kralı X. Antiokhos'u yenmiş sonrasında MÖ 93-83 yıllarında Kommagene, Parthlara bağımlı bir krallık hâline gelmiştir.¹⁰⁴

MÖ 70 yılına gelindiğinde I. Mithridates Kallinikos ölmüş ve oğlu I. Antiokhos Theos tahta geçmiştir.¹⁰⁵ I. Antiokhos dönemin güçlü devleti Roma ile müttefik olmuş bu sayede Kommagene Krallığı'nın sınırlarını korumaya çalışmıştır. I. Antiokhos'un ölümü hakkında net bilgi olmasa da, MÖ 32 yılında oğlu II. Mithridates'in tahta geçmiş olduğu belirlenmiştir. II. Mithridates de tıpkı babası I. Antiokhos gibi Roma ile siyasi ittifak içerisinde gözükmiştir. Kral, kardeşi II. Antiokhos'u Roma'ya rehin olarak göndermiştir (MÖ 29). Aynı zamanda II. Mithridates, Fırat (Euphrates) Nehri'ni

⁹⁹ Appianos, *Syriake*, 49; Fatih M. Yavuz, "Antikçağda Armenia: Kısa bir Tarih", *Yeni Türkiye* C. 60 (2014), 6; Ayrıca bkz. Stephen Mitchell, "Armenia Krallığı", *Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Anadolu-Krallar, İmparatorlar, Kent Devletleri*, ed. Oğuz Tekin (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2019), 138-142.

¹⁰⁰ John M. Versluys, *Visual Style and Constructing Identity in the Hellenistic World: Nemrut Dağ and Commagene under Antiochos I*, ed. Susan E. Alcock vd. (Universiteit Leiden, The Netherlands: Cambridge University Press, 2017), 47-48; Arslan, *Romanın Büyük Düşmanı Mithradates VI Eupator*, 47-48.

¹⁰¹ Maurice Sartre, *The Middle East Under Rome*, çev. Catherine Porter vd. (Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 2005), 23; Kevser Taşdöner Özcan, "Hellenistik Dönemin Küçük Bir Krallığı: Kommagene, *TOD* 13 (2015), 98; Versluys, *Visual Style and Constructing Identity in the Hellenistic World: Nemrut Dağ and Commagene under Antiochos I*, 174; Engelbert Winter, "Kommagene: Seleukoslar, Parthlar ve Romalılar Arasında", *Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Anadolu-Krallar, İmparatorlar, Kent Devletleri*, ed. Oğuz Tekin (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2019), 168.

¹⁰² Winter, "Kommagene: Seleukoslar, Parthlar ve Romalılar Arasında", 169.

¹⁰³ Richard D. Sullivan, *Near Eastern Royalty and Rome 100-30 BC* (Toronto: University of Toronto Press, 1990), 61.

¹⁰⁴ Sullivan, *Near Eastern Royalty and Rome 100-30 BC*, 61; Taşdöner Özcan, "Hellenistik Dönemin Küçük Bir Krallığı: Kommagene, 101-102.

¹⁰⁵ Versluys, *Visual Style and Constructing Identity in the Hellenistic World: Nemrut Dağ and Commagene under Antiochos I*, 48.

geçmek için stratejik öneme sahip olan Zeugma kentini de Roma'ya teslim etmiştir.¹⁰⁶ MS 72 yılında ise Roma generali Lucius Caesennius Paetus, Kommagene Kralı IV. Antiokhos'u Romalılara karşı Parthlar ile birlikte komplo hazırlığı içinde olmakla suçlamış ve onu tahttan indirmiştir. Böylelikle Kommagene Krallığı Roma'ya bağlı bir eyalet olmuştur.¹⁰⁷

Büyük İskender'in Hindistan seferi sırasında egemenliği altına girmiş olan Baktria, Hindukuş Dağları ile Oxus Nehri arasında kalan antik bir bölge olarak bilinmektedir. Baktria'nın kuzeyinde Sogdiana bulunmaktadır.¹⁰⁸

Büyük İskender'in ölümüyle birlikte komutanlar arasındaki mücadeleler sonrasında I. Seleukos Nikator'un kral unvanını alması (MÖ 305/304) ile birlikte oluşan genişleme politikası Baktria'ya kadar uzanan bir krallığın kurulmasıyla şekillenmiştir. Bu politika Doğu'da Hindistan ve Batı'da Ege Denizi'ne kadar olan bölgelerin alınmasıyla da kendini göstermiştir.¹⁰⁹ Geniş egemenlik alanı, I. Seleukos Nikator'un ve oğlu I. Antiokhos Soter'in Doğu satraplıklarında gerçekleştirmek istedikleri Hellen organizasyonunu taçlandırmıştır.¹¹⁰ Ancak zamanla Seleukos Krallığı'nın diğer Hellenistik krallıklar ile olan egemenlik mücadelesi Doğu hâkimiyetinin de siyasi anlamda tehlike altına girmesine neden olmuştur. Özellikle Ptolemaioslar ile yaşanan Suriye (Syria) Savaşları ve Seleukos Krallığı içerisindeki anlaşmazlıklar Seleukosların Baktria'daki egemenliğini sarsmıştır.¹¹¹

I. Seleukos Nikator'un ardılı olan I. Antiokhos Soter döneminde Baktrialı annesi Seleukos Kraliçesi I. Apama/Apame'nin de etkisi ile birlikte, kral bölgeyi egemenliği alanında tutmak istemiştir. Bu bağlamda I. Antiokhos Soter Baktria'yı Hellenistik bir yerleşim merkezi hâline getirmeyi amaçlamıştır.¹¹² Ancak Seleukos Krallığı'nın Baktria'daki Yunan satrabı olan I. Diodotos Seleukos Krallığı'na karşı isyan etmiştir.¹¹³ Bu isyanın Seleukos Kralı II. Antiokhos Theos (MÖ 261-247) döneminde gerçekleştiği sanılmaktadır. Baktria'daki sikkeler üzerindeki portreler bu dönemde yavaş yavaş değişmeye başlamıştır. Sikkeler üzerinde II. Antiokhos'un yerine I. Diodotos'un

¹⁰⁶ Fergus Millar, *The Roman Near East 31 BC-AD 337* (Cambridge, London: Harvard University Press), 1993, 29.

¹⁰⁷ Millar, *The Roman Near East 31 BC-AD 337*, 81; Michael A. Speidel, "Early Roman Rule in Commagene", *Heer und Herrschaft im Römischen Reich der Hohen Kaiserzeit* (2009), 567.

¹⁰⁸ Bevan, *The House of Seleukos*, Vol. 1, 275; George Rawlinson, *The Bactrian Empire Under The Greek Dynasties: Bactria From The Earliest Times to The Extinction of Bactrio-Greek Rule in The Punjab* (Cambridge: The Times of India Office, 1909), 1.

¹⁰⁹ Appianos, *Syriake*, 62.

¹¹⁰ William W. Tarn, *The Greeks in Bactria and India* (London: Cambridge University Press, 1938), 4-5; Richard N. Frye, *The History of Ancient Iran* (München: Verlag C. H. Beck, 1984), 152; Paul J. Kosmin, *The Land of The Elephant Kings: Space, Territory, and Ideology in The Seleucid Empire* (Cambridge, London: Harvard University Press, 2014), 18-59.

¹¹¹ Rawlinson, *The Bactrian Empire Under The Greek Dynasties: Bactria From The Earliest Times to The Extinction of Bactrio-Greek Rule in The Punjab*, 45.

¹¹² Frye, *The History of Ancient Iran*, 152.

¹¹³ Bevan, *The House of Seleukos*, Vol. 1, 286-287.

portresinin görülmesi isyanın gerçekleştiğini göstermiştir.¹¹⁴ I. Diodotos MÖ 250 yılında Greko-Baktria Krallığı'nı kurduğunu ilan etmiştir. Bu dönemde Seleukos Krallığı'nın Ptolemaioslar ile olan mücadelesi Baktrialıların isyan etmesinde etkili olmuştur. MÖ 247/246 yıllarında Seleukos Kralı II. Antiokhos'un ölümünden sonra Seleukos Krallığı'nda gerçekleşen, iki kardeş (II. Seleukos Kallinikos ve II. Antiokhos Hierax) arasındaki taht mücadelesi de Baktria'nın bağımsızlığını sağlamlaştırmıştır.¹¹⁵ Baktria'da I. Diodotos'un ölmesiyle birlikte oğlu II. Diodotos başa geçmiştir.¹¹⁶

II. Diodotos Baktria'daki hâkimiyetini sağlamlaştırarak tam anlamıyla Makedon kökenli bir krallığın kurulmasında etkili olmuştur.¹¹⁷ Ancak sonrasında II. Diodotos'un kız kardeşiyle evli olan I. Euthydemus, (MÖ 230-200) Greko-Baktria Krallığı'nın yönetimini ele geçirmiştir. II. Diodotos, I. Euthydemus'un (MÖ 230) başa geçmesiyle birlikte öldürülmüştür.¹¹⁸ I. Euthydemus zamanında Baktria Krallığı genişlemiş ve güçlenmiştir. Aynı zamanda Baktria Hellenizm kültürünün önemli bir merkezi hâline gelmiştir.¹¹⁹

Seleukos Kralı III. Antiokhos Megas (MÖ 223-187) Doğu satraplıklarında kaybedilen toprakları tekrar almak istemiş ve bu amaçla MÖ 209 yılında Baktria'yı kuşatma altına almıştır.¹²⁰ Greko-Baktria Kralı I. Euthydemus, Arius Nehri kıyılarında 10.000 atlı süvarisi ile III. Antiokhos Megas'ın bu kuşatmasına karşı direniş göstermiştir. III. Antiokhos Megas, Baktria'yı yaklaşık iki yıl boyunca kuşatma altında tutmuştur. Ancak III. Antiokhos Megas bu süre içerisinde Baktria'daki isyanlara engel olamamış ve I. Euthydemus'un bağımsızlığını tanımıştır. III. Antiokhos Megas'ın, Greko-Baktria Krallığı'yla yapmış olduğu antlaşma sonucu ise Seleukoslar Doğu'nun büyük bir bölümü kaybetmiştir. Baktria'da Kral Menandros zamanında (MÖ 160) Menandros'un Hindistan'ın içlerine kadar başarılı bir şekilde ilerlemiş olduğu

¹¹⁴ Frye, *The History of Ancient Iran*, 178.

¹¹⁵ Frye, *The History of Ancient Iran*, 178; Rawlinson, *The Bactrian Empire Under The Greek Dynasties: Bactria From The Earliest Times to The Extinction of Bactrio-Greek Rule in The Punjab*, 48-52; Jeffrey D. Lerner, *The Impact of Seleucid Decline on The Eastern Iranian Plateau: The Foundations of Arsacid Parthia and Graeco-Bactria* (Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 1999), 85; Gutzwiller, *A Guide to Hellenistic Literature*, 9.

¹¹⁶ Rawlinson, *The Bactrian Empire Under The Greek Dynasties: Bactria From The Earliest Times to The Extinction of Bactrio-Greek Rule in The Punjab*, 50.

¹¹⁷ Rawlinson, *The Bactrian Empire Under The Greek Dynasties: Bactria From The Earliest Times to The Extinction of Bactrio-Greek Rule in The Punjab*, 53; Mansel, *Ege ve Yunan Tarihi*, 494; Boris Chrubasik, *Kings and Usurpers in the Seleucid Empire the Men who Would be King* (Oxford: Oxford University Press, 2016), 44.

¹¹⁸ Polybius, *Historiai*, XI. 11. 1; Rawlinson, *The Bactrian Empire Under The Greek Dynasties: Bactria From The Earliest Times to The Extinction of Bactrio-Greek Rule in The Punjab*, 55-56.

¹¹⁹ Rostovtzeff, *The Social and Economic History of The Hellenistic World*, 542; Mansel, *Ege ve Yunan Tarihi*, 494.

¹²⁰ Rawlinson, *The Bactrian Empire Under The Greek Dynasties: Bactria From The Earliest Times to The Extinction of Bactrio-Greek Rule in The Punjab*, 59-60; Elias Bickerman, "The Seleucid Period", *The Cambridge History of Iran-The Seleucid, Parthian and Sasanian Periods*, ed. Ehsan Yarshater Vol. 3/1 (Cambridge: Cambridge University Press, 2020), 6.

belirlenmiştir.¹²¹ Ancak ikinci yüzyılın son yarısında Baktria krallığı zayıflamış ve Yüceci hâkimiyeti altına girmiştir.¹²²

Parth Krallığı, Büyük İskender'in ölümünden sonra Seleukos Kralı I. Seleukos Nikator'un hâkimiyeti altına girmiştir.¹²³ I. Seleukos Nikator'un ölümünden sonra (MÖ 281/280) bir diğer Hellenistik krallık olan Ptolemaioslar ile olan mücadeleler, Seleukosların zamanla satraplıklar üzerindeki kontrolü kaybetmelerine yol açmıştır. Seleukos Kralı II. Antiokhos Theos döneminde Ptolemaioslar ile yapılan İkinci Suriye (Syria) Savaşı'nın ardından barış antlaşması yapılmış olsa da, (MÖ 253/252) Ptolemaios Hanedanlığı ile olan ilişkiler güven ortamı yaratmamıştır. Dahası bu sıralarda, Baktria satrabı I. Diodotus isyan etmiş ve kral unvanını almıştır. Bunun üzerine Baktria'daki durumdan fırsat bulan Parthlar, MÖ 247 yılı itibariyle bağımsız yönetim kurmak istemişlerdir. Arsakes ve Tiridates adlı iki kardeş, II. Antiokhos Theos'un satrabı olan Andragoras'a (Pherecles/Agathocles)¹²⁴ karşı isyan etmiştir.¹²⁵ Ancak Seleukoslara karşı tam anlamıyla bağımsızlık kazanan ilk Parth Kralı I. Mithridates (V. Arsakes) (MÖ 171/170-139/138) olmuştur.¹²⁶ Seleukosların yıkılış sürecinde ise Romalılar kendilerini onların meşru mirasçıları olarak algılamış ve Hellen dünyasında saldırgan bir rol oynamaya başlamışlardır. Bu anlamda Roma ve Parthlar arasında toprak anlaşmazlıkları nedeniyle uzun süren savaşlar yaşanmıştır.¹²⁷

Kuzey Afrika'da günümüz Libya topraklarında bulunan Kyrene, Kyklad adalarından biri olan Thera'dan (Santorini) gelen Battas önderliğindeki kolonistlerce MÖ 7. yüzyıl ortalarında kurulmuştur.¹²⁸ Büyük İskender'in Doğu Seferi sonrasında Büyük İskender'e bağlı kalmış ancak kralın ölümünden sonra *diadochlar* arasındaki mücadeleler sırasında Kyrene'de bir iç savaş görülmüştür. Bunun üzerine Kyrene I. Ptolemaios'tan yardım istemiş, I. Ptolemaios bunu fırsat bilerek Kyrene kentini ele

¹²¹ Tarn, *The Greeks in Bactria and India*, 227.

¹²² Mansel, *Ege ve Yunan Tarihi*, 494.

¹²³ Josef Wiesehofer, "Fars Under Seleucid and Parthian Rule", *The Age of the Parthians The Idea of Iran*, ed. Vesta S. Curtis vd. Vol. 2 (London, New York: I.B. Tauris Publishing, 2007), 39; Nurgül Yıldırım-Meltem Temizkan, "The Wars of Dominion Between Seleucid and Parthian Kingdoms in Mesopotamia", *History Studies* 13/4 (2021), 1359.

¹²⁴ Lerner, *The Impact of Seleucid Decline on The Eastern Iranian Plateau: The Foundations of Arsacid Parthia and Graeco-Bactria*, 22.

¹²⁵ George Rawlinson, *The Sixth Great Oriental Monarchy or Geography, History, and Antiquities of Parthia* (London: Longmans, Green & Company, 1873), 42-51; Neilson C. Debevoise, *A Political History of Parthia* (Chicago: The University of Chicago Press, 1938), 8-9; Yıldırım-Temizkan, "The Wars of Dominion Between Seleucid and Parthian Kingdoms in Mesopotamia", 1359.

¹²⁶ Rawlinson, *The Sixth Great Oriental Monarchy or Geography, History, and Antiquities of Parthia*, 95; Debevoise, *A Political History of Parthia*, 29.

¹²⁷ Mary R. Sheldon, *Rome's Wars in Parthia Blood in The Sand* (London: Vallentine Mitchell Publishing, 2010), 14; Yıldırım-Temizkan, "The Wars of Dominion Between Seleucid and Parthian Kingdoms in Mesopotamia", 1364.

¹²⁸ Tekin, *Eski Yunan Tarihi*, 49.

geçirmiştir. I. Ptolemaios'un üvey oğlu Magas MÖ 300 yılında bölgeye vali olarak atanmıştır.¹²⁹

Kyrene'nin, MÖ 102 yılında Ptolemaios Kralı Ptolemaios Apion tarafından ele geçirildiği sanılmaktadır. Ancak MÖ 96 yılında Ptolemaios Kralı Ptolemaios Apion ölmüş ve Kyrene Roma'ya bırakılmıştır. Sonrasında bölge Roma senatosu tarafından bağımsız bir yapı olarak kabul edilmiştir.¹³⁰

4.2. Seleukos Krallığı'nın Kuruluşu ve Bu Krallıktaki Siyasi İşleyiş

I. Seleukos Nikator, MÖ 312/311 yılında Yakın Doğu'da Seleukos Krallığı'nı kurmuştur.¹³¹ Kurucu Kral I. Seleukos Nikator, Makedonya Kralı II. Philippos'un memurlarından¹³² Europoslu¹³³ Antiokhos ve Laodike'nin oğludur.¹³⁴ Büyük İskender'in hem yakın arkadaşlarından, hem de güçlü komutanlardan¹³⁵ biri olan I. Seleukos MÖ 326 yılında Büyük İskender'in kraliyet komutanı olmuştur.¹³⁶

İskender'in ölümünden sonra I. Seleukos Nikator'un kurmuş olduğu Seleukos Krallığı'nın sınırları zamanla genişlemiştir.¹³⁷ Bu krallığın sınırları günümüz Türkiye, Suriye, Lübnan, Irak, Kuveyt, İran, Afganistan, Tacikistan, Özbekistan ve Türkmenistan'ı kapsamıştır.¹³⁸ Bu genişleme, Büyük İskender'in ölümünden sonraki süreçte generaller arasındaki paylaşımlar doğrultusunda özellikle MÖ 321/320'de Triparadeisos'ta düzenlenen toplantı sonrasında I. Seleukos Nikator'un Babil valisi olarak atanmasıyla birlikte gelişmiştir. Bu bağlamda Babil satraplığı onun kariyerinde dönüm noktası oluşturmıştır.¹³⁹ MÖ 301 yılında gerçekleşen İpsos Savaşı'nın ardından ise Seleukosların, Hellenistik dünyadaki en büyük dört krallıktan birini teşkil ettiği bilinmektedir.¹⁴⁰

¹²⁹ Tekin, *Eski Yunan Tarihi*, 108-109; Anatole Mori, "Names and Places: Myth in Alexandria", *A Companion to Greek Mythology*, ed. Ken Dowden vd. (Malden, Oxford: Wiley-Blackwell Publishing, 2011), 234.

¹³⁰ Hölbl, *A History of The Ptolemaic Empire*, 210.

¹³¹ Susan Sherwin White- Amelie Kuhrt, *From Samarkhand to Sardis: A New Approach to The Seleucid Empire* (Berkeley-Los Angeles: University of California Press, 1993), 7.

¹³² John D. Grainger, *Seleukos Nikator: Constructing a Hellenistic Kingdom* (New York: by Routledge, 1990), 1.

¹³³ Europos, Antik Makedonya'nın Bottiaea kentinde bir kasaba olarak bilinmektedir. Ek olarak Antiokhos'un MÖ 345-340 yılları arasında II. Philippos'un ordusunda bulunduğu düşünülmektedir. Grainger, *Seleukos Nikator: Constructing a Hellenistic Kingdom*, 2.

¹³⁴ Arrianus, *Anabasis*, 2; Libanius, *Orationes. Libanius*. Norman. Orationes 1-64. ed. Richard Foerster. Libanii Opera, Vols. 1-4 (Leipzig: Teubner); Libanius, *Antioch As a Centre of Hellenic Culture as Observed by Libanius*. çev. Albert F. Norman (Liverpool: Liverpool University Press, 2000), XI. 93; John D. Grainger, *A Seleukid Prosopography and Gazetteer* (Leiden: Brill, 1997), 53.

¹³⁵ Appianos, *Syriake*, 57.

¹³⁶ Grainger, *Seleukos Nikator: Constructing a Hellenistic Kingdom*, 9.

¹³⁷ Bevan, *The House of Seleukos*, Vol. 1, 72.

¹³⁸ Sherwin White- Kuhrt, *From Samarkhand to Sardis: A New Approach to The Seleucid Empire*, 7.

¹³⁹ Bryce, *Ancient Syria: A Three Thousand Year History*, 161.

¹⁴⁰ İplikçioğlu, *Hellen ve Roma Tarihinin Anahatları*, 46.

I. Seleukos Nikator, krallığın merkezini öncelikle Seleukeia Tigris (Dicle Nehri üzerindeki Seleukeia) olarak belirlemiştir. Bu merkez I. Seleukos'un kendi adına kurmuş olduğu dokuz Seleukeia kentinden biridir.¹⁴¹ Seleukeia Tigris¹⁴², (Dicle Nehri üzerindeki Seleukeia) MÖ 305/304 yılından MÖ 301 yılına kadar Seleukosların başkentliğini üstlenmiştir.¹⁴³ Bu yönetim merkezinin nüfusunun çoğunluğunu Yunan ve Makedon askerler oluşturmuş ayrıca kent I. Seleukos tarafından Yunan kültür öğeleriyle donatılmıştır.¹⁴⁴ Sonrasında krallığın merkezi MÖ 300 yılı Nisan ayında Seleukeia Pieria'ya (Çevlik/Samandağ/Hatay), aynı yılın Mayıs ayında ise daha stratejik nokta olan¹⁴⁵ Defne (Daphne) yakınlarındaki Antiokheia/Orontes (Asi) Nehri üzerindeki Antiokheia'ya (Antakya/Hatay) taşınmıştır.¹⁴⁶ Antiokheia (Antakya/Hatay) kenti MÖ 300-64 yılları arasında Seleukosların krali merkezi olarak Hellenistik dünyanın seçkin kentlerinden birini oluşturmuştur. Bu oluşum, I. Seleukos Nikator'dan sonra başa geçen diğer Seleukos krallarının da kenti geliştirmesi ve tamamlamasıyla şekillenmiştir. Hellenleştirme bağlamında kentte uygulanan kültürel faaliyetlerin fazlaştırılmasıyla birlikte kent gerek doğunun, gerekse batının kültürel izlerini taşımıştır.¹⁴⁷

I. Seleukos Nikator, MÖ 324 yılında Büyük İskender ve arkadaşlarının Susa/İran'da soylu Perslerin kızlarını kendilerine eş olarak aldıkları sürede, Baktrialı Spitamenes'in kızı I. Apama ile evlenmiştir.¹⁴⁸ İskender'in ölümünden sonra eşini bırakmayan tek Makedonyalı I. Seleukos'tur. Kral'ın Kraliçe I. Apama'dan I. Antiokhos Soter adında bir oğlu olmuştur.¹⁴⁹ Ayrıca antik yazar Malalas, I. Seleukos'un I. Apama'dan iki kızı olduğunu ve bunların isimlerinin Apama ve Laodike olduğunu aktarmıştır.¹⁵⁰ I. Seleukos Nikator, MÖ 299/298 yılında diplomatik bir evliliği ifade

¹⁴¹ Robert H. McDowell, *Stamped and Inscribed Objects From Seleucia on The Tigris*, Humanistic Series, XXXVI (Ann Arbor: University of Michigan Press, 1935), 171-172; Bryce, *Ancient Syria: A Three Thousand Year History*, 165-166; Meltem Temizkan, "Seleukoslar Döneminden Dördüz Kent İdari Yapılanmasına Bir Örnek: "Seleukos Tetrapolisi", *OANNES-Uluslararası Eskiçağ Tarihi Araştırmaları Dergisi* 3/1 (2021), 111.

¹⁴² Seleukeia Tigris, Babil'in kuzeyinde yer almış ve Dicle Nehri'ni Fırat Nehri'ne bağlayan bölgede kurulmuştur. Temizkan, "Seleukoslar Döneminden Dördüz Kent İdari Yapılanmasına Bir Örnek: "Seleukos Tetrapolisi", 112.

¹⁴³ Musti, "Syria and The East", 179.

¹⁴⁴ Errington, *Hellenistik Dünya Tarihi* MÖ 323-30, 55.

¹⁴⁵ Bryce, *Ancient Syria: A Three Thousand Year History*, 167.

¹⁴⁶ Downey, *A History of Antioch in Syria from Seleucus to The Arab Conquest*, 57-58; Meltem Temizkan, *Seleukoslar Döneminde Antiokheia (Antakya)* (Hatay: Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017), 42.

¹⁴⁷ Rostovtzeff, *The Social and Economic History of The Hellenistic World*, 478; Getzel, M. Cohen, *The Hellenistic Settlements in Syria, the Red Sea Basin, and North Africa* (California: University of California Press, 2006), 80-84; Nurgül Yıldırım- Meltem Temizkan, "Seleukoslar Döneminde Antiokheia'da Sosyal ve Kültürel Yaşam Üzerine Analizler", *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 4/4 (2018), 647.

¹⁴⁸ Arrianus, *Anabasis*, VII. 4. 4; Grainger, *Seleukos Nikator: Constructing a Hellenistic Kingdom*, 11-12.

¹⁴⁹ Grainger, *A Seleukid Prosopography and Gazetteer*, 38.

¹⁵⁰ Malalas, *Chronographia*, 198. 11.

eden ikinci evliliğini ise I. Demetrios Polierketes'in kızı I. Stratonike ile yapmıştır. Kral'ın I. Stratonike'den II. Phila adında bir kızı olmuştur.¹⁵¹

Büyük İskender'in komutanları arasında yapılan paylaşım sonrasında birçok krallığın kurulduğu bilinmektedir. Bu krallıklar arasında oluşabilecek mücadelelerin ise kontrol altına alınması gerekmiştir. Bu durum komutanlarca hanedanlar arası siyasi evlilik ittifaklıkları ile sağlanmaya çalışılmıştır. Aynı zamanda bu siyasi evlilik ittifaklıkları hanedanlar arası destekleyici bir güç oluşturmuştur.¹⁵² Kraliyet ailesine mensup bu kadınlar da bağlı bulunduğu hanedanlığın tanınmasını sağlamış, bir nevi hanedanlıklarının temsilcisi sayılmışlardır.¹⁵³

Hanedanlar arası siyasi evlilik ittifaklıkları sadece siyasi yönde değil, aynı zamanda kültürel anlamda krallıkların güçlenmesine yol açmıştır. Bu evliliklerin artması ile Hellenistik krallıklar hanedan kültü oluşturmuşlardır. Kültür çerçevesinde kraliçelerin de onure edilmesi krallıkların sosyo-kültürel bağlamda birbirlerine üstünlük sağlayabilme doğrultusunda atmış oldukları adımları ifade etmiştir.¹⁵⁴ Böylelikle kraliçelerin kraliyet içerisinde de kabul görmeleri desteklenmeye çalışılmıştır.

Seleukos Krallığı sınırlarının genişlemesiyle I. Seleukos ve oğlu I. Antiokhos Soter hem Hellen kültür politikası uygulama, hem de etkin yönetim ağı oluşturabilme adına Hellenistik kentler inşa etmişlerdir.¹⁵⁵ I. Seleukos sahibi olduğu topraklarda askeri, siyasi ve sosyo-kültürel anlamda hükümünü tam anlamıyla gerçekleştirebilmek ve Hellenistik kültür öğelerinin yaygınlaşmasını sağlamlaştırmak amacıyla kent kurma girişimini fazlaştırmıştır.¹⁵⁶ Bununla birlikte bu kentlerin bazılarında kraliçelerin isimlerini vererek onları onurlandırmıştır.

I. Seleukos, kurmuş olduğu kentlerden bazılarını annesi Laodike'ye¹⁵⁷ ve eşi I. Apama'ya ithaf etmiştir. Kral'ın inşa ettirmiş olduğu bu kentlerden beş tanesi annesi Laodike'ye adanmıştır. Bu kentlerden biri olan Laodikeia (Lazkiye/Suriye) Seleukis Bölgesi'nde kurulmuş olan tetrapolisin de en önemli liman kentlerinden biridir.¹⁵⁸ Seleukos tetrapolisi I. Seleukos Nikator tarafından MÖ 300/299 yılında Antiokheia (Antakya/Hatay), Laodikeia (Lazkiye/Suriye), Seleukeia Pieria (Çevlik/Samandağ/Hatay) ve Apameia (Hama/Suriye) kentleriyle oluşturulmuştur. Bu tetrapolis Seleukosların siyasi, askeri, ekonomik ve sosyo-kültürel anlamda kraliyet içerisinde güvenlik çemberi oluşturmak istemesinden kaynaklanmıştır. Tetrapolis

¹⁵¹ Grainger, *A Seleukid Prosopography and Gazetteer*, 52-53; Malalas, *Chronographia*, 198. 11.

¹⁵² Doroty J. Thompson, "The Hellenistic Family", *The Cambridge Companion to the Hellenistic World*, ed. Glenn R. Bugh (Cambridge: Cambridge University Press, 2006), 96.

¹⁵³ Elizabeth D. Carney, "Oikos Keeping: Women and Monarchy in the Macedonian Tradition", *A Companion to Women in The Ancient World*. ed. Sharon L. James vd. (Wiley-Blackwell Publishing, 2012), 312.

¹⁵⁴ Thompson, "The Hellenistic Family", 96.

¹⁵⁵ Jorden J. Pollitt, *Art in The Hellenistic Age* (Cambridge: Cambridge University Press, 1986), 177.

¹⁵⁶ George G. Aperghis, *The Seleukid Royal Economy-The Finances and Financial Administration of The Seleukid Empire* (Cambridge: Cambridge University Press 2004), 89.

¹⁵⁷ Grainger, *Seleukos Nikator: Constructing a Hellenistic Kingdom*, 2.

¹⁵⁸ Cohen, *The Hellenistic Settlements in Syria, the Red Sea Basin, and North Africa*, 111-112.

kentlerine I. Seleukos Nikator tarafından verilen isimler hanedan soylu kişilerin adlarını taşımıştır. Laodikeia dışında bu kentlerden Antiokheia, (Antakya/Hatay) I. Seleukos Nikator'un babasının, Seleukeia Pieria (Çevlik/Samandağ/Hatay) kendisinin, Apameia (Hama/Suriye) ise eşinin adıyla anılmıştır.¹⁵⁹ Libanos (Lübnan) yakınlarındaki Laodikeia (Tell Nebi Mend/Kadeş/Suriye) kentinin ise I. Seleukos Nikator tarafından annesine ithaf edilen başka bir kent olduğu sanılmaktadır. Bu kent Seleukos yerleşimidir ancak tam anlamıyla hangi kral tarafından kurulduğu bilinmemektedir. Appianos I. Seleukos Nikator'un annesi adına beş Laodikeia yerleşimi kurduğunu aktardığından kentin onun tarafından annesine ithafen inşa edilmiş olabileceği sanılmaktadır.¹⁶⁰ Eşi I. Apama'nın adının verildiği üç kent ile birlikte, kralın bir diğer eşi I. Stratonike'ye ithafen de kent kurduğu düşünülmektedir.¹⁶¹ Kral kurmuş olduğu diğer kentlere de Hellen isimlerini uygun görmüştür. Bu kentlerden on altısı Antiokheia adını taşımıştır ki en önemlisi krali merkez olan Defne (Daphne) yakınlarındaki/Asi Nehri üzerindeki Antiokheia'dır. I. Seleukos inşa ettiği kentlerden dokuzuna ise kendi adını vermiş ve bu yerleşimler Seleukeia olarak anılmıştır.¹⁶² Kral izlemiş olduğu bu Hellenistik kentler inşa etme geleneğiyle birlikte Seleukos Krallığı'na bir nevi damga vurmuştur.¹⁶³

I. Seleukos'tan sonra krallığın başına geçen diğer kralların da Hellenistik kentler inşa ettirdikleri saptanmıştır. Seleukos krallarının egemenlik kurma girişimleri kentler kurma yoluyla taçlanmıştır. Özellikle Hellen kültür öğelerinin yayılmasını amaçlayan bu girişimin¹⁶⁴ kraliçeler bağlamında da söz konusu olduğu, bazı kentlere onların adlarının verilmesiyle anlaşılmıştır. Kraliçelerin bu yöntemle yüceltilmeleri Seleukosların geniş sınırları olan devletinde önem arz eden yerlerinin olduğunu vurgulamıştır. Buna ek olarak I. Seleukos'un kurmuş olduğu krallıkta uygulamaya çalıştığı Hellenleştirme ve kentlerde şekillendirilmeye çalışılan Yunan-Makedon organizasyonu diğer Hellenistik devletlere göre etkin bir şekilde kullanılmaya çalışılmıştır. Bu durum Seleukos Krallığı'nın sağlam bir otorite kurma amacıyla olduğunu da göstermiştir.¹⁶⁵

Komutanlar arasındaki toprak paylaşımları sürekli değişkenlik göstermek suretiyle el değiştirmiş ve MÖ 281 yılında yaşanan Kyroupedion Savaşı Hellenistik

¹⁵⁹ Rostovtzeff, *The Social and Economic History of The Hellenistic World*, 481; Downey, *A History of Antioch in Syria from Seleucus to The Arab Conquest*, 54; Errington, *Hellenistik Dünya Tarihi MÖ 323-30*, 76; Temizkan, "Seleukoslar Döneminden Dördüz Kent İdari Yapılanmasına Bir Örnek: "Seleukos Tetrapolisi", 115.

¹⁶⁰ Appianos, *Syriake*, 57; Cohen, *The Hellenistic Settlements in Syria, the Red Sea Basin, and North Africa*, 116.

¹⁶¹ Appianos, *Syriake*, 57; Temizkan, *Seleukoslar Döneminde Antiokheia (Antakya)*, 21.

¹⁶² Libanius, *Orationes*, XI. 93; Appianos, *Syriake*, 57; Grainger, *Seleukos Nikator: Constructing a Hellenistic Kingdom*, 2; Mehmet Ali Kaya, "Suriye Krallığı'nın Büyük Menderes Havzasındaki Kolonileri", *Tarih İncelemeleri Dergisi* 15 (2000), 121.

¹⁶³ Mansel, *Ege ve Yunan Tarihi*, 510-515.

¹⁶⁴ Rostovtzeff, *The Social and Economic History of The Hellenistic World*, 472.

¹⁶⁵ Mansel, *Ege ve Yunan Tarihi*, 514-515.

devrin en önemli savaşlarından biri olmuştur. Bu savaşın ardından I. Seleukos Nikator'un batıda Ege Denizi'nden doğuda İndus Nehri'ne kadar ki bölgeye sahip olduğu ve ardıllarına büyük bir devlet bıraktığı da bilinmektedir.¹⁶⁶ I. Seleukos Nikator'un ölümü ise Kyroupedion Savaşı'ndan yaklaşık yedi ay sonra gerçekleşmiştir. I. Seleukos Nikator Trakya'daki egemenliğini sağlamlaştırmak için gittiği Lysimakheia'da (Ekzamil) Ptolemaios Keraunos tarafından hançerlenerek öldürülmüştür.¹⁶⁷

I. Seleukos Nikator'un ölümünden sonra hanedanlığın başına Kraliçe I. Apama'dan olan oğlu I. Antiokhos Soter (MÖ 281-261) geçmiştir.¹⁶⁸ I. Antiokhos Soter, babası I. Seleukos Nikator'un ikinci eşi olan üvey annesi I. Stratonike ile evlenmiştir.¹⁶⁹ Kral ve kraliçenin bu evlilikten Seleukos, II. Antiokhos Theos, II. Apama ve Stratonike adlı dört çocuğu olmuştur.¹⁷⁰

I. Antiokhos Soter dönemi Seleukos siyasi tarihi açısından önemli bir dönemi kapsamıştır. Nitekim bu dönemde gerek iç, gerekse dış siyasette Seleukos Krallığı'nın sonraki süreçlerini de etkileyecek gelişmeler yaşanmıştır.¹⁷¹ Bu gelişmelerden biri olan ve MÖ 278/277 yılında gerçekleşen Galatların Anadolu'ya geçişi Seleukos Krallığı'nı siyasi anlamda etkilemiştir. Bu geçiş, Seleukos Kralı I. Antiokhos Soter'in Anadolu'da egemenlik mücadelesi vermesi ve Bithynia¹⁷² Kralı I. Nikomedes'i (MÖ 279-250) tehdit altında bırakmasıyla gerçekleşmiştir. I. Nikomedes Galatlara yardım etmiş ve Anadolu'ya geçişlerini kolaylaştırmıştır.¹⁷³ I. Nikomedes egemenlik mücadelesi içerisinde olduğu kardeşi Zipoites'e karşı Galatlardan destek istemiştir.¹⁷⁴ Küçük Asya'da (Asia) egemenlik kurmak isteyen Galatlar ise zamanla güçlenmiş ve kent devletlerine saldırmışlardır. I. Antiokhos Soter, Galatlara saldırmış¹⁷⁵ ve Galatlar ile yaşanan Fil Savaşı'nı (MÖ 270-268) kazanmıştır.¹⁷⁶ I. Antiokhos Soter, bu kazanıma

¹⁶⁶ Bahar, *Eskiçağ Uygarlıkları*, 349.

¹⁶⁷ Polybios, *Historiai*, II. 41. 1; Appianos, *Syriake*, 62-65; Cornelius Nepos, *On The Great Generals of Foreign Nations*, çev. John C. Rolfe (The Loeb Classical Library, 1966), XXI. 3; Strabon, *Geographika*, XIII. 4. 1 C623; Memnon, *Memnon*, XII. 3; Pausanias, *Periegesis tes Hellados. Description of Greece*, çev. William H. Jones, Vol. I; III-IV. çev. William H. Jones-Henry A. Ormerod, Vol. II. çev. Richard E. Wycherley Vol. V, Illustrations and Index (The Loeb Classical Library), I. 16. 2; X. 19. 7.

¹⁶⁸ Bryce, *Ancient Syria: A Three Thousand Year History*, 170.

¹⁶⁹ Malalas, *Chronographia*, 205.

¹⁷⁰ Grainger, *A Seleukid Prosopography and Gazetteer*, 67.

¹⁷¹ Rostovtzeff, *The Social and Economic History of The Hellenistic World*, 429.

¹⁷² Bithynia (Kocaeli Yarımadası) lideri Zipoites (MÖ 327-279) Büyük İskender'in ölümünün ardından genareller arasındaki savaşlardan yararlanarak Bithynia'yı güçlendirmiştir. Zipoites, Kyroupedion Savaşı'ndan (MÖ 281) sonra komutan Lysimakhos'u mağlup etmiş, Bithynia Krallığı'nı kurmuş ve MÖ 277 yılında kral unvanını almıştır. Kamil Doğancı, "Bithynia Tarihi I-Bithynia Krallığı (MÖ. 297-MÖ.74)", *Bursa Defteri* (2003), 74; Tekin, *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*, 158.

¹⁷³ Mehmet Ali Kaya, "Batı Anadolu'daki Galat Terörü", *Yerel Tarih Araştırmaları Dergisi* 2 (2000), 79; Ayrıca bkz. Murat Arslan, *Antikçağ Anadolu'sunun Savaşçı Kavmi Galatlar* (İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2000), 39-56.

¹⁷⁴ Veli Sevin, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası I* (Ankara: TTK, 2019), 260.

¹⁷⁵ Bryce, *Ancient Syria: A Three Thousand Year History*, 172.

¹⁷⁶ Fernand Lequenne, *Galat'lar* (Ankara: TTK, 2000), 38-43.

rağmen Galatların Kuzey Phrygia'ya (Galatya) yerleşmelerine engel olamamıştır.¹⁷⁷ Ayrıca bu dönemde Anadolu'da Seleukoslara bağlı olan krallıklar da bağımsızlığını kazanmaya başlamıştır. Bu krallıklardan biri olan Pergamon¹⁷⁸ ile yaşanan çatışmada I. Antiokhos Soter başarı elde edememiştir. Pergamonlu Attalos'un oğlu olan Philetairos, Büyük İskender'in komutanlarından Lysimakhos'un eski bir valisi olup zengin mali kaynaklara sahip olmuştur. Generaller arasında yaşanan Kyroupedion Savaşı'ndan sonra (MÖ 281) I. Antiokhos Soter ile iş birliği içinde gözüken Philetairos sonrasında bağımsız şekilde hareket etmeye başlamıştır.¹⁷⁹ Ayrıca I. Antiokhos Soter zamanında başlayan Ptolemaioslar ve Seleukoslar arasındaki Suriye (Syria) Savaşları da Seleukos siyasi ve askeri gücünde gerilemeye yol açarak devletin zayıflamasına neden olmuştur.¹⁸⁰

Seleukoslar ile Ptolemaioslar arasında yaşanan Birinci Suriye (Syria) Savaşı'nın (MÖ 274-271) başladığı sürede, I. Antiokhos Soter ile I. Stratonike'nin kızı olan Seleukos Prensesi II. Apama, Kyrene Krallığı'na gelin gitmiştir. Böylelikle Kyrene ve Seleukoslar arasında müttefiklik durumu oluşmuştur. Yaşanan savaşta Kyrene Kralı Magas'ın II. Apama'nın de etkisiyle, Seleukosların savaş hazırlığına yardım ettiği sanılmaktadır. Bu durum prensesin siyasi anlamdaki rolünü vurgulamış ve diplomatik evliliklerin öneminin anlaşılmasını sağlamıştır.¹⁸¹ Ancak Birinci Suriye (Syria) Savaşı¹⁸² sonucunda Seleukosların güç kaybetmesi ile birlikte otorite boşluğu oluşmuş ayrıca Coele (Güney) Suriye (Syria) ve Kilikya Ptolemaios hâkimiyeti altına girmiştir.¹⁸³ Ek olarak bu dönemde Seleukosların hem Mısır'daki Ptolemaios Krallığı'yla, hem de Anadolu'daki yerel krallıklar ile savaş içerisinde olması askeri ve ekonomik anlamda yıpranmaları da beraberinde getirmiştir.¹⁸⁴

I. Antiokhos Soter'in MÖ 261 yılındaki ölümüyle birlikte oğlu II. Antiokhos Theos Seleukos kralı olmuştur.¹⁸⁵ II. Antiokhos Theos, Seleukos Hanedanlığı'nın

¹⁷⁷ Kaya, "Batı Anadolu'daki Galat Terörü", 83; Mehmet Ali Kaya, "Keltlerin Anadolu'ya Göçü: Göç Nedenleri, Yolları ve İlk On Yıl", *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılı* S. 13 (2012), 12; Errington, *Hellenistik Dünya Tarihi MÖ 323-30*, 125.

¹⁷⁸ Mysia bölgesi kentlerinden Pergamon (Bergama) Anadolu'da kurulan ulusal krallıklardan biridir. Mehmet Kurt, "Roma Cumhuriyeti'nin Anadolu Politikası ve Pergamon (Bergama) Krallığı'nın Rolü", *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* S. 23 (2010), 98. Pergamon'da Philetairos'un ardından başa geçen I. Eumenes'in (MÖ 263-241) Sardeis (Sart/Manisa) yakınlarında Seleukos Kralı I. Antiokhos Soter'i mağlup etmesi Pergamon'un bağımsızlığını da perçinlemiştir. Tekin, *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*, 152.

¹⁷⁹ Cristof Schuler, "Küçük Asya'da Seleukoslar Egemenliği", *Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Anadolu-Krallar, İmparatorlar, Kent Devletleri* ed. Oğuz Tekin (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2019), 17.

¹⁸⁰ Rostovtzeff, *The Social and Economic History of The Hellenistic World*, 429; Grainger, *The Syrian Wars*, 89.

¹⁸¹ Grainger, *A Seleukid Prosopography and Gazetteer*, 38; Chamoux, *Hellenistic Civilization*, 70.

¹⁸² Savaş hakkında detaylı bilgi için bkz. William W. Tarn, "The First Syrian War", *JHS* Vol. 46, Part 2 (1926), 155-162; Grainger, *The Syrian Wars*, 73-86.

¹⁸³ Bryce, *Ancient Syria: A Three Thousand Year History*, 172.

¹⁸⁴ Mansel, *Ege ve Yunan Tarihi*, 492-493.

¹⁸⁵ Malalas, *Chronographia*, 204-205; Bryce, *Ancient Syria: A Three Thousand Year History*, 173.

mensubu olan amcası Akhaios'un kızı I. Laodike ile evlenmiştir. Bu evlilikten II. Seleukos Kallinikos, II. Antiokhos Hierax, Stratonike ve Laodike dünyaya gelmiştir.¹⁸⁶

Seleukos Kralları I. Seleukos Nikator ve I. Antiokhos Soter'in ardından başa geçen II. Antiokhos Theos'un döneminde Seleukoslar ile Ptolemaios Kralı II. Ptolemaios Philadelphos arasında Suriye (Syria) Savaşları'nın ikincisi gerçekleşmiştir. II. Antiokhos Coele (Güney) Suriye (Syria), Filistin ve Fenike'yi almak için sefer düzenlemiştir. Bu durum adı geçen iki krallık arasında MÖ 260-253 yılları arasında kapsayan bir savaşa neden olmuştur.¹⁸⁷ Bu savaşın sonucunda MÖ 254/253 yılında barış antlaşması yapılmıştır. Bu antlaşmanın Seleukos tarihi açısından önemi kraliçelerin etkin rol oynamaya başlamaları ile kendini gösterecektir. Nitekim yapılan barış antlaşması gereğince iki krallık arasında gerçekleşen akrabalık sorunları da beraberinde getirmiştir. Antlaşma şartları gereğince II. Antiokhos eşi Kraliçe I. Laodike'den boşanmış ve II. Ptolemaios Philadelphos'un kızı Berenike ile MÖ 252 yılında evlenmiştir.¹⁸⁸

Seleukos Kralı II. Antiokhos Theos ve Ptolemaios Prensesi Berenike arasında yapılan bu siyasi evlilik sonucunda kralın amcası Akhaios'un kızı olan kuzeni Kraliçe I. Laodike¹⁸⁹ kraliyet tahtını (Antiokheia (Antakya/Hatay)) bırakıp Ephesos'a (Efes/İzmir) gitmiştir.¹⁹⁰ Ancak kraliyet tahtına yeniden sahip olmak isteyen I. Laodike, MÖ 246 yılında Ephesos'ta (Efes/İzmir) II. Antiokhos'u zehirleyerek öldürmüştür.¹⁹¹ Sonrasında I. Laodike krali merkez Antiokheia'da (Antakya/Hatay) bulunan Berenike ve Berenike'nin oğlunu da öldürtmüştür. Bu durum Ptolemaioslar ve Seleukoslar arasında yeni bir savaşın (Üçüncü Suriye (Syria) Savaşı/Laodike Savaşı) patlak vermesine neden olmuştur.¹⁹²

II. Antiokhos Theos'un hükümdarlığının ardından Seleukos tahtına geçen oğlu II. Seleukos Kallinikos¹⁹³ döneminde (MÖ 246-227) Küçük Asya'daki (Asia) kontrol yeniden sağlanmaya çalışılmıştır. Ancak II. Seleukos Kallinikos ve kardeşi II. Antiokhos Hieraks (MÖ 246-226) arasında iç mücadele yaşanmıştır. Bu mücadelenin öncesinde II. Seleukos Kallinikos, kardeşi II. Antiokhos Hieraks'ı Küçük Asya'da (Asia) Torosların batısında kalan topraklarda görevlendirmiştir. MÖ 240/239 yılına gelindiğinde ise, tüm Seleukos Krallığı'na hükmetmek isteyen II. Antiokhos Hieraks annesi I. Laodike'nin de desteğiyle II. Seleukos Kallinikos'a savaş açmıştır. Kraliçe'nin

¹⁸⁶ Grainger, *A Seleukid Prosopography and Gazetteer*, 13.

¹⁸⁷ Grainger, *The Syrian Wars*, 89-120; Bryce, *Ancient Syria: A Three Thousand Year History*, 173; Yıldırım-Temizkan, "Seleukoslar Döneminde Yaşanan Suriye Savaşları Üzerine Bir Değerlendirme", 123.

¹⁸⁸ Edmund S. Bouchier, *A Short History of Antioch, 300 B.C.-A.D. 1268* (London: Oxford Basil Blackwell, 1921), 27; Grainger, *The Syrian Wars*, 137-138.

¹⁸⁹ Grainger, *The Syrian Wars*, 141.

¹⁹⁰ Bryce, *Ancient Syria: A Three Thousand Year History*, 174.

¹⁹¹ Appianos, *Syriake*, 65.

¹⁹² Mansel, *Ege ve Yunan Tarihi*, 494; Yıldırım-Temizkan, "Seleukoslar Döneminde Yaşanan Suriye Savaşları Üzerine Bir Değerlendirme", 124.

¹⁹³ Appianos, *Syriake*, 66; Bryce, *Ancient Syria: A Three Thousand Year History*, 174.

de etkisiyle birlikte adı geçen iki kardeş arasında Ankyra (Ankara) yakınlarında bir savaş gerçekleşmiştir.¹⁹⁴ Ayrıca bu savaş sırasında II. Seleukos'un maddi desteği eşi II. Laodike'den¹⁹⁵ görmüş olduğu sanılmaktadır.¹⁹⁶

II. Seleukos, Ptolemaioslar ile Üçüncü Suriye (Syria) Savaşı/Laodike Savaşı içerisinde olduğu sırada aynı zamanda Küçük Asya'da (Asia) kardeşi II. Antiokhos Hierax'ın egemenliğine karşı mücadele etmiştir. Ancak kardeşi II. Antiokhos Hierax Galatlar ile siyasi ittifak içerisine girmiş ve güçlenmiştir.¹⁹⁷ Dahası II. Antiokhos Hierax, Bithynia Kralı Ziaelas'ın kızı Laodike ile evlenmiştir.¹⁹⁸ Bu evlilik sayesinde kardeşi II. Seleukos Kallinikos'a karşı Küçük Asya'da (Asia) etkin olabilmeyi başaramıştır.¹⁹⁹ Ankyra/Kardeşler Savaşı olarak bilinen bu mücadelede II. Seleukos Kallinikos yenilmiştir. II. Seleukos Kallinikos Mezopotamya, Suriye (Syria) ve İran'ın kuzey satraplıklarında yönetim ağını güçlendirmeye çalışmıştır.²⁰⁰ Bu savaşın galibi olan II. Antiokhos Hierax ise Anadolu'nun yöneticisi olmuştur. Ancak kraliyet içerisinde yaşanan otorite boşluğu nedeniyle Anadolu'daki vasal krallıklar isyan etmeye başlamıştır.²⁰¹ Bu krallıklardan biri olan Pergamon, Anadolu topraklarında egemenlik kurma girişiminde bulunmuştur. Küçük Asya'daki (Asia) kontrolün hâkimiyeti noktasındaki anlaşmazlık II. Antiokhos Hieraks'ın, Pergamon Kralı I. Attalos Soter (MÖ 241-197) ile savaşmasına yol açmıştır. Bu savaş sonucunda II. Antiokhos Hieraks I. Attalos Soter'e yenilmiştir.²⁰² Sonrasında Pergamon hem Seleukos Krallığı'ndaki taht

¹⁹⁴ Bryce, *Ancient Syria: A Three Thousand Year History*, 176.

¹⁹⁵ Kraliçe II. Laodike, Seleukos Kralları III. Seleukos Soter ve III. Antiokhos Megas'ın annesidir Grainger, *A Seleukid Prosopography and Gazetteer*, 48. Kraliçe hakkında net bilgi bulunamasa da, Akhaïos'un torunu ve Andromakhos'un kızı olduğu düşünülmektedir. Errington, *Hellenistik Dünya Tarihi MÖ 323-30*, 134. Ek olarak II. Seleukos Kallinikos ve II. Laodike'nin Antiokhis adında bir kızları olduğu ve onun Armenia Kralı Xerxes ile evlendirildiği sanılmaktadır. Grainger, *A Seleukid Prosopography and Gazetteer*, 8; 60.

¹⁹⁶ Iain G. Spence, *Historical Dictionary of Ancient Greek Warfare, Historical Dictionaries of War Revolution and Civil Unrest*, No.16 (Lanham, Maryland, London: The Scarecrow Press, 2002), 311-343; Altay Coşkun, "Laodike I, Berenike Phernophoros, Dynastic Murders, and The Outbreak of The Third Syrian War (253-246 BC)", *Seleukid Royal Women Creation, Representation and Distortion of Hellenistic Queenship in the Seleukid Empire*, ed. Altay Coşkun vd. (Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2016), 111.

¹⁹⁷ Schüler, "Küçük Asya'da Seleukoslar Egemenliği", 17.

¹⁹⁸ Grainger, *A Seleukid Prosopography and Gazetteer*, 50.

¹⁹⁹ Chrubasik, *Kings and Usurpers in the Seleukid Empire the Men who Would be King*, 76.

²⁰⁰ Errington, *Hellenistik Dünya Tarihi MÖ 323-30*, 133.

²⁰¹ Bevan, *The House of Seleukos*, Vol. 1, 193; Aperghis, *The Seleukid Royal Economy*, 22; Elif Alten, *III. Antiokhos'un Hellenistik Krallıklar ve Roma ile Olan İlişkileri* (Antalya: Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015), 27.

²⁰² John D. Grainger, *The Rise of The Seleukid Empire (323-223 BC): Seleukos I to Seleukos III* (Barnsley: Pen & Sword Military Publishing, 2014), 205.

mücadelelerinden, hem de II. Antiokhos Hierax'ın ölümünden²⁰³ doğan otorite boşluğundan yararlanarak Küçük Asya'da (Asia) oldukça güçlenmiştir.²⁰⁴

II. Seleukos Kallinikos ve II. Antiokhos Hierax'ın çekişmeli geçen hükümdarlıklarının sonrasında Seleukos tahtına II. Seleukos Kallinikos'un oğlu III. Seleukos Soter (MÖ 226/225-223) ardından III. Antiokhos Megas (MÖ 223-187) geçmiştir.²⁰⁵

III. Antiokhos Megas ilk evliliğini Pontos Kralı II. Mithridates'in kızı III. Laodike ile yapmıştır. Bu evlilikten altı çocuk sahibi olan kral ve kraliçenin çocukları Antiokhos, IV. Seleukos Philapator, IV. Antiokhos Epiphanes, I. Kleopatra, Antiokhis ve IV. Laodike'dir. Kral, ikinci evliliğini ise Chalkisli (Halkis/Yunanistan) Argeiad Hanedanlığı'na mensup olan Kleombrotos'un kızı Euboea/Eubolia ile gerçekleştirmiştir.²⁰⁶

MÖ 3. yüzyılda Seleukos Krallığı'nın sınırları Küçük Asya'da (Asia) Lydia, Hellespontine satraplığı (Hellespontine Phrygia), Büyük Phrygia, Mysia, Lykaonia, Kilikya, III. Antiokhos'un fetihleriyle birlikte Karia, Likya ve Pamphylia olarak kayıtlara geçmiştir. Seleukos Kapadokyası ile birlikte Kommagene, Fenike, Coele (Güney) Suriye (Syria) ve Armenia da bu dönemde Seleukos sınırları içerisindeydi. Ayrıca III. Antiokhos'un Mezopotamya'dan Baktria'ya kadar uzanan büyük bir egemenlik sahası oluşturmuş olduğu bilinmektedir.²⁰⁷

III. Antiokhos Megas döneminde Roma, Seleukos Krallığı'nın genişlemesinden ve Anadolu'da güçlenmesinden endişe duymuştur. Bu sırada III. Antiokhos'un, Ptolemaiosların Anadolu, Trakya ve Ege Denizi'ndeki ada toprakları için de mücadele girişimi devam etmiştir. Roma'nın uyarılarını dikkate almayan III. Antiokhos, MÖ 192 yılında Yunanların daveti üzerine Teselya/Yunanistan'a gitmiştir. Bunun üzerine Roma, III. Antiokhos'a savaş ilan etmiş ve MÖ 191 yılında Consul M. Acilius komutasındaki Roma ordusu, Yunanistan'a giderek III. Antiokhos'u yenilgiye uğratmıştır.²⁰⁸ Bu yenilginin ardından Anadolu'ya geçen III. Antiokhos Megas, döneminin en önemli savaşlarından biri olan Magnesia Savaşı'nda, (MÖ 190) Roma ile karşılaşmıştır.²⁰⁹ Savaşı Roma kazanmış ve MÖ 188 yılında Apameia Barış Antlaşması yapılmıştır.²¹⁰

Roma ile savaşa başlamadan önce Küçük Asya'da (Asia) müttefik arayışına giren III. Antiokhos Megas, kızlarını komşu krallarla evlendirmeye karar vermiştir. III.

²⁰³ II. Antiokhos Hierax MÖ 227 yılında Galatlar tarafından öldürülmüştür. Lequenne, *Galat'lar*, 53.

²⁰⁴ Justinus, *Epitome. Justinus: Epitome of Pompeius Trogus*, çev. John S. Watson (Philippic Histories, 1853), 27. 3; Murat Arslan, *İstanbul'un Antikçağ Tarihi-Klasik ve Hellenistik Dönemler* (İstanbul: Odin Yayıncılık 2010), 261.

²⁰⁵ Downey, *A History of Antioch in Syria from Seleucus to The Arab Conquest*, 92.

²⁰⁶ Grainger, *A Seleukid Prosopography and Gazetteer*, 15.

²⁰⁷ Sherwin White- Kuhrt, *From Samarkhand to Sardis: A New Approach to The Seleucid Empire*, 45.

²⁰⁸ Mansel, *Ege ve Yunan Tarihi*, 501-502; Tekin, *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*, 206; Halil Demircioğlu, *Roma Tarihi*, I. Cilt: Cumhuriyet (Ankara: TTK, 2019), 329-333.

²⁰⁹ Edwyn R. Bevan, *The House of Seleucus*, Vol. 2 (London: University of Michigan Libraries, 1902), 93.

²¹⁰ Mansel, *Ege ve Yunan Tarihi*, 501-503.

Antiokhos bu kızlardan I. Kleopatra'yı Ptolemaios Kralı V. Ptolemaios Epiphanes ile Antiokhis'i Kappadokia Kralı IV. Ariarathes Eusebes (MÖ 220-163/162) ile evlendirmiştir. Bir diğer kızını Pergamon Kralı II. Eumenes Soter (MÖ 197-159) ile evlendirmek istemişse de, II. Eumenes Soter bu teklifi reddetmiştir. Konu ile ilgili Appianos'un aktarımı şöyledir:

“Romalıları karşı savaşını açıkça ortaya koymaya ve yakınlardaki krallar ile evlilik ittifakı kurarak Roma'ya karşı yanına getirmeye karar vermişti. Mısır'daki Ptolemaios [V] 'e [MÖ 195] 'te “Suriyeli”(Syrian) epitheti ile anılan Kleopatra [I] 'i gönderdi ve ek olarak kendisi de Ptolemaios'a [V] çeyiz olarak Coele Suriye'yi (Syria) verdi. Böylelikle Ptolemaios [V] Romalılar ile olan savaş sırasında sessiz kalacaktı. Antiokhis'i Kapadokyalıların Kralı Ariarathes'e [IV] [MÖ ca. 195] gönderdi ve Bergama Kralı Eumenes'e [II] [MÖ 193] 'te bir kız gönderdi. Ancak Antiokhos'un [III] Romalılar ile savaşa gireceğini ve bu amaçla onunla evlilik bağlantısını kurmaya çalıştığını gördüğünden dolayı onu reddetti
...²¹¹

III. Antiokhos Megas'ın, Roma ile savaşa başlamadan önce Küçük Asya'daki (Asia) müttefik arayışı kızlarını komşu krallarla evlendirmeye çalışmakla şekillenmiştir. III. Antiokhos Megas, Mısır'daki V. Ptolemaios'a MÖ 195 yılında “Suriyeli” (Syrian) epitheti ile anılan I. Kleopatra'yı göndermeyi uygun bulmuştur. Ek olarak kendisi de V. Ptolemaios'a çeyiz²¹² olarak Coele (Güney) Suriye'yi (Syria) vermiştir. Böylelikle III. Antiokhos tarafından V. Ptolemaios'un Romalılar ile olan savaş sırasında tarafsız kalması sağlanmaya çalışılmıştır. Kral aynı yıl Antiokhis'i Kappadokia Kralı IV. Ariarathes ile evlendirerek Kappadokia ile siyasi ittifak içerisine girmek istemiştir. III. Antiokhos MÖ 193 yılında ise bir diğer kızını Pergamon Kralı II. Eumenes Soter ile evlendirmek istemişse de, II. Eumenes Soter'in Roma ile savaşa girecek olan III. Antiokhos'un teklifini reddetmiş olduğu bilinmektedir.²¹³ Ancak III. Antiokhos, evlilik teklifinin II. Eumenes Soter tarafından kabul edilmesi durumunda topraklarını onunla paylaşmaya hazır durumda olduğunu bildirmiştir. Bu nedenle II. Eumenes'in kardeşleri Attalos ve Philetairos bu teklifin II. Eumenes tarafından kabul edilmesini istemişlerdir. II. Eumenes III. Antiokhos ve Roma arasında gerçekleşecek olan savaşta Roma'nın kazanımını muhtemel gördüğü için evlilik teklifini reddetmiştir. Dahası savaşı III.

²¹¹ Appianos, *Syriake*, 4-5; Ogden, *Polygamy, Prostitutes and Death: The Hellenistic Dynasties*, 134.

²¹² Hanedanlar çeyiz olarak birbirlerine askeri destek, toprak, değerli madenlerden yapılan hediyeler vermişlerdir. Bu çeyizler hanedanlar arasında maddi gücün göstergesi olarak değerlendirilmiştir. Böylelikle çeyizleri gönderen hanedanlık saygınlık sağlamaya çalışmıştır. Susan Blundell, *Women in Ancient Greece* (Cambridge: Harvard University Press, 1995), 119-120; Jane R. McIntosh, *Ancient Mesopotamia: New Perspectives* (California: ABC Clio Publishing, 2005), 163-164; Ercüment Yıldırım, “Antikçağda Evliliklerle Kurulan Müttefikler: I. Antiokhos”, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi* S. 1 (2013), 250.

²¹³ Appianos, *Syriake*, 5; Ogden, *Polygamy, Prostitutes and Death: The Hellenistic Dynasties*, 134.

Antiokhos kazansa bile, topraklarının onun tarafından işgal edilmesinden de çekinmiştir.²¹⁴

Müttefik arayışına rağmen Magnesia Savaşı'nın (MÖ 190) Seleukoslar tarafından kaybedildiği ve Roma ile MÖ 188 yılında Apameia (Dinar/Afyon) Barış Antlaşması'nın yapıldığı bilinmektedir. Antlaşma sonucunda Seleukoslar doğuda Kızılırmak'tan, güneyde Toros Dağları'na kadar, Orta ve Batı Anadolu'yu terk etmek durumunda kalmıştır. Roma ise bu toprakları kendi müttefikleri olan Pergamon ve Rodos'a bırakmıştır.²¹⁵ Ayrıca III. Antiokhos, bu antlaşma sonucunda gemilerini Kilikya'daki Sarpedon Burnu'nun batısına geçirmeyeceğini kabul etmiştir. Böylelikle Roma, Akdeniz'deki egemenliğini de güvence altına almıştır.²¹⁶

MÖ 187 yılında Seleukos Krallığı'nın başına IV. Seleukos Philapator geçmiş ve krallığı MÖ 175 yılına kadar yönetmiştir.²¹⁷ Ancak IV. Seleukos generali Heliodoros tarafından öldürülmüştür.²¹⁸ IV. Seleukos'tan sonra krallığın başına geçen IV. Antiokhos Epiphanes (MÖ 175-164) döneminde özellikle krali merkez Antiokheia (Antakya/Hatay) ve Defne'de (Daphne) görkemli festivaller düzenlenmiştir.²¹⁹ Hellenleştirme uygulamasının yoğunlaştırılması nedeniyle bu dönemde Yahuda ülkesinin büyük bir isyanıyla (Maccabean) karşılaşmıştır.²²⁰ MÖ 167 yılında başlayan bu isyan Seleukosların gittikçe zayıflamasına ve etkinlik alanlarının daralmasına yol açmıştır. Ayrıca Yahudilerin zamanla kendi bölgelerinde güçlenmelerini ve Seleukos egemenliğinden çıkmalarını sağlayan önemli bir durumu oluşturmuştur.²²¹ Krali merkez Antiokheia'da yaşayan Yahudi halkın da bu isyandan etkilendiği düşünülmüştür.²²²

MÖ 150 yılına gelindiğinde Seleukos Kralı I. Aleksandros Balas, diplomatik bir evlilik gerçekleştirmiş, VI. Ptolemaios Philometor ve II. Kleopatra Philometor

²¹⁴ Mehmet Ali Kaya, *Türkiye'nin Eskiçağ Tarihi-III-Hellenistik Dönem* (İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları, 2019), 125-126.

²¹⁵ Appianos, *Syriake*, 30-37; Memnon, *Memnon*, XXVI. 2-3; Bevan, *The House of Seleucus*, Vol. 2, 111-112; Musti, "Syria and The East", 175; Mansel, *Ege ve Yunan Tarihi*, 502-503; Alten, *III. Antiokhos'un Hellenistik Krallıklar ve Roma ile Olan İlişkileri*, 104.

²¹⁶ Ercüment Yıldırım, "Suriye Eyaleti'nin Kuruluşuna Kadar Roma'nın Doğu Akdeniz'de Korsanlıkla Mücadelesi", *Cedrus IV* (2016), 92.

²¹⁷ Downey, *A History of Antioch in Syria from Seleucus to The Arab Conquest*, 94-95.

²¹⁸ Kaya, *Türkiye'nin Eskiçağ Tarihi-III-Hellenistik Dönem*, 130.

²¹⁹ Temizkan, *Seleukoslar Döneminde Antiokheia (Antakya)*, 47; Rolf Strootman, "Antiochos IV and Rome: The Festival at Daphne (Syria), The Treaty of Apameia and The Revival of Seleukid Expansionism in The West", *Rome and the Seleukid East: Select Papers From Seleukid Study Day V*. ed. Altay Coşkun vd. Collection Latomus 360 (Brussels: Éditions Latomus, 2019), 173-215.

²²⁰ Bezalel Bar-Kochva, *Judas Maccabaeus-The Jewish Struggle The Seleucids* (Cambridge: Cambridge University Press, 1989), 40-63; Magnus Zetterholm, *The Formation of Christianity in Antioch: A Social-Scientific Approach to The Seperation Between Judaism and Christianity* (London, New York: by Routledge, 2003), 20; Bryce, *Ancient Syria: A Three Thousand Year History*, 200-206; Demircioğlu, *Roma Tarihi*, 405.

²²¹ Yıldırım-Temizkan, "Seleukoslar Döneminde Antiokheia'da Sosyal ve Kültürel Yaşam Üzerine Analizler", 654-655.

²²² Downey, *A History of Antioch in Syria from Seleucus to The Arab Conquest*, 107-111; Zetterholm, *The Formation of Christianity in Antioch: A Social-Scientific Approach to The Seperation Between Judaism and Christianity*, 21.

Soteira'nın kızı Kleopatra Thea'yla (MÖ 165-121) evlenmiştir. Kral Mısır'daki Ptolemaios Hanedanlığı ile siyasi evlilik ittifakı çerçevesinde ilişki içerisine girmiştir.²²³ I. Aleksandros Balas'tan sonra Seleukos tahtında bulunan II. Demetrios Nikator ise, MÖ 141/140 yılında Mezopotamya'da Parthlara karşı bir sefer düzenlemiş ancak mağlup edilmiştir. Kral Parth orduları tarafından ele geçirilerek tutsak edilip Hirkanya'ya götürülmüştür. Parth Kralı I. Mithridates, (V. Arsakes) tutsağını kızı Rhodogune/Rhodoguna ile evlendirmiştir.²²⁴ Bu sırada II. Demetrios Nikator'un kardeşi VII. Antiokhos Eurgetes/Sidetes (MÖ 138-129) Seleukos tahtında bulunmuştur.²²⁵ VII. Antiokhos Sidetes, MÖ 130 yılında Parthia'ya karşı sefer hazırlıklarına başlamış ve Parth Kralı II. Phraates (VI. Arsakes) (MÖ 138-128) bu sefer sonucunda yenilgiye uğramıştır. Bunun üzerine VII. Antiokhos Sidetes, kardeşi II. Demetrios Nikator'un serbest bırakılmasını istemiştir. II. Demetrios Nikator serbest kalmış ve Seleukos Krallığı'na geri dönmüştür.²²⁶ Ancak VII. Antiokhos Sidetes, MÖ 130/129 yılında Parthlar tarafından büyük bir yenilgiye uğratılmış ve öldürülmüştür. Ön Asya'daki (Asia) Seleukos toprakları kaybedilmiş ve Seleukoslar Fırat ve Toros arasındaki bölgeyle sınırlanmıştır.²²⁷

Seleukos Krallığı'nın sahip olduğu geniş coğrafya farklı etnik yapıları içinde barındırmıştır. Bu halkların Seleukoslara tâbi olmakla beraber ilk fırsatta isyan etmiş oldukları ve doğal sınırları bulunmayan bu krallığın her yönden de istilalara açık olduğu yaşanan tarihsel süreç ile ortaya çıkmıştır. Buna bağlı olarak MÖ 83 yılında Roma'nın da desteği ile Armenia Kralı II. Tigranes Megas, Seleukos Krallığı'nın krali merkezi Antiokheia'yı (Antakya/Hatay) işgal etmiş ve krallığın yıkılmasında etkin rol oynamıştır.²²⁸ Ancak Roma ordularının Armenia bölgesine saldırması sonucunda II. Tigranes Megas, Antiokheia'dan (Antakya/Hatay) ayrılmış²²⁹ ve MÖ 67-65 yılları arasında krallığı Selekos Kralı II. Philippos yönetmiştir.²³⁰

Seleukos Krallığı'na MÖ 65/64 yılında hanedan üyelerinden biri olan ve son Seleukos kralı olarak bilinen XIII. Antiokhos Eusebes Asiaticus²³¹ Roma desteğiyle geçmiş olsa da, Roma komutanı Pompeius MÖ 64 yılında Seleukosların krali merkezi

²²³ Bevan, *The House of Seleucus*, Vol. 2, 216; Bryce, *Ancient Syria: A Three Thousand Year History*, 209-210.

²²⁴ Appianos, *Syriake*, 67; Rawlinson, *The Sixth Great Oriental Monarchy or Geography, History, and Antiquities of Parthia*, 96; Debevoise, *A Political History of Parthia*, 22-25; Yıldırım-Temizkan, "The Wars of Dominion Between Seleucid and Parthian Kingdoms in Mesopotamia", 1362.

²²⁵ Debevoise, *A Political History of Parthia*, 31.

²²⁶ Debevoise, *A Political History of Parthia*, 32-33; Yıldırım-Temizkan, "The Wars of Dominion Between Seleucid and Parthian Kingdoms in Mesopotamia", 1362.

²²⁷ Mansel, *Ege ve Yunan Tarihi*, 505; Demircioğlu, *Roma Tarihi*, 407; Yıldırım-Temizkan, "The Wars of Dominion Between Seleucid and Parthian Kingdoms in Mesopotamia", 1362.

²²⁸ Bevan, *The House of Seleucus*, Vol. 2, 263; Bouchier, *A Short History of Antioch, 300 B.C.-A.D. 1268*, 40; Mansel, *Ege ve Yunan Tarihi*, 508-510.

²²⁹ Bouchier, *A Short History of Antioch, 300 B.C.-A.D. 1268*, 40.

²³⁰ Downey, *A History of Antioch in Syria from Seleucus to The Arab Conquest*, 140.

²³¹ Kevin Butcher, *Roman Syria and The Near East* (London: The British Museum Press, 2003), 21.

Antiocheia (Antakya/Hatay) kentini işgal etmiştir.²³² Bu işgalden sonra Seleukos toprakları Roma İmparatorluğu'nun bir parçası hâline gelmiş ve bu topraklar Syria Eyaleti'ne bağlanmıştır.²³³

²³² Downey, *A History of Antioch in Syria from Seleucus to The Arab Conquest*, 142.

²³³ Bevan, *The House of Seleucus*, Vol. 2, 267; Arslan, *Romanın Büyük Düşmanı Mithradates VI Eupator*, 495; Errington, *Hellenistik Dünya Tarihi MÖ 323-30*, 273.

5. HELLENİSTİK DEVLETLERDEKİ SELEUKOS KÖKENLİ KRALIÇELER VE BU KRALIÇELERİN SİYASİ ETKİNLİKLERİ

5.1. Anadoludaki Hellenistik Krallıklardaki Seleukos Kökenli Kraliçeler

5.1.1. Pontos/Pontus Krallığı'ndaki Kraliçeler

Eskiçağda geleneksel bir uygulama olan hanedanlar arası evliliği Pontos Krallığı da benimsemiş ve Kral II. Mithridates (MÖ 250-220) siyasi dengeleri gözeterek güçlenmek amacıyla bu politikayı etkin bir biçimde kullanmıştır. II. Mithridates, Seleukos Kralı II. Antiokhos Theos'un kızı, II. Seleukos Kallinikos'un kız kardeşi Seleukos Prensesi Laodike'yle MÖ 240/239 yılında evlenerek Seleukoslar ile akrabalık yoluyla²³⁴ ittifak kurmuştur.²³⁵

Seleukos Prensesi Laodike'nin çeyizinin Galatia bölgesi olduğu iki taraf arasında kararlaştırılmış böylelikle Seleukoslar tarafından müttefiklik yoluyla Galatların idare edilmesi kolaylaştırılmıştır.²³⁶ Pontos Krallığı da Seleukoslar ile kurduğu bu bağ sayesinde Hellenistik krallıklar arasında siyasi güç elde etmeye çalışmıştır.²³⁷ Bu durum, Seleukos Prensesi Laodike'nin Anadolu'da güçlenmeye çalışan Pontos Krallığı'nın Hellenistik devletlerce tanınmasında önemli bir rol oynadığını göstermiştir. Ayrıca II. Mithridates Seleukoslar ile gerçekleştirdiği diplomatik evlilik aracılığıyla dış politikasını sağlamlaştırmıştır. Bu bağlamda Kral, MÖ 221 yılında kendi kızı III. Laodike'yi Seleukos Kralı III. Antiokhos Megas (MÖ 223-187) ile evlendirmiştir.²³⁸

Pontos Kralı I. Pharnakes döneminde krallığın yayılmacı politikası ile birlikte, tıpkı II. Mithridates yönetiminde izlendiği gibi temel siyasetlerden biri evlilik yoluyla siyasi ilişkiler geliştirme yönünde olmuştur. Bu ilişkilerin sürdürülebilmesi amacıyla I. Pharnakes Seleukos Kralı III. Antiokhos Megas ve Kraliçe III. Laodike'nin (*Βασιλέως Ἀντιόχου καὶ Βασιλίσσης Λαοδίκης*) kızı olduğu düşünülen Nysa ile evlenmiştir.²³⁹ I. Pharnakes ve Nysa'nın evliliği, Seleukos ve Pontos Krallıkları'nın birbirlerini siyasi

²³⁴ II. Mithridates kızlarından birini Seleukos Kralı II. Seleukos Kallinikos ile evlendirmiştir. Ayrıca II. Mithridates'in II. Antiokhos Theos'un erkek kardeşi II. Antiokhos Hierax ile nişanlanan bir diğer kızı ise sonrasında III. Antiokhos Megas'ın amcası olan Akhaios ile evlendirilmiştir. Pastor, "Pontos Krallığı", 106.

²³⁵ Justinus, *Epitome*, 38. 5. 3; Polybius, *Historiai*, V. 43. 1-4; Grainger, *A Seleukid Prosopography and Gazetteer*, 48; Pastor, "Pontos Krallığı", 106.

²³⁶ Bahar, *Eskiçağ Uygarlıkları*, 353.

²³⁷ Oleg L. Gabelko, "The Dynastic History of The Hellenistic Monarchies of Asia Minor According to The Chronography of George Synkellos", *Mithradates VI and the Pontic Kingdom, Black Sea Studies 9, (The Danish National Research Foundation's Centre for Black Sea Studies)*, ed. Jakop M. Højte (Aarhurs: Aarhus University Press, 2009), 20; Osman Emir, *Hellenistik ve Roma Dönemleri'nde Pontos (MÖ. IV. yy.-MS. III. yy.)* (Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2014), 70.

²³⁸ Grainger, *A Seleukid Prosopography and Gazetteer*, 49.

²³⁹ Magie, *Roman Rule in Asia Minor to The End of The Third Century After Christ I-II*, 193; Sherwin White, *Roman Foreign Policy in The East, 168 B.C. to A.D. 1.*, 43; Arslan, *Romanın Büyük Düşmanı Mithradates VI Eupator*, 66.

bağlamda desteklemeye devam ettiklerinin göstergesi niteliği taşımıştır. Yunan kentleriyle de iyi geçinmeye çalışan I. Pharnakes'in Nysa ile olan evliliği ayrıca Atinalılar tarafından da desteklenmiştir.²⁴⁰ Ancak sonrasında Pontos krallarından IV. Mithridates Philopator Philadelphos (MÖ 160/159-150) Seleukoslar ile evlilik geleneğini bozarak kız kardeşi Laodike ile evlenmiş ve krallığı bu kraliçe ile birlikte yönetmiştir.²⁴¹

Pontos Kralı V. Mithridates Euergetes dönemine gelindiğinde (MÖ 150-120) Seleukoslar ile evlilik bağının yeniden sağlandığı anlaşılmıştır. V. Mithridates, Seleukos Kralı IV. Antiokhos Epiphanes ve IV. Laodike'nin kızı VI. Laodike ile evlenmiştir.²⁴² Ancak MÖ 120 yılında V. Mithridates Euergetes'in Roma ile ilişkileri bozulmuştur. Sonrasında Kral, Roma taraftarı olan Seleukos Prensesi eşi VI. Laodike'nin suikasti üzerine Sinop'taki sarayında öldürülmüştür. Sahte olduğu tahmin edilen bir vasiyetname ile birlikte V. Mithridates Euergetes, tahtını Kraliçe VI. Laodike ile küçük yaştaki iki oğluna bırakmıştır. Bu veliahtlardan biri olan VI. Mithridates Eupator Dionysos annesi ile birlikte ortak hükümdarlık döneminde, kraliçenin onu da öldürebileceğinden endişe duymuştur. Bu durumda VI. Mithridates yedi yıl boyunca egemenliği altındaki topraklardan uzakta yaşamak zorunda kalmıştır. Böylelikle Kraliçe VI. Laodike ülkeyi terk eden oğlundan kalan tahtı, daha öncesinde suikast girişiminde bulunan kişiler ile birlikte yönetmeye başlamıştır (MÖ 120-111). Ancak Anadolu'da güçlenmeye başlayan Romalılar, Pontos sınırına dayanmış ve Kraliçe VI. Laodike'nin zayıf politikaları sonucu devlet dağılma tehlikesi ile karşılaşmıştır. Sonrasında VI. Mithridates geri dönmüş, halk ve ordu desteğiyle krallığı yeniden kazanmıştır. VI. Mithridates'in annesi VI. Laodike ise hapsedilmiş belli bir süre sonrada ölmüştür.²⁴³ VI. Mithridates bu süre içerisinde Seleukoslar ile gerçekleştirilen evlilik bağı bozmuş ve kendi kız kardeşi Laodike ile evlenmiştir. Ancak Kraliçe Laodike krala sadakatsizliği nedeniyle öldürülmüştür.²⁴⁴

5.1.2. Kappadokia/Kapadokya Krallığı'ndaki Kraliçeler

Kappadokia Kralı II. Ariaramnes evlilik ittifakını tıpkı Pontos Krallığı'nda olduğu gibi Hellenistik krallıklar ile iyi ilişkiler geliştirmek ve krallığını güçlendirmek amacıyla uygulamıştır. II. Ariaramnes, Kappadokia Krallığı'nın kurucusu olarak bilinen oğlu III. Ariarathes'i (MÖ 255/251-220) Seleukos Kralı II. Antiokhos Theos ve I.

²⁴⁰ OGIS 771; Kaya, *Türkiye'nin Eskiçağ Tarihi-III-Hellenistik Dönem*, 232.

²⁴¹ Magie, *Roman Rule in Asia Minor to The End of The Third Century After Christ I-II*, 194; Mcging, *The Foreign Policy of Mithridates VI Eupator King of Pontus*, 109; Arslan, *Romanın Büyük Düşmanı Mithradates VI Eupator*, 67-68.

²⁴² Polybius, *Historiai*, XXXIII. 15. 1; 18. 9-12; Arslan, *Romanın Büyük Düşmanı Mithradates VI Eupator*, 68.

²⁴³ Arslan, *Romanın Büyük Düşmanı Mithradates VI Eupator*, 78-79; Bahar, *Eskiçağ Uygurliklari*, 354-355.

²⁴⁴ Arslan, *Romanın Büyük Düşmanı Mithradates VI Eupator*, 89; Pastor, "Pontos Krallığı", 108.

Laodike'nin kızı aynı zamanda II. Seleukos'un kız kardeşi Stratonike ile evlendirmiştir.²⁴⁵ Bu durum Kappadokia Krallığı'nın Anadolu'nun büyük bir kısmında otorite kurmak istemesiyle birlikte Seleukos Kralı II. Antiokhos Theos zamanındaki evlilik ittifakını temsil etmiştir. Böylelikle Seleukoslar da Anadolu'daki egemenliğini güvence altına almıştır. Bu evlilik ittifakının Kappadokia Prensi III. Ariarathes ve Seleukos Prensesi Stratonike üzerinden resmileştirildiği de anlaşılmıştır. Evliliğin MÖ 255 ile MÖ 250 arasında gerçekleştiği düşünülmektedir. Bu evlilik ile ilgili Diodorus'un aktarımı şöyledir:

*“Üç oğlu olan Ariaramnes, en büyüğüne krallığı miras olarak bıraktı; Antiokhos'un (Theos adı verilen) kızı Stratonike'nin, en büyük oğlu Ariarathes ile evlenmesiyle bir ittifak kurdu. Ve çocuklarına adanmış bir adam olarak diademi (krallık tacı) oğlunun başına koydu, ortak yönetici yaptı ve krallığın tüm imtiyazlarını eşit şartlarda paylaştı.”*²⁴⁶

Kappadokia ile Hellenistik krallıklar arasında güçlü bir krallığı temsil eden Seleukoslar arasında gerçekleşen bu evlilik ittifakı sonucu, II. Ariaramnes çocuklarından en büyüğüne krallığını miras olarak bırakmıştır. Bu evlilik sayesinde II. Ariaramnes kraliyet tacını (*diadem*) güvence altına almış ve halefini belirlemiştir. Böylelikle kral oğulları arasında oluşabilecek taht mücadelelerini de engellemeye çalışmıştır. Dahası bu evlilik Kappadokialıların Seleukos Krallığı tarafından resmen tanındığı²⁴⁷ anlamını taşımış ve III. Ariarathes kral (*basileus*) unvanına sahip olmuştur.²⁴⁸ Bu sayede Seleukos Prensesi Stratonike III. Ariarathes'in meşruiyetinin hem kaynağı, hem de desteği olarak görülmüştür. Ayrıca kültürel farklılaşmaya yol açan bu evlilik çerçevesinde kendilerini Pers soyuna bağlayan Kappadokia Hanedanlığı Yunan-Makedon kültürünü benimsemeye başlamıştır. Kral III. Ariarathes Athena ve Nike sembolü içeren sikkeler bastırmıştır.²⁴⁹

Kappadokia Kralı IV. Ariarathes Eusebes (MÖ 220-163/162) dönemine gelindiğinde, Seleukoslar ile olan evlilik ittifakının sürdürüldüğü anlaşılmıştır. IV.

²⁴⁵ Diodorus Siculus, *Bibliothèque Historique*, XXXI. 19. 6; Magie, *Roman Rule in Asia Minor to The End of The Third Century After Christ I-II*, 201-202; Grainger, *A Seleukid Prosopography and Gazetteer*, 67; Grainger, *The Syrian Wars*, 131; Mansel, *Ege ve Yunan Tarihi*, 491; Soslu, “Kappadokia Krallığı'nda Siyasi Evlilikler İle Kurulan İttifaklar, 13.

²⁴⁶ Diodorus Siculus, *Bibliothèque Historique*, XXXI. 19. 6; Alex Mcauley, “Once a Seleucid, Always a Seleucid: Seleucid Princesses and Their Nuptial Courts”, *The Hellenistic Court Society*, ed. Andrew Erskine vd. (Swansea: Classical Press of Wales, 2017), 194-195.

²⁴⁷ Kaya, *Türkiye'nin Eskiçağ Tarihi-III-Hellenistik Dönem*, 240.

²⁴⁸ III. Ariarathes'in Pontos Krallığı'ndaki çağdaşı II. Mithridates'tir. II. Mithridates'in, II. Antiokhos Theos'un bir diğer kızı Laodike ile evli olduğu bilinmektedir. Bu durumda III. Ariarathes hem Seleukos, hem de Pontos krallıkları ile ittifak içerisinde. Kaya, *Türkiye'nin Eskiçağ Tarihi-III-Hellenistik Dönem*, 241.

²⁴⁹ Sherwin White- Kuhrt, *From Samarkhand to Sardis: A New Approach to The Seleucid Empire*, 186-187; Mcauley, “Once a Seleucid, Always a Seleucid: Seleucid Princesses and Their Nuptial Courts”, 195-196.

Ariarathes'in MÖ 195/192 yılında Seleukos Kralı III. Antiokhos'un kızı Antiokhis ile evlendiği bilinmektedir.²⁵⁰ IV. Ariarathes ve Antiokhis'in evliliği Seleukoslar ile Kappadokia arasındaki siyasi ilişkilerin sağlamlaştığını ve güçlendiğini göstermiştir. IV. Ariarathes, III. Antiokhos Megas'ın müttefiği olarak Seleukos-Roma arasındaki savaş sırasında (Magnesia Savaşı/MÖ 190) Seleukoslara asker yardımında bulunmuştur.²⁵¹ Ancak III. Antiokhos'un bu savaşı kaybetmesi üzerine IV. Ariarathes, Roma ve Roma'nın müttefiği Pergamon'un yanında yer almayı tercih etmiştir.²⁵² Bu tercihin en temel nedeni Magnesia Savaşı'nın Seleukoslar tarafından kaybedilmesi ve Pergamon'un Anadolu'da güçlenmesi olmuştur. Ayrıca IV. Ariarathes kızı Stratonike'yi Pergamon Kralı II. Eumenes Soter (MÖ 197-159) ile evlendirmiştir (MÖ 188). Böylelikle Pergamon Krallığı ile evlilik yoluyla ittifak olmaya çalışılmıştır.²⁵³ Sonrasında Stratonike II. Eumenes'in erkek kardeşi II. Attalos (MÖ 159-139) ile MÖ 159 yılında evlenmiş²⁵⁴ ve Kappadokia-Pergamon arasındaki ittifaklık devam ettirilmiştir. Bu durumda Kappadokia Krallığı Seleukoslar ile olan siyasi bağını sona erdirmiş ve Küçük Asya'da (Asia) batı merkezli bir politika izlemiştir.²⁵⁵ Ancak IV. Ariarathes, Seleukoslar ile olan ittifagından dolayı Roma tarafından cezalandırılmıştır. Kral'a Roma tarafından 600 talent (3.600.000 *drahmi*) ödeme şart koşulmuştur.²⁵⁶ IV. Ariarathes'in damadı olarak bilinen Pergamon Kralı II. Attalos'un araya girmesiyle talep edilen miktarın yarısı ödenmiştir.²⁵⁷ Prenses Antiokhis'in ise Kappadokia Krallığı'nda yerini sağlamlaştırmak adına entrikalara başvurduğu, antik kaynaklarda açıklanmıştır. Diodorus'un aktarımı şöyledir:

“Ariarathes [IV], “Büyük” epitheti olarak anılan Antiokhos'un (III) kızı ile evlendi. Ona Antiokhis deniyordu ve son derece işgüzarlı. Çocuğu olmadığı için kocasının bilgisi olmadan iki destekleyici oğul aldı, Ariarathes ve Holophernes. Ancak bir süre sonra iki kızı ve bir oğlu oldu, oğlana Mithridates adı verildi. Bunun bir sonucu olarak kocasına önceki erkek çocuklarının evlatlık (?) olduklarını ve büyük olanın Roma'ya gönderilmesini genç olanın ise İonya'ya gönderilmesini böyle olmaz ise krallığı gerçek oğluyla tartışacaklarını söyledi. Mithridates'in büyüdüğünde, adını da Ariarathes [V] olarak değiştirdiğini söylüyorlar. O, Yunan eğitimi aldı ve genel olarak erdemleri için övgü kazandı. Oğul babasına çok özenli davrandığından, babası onu desteklemeye hevesliydi, ve

²⁵⁰ Diodorus Siculus, *Bibliothēke Historike*, XXXI. 19. 7; Appianos, *Syriake*, 5; Grainger, *A Seleukid Prosopography and Gazetteer*, 8; Whitehorne, *Cleopatras*, 80; Soslu, “Kappadokia Krallığı'nda Siyasi Evlilikler İle Kurulan İttifaklar”, 14.

²⁵¹ Magie, *Roman Rule in Asia Minor to The End of The Third Century After Christ I-II*, 202.

²⁵² Tekin, *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*, 166.

²⁵³ Speidel, “Hellenistik Kappadokia Krallığı”, 121.

²⁵⁴ Tekin, *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*, 166.

²⁵⁵ Errington, *Hellenistik Dünya Tarihi MÖ 323-30*, 224.

²⁵⁶ Bahar, *Eskiçağ Uygarlıkları*, 357.

²⁵⁷ Tekin, *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*, 166.

*birbirlerine olan sevgileri, babasının tüm gücünü oğluna bırakmaya kadar getirdi, o ailesi hâlâ hayatta iken böyle bir iyiliği kabul edemedi. Ama [MÖ 163'te] babasının ilan ettiği günde krallığı devraldı...*²⁵⁸

Diodorus'un aktarımına bağlı olarak Prenses Antiokhis'in iktidar mücadelesi içerisinde olduğu anlaşılmıştır. IV. Ariarathes ile evliliğinin sorununu çözümü amacıyla Holophernes/Onophernes ve Ariarathes'i kralın çocukları olarak tanıtmış, bu durum onun iktidar hırsının en önemli göstergelerinden biri olarak kabul edilmiştir. Ancak sonrasında kral ve kraliçenin iki kızı ve bir oğlu olmuştur. Bunun üzerine Antiokhis, krala önceki erkek çocukların evlatlık (?) olduğunu söylemiştir. Kral ilk iki erkeğin kendi çocuğu olmadığını öğrenince, kraliçenin de etkisiyle bu çocuklardan Holophernes'i İonia'ya, Ariarathes'i de Roma'ya göndermiş ve krallıktan uzaklaştırmıştır. Böylelikle Antiokhis tarafından kendi oğlu V. Mithridates, krallığın tek varisi yapılmak istenmiştir.

V. Mithridates, Yunan eğitimi almış ve Hellen kültür öğelerini benimsemiştir.²⁵⁹ IV. Ariarathes'in ölümüyle birlikte krallığın başına gerçek oğlu V. Mithridates Ariarathes (V. Ariarathes Eusebeios Philopator) (MÖ 163/162-130) geçmiştir. V. Mithridates Ariarathes döneminde, Seleukos Kralı I. Demetrios Soter (MÖ 187-150) Kappadokia ile iyi ilişkilerin sürdürülebilmesi adına evlilik yoluyla ittifak kurma girişiminde bulunmuştur. Bu bağlamda I. Demetrios, Makedonya Kralı Perseus'un Roma'ya yenilgisi üzerine (MÖ 168) krali merkez Antiokheia'ya (Antakya/Hatay) geri dönen Seleukos Prensesi kardeşi V. Laodike'yi V. Mithridates Ariarathes ile evlendirmek istemiştir (MÖ 161/160). Ancak V. Mithridates Ariarathes bu teklifi reddetmiştir.²⁶⁰ Ayrıca I. Demetrios'un bu evlilik teklifini yaptığında V. Ariarathes'in hâlâ Pontos Prensesi Nysa ile evli olduğu belirlenmiştir.²⁶¹ Bu reddedilme üzerine I. Demetrios, IV. Ariarathes'in evlatlığı olarak bilinen ve V. Mithridates Ariarathes'in üvey kardeşi olan Holophernes'i bulmuş ve MÖ 161 yılı itibarıyla Kappadokia'nın başına geçmesini sağlamıştır (MÖ 161-159). MÖ 158 yılında V. Mithridates Roma'ya gitmiş ve Roma'dan yardım talep etmiştir. Roma ise V. Mithridates ve Holophernes arasında ortak yönetim oluşturulmasını önermiştir.²⁶² Ancak bu ortak yönetim uzun

²⁵⁸ Diodorus Siculus, *Bibliothèque Historique*, XXXI. 19; Ogden, *Polygamy, Prostitutes and Death: The Hellenistic Dynasties*, 140.

²⁵⁹ Ogden, *Polygamy, Prostitutes and Death: The Hellenistic Dynasties*, 140; McAuley, "Once a Seleucid, Always a Seleucid: Seleucid Princesses and Their Nuptial Courts", 197; Esra Bulut, "Kappadokia Kralı V. Ariarathes", *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi* S. II (2019), 151.

²⁶⁰ Scott W. Ferguson, "Notes on Greek Inscriptions", *Classical Philology* Vol. II, No. 4 (1907), 401; Grainger, *A Seleucid Prosopography and Gazetteer*, 49; Bulut, "Kappadokia Kralı V. Ariarathes", 152-153.

²⁶¹ Speidel, "Hellenistik Kappadokia Krallığı", 124.

²⁶² Appianus, *Mithradateios*, 47.

sürememiş²⁶³ ve V. Mithridates Pergamon Kralı II. Attalos'un yardımı ile MÖ 156/155 yılında Kappadokia tahtını tek başına yeniden ele geçirmiştir.²⁶⁴

5.1.3. Armenia Krallığı'ndaki Kraliçeler

Seleukos Kralı III. Antiokhos Megas, MÖ 213/212-205 yılları arasında krallığının Doğu bölgelerini yeniden kontrol altına almak amacıyla Armenia'ya sefer düzenlemiştir. Armenia Kralı Kserkses (Xerxes) ise III. Antiokhos Megas'ın askeri gücünden çekinmiş ve Seleukoslar ile uzlaşma sağlamak istemiştir. III. Antiokhos'un danışmanları uzlaşma sağlanmamasını ve bölgede hâkimiyet kurmasını tavsiye etmişlerdir. Ancak III. Antiokhos bu tavsiyeyi dikkate almamış ve Armenia'nın Seleukoslara ödediği vergiyi azaltmıştır. 300 talent, (1.800.000 *drahmi*) yaklaşık 1000 at ve 1000 katır karşılığında Kserkses, Armenia'da egemenliğini güçlendirmiştir.

III. Antiokhos'un Armenia ile siyasi ilişkilerini sürdürme çerçevesinde atmış olduğu bu adım, kız kardeşi olduğu düşünülen Antiokhis ile Kserkses'i evlendirmesi ile birlikte sağlamlaştırmıştır.²⁶⁵ Ancak Kserkses, Seleukos Prensesi Antiokhis tarafından MÖ 202 yılında zehirlenerek öldürülmüştür. Bu durumun Antiokhis'in erkek kardeşinin (III. Antiokhos Megas) isteğiyle olduğu sanılmaktadır. Antiokhis'in Armenia'da hiçbir baskı altında olmaması ve Armenia'nın Seleukoslara karşı savunmasız durumda olmasından dolayı, Kserkses'in kendiliğinden ölmüş olabileceği de düşünülmüştür.²⁶⁶ Kserkses'in ölümüyle birlikte Seleukosların Armenia'daki hâkimiyeti güvence altına alınmıştır. Seleukos Prensesi Antiokhis'in ise evliliği süresince Seleukos Krallığı'nın çıkarlarını korumaya yönelik bir politika izlediği anlaşılmıştır.²⁶⁷

5.1.4. Kommagene Krallığı'ndaki Kraliçeler

Kommagene Kralı II. Samos Theosebes Dikaios (MÖ 130-100) döneminde tıpkı diğer Hellenistik krallıklarda olduğu gibi Seleukos ve Kommagene krallıkları arasında da siyasi ilişkilerin sağlamlaştırılması amacıyla evlilikler düzenlenmiştir. Bu evlilik ile kurulan ittifak, Kommagene Kralı II. Samos'un oğlu I. Mithridates Kallinikos (MÖ 100-70) ve Seleukos Kralı VIII. Antiokhos Kallinikos Grypos'un (MÖ 125-96) kızı VII.

²⁶³ Speidel, "Hellenistik Kappadokia Krallığı", 125.

²⁶⁴ Tekin, *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*, 166-167.

²⁶⁵ Polybios, *Historiai*, VIII. 23; Sherwin White- Kuhrt, *From Samarkhand to Sardis: A New Approach to The Seleucid Empire*, 190-197; Alten, *III. Antiokhos'un Hellenistik Krallıklar ve Roma ile Olan İlişkileri*, 59; McAuley, "Once a Seleucid, Always a Seleucid: Seleucid Princesses and Their Nuptial Courts", 200; Mitchell, "Armenia Krallığı", 135.

²⁶⁶ Sherwin White- Kuhrt, *From Samarkhand to Sardis: A New Approach to The Seleucid Empire*, 190-191; Grainger, *The Syrian Wars*, 283; John D. Grainger, *The Seleucid Empire of Antiochus III: 223-187 BC*. (Barnsley: Pen & Sword Military Publishing, 2015), 96.

²⁶⁷ McAuley, "Once a Seleucid, Always a Seleucid: Seleucid Princesses and Their Nuptial Courts", 200-201.

Laodike Thea/Philadelphos (Ek : 2.) üzerinden gerçekleşmiştir.²⁶⁸ Kral ve kraliçenin bu evlilikten I. Antiokhos Theos²⁶⁹ adında bir oğlu olmuştur.²⁷⁰

Prenses VII. Laodike Thea Philadelphos'un annesi Kleopatra Tryphaena, Seleukos Krallığı'nda hüküm süren Ptolemaios kökenli bir kraliçedir. Prenses'in hem Seleukoslar, hem de Ptolemaioslar ile olan bağı Kommagene kraliyet ailesine saygınlık kazandırmıştır. VII. Laodike Thea Philadelphos'un adı da Kral I. Mithridates ile birlikte çok sayıdaki yazıtta geçmiştir. Ayrıca I. Mithridates kayınpederine (VIII. Antiokhos Kallinikos) ait olan “*Kallinikos*” (*Muzaffer*) epithetini kendi adına eklemiştir (I. Mithridates Kallinikos).²⁷¹

MÖ 1. yüzyıl itibarıyla Seleukos Krallığı'nın güç kaybı yaşamasına rağmen I. Mithridates bu evlilik ittifakı sayesinde meşru bir kral olarak tanınmaya devam etmiştir. Ayrıca kral, kraliyet kökenini Seleukoslar üzerinden Büyük İskender'e kadar dayandırabilmiştir.²⁷² Bu durum yapılan evlilik ittifaklarının kültürel boyutunun da yadsınamaz derecede önemli olduğunu vurgulamıştır. Nitekim I. Antiokhos Theos annesi VII. Laodike ve babası I. Mithridates'in evliliği üzerinden kendini hem Pers, hem de Makedon kökenli hükümdar olarak görmüştür.²⁷³ I. Antiokhos Theos, “*Sofraz Köy*” heykelini diktirmiş ve bu heykelde hem Seleukos, hem de Kommagene de tapınım gören Apollon ile el sıkışırken betimlenmiştir.²⁷⁴

I. Antiokhos Theos, Kommagene'nin kuzeyinde yer alan Nemrut Dağı'nda kült alanı oluşturmuş, bu alanda tapınak ve mezar yapıtları ile devasa heykeller yaptırmıştır. Nemrut Dağı'ndaki kaya kabartmalarında kralın annesi Kraliçe VII. Laodike, kraliçenin annesi Kleopatra Tryphaena ve kraliçenin babası VIII. Antiokhos Kallinikos Grypos da (Ek : 3.) betimlenmiştir.²⁷⁵ Böylelikle I. Antiokhos Theos, annesi ve annesinin ailesine bağlı olarak Seleukos kraliyet üyelerini onure etmiştir. Kral, babası üzerinden 15 stel ile Pers soylu atalarını, annesi üzerinden ise 17 stel ile Seleukos hanedan üyelerini tasvir etmiştir. I. Antiokhos Nemrut Dağı'ndaki kült alanı ile birlikte Doğu ve Batı arasındaki

²⁶⁸ Grainger, *A Seleukid Prosopography and Gazetteer*, 48; Sartre, *The Middle East Under Rome*, 24; Nikolaus L. Overtoom, *Reign of Arrows: The Rise of The Parthian Empire in The Hellenistic Middle East* (New York: Oxford University Press, 2020), 268.

²⁶⁹ I. Antiokhos Theos Kappadokia Kralı I. Ariobarzanes Philoromaos'un (MÖ 95-90/85-63/62) kızı Prenses Isias Philostorgos ile evlenmiştir. Böylelikle kral hanedanlar arası siyasi evlilik ittifakı üzerinden Kappadokia Krallığı ile müttefik olmuştur. Yıldırım, “Antikçağda Evliliklerle Kurulan Müttefikler: I. Antiokhos”, 254.

²⁷⁰ Sullivan, *Near Eastern Royalty and Rome 100-30 BC*, 60; Yıldırım, “Antikçağda Evliliklerle Kurulan Müttefikler: I. Antiokhos”, 253; Versluys, *Visual Style and Constructing Identity in the Hellenistic World: Nemrut Dağ and Commagene under Antiochos I*, 48.

²⁷¹ Taşdöner Özcan, “Hellenistik Dönemin Küçük Bir Krallığı: Kommagene”, 100.

²⁷² Winter, “Kommagene: Seleukoslar, Parthlar ve Romalılar Arasında”, 169.

²⁷³ Rolf Strootman, “Hellenism and Persianism in Iran: Culture and Empire After Alexander The Great”, *Samuel Jordan Center for Persian Studies and Culture*, No. 7 (Irvine: University of California, 2000), 214.

²⁷⁴ Winter, “Kommagene: Seleukoslar, Parthlar ve Romalılar Arasında”, 172.

²⁷⁵ Versluys, *Visual Style and Constructing Identity in the Hellenistic World: Nemrut Dağ and Commagene under Antiochos I*, 52-58.

birleşim vurgusuna dikkat çekmiştir.²⁷⁶ VII. Laodike üzerinden Seleukos kraliyet üyelerini yücelten bu vurgu ise kraliçelerin Kommagene Hanedanlığı'ndaki önemini ifade etmiştir.

5.2. Anadolu Dışındaki Hellenistik Krallıklardaki Seleukos Kökenli Kraliçeler

5.2.1. Ptolemaios Krallığı'ndaki Kraliçeler

Günümüz Mısır topraklarında, Seleukosların ardından kurulmuş Hellenistik krallıklardan biri olan Ptolemaioslar, Seleukoslar ile evlilik ittifakı oluşturmuştur. Ptolemaios Kralı V. Ptolemaios Epiphanes (MÖ 204-180) Seleukos Kralı III. Antiokhos Megas ve Kraliçe III. Laodike'nin kızı, Seleukos Prensesi I. Kleopatra (MÖ 194/193-176) ile evlenmiştir.²⁷⁷ MÖ 195 yılında nişanlanan V. Ptolemaios Epiphanes ve I. Kleopatra'nın düğünleri ise, MÖ 194/193 yılında Raphia'da gerçekleşmiştir.²⁷⁸

Seleukos Prensesi I. Kleopatra Ptolemaioslar'ın bilinen ilk yabancı kraliçesidir ve "Syria ya da Syrian/Suriyeli" epitheti ile anılmıştır.²⁷⁹ I. Kleopatra'nın çeyizinin Coele (Güney) Suriye (Syria) olduğu belirlenmiş²⁸⁰ böylelikle Ptolemaios Hanedanlığı, prenses sayesinde stratejik bir bölgeye sahip olmuştur. Bu durum Ptolemaios Hanedanlığı'nda I. Kleopatra'ya saygı duyulmasını sağlayan etkenlerden birini oluşturmuştur.²⁸¹

MÖ 196 yılında Ptolemaios Kralı V. Ptolemaios Epiphanes'in taç giyme törenine ithafen yayınlanan ve Rosetta Taşı olarak da bilinen Memphis Kararnamesi'nde V. Ptolemaios Epiphanes tanrı mertebesine yükseltilmiştir. Kraliçe I. Kleopatra da V. Ptolemaios ile olan evliliğinin ardından hanedan kültüne dâhil edilmiş ve tanrıça statüsüne çıkarılmıştır.²⁸² I. Kleopatra'nın, rahipler tarafından yayınlanan kararnamelerde onurlandırıldığı ve tanrısal kökenli kabul edildiği kayıtlara geçmiştir.²⁸³

²⁷⁶ Winter, "Kommagene: Seleukoslar, Parthlar ve Romalılar Arasında", 178-179.

²⁷⁷ Pomeroy, *Women in Hellenistic Egypt From Alexander to Cleopatra*, 23; Grainger, *A Seleukid Prosopography and Gazetteer*, 45; Paul E. Stanwick, *Portraits of The Ptolemies: Greek Kings as Egyptian Pharaohs* (Texas: The University of Texas Press, 2002), 2; Tyldesley, *Cronicle of The Queens of Egypt: From Early Dynastic Times to The Death of Cleopatra*, 194; Michel Austin, *The Hellenistic World From Alexander to The Roman Conquest-A Selection of Ancient Sources in Translation* (Cambridge: Cambridge University Press, Second Edition, 2006), 354-355.

²⁷⁸ Whitehorne, *Cleopatras*, 80; Hölbl, *A History of The Ptolemaic Empire*, 140.

²⁷⁹ Appianos, *Syriake*, 4-5; Julia K. W. Wong, *Cleopatra I, The First Female Ptolemaic Regent: Her Predecessors, Policies, and Precedents* (Kanada: University of British Columbia, Yüksek Lisans Tezi, 1998), 73-74.

²⁸⁰ Errington, V. Ptolemaios ve I. Kleopatra'nın evlilikleri süresince Coele (Güney) Suriye'nin (Syria) Seleukoslarda kaldığını ve I. Kleopatra'nın çeyizinin adı geçen bölge olamayacağını ileri sürmüştür. Errington, *Hellenistik Dünya Tarihi MÖ 323-30*, 256. Appianos, *Syriake*, 5; Whitehorne, *Cleopatras*, 82.

²⁸¹ Ayşe F. Caman, *Ptolemaioslar Hanedanlığı'nın İlk Yüzyılında Kraliçeler* (İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2005), 71.

²⁸² Hölbl, *A History of The Ptolemaic Empire*, 171; Caman, *Ptolemaioslar Hanedanlığı'nın İlk Yüzyılında Kraliçeler*, 73.

²⁸³ Hölbl, *A History of The Ptolemaic Empire*, 171; Caitlin E. Barrett, *Egyptianizing Figurines From Delos-A Study in Hellenistic Religion*, ed. William. V. Harris, Vol. 36 (Leiden, Boston: Brill, 2011), 344.

Ayrıca I. Kleopatra ve V. Ptolemaios Epiphanes'in VI. Ptolemaios Philometor, VIII. Ptolemaios Eurgetes ve II. Kleopatra Philometor Soteira adlarında üç çocukları olmuştur.

MÖ 190 yılında III. Antiokhos Megas'ın Magnesia Savaşı'nda Roma'ya yenilgisi üzerine I. Kleopatra ve V. Ptolemaios Epiphanes Roma konsülü Acilius'a tebrik mesajlarını iletmişlerdir.²⁸⁴

V. Ptolemaios'un ölümünden sonra (MÖ 180) I. Kleopatra, MÖ 180-176 yılları arasında oğlu VI. Ptolemaios Philometor ile birlikte Ptolemaios Hanedanlığı'nı yönetmiştir.²⁸⁵ Kraliçe I. Kleopatra kral naibi olarak sikke bastırmıştır.²⁸⁶ (Ek : 4.). Ayrıca kraliçe, eşi öldükten sonra Seleukoslar ile barışçıl bir politika izlemiştir. Ancak MÖ 176 yılında I. Kleopatra ölmüş, Ptolemaios Hanedanlığı'daki hâkimiyeti de sona ermiştir.²⁸⁷

I. Kleopatra'nın ölümüyle birlikte Ptolemaios Hanedanlığı çocukları VI. Ptolemaios Philometor, II. Kleopatra Philometor Soteira ve VIII. Ptolemaios Eurgetes tarafından yönetilmeye başlamıştır. Kraliçe'nin çocukları olan II. Kleopatra Philometor Soteira ve VI. Ptolemaios Philometor ise MÖ 175/174 yılında evlenmiştir. Ancak kardeşler arasındaki anlaşmazlıklar Ptolemaiosların siyasi güç kaybı yaşamasına neden olmuştur.²⁸⁸ Bu dönemde Seleukoslar ile evlilik ittifakı gerçekleştirilmiş, VI. Ptolemaios Philometor ve II. Kleopatra Philometor Soteira'nın kızı Kleopatra Thea (MÖ 165-121) Seleukos Kralı I. Aleksandros Balas ile evlendirilmiştir.²⁸⁹ Böylelikle siyasi güç kaybı yaşayan Ptolemaioslar oluşabilecek tehlikelere karşı Seleukoslar ile evlilik ittifakı çerçevesinde önlem almaya çalışmıştır.

Ptolemaioslar ve Seleukoslar arasındaki bu ittifaklık durumu sonrasında da evlilik yoluyla sürdürülmüştür. Nitekim MÖ 140/139 yılında VIII. Ptolemaios Eurgetes, yeğeni III. Kleopatra ile evlenmiştir.²⁹⁰ Kral ve kraliçenin bu evlilikten IX. Ptolemaios Philometor Soter Lathyrus, X. Ptolemaios Aleksandros, IV. Kleopatra, Kleopatra Tryphaena ve V. Kleopatra Selene adlı beş çocuğu olmuştur.²⁹¹

²⁸⁴ Grace H. Macurdy, *Hellenistic Queens: A Study of Woman-Power in Macedonia, Seleucid Syria, and Ptolemaic Egypt* (Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1932), 144; Caman, *Ptolemaioslar Hanedanlığı'nın İlk Yüzyılında Kraliçeler*, 73-74.

²⁸⁵ Whitehorne, *Cleopatras*, 86; Grainger, *A Seleukid Prosopography and Gazetteer*, 45; Hölbl, *A History of The Ptolemaic Empire*, 142.

²⁸⁶ Meier E. Tetlow, *Women, Crime and Punishment in Ancient Law and Society*, Vol. 2: Ancient Greece (New York, London: The Continuum International Publishing, 2005), 209.

²⁸⁷ Whitehorne, *Cleopatras*, 87.

²⁸⁸ Whitehorne, *Cleopatras*, 89; Hölbl, *A History of The Ptolemaic Empire*, 143; 181; Martina Minas Nerpel, "Cleopatra II and III: The Queens of Ptolemy VI and VIII as Guarantors of Kingship and Rivals for Power", *Ägypten zwischen innerem Zwist und außerem Druck-Die Zeit Ptolemaios' VI. Bis VIII, Internationales Symposium Heidelberg*, ed. Andrea Jordens vd. (Philippika 45, 2011), 62-63.

²⁸⁹ Stanley M. Burstein, *The Reign of Cleopatra* (London: Greenwood Press, 2004), 78.

²⁹⁰ Pomeroy, *Women in Hellenistic Egypt From Alexander to Cleopatra*, 24.

²⁹¹ Morris L. Bierbrier, *Historical Dictionary of Ancient Egypt* (Lanham, Maryland: Scarecrow Press, 2008), 49.

MÖ 116 yılında VIII. Ptolemaios Eurgetes'in ölümünün ardından etkin bir güce sahip olan Kraliçe III. Kleopatra, Ptolemaios Hanedanlığı'nı çocukları IX. Ptolemaios Philometor Soter Lathyrus (MÖ 116-107) ve X. Ptolemaios Alexandros (MÖ 107-88) ile birlikte bir süreliğine yönetmiştir.²⁹² III. Kleopatra'nın kızları Kleopatra Tryphaena, IV. Kleopatra ve V. Kleopatra Selene ise Seleukos kralları ile evlenmiştir. Böylelikle Ptolemaios ve Seleukos krallıkları arasındaki evlilik yoluyla kurulan ittifaklar devam ettirilmiştir.²⁹³

5.2.2. Antigonos Krallığı'ndaki Kraliçeler

Antigonos (Makedonya) Kralı I. Demetrios Poliorketes, Seleukos Kralı I. Seleukos Nikator ile hanedanlar arası bağı oluşturma adına evlilik ittifakı düzenlemiştir. Böylelikle I. Seleukos Nikator, MÖ 299 yılında I. Demetrios Poliorketes ve Kraliçe Phila'nın²⁹⁴ kızı I. Stratonike ile evlenmiştir.²⁹⁵ Sonrasında I. Seleukos ve I. Stratonike'nin kızı olan II. Phila, dayısı Makedonya Kralı II. Antigonas Gonatas ile evlendirilmiştir.²⁹⁶ Kral II. Antigonas Gonatas II. Phila'ya ithafen Delos Adası'nda (Yunanistan) heykel diktirmiştir (OGIS 216).²⁹⁷ Bu durum Seleukos Prensesi II. Phila'nın Makedonya'da kabul gördüğünü nitelemiştir.

II. Antigonos Gonatas ve II. Phila'nın oğlu II. Demetrios Aetolicus (MÖ 239-229) babası II. Antigonos hayattayken Seleukos Kralı I. Antiokhos Soter ve Kraliçe I. Stratonike'nin kızı Stratonike ile evlendirilmiştir. Bu evlilik ittifakı Seleukos Kralı II. Antiokhos zamanında gerçekleşmiştir.²⁹⁸ Bu durum, geleneksel bir hâl alan Antigonos-Seleukos aile birliğinin temsili olarak değerlendirilmiştir. II. Antigonos, MÖ 239 yılında

²⁹² Tyldesley, *Cronicle of The Queens of Egypt: From Early Dynastic Times to The Death of Cleopatra*, 198; Ron Miller-Sommer Browning, *Cleopatra* (New York: Chelsea House Publishers, 2008), 37; Minas Nerpel, "Cleopatra II and III: The Queens of Ptolemy VI and VIII as Guarantors of Kingship and Rivals for Power", 58.

²⁹³ Whitehorne, *Cleopatras*, 203-209.

²⁹⁴ Hellenistik dönemin önemli kadınlarından biri de Avrupa valisi Antipatros'un kızı ve Kassandros'un kız kardeşi Phila'dır. Phila, ilk evliliğini MÖ 323 yılında Krateros ile yapmıştır. Plutarkhos, *Bioi parallelo*, 14. 2; Carney, "Oikos Keeping: Women and Monarchy in the Macedonian Tradition", 312; Errington, *Hellenistik Dünya Tarihi MÖ 323-30*, 35. Krateros'un ölümünden sonra ikinci evliliğini kendinden on beş yaş küçük I. Antigonos'un oğlu I. Demetrios Polierketes ile yapmış, bu evliliğinden II. Antigonos Gonatas ve I. Stratonike dünyaya gelmiştir. Phila, Makedonya'da kraliçe unvanına sahip olan ilk kadınlar arasındadır. Ayşe Gül Akalın, "Eskiçağda Grek Kadınının Toplumsal Yaşantısı", *TAD* 21/33 (2003), 39-40; Tetlow, *Women, Crime and Punishment in Ancient Law and Society*, 180. Grainger'e göre ise, Phila üç defa evlenmiştir. Phila'nın evlilikleri için bkz. Grainger, *Antipater's Dynasty-Alexander The Great's Regent and His Successors*, 222-223.

²⁹⁵ David Engels- Kyle Erickson, "Apama and Stratonike: Marriage and Legitimacy", *Seleukid Royal Women Creation, Representation and Distortion of Hellenistic Queenship in the Seleukid Empire*. ed. Altay Coşkun vd. (Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2016), 34.

²⁹⁶ Tarn, *Antigonos Gonatas*, 168; Carney, *Women and Monarchy in Macedonia*, 182-183; Grainger, *Antipater's Dynasty-Alexander The Great's Regent and His Successors*, 226.

²⁹⁷ Tarn, *Antigonos Gonatas*, 389; Grainger, *A Seleukid Prosopography and Gazetteer*, 52.

²⁹⁸ Justinus, *Epitome*, 28. 1. 1; Errington, *Hellenistik Dünya Tarihi MÖ 323-30*, 128.

ölmüş ve Makedonya tahtına oğlu II. Demetrios geçmiştir.²⁹⁹ Ancak sonrasında II. Demetrios'un bu evlilik ittifakını bozduğu ve yeniden evlenmek istediği görülmüştür.³⁰⁰ Seleukos Prensesi Stratonike ise bu durumu kabullenememiş ve II. Seleukos Kallinikos (MÖ 246-227) döneminde Seleukos Krallığı'na geri dönmüştür. Ancak Stratonike, Seleukos kralı tarafından reddedilmiştir. Bu reddediliş üzerine Stratonike kralın yokluğunda krali merkez Antiokheia'da (Antakya/Hatay) isyan çıkarmıştır. Sonrasında II. Seleukos Kallinikos, Antiokheia'daki (Antakya/Hatay) isyanı bastırmış, bu sırada Stratonike Antiokheia'dan (Antakya/Hatay) Seleukeia Pieria'ya (Çevlik/Samandağ/Hatay) kaçmış olsa da yakalanmış ve öldürülmüştür.³⁰¹

MÖ 178/177 yılına gelindiğinde Makedonya'nın son kralı olarak bilinen Perseus³⁰², Seleukos Kralı IV. Seleukos ve Kraliçe IV. Laodike'nin kızı olan V. Laodike ile evlenmiştir.³⁰³ Böylelikle Seleukos ve Antigonos hanedanlıkları arasında evlilik ittifakı çerçevesindeki müttefiklik devam ettirilmiştir. Ancak Makedonya Krallığı'nın Roma hâkimiyetine girmesiyle birlikte (MÖ 168) V. Laodike Seleukos topraklarına geri dönmüştür.³⁰⁴ V. Laodike kardeşi I. Demetrios tarafından Kappadokia Kralı V. Ariarathes ile evlendirilmek istenmiştir.³⁰⁵ V. Ariarathes'in evlilik teklifini reddettiği ve Seleukos Prensesi'nin kardeşi I. Demetrios ile evlendiği sanılmaktadır. V. Laodike ise MÖ 150/149 yılında Ammonios adlı biri tarafından öldürülmüştür.³⁰⁶

5.2.3. Kyrene Krallığı'ndaki Kraliçeler

Afrika topraklarında kurulmuş olan Kyrene Krallığı ile Seleukoslar arasında tıpkı diğer Hellenistik krallıklarda olduğu gibi evlilik ittifakı oluşturulmuştur. Bu bağlamda Kyrene satrabı Magas, MÖ 275 yılında I. Antiokhos Soter ve I. Stratonike'nin kızı Seleukos Prensesi II. Apama ile evlenmiştir. Seleukos Prensesi II. Apama'nın MÖ 290 doğumlu olduğu ve on beş yaşındayken Magas ile evlendirildiği düşünülmektedir.³⁰⁷

MÖ 275 yılı, II. Apama'nın Kyrene'ye gelin gitmesi ile birlikte aynı zamanda Seleukoslar ve Ptolemaioslar arasındaki Suriye (Syria) Savaşları'nın başlangıç

²⁹⁹ Elizabeth D. Carney, *Women and Monarchy in Macedonia*, 183-184; Marjorie Lightman- Benjamin Lightman, *A to Z Ancient Greek and Roman Women* (New York: Facts On File Publishing, 2008), 254.

³⁰⁰ Epiroslu Phthia ile evlenmiştir (Detaylı bilgi için bkz. Justinus, *Epitome*, 28.1; Adams, "Alexander's Successors to 221 BC", 222.

³⁰¹ Bouchier, *A Short History of Antioch, 300 B.C.-A.D. 1268*, 30.

³⁰² Perseus, Roma'ya karşı olan savaşında diğer Hellenistik krallıklar ile evlilik ittifakı üzerinden müttefik olmaya çalışmıştır. Bu bağlamda kız kardeşi Apama Bithynia Kralı II. Prousius (MÖ 183-149) ile evlendirilmiştir. Errington, *Hellenistik Dünya Tarihi MÖ 323-30*, 242.

³⁰³ Grainger, *A Seleukid Prosopography and Gazetteer*, 49; Hoover, "A Dedication to Aphrodite Epekoos for Demetrius I Soter and His Family", 107.

³⁰⁴ Hoover, "A Dedication to Aphrodite Epekoos for Demetrius I Soter and His Family", 107.

³⁰⁵ Grainger, *A Seleukid Prosopography and Gazetteer*, 49; Hoover, "A Dedication to Aphrodite Epekoos for Demetrius I Soter and His Family", 107.

³⁰⁶ Grainger, *A Seleukid Prosopography and Gazetteer*, 49; Elizabeth D. Carney, *Women and Monarchy in Macedonia*, 180.

³⁰⁷ Grainger, *The Syrian Wars*, 82.

dönemine denk gelmektedir.³⁰⁸ Böylelikle Magas ve II. Apama'nın evliliği Ptolemaios ve Kyrene krallıkları arasında da oluşabilecek siyasi çekişmelere zemin hazırlamıştır. Nitekim Seleukoslar ile Kyrene krallıklarının Ptolemaioslara karşı bu evlilik üzerinden ittifak kurmak arayışında olduğu belirlenmiştir. Bu müttefiklik durumu Birinci Suriye (Syria) Savaşı sırasında Kyrene'nin Seleukosları desteklemesiyle sonuçlanmıştır. Ancak bu müttefikliğe rağmen Birinci Suriye (Syria) Savaşı'nın Seleukoslar tarafından kaybedildiği bilinmektedir.³⁰⁹

Ptolemaioslar tarafından Kyrene'ye satrap olarak atanan Magas'ın, Seleukos Prensesi II. Apama ile olan evliliği hanedanlıklar arasındaki müttefikliğin diplomasideki rolünü vurgulamıştır. Bu evlilik sayesinde Magas, Kyrene'de kral unvanına sahip olmuş ve Seleukoslar tarafından tanınmıştır. Yeni bir Hellenistik krallığın ortaya çıkışı Seleukos Prensesi II. Apama'nın Kyrene'deki varlığıyla birlikte gelişen meşruiyet kaynağı olarak değerlendirilmiştir.³¹⁰

MÖ 250 yılında Ptolemaios Kralı II. Ptolemaios Philadelphos ekonomik açıdan güçlü olan Kyrene'yi diplomatik yollarla kendi krallığı ile birleştirmeye çalışmıştır. Bu durum II. Ptolemaios'un oğlu III. Ptolemaios Euergetes ile Magas ve II. Apama'nın kızı II. Berenike arasında gerçekleştirilmek istenen evlilik üzerinden sağlanmaya çalışılmıştır.³¹¹ Bu doğrultuda III. Ptolemaios ve II. Berenike nişanlanmış ancak Magas, MÖ 250 yılında ölmüştür. II. Apama ise kraliyet tahtına tek başına hâkim olmak istediğinden bu evliliğe karşı çıkmış ve nişanı bozmuştur.³¹²

II. Apama Makedonya'daki Antigonos Hanedanlığı'nın yöneticisi olan Kral II. Antigonos Gonatas'ın kardeşi Demetrios Dikaio'su Kyrene'ye davet etmiştir. Antigonoslar ile Seleukosların iyi ilişkiler sürdürdüğü bu dönemde II. Apama kızı II. Berenike'yi Demetrios ile evlendirmeyi planlamıştır. Ancak II. Berenike'nin bunu istemediği ve Demetrios'a karşı suikast hazırlığı içerisinde olduğu anlaşılmıştır. Böylelikle Demetrios, II. Apama'nın da yanında olduğu bir sırada, II. Berenike'nin suikastçileri tarafından öldürülmüştür.³¹³

³⁰⁸ Branko F. Van Oppen De Ruiter, *Berenice II Euergetis: Essays in Early Hellenistic Queenship* (New York: Palgrave Macmillan Publishing, 2015), 24.

³⁰⁹ Yıldırım-Temizkan, "Seleukoslar Döneminde Yaşanan Suriye Savaşları Üzerine Bir Değerlendirme", 122-123.

³¹⁰ Mori, "Names and Places: Myth in Alexandria", 234; Alex Mcauley, "Princess & Tigress: Apama of Kyrene", *Seleukid Royal Women Creation, Representation and Distortion of Hellenistic Queenship in the Seleukid Empire*, ed. Altay Coşkun vd. (Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2016), 179; Mcauley, "Once a Seleucid, Always a Seleucid: Seleucid Princesses and Their Nuptial Courts", 191-192; John D. Grainger, *Great Power Diplomacy in The Hellenistic World* (New York: by Routledge, Taylor & Francis Group, 2017), 42.

³¹¹ Justinus, *Epitome*, 26. 3. 2.

³¹² Hölbl, *A History of The Ptolemaic Empire*, 45; Caman, *Ptolemaioslar Hanedanlığı'nın İlk Yüzyılında Kraliçeler*, 54.

³¹³ Justinus, *Epitome*, 26. 3. 3-7; Macurdy, *Hellenistic Queens: A Study of Woman-Power in Macedonia, Seleucid Syria, and Ptolemaic Egypt*, 131-132; Caman, *Ptolemaioslar Hanedanlığı'nın İlk Yüzyılında Kraliçeler*, 54-55.

MÖ 246 yılına gelindiğinde, Ptolemaios tahtına III. Ptolemaios Eurgetes geçmiştir. III. Ptolemaios, Magas ve II. Apama'nın kızı II. Berenike ile evlenerek iki krallık arasında evlilik ittifakını oluşturmuştur.³¹⁴ II. Apama ve Magas'ın kızları II. Berenike'nin Ptolemaios Kralı III. Ptolemaios ile evlenmesi de Ptolemaios ile Kyrene arasında uzlaşma sağlandığını ve Kyrene'nin Ptolemaios kontrolü altına girdiğini göstermiştir.³¹⁵

³¹⁴ Chamoux, *Hellenistic Civilization*, 72; Gutzwiller, *A Guide to Hellenistic Literature*, 17; Mori, "Names and Places: Myth in Alexandria", 234; Van Oppen De Ruiter, *Berenice II Euergetis: Essays in Early Hellenistic Queenship*, 23; Grainger, *Great Power Diplomacy in The Hellenistic World*, 42.

³¹⁵ Hölbl, *A History of The Ptolemaic Empire*, 45; Errington, *Hellenistik Dünya Tarihi MÖ 323-30*, 165.

6. SELEUKOS KRALİÇELERİ VE BU KRALİÇELERİN HELLENİSTİK DİPLOMASİDEKİ YERİ

6.1. Erken Dönem Seleukos Kraliçeleri

Hellenistik krallıkların birbirleriyle bağ kurma ve bu bağ ile birlikte devletlerinin sınırlarını genişletmeye veya var olan sınırlarını korumaya çalışması sıklıkla evlilik ittifakları üzerinden gerçekleşmiştir.³¹⁶ Makedonya Kralı Büyük İskender de yaptığı ve yaptırdığı evlilikler ile bu geleneğin sürdürülmesi için çaba sarf etmiştir.³¹⁷ Kral, Roxane ile evliliğinin ardından MÖ 324 yılında Pers Kralı III. Darius'un kızı Stateira ile evlenmiştir.³¹⁸ III. Darius'un suikast sonucu ölmesi üzerine ise Büyük İskender bu evlilik üzerinden kendisini Pers tahtının meşru mirasçısı ilan etmiştir.³¹⁹ Ancak Stateira, Büyük İskender'in ölümünden kısa bir süre sonra Roxane tarafından öldürülmüştür.³²⁰ Konu ile ilgili Plutarch'ın aktarımı şöyledir:

*“O sırada Roxane hamileydi, bu yüzden Makedonlar ona büyük saygı gösterdiler. Roxane İskender'in kısa bir süre önce evlendiği Stateira'yı çok kıskanıyordu. Bir gün ona bir mektup gönderdi ve yanına çağırdı. Stateira'yı ve beraberinde gelen kız kardeşini bir kuyuya atıp öldürdü, sonrada üstünü toprakla örttü. Bütün bunlar Perdikkas'ın yardımıyla oldu, böylece o günden sonra Perdikkas sarayda büyük güç elde etti ve saraylıların yakın dostu olduğunu kanıtlamak için hep İskender'in üvey kardeşi Arrhidaios'la (III. Philippos) görünmeye özen gösterdi. Soylu olmayan Philinne adlı bir kadının oğlu olan Arrhidaios, küçükken zeki ve hoş bir çocuktur, ancak Olympias'ın verdiği macunlar yüzünden vücut ve zihin gelişmesi gerilemişti.”*³²¹

³¹⁶ Yıldırım, “Antikçağda Evliliklerle Kurulan Müttefikler: I. Antiokhos”, 252.

³¹⁷ Elizabeth D. Carney, “Alexander and Persian Women”, *AJP* Vol. 117, No. 4, The Johns Hopkins University Press (1996), 568.

³¹⁸ İskender'in Stateira ile birlikte Pers krallarından III. Artaxerxes Ochus'un kızı Parysatis ile evlendiğinden de söz edilmektedir. Arrianus, *Anabasis*, VII. 4. 6; Ogden, *Polygamy, Prostitutes and Death: The Hellenistic Dynasties*, 45. Ayrıca Büyük İskender'in Barsine adlı bir kadınla ilişkisi olduğu ve bu kadından Herakles adında bir çocuğu olduğu bilinmektedir. Plutarkhos, *Bioi parallelo* XXI; Diodorus Siculus, *Bibliothēke Historike*, XX. 20. 1. Ancak Herakles babası Büyük İskender tarafından tanınmamış bu bağlamda varis niteliği taşımamıştır. Errington, *Hellenistik Dünya Tarihi MÖ 323-30*, 32. Barsine hakkında ise detaylı bilgi için bkz. Carney, “Alexander and Persian Women”, 572-576; Sevgi Sarıkaya, “Barsine: Rhodoslu Mentor'dan Makedonlu İskender'e Uzanan Bir Hayat”, *Phaselis* V (2019), 257-282. Plutarkhos, *Bioi parallelo*, 70. 3; Müller, “Stories of The Persian Bride: Alexander and Roxane”, 295; Branko F. Van Oppen De Ruiter, “The Susa Marriages: A Historiographic Note”, *Ancient Society* 44 (2014), 26.

³¹⁹ Yıldırım, “Antikçağda Evliliklerle Kurulan Müttefikler: I. Antiokhos”, 252.

³²⁰ Waldemar Heckel- John C. Yardley, *Alexander the Great: Historical Texts in Translation* (Malden, Oxford: Blackwell Publishing, 2004), 202.

³²¹ Plutarkhos, *Bioi parallelo*, 77. 4.

Plutarch'ın aktarımına bağlı olarak Roxane'nin Büyük İskender'in komutanlarından biri olan Perdikkas ile iş birliği içerisinde olduğu ve onların Stateira'yı öldürdükleri anlaşılmıştır. Bu durum Roxane'nin Makedon tahtındaki hak iddiasını güçlendirmek istediğini vurgulamıştır. Perdikkas'ın bu süreçte Roxane ile iş birliği içerisinde olması ise, komutanların sadece askeri anlamda değil, aynı zamanda siyasi yönde de etkin olduklarını göstermiştir. Ayrıca Büyük İskender'in annesi olarak bilinen Olympias'ın, (MÖ 375-316) erken dönemlerden itibaren Makedon kraliçelerin siyasi gücünü ifade eden girişimlerde bulunduğu bilinmektedir.

Makedonya Kralı II. Philippos'la MÖ 357 yılında evlendirilen Olympias³²² Büyük İskender'in ölümünün ardından tahta geçen III. Philippos Arrhidaios'u ve onun eşi Eurydike'yi öldürmüştür.³²³ Böylelikle onun taht mücadelesi içerisinde olduğu anlaşılmıştır. Bu taht mücadelesi kapsamında MÖ 320-316 yılları arasındaki süreçte Olympias, *diadochlar* savaşında Balkanlar'daki savaşların taraftarları olan Kassandros ve Polyperkhon'un³²⁴ yanında yer almıştır. Karşılarında Asya'daki (Asia) savaşların tarafları olan Antigonos ve Eumenes bulunmuştur. Bu sırada I. Antigonos Anadolu topraklarında güçlenirken, Eumenes MÖ 316 yılında müttefiki I. Antigonos tarafından aralarındaki anlaşmazlıklar nedeniyle öldürülmüştür. Olympias'ın da aynı yıl Pydna'da kendi müttefiki Kassandros tarafından öldürüldüğü düşünülmektedir.³²⁵

Kraliyet kadınlarının siyasi yöndeki etkilerinin ve girişimlerinin Büyük İskender sonrası dönemde de sıklıkla devam etmiş olduğu meydana gelen olaylardan bilinmektedir. Bu kadınlar Hellenistik krallıklarca uygulanmaya çalışılan evlilik ittifakı nedeniyle, iki devlet arasında müttefiklik kaynağı olarak görülmüştür. Hanedanlar arası evliliklerin müttefiklik amacı taşıması ise beraberinde askeri güçle alınamayan bölgeler üzerinde hâkimiyet oluşturmaya getirmiştir.³²⁶

Hellenistik krallıkları kuran ve organize eden kişilerin Büyük İskender'in askerleri/generalleri olduğu bilinmektedir.³²⁷ Kraliyet ailesinden olmayan bu generaller Büyük İskender'in kız kardeşi Kleopatra'yı meşruiyet kaynağı olarak görmüştür.

II. Philippos ve Olympias'ın kızı olan Kleopatra, dayısı Epeiros/Epir Kralı Aleksandros ile MÖ 336 yılında evlendirilmiştir. Ancak Epeiros/Epir Kralı Aleksandros MÖ 331 yılında ölmüş, Kleopatra ise Makedonya'ya geri dönmüştür. MÖ 323 yılına gelindiğinde Büyük İskender'in de ölümü üzerine kız kardeşi Kleopatra, İskender'in

³²² Macurdy, *Hellenistic Queens: A Study of Woman-Power in Macedonia, Seleucid Syria, and Ptolemaic Egypt*, 23; Elizabeth D. Carney, *Olympias: Mother of Alexander the Great* (New York, London: by Routledge, 2006), 19.

³²³ Carney, *Olympias: Mother of Alexander the Great*, 129.

³²⁴ Polyperkhon Büyük İskender'in piyade subaylarından biridir. Büyük İskender'in ölümünden sonra Makedonya valisi Antipatros'un vekili olarak görev yapmıştır. Errington, *Hellenistik Dünya Tarihi MÖ 323-30*, 39.

³²⁵ Carney, *Olympias: Mother of Alexander the Great*, 104; Kaya, *Türkiye'nin Eskiçağ Tarihi-III-Hellenistik Dönem*, 81-85.

³²⁶ Yıldırım, "Antikçağda Evliliklerle Kurulan Müttefikler: I. Antiokhos", 252.

³²⁷ Richard Billows, *Kings and Colonists. Aspects of Macedonian Imperialism* (Leiden: Brill, 1995), 20.

komutanları I. Antigonos, I. Ptolemaios, Lysimakhos ve Perdikkas tarafından Makedon tahtının varisi olarak görülmüştür.³²⁸ Bu generallerden Antipatros İskender imparatorluğu birliğinin evlilik temelinde kurulan akrabalık bağı ile güçlenebileceği ve korunabileceği düşüncesi içerisinde olduğu için kızlarını Perdikkas, Krateros ve I. Ptolemaios ile evlendirmek istemiştir. Bu kızlardan Perdikkas, Nikaia ile Krateros, Phila ile I. Ptolemaios ise Eurydike ile evlenmeye istekli görünmüştür. Ancak Antipatros ile araları bozuk olan Olympias, bu evlilik haberleri üzerine Perdikkas'a ulaşmış ve Perdikkas'ın kızı Kleopatra ile evlenmesini önermiştir.

Perdikkas'ın Kleopatra ile olan evliliği, Büyük İskender'in resmi varisi olabilmesini sağlayabilecek birlikteliği ifade etmiştir. Buna rağmen Perdikkas, Antipatros'un kızı Nikaia ile evlenmiş³²⁹ sonrasında Antipatros ile anlaşmaya varamayınca Nikaia'dan boşanmış, Kleopatra ile evlenmiştir. Bu durumda Antipatros ve diğer komutanlar Perdikkas'a karşı cephe oluşturmuşlardır. Bu cephe sonucunda Perdikkas'ın MÖ 321 yılında öldürüldüğü bilinmektedir.³³⁰ MÖ 308 yılına gelindiğinde Kleopatra, I. Antigonos tarafından Sardeis'te (Sart/Manisa) öldürülmüştür.³³¹

Kleopatra'nın ölümü ile birlikte komutanlar yönetim ağlarını bulundukları coğrafyalarda kurmaya çalışmışlardır. Komutanların kendi yönetim ağlarını kurabilmeleri hem kral unvanını almalarını, hem de krali merkezlerini³³² kurabilmelerini gerektirmiştir. Bu askerler MÖ 307/306 yılı itibariyle kral unvanını almaya başlamıştır. MÖ 307/306 yılında I. Antigonos Monophthalmos bu unvana sahip olmuştur.³³³ Ardından MÖ 306-305/302 yılları arasında I. Ptolemaios Soter, Lysimakhos, I. Seleukos Nikator ve Kassandros kral unvanını almıştır.³³⁴ Ancak bu durum komutanların kurmuş oldukları krallıklarda birbirlerinin bölgesel sınırlarını tanıdıkları ya da bir bütün olarak Büyük İskender imparatorluğunu ele geçirmek

³²⁸ Macurdy, *Hellenistic Queens: A Study of Woman-Power in Macedonia, Seleucid Syria, and Ptolemaic Egypt*, 47.

³²⁹ Perdikkas'ın Kleopatra ile olan evliliği hem Antipatros'un onurunun zedelenmesine yol açabilecek, hem de diğer komutanların kendisine karşı ittifak oluşumuna zemin hazırlayabilecek durumu ifade etmiştir. Bu bağlamda Perdikkas öncelikle Nikaia ile evlenmeyi tercih etmiştir. Errington, *Hellenistik Dünya Tarihi MÖ 323-30*, 36.

³³⁰ Kaya, *Türkiye'nin Eskiçağ Tarihi-III-Hellenistik Dönem*, 71-74.

³³¹ Macurdy, *Hellenistic Queens: A Study of Woman-Power in Macedonia, Seleucid Syria, and Ptolemaic Egypt*, 47.

³³² Bu generallerden Lysimakhos Lysimakheia, Kassandros Kassandria, Antigonos Antigoneia kentlerini kral unvanını aldıktan sonra kurmuşlardır. Bu dönemde I. Seleukos'ta kendi adıyla anılacak olan öncül Seleukos başkenti Seleukeia Tigris kentini kurmuştur. Downey, *A History of Antioch in Syria from Seleucus to The Arab Conquest*, 58; Daniel Ogden, *The Legend of Seleucus Kingship Narrative and Mythmaking in The Ancient World* (Cambridge: Cambridge University Press, 2017), 159; Temizkan, "Seleukoslar Döneminden Dördüz Kent İdari Yapılanmasına Bir Örnek: "Seleukos Tetrapolisi", 112.

³³³ Diodorus Siculus, *Bibliothèque Historique*, XX. 53. 2-4; Plutarkhos, *Bioi parallelo*, XVII. 2-XVIII. 1.

³³⁴ Diodorus Siculus, *Bibliothèque Historique*, XX. 53. 3-4; Plutarkhos, *Bioi parallelo*, XVIII. 3-4; Sarah B. Pomeroy vd., *A Brief History of Ancient Greece Politics, Society, and Culture* (New York, Oxford: Oxford University Press, 2004), 299; Kaya, *Türkiye'nin Eskiçağ Tarihi-III-Hellenistik Dönem*, 92.

iddialarından vazgeçmiş oldukları anlamı taşımamıştır.³³⁵ Komutanların bağlı bulundukları topraklardaki egemenliklerini sağlamlaştırmaları aynı zamanda krallıklarının meşrulaştırılmasını da gerektirmiştir. Bu bağlamda birbirlerinden krallıklarının tanınması ve sınırlarının kabul edilmesinde kraliyet kadınları önemli bir unsur olarak görülmüştür.³³⁶

Hellenistik krallıklar arasında evlilik ittifaklarının kurulması ile birlikte kraliyet kadınları, krallıkların birbirini tanıma sürecinde önemli roller üstlenmişlerdir. Bu krallıklardan biri olan Seleukosların bilinen ilk kraliçesi ise I. Apama'dır.³³⁷

6.1.1. Kraliçe I. Apama

Büyük İskender'in aldığı topraklarda oluşturulmak istediği sağlam hâkimiyet, farklı kültürlerin kaynaşabilmesi adına evlilik yoluyla kurulan ittifaklıklara zemin hazırlamıştır. Arrianus, Büyük İskender'in arkadaşlarından yaklaşık seksen kişinin Pers kadınlarıyla evlendiğini aktarmıştır.³³⁸ I. Seleukos'un da MÖ 324 yılında Susa/İran'daki bu toplu düğünlerde Sogdianlı/Baktrialı aristokrat Spitamenes'in kızı I. Apama ile evlendiği bilinmektedir.³³⁹ Bu düğünlerin sonrasında İskender'in Sogdianlı/Baktrialı Roxane ile olan evliliği dışında, imparatorluğun kuzeydoğusundan bilinen gelin I. Apama olmuştur.³⁴⁰ Diğer generaller, Büyük İskender'in ölümünden sonra ele geçirilen bölgelerdeki kraliyet kadınları ile olan evliliklerini sonlandırmıştır.³⁴¹ Bu bağlamda I. Apama, Makedon-Yunan soyundan olmayan eş olarak Hellenistik dünyadaki yerini almıştır.³⁴²

I. Apama MÖ 340 yılında doğmuştur.³⁴³ I. Apama'nın Seleukos Krallığı'nda bulunması babası Spitamenes'in Makedonya Kralı Büyük İskender'e karşı Sogdiana'da ciddi bir isyan başlatması ve bu isyan üzerine MÖ 328 yılında Makedonlara yenilmesi

³³⁵ Ann Cathrin Harders, "The Making of a Queen-Seleukos Nikator and His Wives", *Seleukid Royal Women Creation, Representation and Distortion of Hellenistic Queenship in the Seleukid Empire*, ed. Altay Coşkun vd. (Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2016), 28-30.

³³⁶ Carney, "Oikos Keeping: Women and Monarchy in the Macedonian Tradition", 312.

³³⁷ Harders, "The Making of a Queen-Seleukos Nikator and His Wives", 28-30.

³³⁸ Arrianus, *Anabasis*, VII. 4. 4-8.

³³⁹ Plutarkhos, *Bioi parallelo*, 70. 3; Arrianus, *Anabasis*, VII. 4. 4-8; VII. 6. 2; Bevan, *The House of Seleukos*, Vol. 1, 31; Frank L. Holt, *Alexander The Great and Bactria: The Formation of a Greek Frontier in Central Asia* (Leiden: Brill, 1989), 100; William W. Tarn, "Queen Ptolemais and Apama", *The Classical Quarterly* Vol. 23, No. 3-4, Cambridge University Press (1929), 139; Ogden, *Polygamy, Prostitutes and Death: The Hellenistic Dynasties*, 119; Gillian Ramsey, "The Diplomacy of Seleukid Women: Apama and Stratonike", *Seleukid Royal Women Creation, Representation and Distortion of Hellenistic Queenship in the Seleukid Empire*, ed. Altay Coşkun (Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2016), 91-92.

³⁴⁰ Tarn, "Queen Ptolemais and Apama", 139.

³⁴¹ Engels- Erickson, "Apama and Stratonike: Marriage and Legitimacy", 41.

³⁴² Sabine Müller, "The Female Element in The Political Self-Fashioning of The Diadochoi: Ptolemy, Seleucus, Lysimachus and Their Iranian Wives", *After Alexander: The Time of the Diadochi*, ed. Victor A. Troncoso (Oxford: Oxbow Books, 2013), 206.

³⁴³ Waldemar Heckel, *Who's Who in The Age of Alexander the Great: Prosopography of Alexander's Empire* (Malden, Oxford: Blackwell Publishing, 2006), 39.

sonucunda gerçekleşmiştir. Büyük İskender'in Baktria ve Sogdiana üzerine gerçekleştirdiği seferi sırasında I. Apama ve ailesinin, babası Spitamenes'in MÖ 328'deki ölümüne kadar, Sogdiana'da Makedonlara karşı korunan bir kalede yaşamış oldukları sanılmaktadır.³⁴⁴ Baktria ve Sogdiana'nın alınmasından sonra, Büyük İskender'in kurmak istediği siyasi ve sosyal düzen gereğince Doğulu kadınlardan biri olan I. Apama İskender'in güçlü subaylarından biri olan I. Seleukos ile evlendirilmiştir.³⁴⁵ Bu evlilik, I. Apama'nın Ön Asya'nın (Asia) bir bölümünü neredeyse 250 yıl boyunca yöneten Seleukos Krallığı'nın öncül kraliçesi olmasını beraberinde getirmiştir.³⁴⁶

I. Seleukos Nikator'un Babil'in kontrolünü tekrar ele geçirinceye kadar (MÖ 312/311) I. Apama ve çocuklarının nerede olduğu ile ilgili tam anlamıyla bir bilgi belirlenemese de, onların Babil'de kaldıkları ya da I. Seleukos ile Mısır'a kaçtıkları düşünülmektedir. MÖ 312/311 yılında I. Seleukos, Babil'i tekrar ele geçirmiş ve MÖ 316 yılından itibaren I. Antigonos'un himayesi altında Babil'deki kalede bulunan arkadaşlarını ve onların çocuklarını kurtarmıştır.³⁴⁷ Bu bağlamda I. Apama'nın diğer Makedon askerlerinin aileleriyle birlikte, yerli Babil liderleri ile ilişkilerini sürdürmek amacıyla Babil'de beklemiş olabileceği sanılmaktadır.³⁴⁸

Babil'in ele geçirilmesi, I. Seleukos'un diğer bölgelerde de güçlenmesine neden olan siyasi ve askeri gücün temelini ifade etmiştir. Bu durum MÖ 309 yılına kadar günümüz İran bölgesinde kendini göstermiştir. Ancak sonrasında üst satraplıkların kontrolü zorlaşmıştır. I. Seleukos'un Büyük İskender'in Makedon monarşisini kurma hayalini tamamlama sürecinde, özellikle Perslerden alınan topraklar üzerindeki egemenliği önemli bir süreci yansıtmıştır. Bu egemenlik kralın hem askeri gücünden, hem de I. Apama ve oğlu I. Antiokhos Soter'in sağladığı yardımdan kaynaklanmıştır. I. Seleukos, MÖ 308-307'deki Doğu seferi sırasında eşinin ailesiyle olan bağlantılarına güvenmiş ancak genel olarak I. Apama'nın yerel seçkinlerle olan ilişkileri bölgedeki kontrolün sağlanmasında etkili olamamıştır.³⁴⁹ Bu durum I. Seleukos'un Doğu topraklarına sefer gerçekleştirmek durumunda kalmasından anlaşılmaktadır. I. Seleukos'un sefer düzenlediği sırada ise, I. Apama kralın yokluğunda yaklaşık on altı ya

³⁴⁴ Arrianus, *Anabasis*, IV. 18. 4; Ramsey, "The Diplomacy of Seleukid Women: Apama and Stratonike", 92.

³⁴⁵ Akalın, "Eskiçağda Grek Kadınının Toplumsal Yaşantısı", 39-40; Lightman- Lightman, *A to Z Ancient Greek and Roman Women*, 31; Bryce, *Ancient Syria: A Three Thousand Year History*, 169; Engels-Erickson, "Apama and Stratonike: Marriage and Legitimacy", 41.

³⁴⁶ Lightman- Lightman, *A to Z Ancient Greek and Roman Women*, 31.

³⁴⁷ Diodorus Siculus, *Bibliothèque Historique*, XIX. 91. 4.

³⁴⁸ Ramsey, "The Diplomacy of Seleukid Women: Apama and Stratonike", 93-95.

³⁴⁹ Grainger, *A Seleukid Prosopography and Gazetteer*, 9; Daniel Ogden, "The Royal Families of Argead Macedon and The Hellenistic World", *A Companion To Families in the Greek and Roman Worlds*, ed. Beryl Rawson vd. (Oxford: Wiley-Blackwell Publishing, 2011), 95; Harders, "The Making of a Queen-Seleukos Nikator and His Wives", 31.

da on yedi yaşında olan oğlu I. Antiokhos Soter adına krallığı yönetmiştir. Kraliçe geçici naiplik yapmış ve bu süreçte kraliyet içerisinde etkili bir otorite kurmuştur.³⁵⁰

Taht naibi olan Kraliçe I. Apama'nın krallık içerisinde mali ve idari anlamdaki otoritesi Didyma'da (Didim/Aydın) bulunan Miletus/Milet Kararnamesi (MÖ 299/298) ile birlikte ortaya çıkmıştır. Milet Kararnamesi şu ifadeleri içermektedir:

“Aşağıdaki kararname, Kral (I. Seleukos) ile önemli bir şehir (Milet) arasında, monarşinin çıkarlarını destekleyen ve aynı zamanda monarşinin çıkarlarını teşvik eden, önde gelen vatandaşlarından biri (Demodamas) aracılığıyla çıkarların etkileşimini ve yakınlaşmasını göstermektedir.

Konsey ve halk tarafından karar, Apollodotus'un oğlu Lycus [taşındı]

[Aristeides]'in oğlu Demodamas tarafından konseye sunulan teklifle ilgili olarak, Kral Seleukos'un eşi Apama'nın onurlandırılması gerektiği, Konsey ve halk tarafından karar: Kraliçe Apama / daha önce Seleukos'un ordusunda görev yapan Miletliler için tüm iyi niyet ve [gayreti] gösterdiğinden ve şimdi büyükelçiler [onun huzuruna girdiğinde], [Kral] Seleukos [bizden]

[Didyma]'daki [Apollon] tapınağının inşasıyla ilgili sıradan bir bağılılık göstermedi ve Antiokhos [oğlu], gayretle babası Seleukos'un politikasını izleyerek [üzerinde] tapınak [Didyma'da] onun [şehirde mümkün olan en kısa sürede bir stoa³⁵¹] inşa edeceğini açıkladı. . . Tanrı için, böylece [ondan düzenli olarak] gelir alınabilir [ondan ve] tapınağın süslenebileceği;

[Miletliler tarafından çözüldü: öyle ki] herkes bilebilir [/] Milet halkı, uygun bakım göstermeye devam ediyor. . . Athenaeus'tan sonra görevdeki değerlendirciler (anataktai-fınansal değerlendiriciler)

Apollon'un tacı hamildir (stephanephoros- 'Çelenk Taşıyıcı')³⁵². . . tüm gelir kaynaklarından elde edilen] heykel için para./ Bu kararname, Didyma'daki Artemis tapınağına yerleştirilmiş taş bir stelin üzerine yazılmalıdır. Duvarlar için duvar işçileri (teichopoioi) izin verilen maliyetleri aşmadan steli ve gravürünü açık artırmaya tabi tutacaktır.

Hazine sahipleri kararname için ayrılan fonların maliyetini sağlayacaklardır. Bu kararname ayrıca beyazlatılmış bir tahtaya yazılacaktır.

³⁵⁰ Stacy Reda, *Interregnum: Queen Regency in The Seleucid Empire* (Ontario: University of Waterloo, Yüksek Lisans Tezi, 2014), 14-15.

³⁵¹ Antik Yunan mimarisinde üstü kapalı ve sütunlu yere verilen ad. Sevin, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası I*, 337.

³⁵² Sözcüğün motamot karşılığı “Çelenk Taşıyıcı” anlamına gelmektedir. Çelenk taşıyıcılar, tanrıların kutsal çelenklerini takan rahipler olarak tanımlanmıştır. Aynı zamanda kült çerçevesinde düzenlenen festivalleri, kurban törenlerini yöneten ve tapınan gruba başkanlık eden memurları da ifade etmiştir. Hüseyin Üreten, “Hellenistik Dönem’de Pergamon’da Görev Yapmış Olan Gymnasiarkhos’ların Onurlandırılmaları”, *AÜDTCF* 43/2 (2003), 181.

[Heykel] *Büyükelçiler: Aristeides'in oğlu Demodamas, Apollodotus'un oğlu Lycus, Minnion'un oğlu Aristophon*".³⁵³

Bu kararname, Seleukos Kralı I. Seleukos ile Milet kenti arasında, etkin vatandaşlardan biri olan Demodamas aracılığıyla çıkartılmıştır. Kral I. Seleukos'un eşi, I. Apama'nın onurlandırılması gerektiği üzerine karar alınmıştır. Bu karara göre, Kraliçe I. Apama daha önce I. Seleukos'un ordusunda görev alan Miletlilere yardım etmiş, bu nedenle kraliçenin konsey ve halk tarafından onurlandırılması uygun görülmüştür. Kral ve kraliçenin çocukları olan I. Antiokhos Soter'in Didyma'daki Apollon tapınağının yapımı ile ilgilendiği ve babası I. Seleukos'un politikasını izleyerek, tapınağa bir *stoa* inşa edeceğinden bahsedilmiştir. Miletlilerin bu durumdan memnun oldukları anlaşılmaktadır. Ayrıca Apollon'un tacının (*stephanephoros*- *Çelenk Taşıyıcı*) taşındığı ve bu unvanın I. Antiokhos Soter'e bahşedildiği belirtilmiştir.³⁵⁴ Kararnamenin Didyma'da taş bir stelin üzerine yazılması gerektiğinden de bahsedilmektedir. Buna ek olarak kararnameden duvar işçilerinin (*teichopoioi*) izin verilen maliyetleri aşmaması gerektiği ve maliyetin Seleukoslar tarafından sağlanacağı anlaşılmaktadır. Kararname elçilerinin ise Aristeides'in oğlu Demodamas, Apollodotus'un oğlu Lycus ve Minnion'un oğlu Aristophon olduğu da kayıtlara geçmiştir.³⁵⁵

MÖ 299/298 tarihli Milet kararnamesi epigrafik kayıtlarda Seleukos Kraliçesi I. Apama'nın yer aldığı örneklerden birini oluşturması bakımından oldukça önemlidir. Bu önem, I. Apama'nın *diadochlardan* birinin eşi olarak, *Basilissa* (Kraliçe) olarak adlandırılması ve bu unvanın ilk örnekleri arasında bulunması ile birlikte kendini göstermiştir.³⁵⁶ Bu unvan ile birlikte kraliyet *Diadem*'inin (Krallık Tacı) sunulması, I. Apama üzerinden Hellenistik krallıklar arasında Seleukos Hanedanlığı'nın önemini vurgulamıştır.³⁵⁷

³⁵³ SEG 4, 470 (IDidyma 479-OGIS 213) - SEG 4, 442- (SEG 26, 1234-IDidyma 480); Sherwin White-Kuhrt, *From Samarkhand to Sardis: A New Approach to The Seleucid Empire*, 26; Austin, *The Hellenistic World From Alexander to The Roman Conquest-A Selection of Ancient Sources in Translation*, 108; Marjin S. Visscher, *Beyond Alexandria: Literature and Empire in The Seleucid World* (New York: Oxford University Press, 2020), 20-21; Ayrıca bkz. Louis Robert, "Démodamas de Milet et La Reine Apame", *BCH CVIII* (1984), 467-472.

³⁵⁴ Errington, *Hellenistik Dünya Tarihi* MÖ 323-30, 142.

³⁵⁵ SEG 4, 470 (IDidyma 479-OGIS 213) - SEG 4, 442- (SEG 26, 1234-IDidyma 480); Sherwin White-Kuhrt, *From Samarkhand to Sardis: A New Approach to The Seleucid Empire*, 26; Austin, *The Hellenistic World From Alexander to The Roman Conquest-A Selection of Ancient Sources in Translation*, 108; Visscher, *Beyond Alexandria: Literature and Empire in The Seleucid World*, 20-21; Ayrıca bkz. Robert, "Démodamas de Milet et La Reine Apame", 467-472.

³⁵⁶ Elizabeth D. Carney, "Being Royal and Female in The Early Hellenistic Period", *Creating a Hellenistic World*, ed. Andrew Erskine vd. (Swansea: Classical Press of Wales, 2011), 202; Ramsey, "The Diplomacy of Seleukid Women: Apama and Stratonike", 89.

³⁵⁷ Müller, "The Female Element in The Political Self-Fashioning of The Diadochoi: Ptolemy, Seleucus, Lysimachus and Their Iranian Wives", 199.

Kraliçe I. Apama'nın bu kararnamede “Kral'ın eşi/Kraliçe” olarak anılması ayrıca Miletliiler tarafından kabul gördüğünü göstermiştir. Milet Kararnamesi'yle, kraliçenin kraliyet içerisindeki yetkisi güçlendirilmiş ve Miletliilerin kraliçe üzerinden Seleukoslara olan bağlılığı kesinleşmiştir. Makedon-Yunan kökenli olmayan I. Apama'nın meşru bir erkek evlat sahibi olması da onun kabul görmesini sağlamış ve bu durum krallık içerisinde kendisine olan sadakatin oluşumunu da beraberinde getirmiştir. Oğlu I. Antiokhos Soter ise, Didyma'da bir şehir stoasının inşasına izin vererek Seleukos yönetim anlayışına bağlı kaldığını göstermiştir.³⁵⁸ Bu durumdan aile bireylerinin birbirlerini desteklediği de anlaşılmıştır.³⁵⁹ MÖ 288/287 yılında ise I. Seleukos kentteki Apollon Tapınağı'na altın ve gümüşten yapılmış hediyeler sunmuş ve kent ile krallık arasındaki bağın güçlü kaldığı belirlenmiştir (OGIS 214).

Kraliçe I. Apama'nın kraliyet içerisinde kabul gördüğü ve ona saygı duyulduğu ayrıca Delos Adası'nda (Yunanistan) bronz heykelinin yaptırılmasından anlaşılmıştır. Kraliçe, Delos'ta (Yunanistan) Leto, Artemis ve Apollon'a hediyeler sunmuş böylelikle onun Yunan kültürüne olan bağlılığı Delos'ta (Yunanistan) da onurlandırılmasıyla sonuçlanmıştır.³⁶⁰

I. Apama'nın, I. Seleukos'un ayrıca Kraliçe I. Stratonike ile evlendiği MÖ 299/298 yılında öldüğü sanılmaktadır.³⁶¹ Malalas, I. Apama'nın MÖ 299/298 yılında I. Seleukos Nikator ve I. Stratonike'nin evliliğinden önce öldüğünü aktarmıştır.³⁶² Ancak Milet kararnamesine dayanarak, kraliçenin hâlâ hayatta olduğu da öne sürülmüştür.³⁶³ I. Seleukos'un ikinci evliliğini gerçekleştirmesine rağmen, I. Apama ve I. Seleukos'un boşanmadıkları düşünülmekle beraber kraliyet ailesi içinde I. Apama'ya saygı duyulmaya devam edilmiş olduğu da böylelikle anlaşılmıştır.³⁶⁴

I. Seleukos Nikator'un en önemli egemenlik kurma biçiminin Hellenistik kentler inşa etmesiyle şekillendiği bilinmektedir. Kral'ın, I. Apama adına üç tane Apameia

³⁵⁸ Joseph Fontenrose, *Didyma: Apollo's Oracle, Cult and Companions* (California: University of California Press, 1988), 16-17; Maria Brosius, *Women in Ancient Persia: 599-33 BC* (Oxford, New York: Oxford University Press, 1996), 199; Anne Bielman Sánchez, “Régner au Féminin. Réflexions Sur Les Reines Attalides et Séleucides”, *L'Orient méditerranéen de la mort d'Alexandre aux campagnes de Pompée*, ed. Francis Prost (Rennes: PUR-Pallas, 2003), 56; Austin, *The Hellenistic World From Alexander to The Roman Conquest-A Selection of Ancient Sources in Translation*, 108; Ramsey, “The Diplomacy of Seleukid Women: Apama and Stratonike”, 88-89; Harders, “The Making of a Queen-Seleukos Nikator and His Wives”, 35.

³⁵⁹ Ramsey, “The Diplomacy of Seleukid Women: Apama and Stratonike”, 88-89.

³⁶⁰ Macurdy, *Hellenistic Queens: A Study of Woman-Power in Macedonia, Seleucid Syria, and Ptolemaic Egypt*, 78-79; Müller, “The Female Element in The Political Self-Fashioning of The Diadochoi: Ptolemy, Seleucus, Lysimachus and Their Iranian Wives”, 208; Engels- Erickson, “Apama and Stratonike: Marriage and Legitimacy”, 43.

³⁶¹ Engels- Erickson, “Apama and Stratonike: Marriage and Legitimacy”, 43-44.

³⁶² Malalas, *Chronographia*, 198; Ogden, *Polygamy, Prostitutes and Death: The Hellenistic Dynasties*, 119.

³⁶³ Tarn, “Queen Ptolemais and Apama”, 139; Grainger, *Seleukos Nikator: Constructing a Hellenistic Kingdom*, 152.

³⁶⁴ Reda, *Interregnum: Queen Regency in The Seleucid Empire*, 14-15.

kenti kurmuş olduğu düşünülmektedir.³⁶⁵ Bu durum I. Seleukos Nikator'un kent kurma politikasını benimseyerek hem sağlam bir egemenlik ağı kurmak istediğini, hem de Baktrialı eşini Hellen dünyasına tanıtmak ve kabul ettirmek amacıyla olduğunu göstermiştir.³⁶⁶

I. Seleukos Nikator'un Kraliçe I. Apama'ya ithaf ettiği bu kentler Apameia (Hama/Suriye), Fırat (Euphrates) Nehri yakınlarındaki Apameia ve Choarene'deki (Modern Aradan/İran) Apameia Rhagiane³⁶⁷ olarak kayıtlara geçmiştir.³⁶⁸ Ayrıca Apameia Damea'nın³⁶⁹ (Tyana/Kapadokya?) da I. Seleukos Nikator tarafından kraliçeye ithaf edilen kentlerden biri olduğu düşünülmektedir.³⁷⁰

Günümüz Hama/Suriye'ye lokalize edilen Apameia'nın, Seleukos tetrapolisinin askeri kenti olduğu bilinmektedir.³⁷¹ Fırat (Euphrates) Nehri yakınlarındaki Apameia kenti ise stratejik bir noktada bulunmuştur. I. Seleukos, Fırat (Euphrates) Nehri üzerinden güneye geçiş noktasının Suriye (Syria) tarafında Seleukeia Zeugma³⁷² kentini kendi adına kurmuş, bu kentin karşısına da Kraliçe I. Apama'ya ithafen Mezopotamya tarafında Apameia-Arethusa kentini inşa ettirmiştir. Bu iki kent bir köprü ile birbirine bağlanmıştır.³⁷³ Kentin Makedon askeri kolonisi (*katoikia*) modelinde kurulmuş olduğu düşünülmektedir. Kent, Yunan kültür ve ekonomi modellerini yayma amacı taşımış ve bu politikaya uygun inşa edilmiştir.³⁷⁴

Seleukos Kralı I. Antiokhos Soter de annesi I. Apama'ya kentler ithaf etmiştir. Bu kentler Apameia Kelainai/Kibotos ve Apameia Mesene olarak bilinmektedir. Frigya bölgesine lokalize edilen Apameia Kelainai Afyonkarahisar'ın Dinar ilçesinde,

³⁶⁵ Appianos, *Syriake*, 57.

³⁶⁶ Brosius, *Women in Ancient Persia: 599-33 BC*, 79; Marshall P. Fraser, *Greek Ethnic Terminology* (Oxford: Oxford University Press, 2009), 337-341; Müller, "The Female Element in The Political Self-Fashioning of The Diadochoi: Ptolemy, Seleucus, Lysimachus and Their Iranian Wives", 208.

³⁶⁷ Getzel M. Cohen, *The Hellenistic Settlements in The East from Armenia and Mesopotamia to Bactria and India* (California: University of California Press, 2013), 204.

³⁶⁸ Sherwin White- Kuhrt, *From Samarkhand to Sardis: A New Approach to The Seleucid Empire*, 20; Harders, "The Making of a Queen-Seleukos Nikator and His Wives", 33.

³⁶⁹ Bevan, *The House of Seleukos*, Vol. 1, 99.

³⁷⁰ Getzel M. Cohen, *The Hellenistic Settlements in Europe, the Islands, and Asia Minor* (California: University of California Press, 1995), 372-373.

³⁷¹ Cohen, *The Hellenistic Settlements in Syria, the Red Sea Basin, and North Africa*, 95; Temizkan, "Seleukoslar Döneminden Dördüz Kent İdari Yapılanmasına Bir Örnek: "Seleukos Tetrapolisi", 118.

³⁷² Seleukeia Zeugma, Fırat (Euphrates) Nehri'nin kolay geçilebildiği bir noktada kurulmuştur. Bu özelliğiyle kent, askeri ve ticari açıdan Seleukos Krallığı'nı desteklemiştir. Seleukosların yıkılışının ardından Kommagene Krallığı'nın egemenliği altına giren kent önemini korumuştur. Ercüment Yıldırım, "Antik Yazarların Eserlerinde Zeugma", *Tarihin Peşinde* S. 8 (2012), 95.

³⁷³ Polybios, *Historiai*, V. 43, 1-4; Brosius, *Women in Ancient Persia: 599-33 BC*, 79; Ogden, *Polygamy, Prostitutes and Death: The Hellenistic Dynasties*, 119; Hatice Pamir, *Seleuceia Pieria* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2001), 49; Fraser, *Greek Ethnic Terminology* 337-341; Müller, "The Female Element in The Political Self-Fashioning of The Diadochoi: Ptolemy, Seleucus, Lysimachus and Their Iranian Wives", 208; Temizkan, "Seleukoslar Döneminden Dördüz Kent İdari Yapılanmasına Bir Örnek: "Seleukos Tetrapolisi", 114.

³⁷⁴ Kutalmış Görkay, "Zeugma Lejyon Yerleşkesi: Yeni Araştırmalar, Sonuçlar ve Ön Değerlendirmeler", *Anadolu/Anatolia*, S. 43 (2017), 149.

Menderes (Maiandros) Nehri ve Çine Çayı (Marsyas) yakınlarında kurulmuştur.³⁷⁵ Kent, doğu-batı ve kuzey-güney yönlü ana yolların kavşak noktasında stratejik noktada yer almıştır. Ayrıca Küçük Asya'nın (Asia) en önemli ticaret merkezlerinden biri olarak faaliyet göstermiş ve ekonomik bağlamda krallığın desteklenmesini sağlamıştır. Ayrıca I. Antiokhos Soter kentte Hellen kültür öğelerini fazlalaştırmıştır. I. Antiokhos Soter'in krallığı döneminde, Apameia Kelainai olarak adlandırılan kent sonrasında ise Apameia Kibotos olarak isimlendirilmiştir.³⁷⁶ Kentin önemi III. Antiokhos Megas ile oğlu IV. Seleukos'un Roma, Pergamon ve Rodos ittifakına karşı MÖ 190 yılında yaptığı Magnesia Savaşı öncesi ve sonrasında da ortaya çıkmıştır. Nitekim Roma'ya karşı yapılan bu savaş sırasında III. Antiokhos Megas yönetimi bu kentten sürdürmüştür.³⁷⁷ I. Antiokhos Soter'in annesi Kraliçe I. Apama'nın adını alan bir başka kent olan Apameia Mesene'nin ise yeri tam olarak belirlenememiştir. Ancak kentin Güney Mezopotamya'da Dicle (Tigris) Nehri yakınlarında olduğu düşünülmektedir.³⁷⁸

6.1.2. Kraliçe I. Stratonike

I. Stratonike, Antigonos Hanedanlığı'na mensup I. Demetrios Poliorketes (MÖ 294-289) ve Phila'nın kızıdır³⁷⁹ aynı zamanda Büyük İskender'in komutanlarından biri olan Antipatros'un torunudur. I. Seleukos ve I. Stratonike'nin MÖ 299/298 yılında evlendiği düşünülmektedir ve bu evlilik ile ilgili Plutarch'ın aktarımı şöyledir:

*“Eşi Phila [Demetrios'un] yanındaydı. Seleukos onunla Rhossus'ta tanıştı. En başından beri karşılaşmalarını şüphe duyulmayan bir hale getirdiler. İlk Seleukos, kampındaki çadırında Demetrios'a şölen düzenledi ve daha sonra Demetrios, on üç gemiyle birlikte Seleukos'u aldı. Seleukos, Stratonike'yi görkemli bir şekilde aldı, Antiokheia'ya kadar, etkinlikler, sohbetler, gardiyanlar ve silahlar olmadan birlikte geçirilen günler vardı.”*³⁸⁰

Plutarch'ın aktarımına göre, I. Seleukos ve I. Stratonike Rhossus'ta (Uluçınar/Arsuz/Hatay) tanışmış ve evlenmişlerdir. I. Seleukos ve I. Demetrios arasında ittifak kurmaya hizmet eden bu evlilik Rhossus'ta büyük bir ihtişam ile

³⁷⁵ Strabon, *Geographika*, XII. 8. 15. C578; Cohen, *The Hellenistic Settlements in Europe, the Islands, and Asia Minör*, 281; Ryan Boehm, *City and Empire in The Age of The Successors-Urbanization and Social Response in The Making of the Hellenistic Kingdoms* (Oakland, California: University of California Press, 2018), 136.

³⁷⁶ Cohen, *The Hellenistic Settlements in Europe, the Islands, and Asia Minör*, 281-284.

³⁷⁷ Ertan M. Yıldız, “Kelainai/Apameia Kibotos ve Nuh Tufanı”, *Eskiçağ Yazıları* 2, ed. Eda Akyürek Şahin vd. (İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2012), 18-19.

³⁷⁸ Cohen, *The Hellenistic Settlements in The East from Armenia and Mesopotamia to Bactria and India*, 125-126.

³⁷⁹ Carney, “Oikos Keeping: Women and Monarchy in the Macedonian Tradition”, 312.

³⁸⁰ Plutarkhos, *Bioi parallelo*, 31-32; Ogden, *Polygamy, Prostitutes and Death: The Hellenistic Dynasties*, 121.

gerçekleşmiştir.³⁸¹ Sonrasında I. Demetrios, I. Seleukos ve I. Stratonike'ye krali merkez Antiokheia'ya (Antakya/Hatay) kadar eşlik etmiş ve bu evliliğin kutlanmasını sağlamıştır.³⁸² Bu evlilik ile birlikte I. Seleukos batıya doğru genişlemenin yolunu açmak istemiştir.³⁸³ I. Seleukos ve Lysimakhos liderliğindeki koalisyon tarafından yenilgiye uğrayan ve Atina'dan sürülen I. Demetrios için de bu evlilik siyasi önem taşımıştır. Nitekim I. Seleukos'un, I. Demetrios'un kızı ile evlenmesi eski düşmanı ile ittifak kurduğunu göstermiştir. Hellenistik dünyada güçlü bir krallığı temsil eden Seleukoslar ile ittifak kuran I. Demetrios bu sayede Yunanistan ve Makedonya'daki hükmünü geçerli kılabilme çabasıdır.³⁸⁴

I. Seleukos'un Doğu kökenli I. Apama ile yapmış olduğu evlilikten sonra Makedon kökenli I. Stratonike ile evlenmesi Makedonya içi evliliklere katıldığını göstermiştir.³⁸⁵ Bu durumda Lysimakhos ve Ptolemaios arasındaki ittifak karşısında I. Seleukos'un Antigonoslar ile bağ kurmaya ihtiyaç duymuş olduğu anlaşılmıştır.³⁸⁶ Plutarch, bu durumu şu şekilde aktarmıştır:

*“Seleukos, Demetrios ve Phila'nın kızı Stratonike'ye bir takım elbise gönderdi. Persli Apama'dan olma Antiokhos adında bir oğlu vardı, ancak krallığının halefini barındırmak için yeterli olduğunu düşündü ve Demetrios ile bu ilişkiye ihtiyacı olduğunu, Lysimakhos'un da kendisi için Ptolemaios'un kızlarından birini [II. Arsinoe] ve oğlu Agathocles [Lysandra³⁸⁷] için bir tane aldığını gördüğü için.”*³⁸⁸

Plutarch, Lysimakhos'un ve onun oğlu Agathocles'in Ptolemaios Kralı I. Ptolemaios'un kızları ile evlendiğini aktarmıştır. Bu durumda Lysimakhos ve I.

³⁸¹ Cohen, *The Hellenistic Settlements in Syria, the Red Sea Basin, and North Africa*, 136-137.

³⁸² Ogden, *Polygamy, Prostitutes and Death: The Hellenistic Dynasties*, 121; Ayrıca bkz. Bevan, *The House of Seleukos*, Vol. 1, 62-63; Macurdy, *Hellenistic Queens: A Study of Woman-Power in Macedonia, Seleucid Syria, and Ptolemaic Egypt*, 78; Claude Vatin, *Recherches Sur le Mariage et la Condition de la Femme Mariée à l'époque Hellénistique* (Paris: E. de Boccard, 1970), 86; Getzel M. Cohen, “The Diadochoi and The New Monarchies”, *Athenaeum* 52 (1974), 177-179; Andreas Mehl, *Seleukos Nikator und Sein Reich I. Teil: Seleukos' leben und die Entwicklung Seiner Machtsposition* (Louvain: Studia Hellenistica, 28, 1986), 223-230; Grainger, *Seleukos Nikator: Constructing a Hellenistic Kingdom*, 132-134.

³⁸³ Ramsey, “The Diplomacy of Seleukid Women: Apama and Stratonike”, 98.

³⁸⁴ Engels- Erickson, “Apama and Stratonike: Marriage and Legitimacy”, 45.

³⁸⁵ Errington, *Hellenistik Dünya Tarihi MÖ 323-30*, 80.

³⁸⁶ Grainger, *A Seleukid Prosopography and Gazetteer*, 55; 67; Elizabeth D. Carney, *Women and Monarchy in Macedonia*, 171-172.

³⁸⁷ Lysimakhos'un ikinci eşi olan II. Arsinoe, kraliyet halefinin Agathocles yerine kendi oğlu olmasını istemiştir. Bu bağlamda kraliçenin kışkırtmaları nedeniyle Lysimakhos, oğlu Agathocles'i MÖ 283 yılında öldürtmüştür. Bunun üzerine Agathocles'in eşi Lysandra, Lysimakheia'daki saraydan ayrılmış ve Mısır'dan Trakya'ya gelin giderken yanında bulunan kardeşi Ptolemaios Keraunos ile birlikte Seleukos kraliyet merkezi Antiokheia kentine gelmiş ve I. Seleukos'a sığınmıştır. Kaya, *Türkiye'nin Eskiçağ Tarihi-III-Hellenistik Dönem*, 101-102.

³⁸⁸ Plutarkhos, *Bioi parallelo*, 31-32; Ogden, *Polygamy, Prostitutes and Death: The Hellenistic Dynasties*, 121.

Ptolemaios evlilik yoluyla ittifak içerisindeyken, I. Seleukos'un da I. Demetrios ile müttefiklik durumuna ihtiyacı olduğu vurgulanmıştır.³⁸⁹ Böylelikle bu evlilik ittifaklıkları, evliliğe taraf olarak iki hanedanlığın hem meşruiyetinin karşılıklı olarak tanınmasını sağlamış, hem de bu evliliklerin politikadaki gerekliliği anlaşılmıştır.³⁹⁰

I. Stratonike Antigonos ve Seleukos hanedanlıkları arasında uzun vadeli dostluk ve işbirliği beklentilerini de beraberinde getirmiştir.³⁹¹ Bu evlilik sayesinde I. Seleukos daha önce I. Demetrios tarafından tutulan yeni topraklarını idare etme girişimlerinde sorun yaşamamıştır. I. Demetrios ve I. Seleukos arasındaki ittifaklık ilk dönemlerde etkisini göstermiş ve I. Demetrios, Kilikia'daki üssünü genişletmeye daha az odaklanmıştır. Bunun yerine Ptolemaios saldırılarına direnmiştir.³⁹² Ancak MÖ 294 yılında I. Seleukos ve I. Demetrios arasındaki bu ittifaklık durumu I. Demetrios'un Kilikia üzerindeki kontrolü kaldırmasıyla birlikte sona ermiştir.³⁹³ Aynı zamanda I. Stratonike, bu dönemde I. Seleukos'un oğlu I. Antiokhos Soter ile evlendirilmiştir.

I. Seleukos kendi krallığının kontrolünü sağlayabilme ve Doğu topraklarına hâkim olabilme amacıyla eşi I. Stratonike ve oğlu I. Antiokhos'u evlendirmiştir.³⁹⁴ I. Seleukos'un yaşlanması ve Küçük Asya'yı (Asia) yönetemeyecek durumda olmasından dolayı oğlu I. Antiokhos Soter ve I. Stratonike'nin evlenmelerine izin verdiği de sanılmaktadır. Bu durumda I. Seleukos Nikator'un oğlu I. Antiokhos Soter, babasının ikinci eşi olan I. Stratonike ile evlenmiştir. Ancak bu evliliğin sadece politik bir karar olmadığı, aynı zamanda I. Antiokhos Soter'in I. Stratonike'ye âşık olması nedeniyle planlandığı anlaşılmıştır.³⁹⁵ Bu durumla ilgili Plutarch'ın aktarımı şöyledir:

“Antiokhos, genç bir kadın olan ama zaten Seleukos tarafından bir çocuğu olan Stratonike'ye âşık oldu ve kötü durumdaydı. Antiokhos sıkıntı içerisindeydi, o duygusuna direnmek için çok şey yaptı, ama sonunda korkunç arzuları, tedavi edilemez hastalığı yüzünden kendini kınadı. Bu yüzden hayattan kaçmanın bir yolunu aradı ve vücudunu yiyeceklerden ihmal ve yoksunlukla yavaş yavaş

³⁸⁹ Ogden, *Polygamy, Prostitutes and Death: The Hellenistic Dynasties*, 121.

³⁹⁰ Sherwin White, “Seleucid Babylonia: A Case Study For The Installation and Development of Greek Rule”, 17-18; Eran Almagor, “Seleukid Love and Power: Stratonike I”, *Seleukid Royal Women Creation, Representation and Distortion of Hellenistic Queenship in the Seleukid Empire*, ed. Altay Coşkun vd. (Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2016), 70.

³⁹¹ Ogden, *Polygamy, Prostitutes and Death: The Hellenistic Dynasties*, 123.

³⁹² Engels- Erickson, “Apama and Stratonike: Marriage and Legitimacy”, 47.

³⁹³ Plutarkhos, *Bioi parallelo*, 31.

³⁹⁴ Appianos, *Syriake*, 59-61; Abraham B. Breebaart, “King Seleucus I, Antiochus and Stratonice”, *Mnemosyne Fourth Series Vol. 20, Fasc. 2* (1967), 154; Sherwin White- Kuhrt, *From Samarkhand to Sardis: A New Approach to The Seleucid Empire*, 24-25; Ogden, *Polygamy, Prostitutes and Death: The Hellenistic Dynasties*, 121-124; Almagor, “Seleukid Love and Power: Stratonike I”, 70.

³⁹⁵ Appianos, *Syriake*, 59-61; Josef Mesk, “Antiochos und Stratonike”, *Rheinisches Museum für Philologie Neue Folge*, 68, J. D. Sauerländers Verlag (1913), 366; Breebaart, “King Seleucus I, Antiochus and Stratonice”, 154; Brendan D. Nagle- Mayer S. Burstein, *The Ancient World Readings in Social and Cultural History* (New Jersey: Prentice Hall, Englewood Cliffs, 1995), 175-177; Spence, *Historical Dictionary of Ancient Greek Warfare*, 311; Ogden, “The Royal Families of Argead Macedon and The Hellenistic World”, 95.

zayıflattı ve bu hastalıktan bıkılmış gibi davrandı. Ancak doktor Erasistratus âşık olduğunu zorlanmadan fark etti ... ve tutkusunun nedeninin kim olduğunu keşfetmek istedi (karar vermek zordu). Her günü genç adamın odasında geçirecekti, herhangi biri, erkek veya kadın gelirse Antiokhos'un tepkisini ve hareketlerini izleyecekti. Buna göre, başka biri geldiğinde Antiokhos hiçbir değişiklik göstermedi; ama Stratonike onu görmeye her geldiğinde, tek başına ya da Seleukos ile sık sık yaptığı gibi, şarkı söylüyordu-kekeme hali, ateş, görme kaybı, ani terler, kalbin düzensiz çarpıntısı ve son olarak çaresizlik, solgunluk onu buluyordu. Ve tüm bunların yanı sıra, Erasistratus, kralın oğlunun, başka bir kadını sevmiş olsaydı, bu konuda konuşmayı reddetmekte ölümüne devam etmeyeceğini ileri sürdü. Konuyu Seleukos'a tam olarak açıklamanın zor olduğunu düşündü, ama yine de, babanın oğluna karşı nazik duygularına dayanarak, bir gün risk aldı, ve ona sevginin genç adamın sorunu olduğunu, ne tatmin edilebilecek, ne de iyileştirilebilecek bir aşka düştüğünü söyledi. Kral şaşırmıştı ve oğlunun sevgisinin neden tatmin edilemeyeceğini sordu. Erasistratus, krala söyledi. Seleukos: "karıma âşık." Erasistratus, ona eşini vermesini söyledi. Ve böylece Seleukos insanları topladı ve üst satraplıklarda Antiokhos'u kral ilan etmeyi ve Stratonike'yi kraliçesi olarak ilan etmek istediğini söyledi: kral ve kraliçe olarak birlikte yaşayacaklardı. Ona tamamen itaat etmeye alışkın olan oğlunun evlilik konusunda da onu reddetmeyeceğini düşündüğünü söyledi. Ve eşinin (Stratonike) bu olağandışı prosedürden rahatsız olması durumunda, arkadaşlarını ona durumu anlatmaya davet etti ve onu bir kralın faydalı kararlarının iyi ve adil olacağını düşünmeye ikna edin dedi.."³⁹⁶

I. Antiokhos'un üvey annesi I. Stratonike'ye âşık olduğu anlaşılmakla birlikte, bu duygusuna direndiği de ifade edilmiştir. I. Antiokhos hastalık olarak görmüş olduğu bu durumu kimseyle paylaşmamıştır. Doktor Erasistratus ise, I. Antiokhos'un âşık olduğunu zorlanmadan fark etmiştir. Ancak onun kime âşık olduğunu bilemediğinden her günü I. Antiokhos'un odasında geçirip gözlem yapmaya ve odaya herhangi biri geldiğinde I. Antiokhos'un tepkilerini ölçmeye karar vermiştir. I. Antiokhos, I. Stratonike onu görmeye geldiğinde sıkıntı içerisinde gözükmiştir. Tüm bunların yanı sıra Erasistratus, kralın oğlunun başka bir kadını sevmiş olsaydı bu konuda konuşmayı reddetmekte ısrarlı olmayacağını ileri sürmüştür. Böylelikle Erasistratus durumu I. Seleukos'a açıklamış ve I. Stratonike'yi I. Antiokhos ile evlendirmesini teklif etmiştir. I. Seleukos bunun üzerine çok şaşırmış ancak bir bildiri yayınlayarak üst satraplıklarda I. Antiokhos'u kral, I. Stratonike'yi de I. Antiokhos'un kraliçesi ilan etmek istemiştir.

³⁹⁶ Plutarkhos, *Bioi parallelo*, 38; Malalas, *Chronographia*, 108; Ogden, *Polygamy, Prostitutes and Death: The Hellenistic Dynasties*, 122; Engels- Erickson, "Apama and Stratonike: Marriage and Legitimacy", 52; Ogden, *The Legend of Seleucus Kingship Narrative and Mythmaking in The Ancient World*, 209-210.

Kraliçe I. Stratonike'nin bu tekliften rahatsız olması durumunda ise, bir kralın kararlarına saygı duyulması gerektiğini belirtmiştir. Böylelikle MÖ 294 yılında I. Seleukos I. Stratonike'den boşandığını ve onu oğlu I. Antiokhos ile nişanladığını duyurmuştur. Bu duyuru, I. Antiokhos ve yeni eşinin ülkenin doğu eyaletine taşınması ve yönetimi I. Seleukos ile paylaşacakları için I. Antiokhos'a yeni sorumluluklar atayacağına dair bir bildiriyle gerçekleşmiştir.³⁹⁷

I. Antiokhos ve I. Stratonike Babil kentine gönderilmiştir.³⁹⁸ Bu durumda I. Stratonike önemli bir yetkiyi üstlenmiştir. I. Antiokhos ile geleneksel olmayan evliliklerinden önce kraliçe hakkında fazla bilgi bulunamasa da, I. Seleukos'un eşi olarak tıpkı I. Apama'da olduğu gibi oldukça sade bir yaşam sürmüş gibi görünmüş, hatta belki de I. Apama ile birlikte yaşamıştır. Buna ek olarak, I. Stratonike'nin I. Seleukos tarafından oğlu I. Antiokhos'a verilmesi, Seleukos Krallığı'nın Doğu ve Batı arasındaki konumunu güçlü kılmak istemesinden de kaynaklanmıştır. Bu durum hem Doğu'daki meşrulaştırma arzusuna, hem de Batı'dan gelebilecek herhangi bir tehdide karşı oluşturulmuş hanedanlık içerisindeki evlilik ittifakını temsil etmiştir. Ardıllar arasında oluşan taht mücadelelerine bakıldığında Kral I. Seleukos yeni bir hükümet ve halefiyetin aynı anda güvence altına alınabileceğinin sinyallerini vermiştir. I. Antiokhos'un hem krallığı devralması, hem de I. Stratonike ile olan evliliğine ilişkin kanıtlarla birlikte (MÖ 268/CIG 3595/OGIS 219)³⁹⁹ Hellenistik Devir'de taht mücadeleleri kapsamında gelişen çatışmalara yaratıcı bir çözüm olarak algılanmıştır.⁴⁰⁰

I. Antiokhos Soter ve I. Stratonike'nin Seleukos Hanedanlığı'ndaki yetki ve görevleri I. Antiokhos'un kendini Babil'de MÖ 294/292 yılında *Basileus* (Kral) olarak ilan etmesiyle değişmiştir. I. Seleukos'un eski eşi I. Stratonike, bundan sonra oğlu I. Antiokhos'un eşi olarak kabul görmüştür. Her ikisi de kral ve kraliçe olarak anılmaya başlamıştır. I. Antiokhos babası tarafından sadece bir kral olarak değil, aynı zamanda kraliçesi olan bir kral olarak meşrulaştırılmıştır. Ancak I. Seleukos belirgin bir kraliçe olmadan da kral olarak kalmıştır. I. Apama bu dönemde hâlâ yaşıyorsa tekrar ön plana çıkmamıştır.⁴⁰¹ Ayrıca I. Seleukos'un I. Stratonike'yi oğlu ile evlendirerek Antigonoslar ile diplomatik ilişkilerini koparmadığı da anlaşılmıştır.⁴⁰²

Kraliçe I. Stratonike'nin I. Antiokhos ile evliliğinden dört çocuğu olduğu bilinmektedir. Bu çocukların ilki olan Seleukos, babası I. Antiokhos'u öldürmek ile

³⁹⁷ Plutarkhos, *Bioi parallelo*, 38; Ayrıca bkz. Malalas, *Chronographia*, 108; Ogden, *Polygamy, Prostitutes and Death: The Hellenistic Dynasties*, 122; Ogden, *The Legend of Seleucus Kingship Narrative and Mythmaking in The Ancient World*, 209-210.

³⁹⁸ Errington, *Hellenistik Dünya Tarihi MÖ 323-30*, 75.

³⁹⁹ Cristopher P. Jones, "The Decree of Ilion in Honor of a King Antiochus", *GRBS* 34 (1993), 75-76.

⁴⁰⁰ Almagor, "Seleukid Love and Power: Stratonike I", 70.

⁴⁰¹ Harders, "The Making of a Queen-Seleukos Nikator and His Wives", 36.

⁴⁰² MÖ 283 yılında I. Seleukos'un müttefiki olarak görülen ancak sonrasında Anadolu topraklarında üstün olmaya çalışan I. Demetrios, I. Seleukos tarafından yakalanıp tutsak edilmiş ve sonrasında ölmüştür. Kaya, *Türkiye'nin Eskiçağ Tarihi-III-Hellenistik Dönem*, 100-101; Errington, *Hellenistik Dünya Tarihi MÖ 323-30*, 74.

suçlanmıştır. İkincisi, MÖ 261-246 yılları arasında Seleukos Kralı olan II. Antiokhos Theos'tur. Üçüncüsü, Kyrene Kralı Magas ile evlendirilen II. Apama ve dördüncüsü de kuzeni Makedon II. Demetrios ile evlendirilen Stratonike'dir.⁴⁰³

Kraliçe I. Stratonike tıpkı I. Apama da olduğu gibi kraliyet içerisinde onurlandırılmıştır. Kraliçe'nin adı, Kral I. Antiokhos'un MÖ 27 Mart 268'de Borsippa'da restorasyonunu yaptırmış olduğu Ezida Tapınağı'nda yer almıştır.⁴⁰⁴ Bu tapındaki Borsippa (Antiokhos) Silindiri'nde⁴⁰⁵ (Ek : 5.) kraliçenin adına rastlanması I. Antiokhos'un, I. Stratonike'yi hem onurlandığını, hem de kraliyet içerisinde kraliçenin kabul görmesini sağlamaya çalıştığını göstermiştir.⁴⁰⁶

I. Stratonike, *ʿas-ta-ar-ta-ni-ik-ku- “Astartanikku”*,⁴⁰⁷ *-hi-rat-su šarrat-“hīrassu šarrat “Eşi, Kraliçe”*⁴⁰⁸ olarak anılmıştır.⁴⁰⁹ Babil gelenekleri kapsamında oluşturulan Borsippa (Antiokhos) Silindir metninde kralla birlikte kraliçenin de adının geçmesi, kamusal alanda kraliçenin ne denli güçlü bir kimliğe sahip olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca Kraliçe Sami kökenli olduğu belirlenen Bereket Tanrıçası *“Astarte”*⁴¹⁰ ile özdeşleştirilmiştir.⁴¹¹

Kraliçe I. Stratonike'nin Seleukos kentlerinde de onurlandırıldığı kayıtlara geçmiştir. Özellikle monarşinin hâkim olduğu Hellenistik Devir beraberinde, kentlerin krallarla iyi geçinebilmeleri için onlar adına kültler oluşturmalarını⁴¹² ve festivaller

⁴⁰³ Macurdy, *Hellenistic Queens: A Study of Woman-Power in Macedonia, Seleucid Syria, and Ptolemaic Egypt*, 79; Grainger, *A Seleucid Prosopography and Gazetteer*, 67; Hölbl, *A History of The Ptolemaic Empire*, 45; Caman, *Ptolemaioslar Hanedanlığı'nın İlk Yüzyılında Kraliçeler*, 35; Cohen, *The Hellenistic Settlements in The East from Armenia and Mesopotamia to Bactria and India*, 89.

⁴⁰⁴ Rostovtzeff, *The Social and Economic History of The Hellenistic World*, 435; Sherwin White- Kuhrt, *From Samarkhand to Sardis: A New Approach to The Seleucid Empire*, 36-37; Paul J. Kosmin, “Seeing Double in Seleucid Babylonia: Rereading the Borsippa Cylinder of Antiochus I”, *Patterns of The Past Epitaphs in The Greek Tradition*, ed. Alfonso Moreno vd. (Oxford: Oxford University Press, 2014), 182.

⁴⁰⁵ Silindir için ayrıca bkz. Kathryn Stevens, “The Antiokhus Cylinder, Babylonian Scholarship and Seleucid Imperial Ideology”. *JHS* Vol. 134 (2014), 66-68.

⁴⁰⁶ BM 36277 ii. 26-27; Susan Sherwin White- Amelie Kuhrt, “Aspects of Seleucid Royal Ideology: The Cylinder of Antiochus I From Borsippa”, *JHS* Vol. 111 (1991), 77-84.

⁴⁰⁷ BM 36277 ii. 26.

⁴⁰⁸ BM 36277 ii. 27; Kosmin, “Seeing Double in Seleucid Babylonia: Rereading the Borsippa Cylinder of Antiochus I”, 187.

⁴⁰⁹ Sherwin White- Kuhrt, “Aspects of Seleucid Royal Ideology: The Cylinder of Antiochus I From Borsippa”, 77-78; Ramsey, “The Diplomacy of Seleucid Women: Apama and Stratonike”, 97.

⁴¹⁰ Fenike şehirlerinde de tapınılan Tanrıça Astarte (Ashtoreth) Sümerliler tarafından Aşk Tanrıçası İnanna, Akadlılar tarafından Aşk ve Savaş Tanrıçası İstar olarak tapınım görmüştür. Tanrıça Astarte Yunan panteonunda benzer özellikler atfedilerek Aphrodite (Afrodit) adıyla görülmektedir. Ebru Uncu, *Eski Mezopotamya ve Yunan Dünyasında Din ve Tanrılar* (Pamukkale: Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011), 59; Jeremy Black- Anthony Green, *Mezopotamya Mitolojisi Sözlüğü Tanrılar İfritle Semboller* (İstanbul: Köprü Yayınları, 2017), 153.

⁴¹¹ Kosmin, “Seeing Double in Seleucid Babylonia: Rereading the Borsippa Cylinder of Antiochus I”, 187.

⁴¹² Salt monarşinin sembolü niteliğindeki “hükümdar kültü” Hellenistik Devir boyunca neredeyse tüm Hellenistik devletlerde kabul görmüştür. Ancak Makedonya bunun dışında kalmıştır. Makedonya'daki eski krallık kurumu korunmuştur. Hellas'taki eski polis sistemi devam ettirilmiştir. Bülent İplikçioğlu, *Eski Batı Tarihi I: Giriş, Kaynaklar, Bibliyografya* (Ankara: TTK, 1997), 139; İplikçioğlu, *Hellen ve Roma Tarihinin Anahatları*, 47.

düzenlemelerini gerektirmiştir.⁴¹³ Ayrıca Seleukos kralları kendilerini tanrısallaştırmış olmasalar dâhi Apollon soyundan geldiklerini iddia etmişlerdir. Bu bağlamda kral ve kraliçelere kentler tarafından sunaklar inşa edilmiş, kurbanlar adanmış ve festivaller düzenlenmiştir. Böylelikle kentler tarafından kral ve kraliçeler onurlandırılmıştır. Ayrıca bu onurlandırmalar kentlerin kral ve kraliçelere olan sadakatlarını bildirmelerini sağlamıştır.⁴¹⁴

I. Antiokhos Soter adına İonialılar tarafından düzenlenen kararnamede (MÖ 267-262) (OGIS 222) kraliçenin adı da yer almıştır.⁴¹⁵ İonialılar bu kararnameyi hem kralın doğum gününü kutlayarak onunla uzlaşma sağlamak, hem de kraliyet müdahalelerini sınırlandırmaya çalışmak amacıyla düzenlemiştir.⁴¹⁶ İonia Birliği, Büyük İskender'e ithafen kurdukları kült ve düzenlenen festival içerisinde Seleukos kraliyet üyelerini de bir sunakla ilişkilendirmiş böylelikle Seleukoslar İonia Birliği tarafından yüceltilmiştir.⁴¹⁷ Kraliçe'nin kent meclisi tarafından kabul gördüğü ve ona saygı duyulduğu ise adının yer alması ile kendini göstermiştir. Delos (Yunanistan) onur heykeli de I. Stratonike'nin kamusal faaliyetlerini içermiştir. Delos (Yunanistan) kayıtları kraliçenin adaya yaptığı bir dizi yardımdan söz etmektedir.⁴¹⁸

Kraliçe I. Stratonike MÖ 254 yılında ölmüş⁴¹⁹ ancak tıpkı hayattayken olduğu gibi ölümünden sonra da Seleukos krallarınca onure edilmiştir. Seleukos Kralı II. Seleukos Kallinikos'un hükümdarlığı döneminde (MÖ 246-225) Kraliçe I. Stratonike Smyrna'da (İzmir) ve Teos'ta (Sığacık/İzmir) onurlandırılmıştır.⁴²⁰ Aphrodite'nin (Afrodit) ana sivil tapınağı, tanrıçanın kendisi ve Kraliçe I. Stratonike ile ilişkilendirilmiştir.⁴²¹ Aphrodite (Afrodit) Stratonikis Kültü'nün Kraliçe I. Stratonike ile ilişkilendirilmesiyle oluşturulan bu tapınım, kentin en önemli kültü olarak görülmüştür.⁴²² Kültün kurulmasından önce kente Seleukos kralları tarafından bir dizi yardım yapıldığı da muhtemel görünmüştür. Bu yardımın MÖ 276 yılında I. Antiokhos Soter tarafından

⁴¹³ Merve Sarılar, *Küçükasya'daki Seleukos Kolonileri* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012), 130.

⁴¹⁴ Schüller, "Küçük Asya'da Seleukoslar Egemenliği", 22.

⁴¹⁵ Roger S. Bagnall- Peter Derow, *The Hellenistic Period: Historical Sources in Translation* (Malden, Oxford: Blackwell Publishing, 1981, 2004), 41-42; Francis Piejko, "Decree of The Ionian League in Honor of Antiochus I, C.A 267-262 B.C", *Phoenix* 45/2 (1991), 127-128.

⁴¹⁶ Austin, *The Hellenistic World From Alexander to The Roman Conquest-A Selection of Ancient Sources in Translation*, 307-308.

⁴¹⁷ OGIS 219; Errington, *Hellenistik Dünya Tarihi MÖ 323-30*, 126.

⁴¹⁸ Ramsey, "The Diplomacy of Seleukid Women: Apama and Stratonike", 98.

⁴¹⁹ Lightman- Lightman, *A to Z Ancient Greek and Roman Women*, 304.

⁴²⁰ OGIS 228; Kent J. Rigsby, *Asylia: Territorial Inviolability in The Hellenistic World* (Berkeley, California: University of California Press, 1996), 95-102; Ogden, *The Legend of Seleucus Kingship Narrative and Mythmaking in The Ancient World*, 181.

⁴²¹ OGIS 228; John Ma, *Antiochus III and The Cities of The Western Asia Minör* (Oxford: Oxford University Press, 1999), 37.

⁴²² Brunilde S. Ridgway, "Ancient Greek Women and Art: The Material Evidence", *American Journal of Archaeology* Vol. 91, No. 3, Archaeological Institute of America, The University of Chicago Press, (1987), 408; Rigsby, *Asylia: Territorial Inviolability in The Hellenistic World*, 95-102; Gideon Nisbet, *Greek Epigram in The Roman Empire: Martial's Forgotten Rivals* (Oxford, New York: Oxford University Press, 2003), 139.

yapıldığı sanılmaktadır.⁴²³ Bu durum, Teos'taki (Sığacık/İzmir) ve İyon kültüründeki ortak onurlar da dâhil olmak üzere, Küçük Asya'daki (Asia) diğer yazıtlar ile de örtüşmektedir.⁴²⁴

Kraliçe I. Stratonike'yi yüceltme yöntemlerinden biri de, kralların Seleukos kentlerinin bazılarını onun ismini vermesi ile şekillenmiştir. Strabon (XIV. 2. 25) Karia'da bir Stratonikeia'dan ayrıca Toros (Tauros) Dağı yakınındaki bir başka Stratonikeia'dan bahsetmiştir.⁴²⁵ Bununla birlikte Lydia bölgesinde de bir Stratonikeia kentinden daha söz edilmiştir. Bu kentin I. Antiokhos Soter tarafından eşi Kraliçe I. Stratonike'ye ithafen kurulmuş olduğu düşünülmektedir.⁴²⁶ Ancak aynı bölgenin hem Pergamon'un da etki alanında olması, hem de Pergamon Kralı Eumenes'in eşinin isminin de Stratonike olması kentin kurucusunun belirlenmesini zorlaştırmıştır.⁴²⁷ Ek olarak Kuzey Mezopotamya'da I. Seleukos Nikator ya da I. Antiokhos Soter'in kurmuş olduğu düşünülen bir başka Stratonikeia kenti daha belirlenmiştir.⁴²⁸

Karia bölgesindeki Stratonikeia (Eskihisar/Aydın), bölgenin iç kesimlerinde stratejik açıdan önemli bir yerde kurulmuştur. Bu kent Seleukosların krali kolonilerinden biri olarak inşa edilmiştir.⁴²⁹ Antik yazarlardan Stephanos Byzantios, Stratonikeia kentinin I. Antiokhos Soter tarafından Kraliçe I. Stratonike'ye ithafen kurduğunu aktarmıştır.⁴³⁰ Appianos ise,⁴³¹ kentin I. Seleukos tarafından kurulduğunu bildirmektedir. Ancak I. Seleukos Nikator'un MÖ 281'de yapılan Kyroupedion Savaşı'ndan yedi ay gibi kısa bir süre sonra ölmesi Stratonikeia kentinin I. Seleukos tarafından kurulmuş olduğu görüşünü zorlaştırmaktadır. I. Seleukos Nikator'un I. Stratonike'yi oğlu I. Antiokhos Soter ile evlendirdiği de bilinmektedir. Ayrıca Karia bölgesinin MÖ 281 yılına kadar Seleukosların elinde olmadığı gerekçesiyle, I. Seleukos

⁴²³ Altay Coşkun, "Deconstructing a Myth of Seleucid History: The So-Called "Elephant Victory" Over the Galatians Revisited", *Phoenix* Vol. 66, No. 1/2, Classical Association of Canada, (2012), 59-61; Engels- Erickson, "Apama and Stratonike: Marriage and Legitimacy", 50.

⁴²⁴ OGIS 222; Ma, *Antiochus III and The Cities of The Western Asia Minor*, 37; Sheila Ager- Craig Hardiman, "Female Seleukid Portraits: Where Are They?", *Seleukid Royal Women Creation, Representation and Distortion of Hellenistic Queenship in the Seleukid Empire*. ed. Altay Coşkun vd. (Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2016), 152.

⁴²⁵ Cohen, *The Hellenistic Settlements in Syria, the Red Sea Basin, and North Africa*, 196-197; Cohen, *The Hellenistic Settlements in The East from Armenia and Mesopotamia to Bactria and India*, 89.

⁴²⁶ Cohen, *The Hellenistic Settlements in The East from Armenia and Mesopotamia to Bactria and India*, 89.

⁴²⁷ Sarılar, *Küçükasya'daki Seleukos Kolonileri*, 77-78.

⁴²⁸ Cohen, *The Hellenistic Settlements in The East from Armenia and Mesopotamia to Bactria and India*, 88.

⁴²⁹ Sarılar, *Küçükasya'daki Seleukos Kolonileri*, 38.

⁴³⁰ Stephanos Byzantios, *Ethnika. Stephani Byzantii Ethnicorum, Quae Supersunt Exrecensione, AUGUSTI MEINEKII*, (1849), 696; Cohen, *The Hellenistic Settlements in Europe, the Islands, and Asia Minor*, 268-269.

⁴³¹ Appianos, *Syriake*, 57.

Nikator'un kentin kurucusu olamayacağı düşünülmektedir.⁴³² Bu bağlamda kentin kurucusunun I. Antiokhos Soter olduğu görüşü güçlenmektedir.

Karia bölgesi MÖ 268 yılında Seleukosların egemenliği altına girmiştir. Ancak MÖ 268 yılı tarihli kentte ele geçen bir belgede (SEG 30, 1278) “*Antiokhos oğlu Antiokhos*” ibaresi yer almaktadır. Bu nedenle kentin kurucusunun I. Antiokhos Soter'in oğlu II. Antiokhos Theos olabileceği de sanılmaktadır. MÖ 268 yılına tarihlenmiş olan bu belgeye dayanarak kentin bu tarihte kurulmuş olduğu söylemi de netlik kazanmamaktadır.⁴³³ Kentin Seleukos kolonilerinden biri olması muhtemelen I. Antiokhos Soter zamanında gerçekleşmiş oğlu II. Antiokhos Theos'un ise kenti geliştirmiş olduğundan söz edilmiştir.⁴³⁴ Böylelikle Karia bölgesinde bulunan Stratonikeia kentinin Kral I. Antiokhos Soter tarafından eşi Kraliçe I. Stratonike'ye ithafen kurulmuş olduğu görüşü güçlenmekte oğlu II. Antiokhos Theos zamanında ise kentin Hellen kültür öğeleriyle zenginleştirilmiş olduğu anlaşılmaktadır.

Toros (Tauros) Dağı yakınındaki Stratonikeia kentinin kurucusu ve yeri netlik kazanmasa da, kentin I. Antiokhos Soter ya da II. Antiokhos Theos tarafından Kraliçe I. Stratonike'ye ithaf edildiği sanılmaktadır.⁴³⁵ Kentin adından da anlaşılabileceği üzere Toros (Tauros) Dağı yakınlarında kurulduğu düşünülmekte, Cohen ve Strabon kentin küçük bir alanda kurulduğunu söylemektedir.⁴³⁶

6.1.3. Kraliçe I. Laodike

I. Antiokhos Soter'den sonra Seleukos Krallığı'nın başına geçen oğlu II. Antiokhos Theos, Seleukos Hanedanlığı'na mensup Akhaïos'un⁴³⁷ kızı I. Laodike ile evlenmiş ve bu evlilikten II. Seleukos Kallinikos, II. Antiokhos Hieraks, Stratonike ve Laodike dünyaya gelmiştir.⁴³⁸ Taylor, II. Antiokhos ve I. Laodike'nin kuzen ya da üvey kardeşler olduklarını ve iki erkek, üç kız çocukları olduğunu söylemektedir.⁴³⁹

⁴³² Magie, *Roman Rule in Asia Minor to The End of The Third Century After Christ I-II*, 995; Sarılar, *Küçükasya'daki Seleukos Kolonileri*, 38-39.

⁴³³ Ma, *Antiochus III and The Cities of The Western Asia Minor*, 277.

⁴³⁴ Sarılar, *Küçükasya'daki Seleukos Kolonileri*, 40.

⁴³⁵ Cohen, *The Hellenistic Settlements in Syria, the Red Sea Basin, and North Africa*, 197.

⁴³⁶ Strabon, *Geographika*, XIV. 2. 25; Cohen, *The Hellenistic Settlements in The East from Armenia and Mesopotamia to Bactria and India*, 89.

⁴³⁷ Akhaïos'un, I. Seleukos Nikator ve I. Apama'nın oğlu olduğu düşünülmektedir. Grainger, *A Seleukid Prosopography and Gazetteer*, 13. I. Seleukos Nikator'un akrabası olan Andramachos'un oğlu, Seleukos komutanı Akhaïos'un kızı olan Antiokhis ise, Pergamon kentinin yöneticisi Philetairos'un (MÖ 283-263) yeğeni Attalos ile evlendirilmiştir. Errington, *Hellenistik Dünya Tarihi MÖ 323-30*, 126-127. Antiokhis'in Pergamon'da bronz bir heykeli yaptırılmış böylelikle onurlandırıldığı anlaşılmıştır. Hüseyin Üreten, *Neşredilmiş Yazıtlar Işığında Hellenistik Dönem'de Pergamon Kenti Tanrı ve Kültürleri* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2010), 39-40.

⁴³⁸ Grainger, *A Seleukid Prosopography and Gazetteer*, 5; 13; 47; Ogden, “The Royal Families of Argead Macedon and The Hellenistic World”, 95.

⁴³⁹ Michael Taylor, *Antiochus The Great* (Barnsley: Pen & Sword Military Publishing, 2013), 7.

Kraliçe I. Laodike ve II. Antiokhos Theos'un evliliğinin, II. Antiokhos'un kral olduğu MÖ 261'den önce gerçekleştiği sanılmaktadır.⁴⁴⁰ Ancak Hellenistik Devir'de siyasi şartlar ya da kişisel tercihler evlilik partnerinin değişimine neden olmuştur. Tam bu noktada, İkinci Suriye (Syria) Savaşı'nın sona ermesi (MÖ 253) üzerine Ptolemaios ve Seleukos krallıkları arasında yapılan antlaşma gereğince II. Antiokhos Ptolemaios Kralı II. Ptolemaios'un kızı Berenike Phernophoros (MÖ 280-246) ile evlendirilmiştir.⁴⁴¹ Ptolemaios kralı kızını Seleukos kraliçesi yaparak diplomaside etkin olmaya çalışmıştır. II. Antiokhos'un eşi I. Laodike'den ayrılması ve Berenike'den doğacak çocukların II. Antiokhos'a halef yapılması antlaşma metninin içeriğini oluşturmuştur. Bu antlaşma, kadınların diplomasideki önemini vurgulamıştır.⁴⁴² Bunun üzerine II. Antiokhos'un I. Laodike'den ayrıldığı ve I. Laodike'nin de Ephesos'a (Efes/İzmir) gittiği de bilinmektedir. Ayrıca II. Antiokhos'un I. Laodike'den olan çocuklarını reddettiği de ifade edilmiştir.⁴⁴³

Boşanma gereğince I. Laodike rahat bir hayat sürdürebilmesi amacıyla geniş mülklere sahip olmuştur.⁴⁴⁴ Bu bağlamda II. Antiokhos tarafından boşanmış olduğu eski eşi I. Laodike'ye ithafen vermiş/satmış olduğu bir arazi ile ilgili kayıt bulunmuştur. Bu kayıt kralın bölgedeki yetkiliye ilettiği bir mektupta (MÖ 254/253) yer almıştır. Kral uygun bir fiyata kraliçeye mülk devretmiştir.⁴⁴⁵ Bu arazi satışı ve alımı kralın, kraliçenin finansal güvenliğini sağlamak istediğini ve kraliçeyi maddi bağlamda desteklemeye çalıştığını göstermiştir.⁴⁴⁶

Didyma'da (Didim/Aydın) bulunan bu mektupta, Kral II. Antiokhos satrap Metrophanes'e eski eşi I. Laodike'ye ithafen yapılacak olan arazi alımı/satışı ile ilgili bilgi vermiştir. Kral II. Antiokhos tarafından verilen/satılan arazinin sınırları da detaylı olarak belirtilmiştir.⁴⁴⁷ Konu ile ilgili Kral II. Antiokhos'un satrap Metrophanes'e

⁴⁴⁰ Macurdy, *Hellenistic Queens: A Study of Woman-Power in Macedonia, Seleucid Syria, and Ptolemaic Egypt*, 83; Grainger, *A Seleukid Prosopography and Gazetteer*, 47.

⁴⁴¹ Jim Roy, "The Masculinity of The Hellenistic King, When Men Were Men: Masculinity", *Power and Identity in Classical Antiquity*, ed. Lin Foxhall vd. (London, New York: by Routledge-Taylor Francis Group, 1998), 119-120; Grainger, *The Syrian Wars*, 89; Coşkun, "Laodike I, Berenike Phernophoros, Dynastic Murders, and The Outbreak of The Third Syrian War (253-246 BC)", 112.

⁴⁴² Mansel, *Ege ve Yunan Tarihi*, 493-494; Yıldırım-Temizkan, "Seleukoslar Döneminde Yaşanan Suriye Savaşları Üzerine Bir Değerlendirme", 123.

⁴⁴³ Errington, *Hellenistik Dünya Tarihi MÖ 323-30*, 128.

⁴⁴⁴ Taylor, *Antiochus The Great*, 7.

⁴⁴⁵ OGIS 225; RC 18; Didyma II; John Muir, *Life and Letters in The Ancient Greek World* (London, New York: by Routledge, Taylor-Francis Group, 2009), 106-107; Jan J. Flinterman, "Pannucome Revisited Lines 11-13 of The Laodice Inscription Again", *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*, Dr. Rudolf Habelt GmbH, Vol. 181 (2012), 79.

⁴⁴⁶ Bagnall- Derow, *The Hellenistic Period: Historical Sources in Translation*, 49-51; Austin, *The Hellenistic World From Alexander to The Roman Conquest-A Selection of Ancient Sources in Translation*, 312-313.

⁴⁴⁷ Reyhan Körpe, "Gönen Civarında Kraliçe Laodike'ye Nafaka Olarak Verilen Arazi", 2. *Uluslararası Bandırma ve Çevresi Sempozyumu*, ed: Ahmet Aydın vd. (Balıkesir: Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi Yayınları, 2019), 5-6; Mustafa Arslan, *Anadolu'da Hellenistik Dönem'de Resmi Yazışmalar-Kraliyet Mektupları, Kent Kararnameleri, Anlaşmalar* (İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2019), 65.

mektubu ile birlikte ayrıca Metrophanes'in Nicomakhos'a (oikonomos -ekonomist) mektubu ve bölgedeki görevlinin (hippark⁴⁴⁸ in) raporu sırasıyla aşağıdadır:

Kral II. Antiokhos'un satrap Metrophanes'e Mektubu:

“Kral Antiokhos Metrophanes’e selam eder. Biz Laodike’ye Pannukome’yi ve mâlikâneyi ve köye ait olan Zelia ve Kyzikos toprakları ve zamanında Pannukome’nin üzerinden geçen fakat bunu kendilerine alabilmek için komşu köylüler tarafından sürülen-şimdiki Pannukome daha sonra oluşturuldu-eski yol ile sınır teşkil eden toprakları ve arazide olabilecek bazı mezarları ve hanelerinde yaşayan ahaliyi ve tüm mülklerini- başka yerlere taşınan bu köyün herhangi bir ahalisini bile- ve 59. yılın geliriyle beraber kraliyet hazinesine hiçbir vergi ödememesi ve toprakları arzu ettiği kent ile birleştirme hakkına sahip olacağı; aynı şekilde kendisinden buraları satın alacak veya edinecek kişilerin de Laodike hâlihazırda buraları bir kent ile birleştirmedikçe aynı şekilde istedikleri kent ile buraları birleştirme hakkına sahip olacağı ki o durumda bu kişiler bu topraklara Laodike’nin birleştirdiği gibi o şehrin bir bölgesinin parçası olarak sahip olacaklar-koşuluyla 30 talent gümüş fiyatına sattık. Biz ödemenin hazineye ilki 60. yılda Audnaeus ayında, ikincisi Xandikos’ta, üçüncüsü takip eden üç ay içinde üç taksit halinde’de yapılması için talimatlar verdik. Laodike’nin mülklerin yöneticisi Arrhidaios’a köyü ve mâlikâneyi ve ona ait olan toprağı ve evleri tüm mülkleriyle birlikte halkı aktarma ve satışı Sardeis’teki kraliyet kayıtlarına girme ve bunu 5 stel üzerine yazma; birincisini Ilium’da Athena Tapınağı’na, ikincisini Samotrake’deki tapınağa, üçüncüsünü Ephesos’ta Artemis Tapınağı’na, dördüncüsünü Didyma’daki Apollon Tapınağı’na ve beşincisini Sardeis’te Artemis Tapınağı’na dikilmesi talimatlarını; arazinin acilen araştırılması ve bunun sınır taşlarıyla ile işaretlenmesi ve arazinin sınırlarının aynı zamanda şimdi bahsedilen steller üzerine yazılması talimatlarını ver. Selamette olun.” Yıl 59, Dius’un 5’i.⁴⁴⁹

Metrophanes'in Nicomakhos'a (Oikonomos -Ekonomist) Mektubu:

“Onun tarafından yazılan [fermanın nüshası] [.....] ve diğerine [.....] stellerin [belirlenen kentlere yerleştirilmesi.] o zaman kralın mektubu doğrultusunda kontratı yerleştirip satış ve araştırma fermanın taş iki

⁴⁴⁸ Seleukos Krallığı’nda bir satraplığın alt bölümündeki görevliye verilen ad. Austin, *The Hellenistic World From Alexander to The Roman Conquest-A Selection of Ancient Sources in Translation*, 312.

⁴⁴⁹ Austin, *The Hellenistic World From Alexander to The Roman Conquest-A Selection of Ancient Sources in Translation*, 313; Arslan, *Anadolu’da Hellenistik Dönem’de Resmi Yazışmalar-Kraliyet Mektupları, Kent Kararnameleri, Anlaşmalar*, 65-66.

stela kazınması ve bunların bir tanesinin Ephesos'ta Artemis Tapınağı'na ve diğerinin de Didyma'daki Apollon Tapınağı'na dikilmesi ve bunun için gerekli olacak paranın hazineden karşılanması için talimat veriniz. Stellerin bir an önce dikilmesi sizin yükümlülüğünüz olsun ve bu iş tamamlanınca bize de yazın. Biz kralın emrettiği gibi arşivci Timokseinos'a satış ve araştırma fermanını Sardeis'teki kraliyet kayıtlarında dosyalaması için yazdık" [Yıl 59] Daesius.⁴⁵⁰

Bölgedeki Görevli'nin (Hippark'ın) Raporu:

"..... [Pannukome, mâlikane, arazi ve orada yaşayan köylüler. Köy, mâlikane ve buna bağlı arazi kraldan Metrophanes'e Metrophanes'ten oikonomos Nicomakhos'a verilen yazılı talimatlarına uygun olarak yapılması gerekli araştırmaya uygun olarak hippark [c]rates tarafından Laodike'nin mülklerinin yöneticisi Arrhidaios'a devredildiler. Doğu istikametinden Zelia'nın Kyzikos arazisine bitişik arazisinden, Pythocomeli Bacchius oğlu Menecrates ve her iki Pannukomeli Azaretus oğlu Daos ve Metrodorus oğlu Medeios'un gösterdiği şekilde köyün ve mâlikanenin üzerinden Pannukome'ye giden fakat buraya yakın yaşayanlar tarafından işlenmiş olan eski kraliyet yolundan; buradan malikenin üzerinde yer alan ve mezar gibi olan yolun sağında Zeus' un sunağına; mezardan Aesepus Irmağı boyunca Eupannese'ye bizzat çıkan kraliyet yolu.[Bölge] gösterilen sınırlara göre sütunlarla işaretlenmiştir." ⁴⁵¹

Mektuplar, Didyma Apollon Tapınağı'ndaki bir stelde 1896 ve 1906 yıllarında bulunmuştur. Mektuplarda I. Laodike'ye satılan mülkün şartları belirtilmiş, Metrophanes konuyla ilgili bilgilendirilmiş ve I. Laodike'nin yöneticisine mülklerin devredilmesi istenmiştir. Gerekli işlemler yapıldıktan sonra ise, bölgedeki görevli tarafından mülk devri rapor edilmiştir.⁴⁵²

Arazi satışı ve alımı Seleukos Krallığı içerisinde kraliçenin haklarını temsil etmesi açısından önemlidir. Bu yazıtlar çerçevesinde Kraliçe I. Laodike'ye verilen toprakların Zeleia (Gönen/Balıkesir) civarında olduğu anlaşılmakla birlikte, kral verilen bölgenin sınırlarını özellikle vurgulamıştır. Bu durumda II. Antiokhos, muhtemelen Mysia-Troas bölgesinin satrabı olan Metrophanes'e I. Laodike'ye sattığı araziye tarif etmektedir. Zeleia (Gönen/Balıkesir) ve Kyzikos (Balıkesir) civarında bulunan arazi İlion'un

⁴⁵⁰ RC 19; Austin, *The Hellenistic World From Alexander to The Roman Conquest-A Selection of Ancient Sources in Translation*, 312-313; Arslan, *Anadolu'da Hellenistik Dönem'de Resmi Yazışmalar-Kraliyet Mektupları, Kent Kararnameleri, Anlaşmalar*, 66.

⁴⁵¹ RC 20; Austin, *The Hellenistic World From Alexander to The Roman Conquest-A Selection of Ancient Sources in Translation*, 313-314; Arslan, *Anadolu'da Hellenistik Dönem'de Resmi Yazışmalar-Kraliyet Mektupları, Kent Kararnameleri, Anlaşmalar*, 66-67.

⁴⁵² Arslan, *Anadolu'da Hellenistik Dönem'de Resmi Yazışmalar-Kraliyet Mektupları, Kent Kararnameleri, Anlaşmalar*, 64.

(Çanakkale) da içinde olduğu satraplık bölgesinde bulunmaktadır.⁴⁵³ Bu arazinin 15.000 hektarlık bir alanı kapsadığı da sanılmaktadır.⁴⁵⁴

Kraliçe'ye devredilen arazide yaşamakta olan halktan bahsedilmiş ve onların kendi malları ve mülklerinin olduğu da özellikle belirtilmiştir. Bu halkın bölgede yaşayan ve muhtemelen çiftçilik ve hayvancılık ile uğraşan özgür köylüler olduğu sanılmaktadır. Ancak bu köylüler de işledikleri topraklar ile birlikte Kraliçe I. Laodike'nin egemenliği altına girmişlerdir. Yazıtta adı geçen arazinin (Pannukome (Üvecik Tepe)) vergi gelirinden anlaşıldığına göre kraliyete ait olduğu ve burada yaşayan halkın da bu arazinin kiracıları olarak görüldüğü anlaşılmıştır. Bu satışla Kraliçe I. Laodike arazi gelirlerinin sahibi olmaktadır. Ancak Seleukos Krallığı'nın resmi mülkü olan bu arazi parçasının sahipliği tamamen I. Laodike'ye geçmekle birlikte arazinin gelirlerinin tahsisi Seleukos Krallığı'na tâbi tutulmaktadır.⁴⁵⁵

Kraliçe bu arazide vergiden muaf olduğu gibi, araziye istediği gibi elden çıkarma hakkına sahip gözükmiştir. Bu durumda kraliçe araziye satabilir, ya da başka bir kente verebilir, araziye alanlar da I. Laodike ile aynı haklara sahip olacaktır.⁴⁵⁶ Ayrıca kralın mektubundan I. Laodike'ye verilen Pannukome arazisinin sınırları uzun zamandır bilinmekle birlikte, sınırları oluşturan eski yol ve benzeri işaretlerin zamanla kaybolduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle satrap Metrophanes'e verilen görev, bu arazinin sınırlarının tespit edilerek sınır taşları ile işaretlenmesidir. Ayrıca II. Antiokhos ile eski kraliçe arasındaki bu antlaşmanın beş ayrı stel üzerine yazılarak İlion'daki (Çanakkale) Athena Tapınağı'na, Samothrake'deki (Yunanistan) tapınağa, Ephesos'taki (Efes/İzmir) Artemis Tapınağı'na, Didyma'daki (Didim/Aydın) Apollon Tapınağı'na ve Sardeis'deki (Sart/Manisa) Artemis Tapınağı'na dikilmesi de istenmektedir. Böylelikle I. Laodike'nin bu antlaşmadan doğan hakları Batı Anadolu'daki en önemli tapınaklar tarafından da güvence altına alınmıştır.⁴⁵⁷

Metrophanes'in mektubu, kralın talimatlarına uygun olarak *oikonomos*'a (ekonomist) yazılmış ve gerekli işlemleri başlatması istenmiştir. Ardından *hippark* tarafından çıkarılan raporda *oikonomos*'un Nicomakhos adlı biri olduğu anlaşılmakla birlikte I. Laodike'ye devredilen toprakların sınırları detaylı bir şekilde aktarılmış ve bölgede işaretleme yapıldığı da eklenmiştir. Böylelikle *hippark* tarafından arsa satışı ve alımı rapor edilmiştir. Bu durum Seleukos Krallığı'ndaki hiyerarşinin anlaşılmasını da sağlamıştır. Bu mektuplar Küçük Asya'da (Asia) Seleukos yönetimi ve toprak mülkiyeti hakkında önemli bilgiler içermiştir.⁴⁵⁸ Bu toprakların ve kraliyet içerisinde yer alan

⁴⁵³ Körpe, "Gönen Civarında Kraliçe Laodike'ye Nafaka Olarak Verilen Arazi", 5-7.

⁴⁵⁴ Errington, *Hellenistik Dünya Tarihi MÖ 323-30*, 145.

⁴⁵⁵ Körpe, "Gönen Civarında Kraliçe Laodike'ye Nafaka Olarak Verilen Arazi", 5-7.

⁴⁵⁶ Aperghis, *The Seleukid Royal Economy*, 102-103.

⁴⁵⁷ Körpe, "Gönen Civarında Kraliçe Laodike'ye Nafaka Olarak Verilen Arazi", 7.

⁴⁵⁸ Austin, *The Hellenistic World From Alexander to The Roman Conquest-A Selection of Ancient Sources in Translation*, 312.

başka mülklerin Kraliçe I. Laodike'ye devredilmesi Seleukos Krallığı'nda kraliyet kadınlarının önemini belirtmiş aynı zamanda bu kadınların haklarını sağlamlaştırmıştır.

MÖ 251-246 yılları arasına gelindiğinde, II. Antiokhos Berenike'yi çocuğuyla birlikte krali merkez Antiokheia'da (Antakya/Hatay) bırakmış ve I. Laodike'nin yanına Ephesos'a (Efes/İzmir) gitmiştir. MÖ 248 yılına tarihlenen Babil belgelerinde de I. Laodike "Kraliçe" olarak anılmıştır.

MÖ 246 yılında Ptolemaios Kralı II. Ptolemaios ölmüş ve oğlu III. Ptolemaios Euergetes firavun olarak taç giymiştir. Bu sırada II. Antiokhos ve I. Laodike'nin oğlu II. Seleukos'un ise yaklaşık on sekiz yaşında, aktif ve egemen bir kral olacak kadar büyük olduğu anlaşılmıştır.⁴⁵⁹ Bu durumda Kral, eski kraliçe I. Laodike'yi tercih etmiş, Berenike'yi yalnız bırakmış ve II. Ptolemaios ile gerçekleştirmiş olduğu antlaşmaya da uymamıştır.⁴⁶⁰ Ancak Ephesos'a (Efes/İzmir) giden II. Antiokhos'un Kraliçe I. Laodike tarafından zehirlenerek öldürüldüğü bilinmektedir.⁴⁶¹ I. Laodike, II. Antiokhos'un ölmeden önce hastalandığını ve halefini belirlediğini söylemiştir. Bu durumda Seleukos Krallığı'nın yeni kralı I. Laodike'nin oğludur.⁴⁶² II. Seleukos Ephesos'ta (Efes/İzmir) kral ilan edilmiştir.⁴⁶³ I. Laodike'nin krallıkta birçok destekçisinin bulunması II. Seleukos'un kral olarak tayin edilmesini kolaylaştırmıştır.⁴⁶⁴

Krali merkez Antiokheia'da (Antakya/Hatay) kalan Berenike ve oğlunun hayatı hem II. Antiokhos'un ölümü, hem de I. Laodike'nin oğlunun kral ilan edilmesi ile birlikte tehlikeye girmiştir.⁴⁶⁵ Berenike kendi oğlunu krali merkez Antiokheia'da (Antakya/Hatay) kral ilan etmiş ve Ptolemaios Hanedanlığı'ndan destek istemiştir.⁴⁶⁶ Ancak Kraliçe Berenike'nin yardım isteği babasının ölümünden kısa bir süre sonra Ptolemaios Hanedanlığı'na ulaşmıştır (MÖ 246). Ptolemaios tahtına geçen Berenike'nin kardeşi III. Ptolemaios bu haber üzerine Berenike için bir ordu hazırlatmıştır. Berenike kardeşi gelene kadar krali merkez Antiokheia (Antakya/Hatay) yakınlarında bulunan Defne'deki (Daphne)⁴⁶⁷ sarayına (büyük ev) kaçmıştır. Ancak kardeşinin geç gelmesi üzerine kendisi ve yaklaşık beş yaşlarındaki oğlu Antiokhos I. Laodike ve destekçileri tarafından öldürülmüştür.⁴⁶⁸ Böylelikle Seleukos ve Ptolemaios krallıkları arasında

⁴⁵⁹ Grainger, *The Syrian Wars*, 153.

⁴⁶⁰ Macurdy, *Hellenistic Queens: A Study of Woman-Power in Macedonia, Seleucid Syria, and Ptolemaic Egypt*, 88; Spence, *Historical Dictionary of Ancient Greek Warfare*, 311-343; Ogden, "The Royal Families of Argead Macedon and The Hellenistic World", 95.

⁴⁶¹ Appianos, *Syriake*, 65; Plinius G. Secundus. *Naturalis Historia*, 7. 53; Bouchier, *A Short History of Antioch, 300 B.C.-A.D. 1268*, 27-28; Coşkun, "Laodike I, Berenike Phernophoros, Dynastic Murders, and The Outbreak of The Third Syrian War (253-246 BC)", 109; 118.

⁴⁶² Heinz Heinen, "The-Syrian-Egyptian Wars and The New-Kingdoms of Asia Minör", *CAH VII*, 1 (1984), 420.

⁴⁶³ Kaya, *Türkiye'nin Eskiçağ Tarihi-III-Hellenistik Dönem*, 112.

⁴⁶⁴ Taylor, *Antiochus The Great*, 7.

⁴⁶⁵ Grainger, *The Syrian Wars*, 155-156.

⁴⁶⁶ Heinen, "The-Syrian-Egyptian Wars and The New-Kingdoms of Asia Minör", 420.

⁴⁶⁷ Justinus, *Epitome*, 27.1.

⁴⁶⁸ Bouchier, *A Short History of Antioch, 300 B.C.-A.D. 1268*, 28-29; Grainger, *The Syrian Wars*, 156-159; Ogden, "The Royal Families of Argead Macedon and The Hellenistic World", 95; Bryce, *Ancient*

Üçüncü Suriye (Syria) Savaşı/Laodike Savaşı'nı hızlandıran gelişmeler yaşanmaya başlanmıştır.

Ptolemaios Kralı III. Ptolemaios, Seleukos krali merkezi Antiokheia'yı (Antakya/Hatay) kuşatma altına almıştır. Seleukos tahtının henüz tam anlamıyla el değiştirmemiş olmasının yanı sıra Kraliçe I. Laodike ve yeni kralın (II. Seleukos) krali merkezde değil de hâlâ Küçük Asya'da (Asia) bulunmaları Antiokheia'nın (Antakya/Hatay) Ptolemaioslar tarafından kuşatılmasını kolaylaştırmıştır. III. Ptolemaios'un ordusu tarafından kuşatılmış olan Antiokheia, (Antakya/Hatay) Ptolemaios komutanı olan Benefaktor'a teslim olmak zorunda kalmıştır. Bu bağlamda adı geçen iki krallık arasında Üçüncü Suriye (Syria) Savaşı/Laodike Savaşı patlak vermiştir.⁴⁶⁹

Seleukos ve Ptolemaios krallıkları arasında MÖ 246-241'e kadar süren Üçüncü Suriye (Syria) Savaşı "Laodike Savaşı" olarak da adlandırılmıştır. Chaniotis'e göre, Ptolemaioslar öncelikle belirsiz bir nedenle Seleukoslara karşı savaş hazırlıklarına başlamıştır. Bunun haberini alan II. Antiokhos, Berenike'yi Antiokheia'da (Antakya/Hatay) bırakıp Ephesos'a (Efes/İzmir) I. Laodike'nin yanına gitmiştir. Ancak II. Antiokhos ve I. Laodike aralarında anlaşmaya varamamıştır. Ardından I. Laodike II. Antiokhos'u öldürmüş, Berenike ve oğlunun da öldürülmesi için emir vermiştir. Bu durumda I. Laodike'nin kendi oğlu II. Seleukos'u kral yapmasıyla birlikte gelişen süreç kraliçenin mücadelesini sergilemiştir. Bu nedenle Seleukos ve Ptolemaios krallıkları arasında genel anlamda Suriye (Syria) topraklarının egemenliği noktasında yaşanan bu savaş ayrıca "Laodike Savaşı" adını da almıştır.⁴⁷⁰

MÖ 246 yılında başlayan savaş çerçevesinde Ptolemaios Kralı III. Ptolemaios krali merkez Antiokheia'nın (Antakya/Hatay) yanı sıra Apameia (Hama/Suriye) Seleukeia Pieria (Çevlik/Samandağ/Hatay) ve Kilikya'yı da ele geçirmiştir. Taylor, I. Laodike'nin destek bulma adına Anadolu'ya kaçtığını,⁴⁷¹ Appianos ise I. Laodike'nin Ptolemaios Kralı III. Ptolemaios tarafından öldürüldüğünü söylemektedir.⁴⁷²

MÖ 245 yılına gelindiğinde III. Ptolemaios, Mısır'da patlak veren isyanı bastırmak için ülkesine geri dönmüştür.⁴⁷³ Bunun üzerine II. Seleukos kaybettiği toprakları yeniden ele geçirme fırsatı bulmuş ve bu başarılarından dolayı "Kallikinos"

Syria: A Three Thousand Year History, 174-175; Coşkun, "Laodike I, Berenike Phernophoros, Dynastic Murders, and The Outbreak of The Third Syrian War (253-246 BC)", 123-125; Yıldırım-Temizkan, "Seleukoslar Döneminde Yaşanan Suriye Savaşları Üzerine Bir Değerlendirme", 124.

⁴⁶⁹ Bevan, *The House of Seleukos*, Vol. 1, 181-192; Chaniotis, *War in the Hellenistic World: A Social and Cultural History*, 110; Bryce, *Ancient Syria: A Three Thousand Year History*, 174- 175; Coşkun, "Laodike I, Berenike Phernophoros, Dynastic Murders, and The Outbreak of The Third Syrian War (253-246 BC)", 110; Savaş ile ilgili detaylar için ayrıca bkz. Grainger, *The Syrian Wars*, 153-170.

⁴⁷⁰ Chaniotis, *War in the Hellenistic World: A Social and Cultural History*, 110.

⁴⁷¹ Taylor, *Antiochus The Great*, 7.

⁴⁷² Appianos, *Syriake*, 65.

⁴⁷³ Justinus, *Epitome*, 27. 1; Heinen, "The-Syrian-Egyptian Wars and The New-Kingdoms of Asia Minor", 421.

(Muzaffer) unvanını almıştır.⁴⁷⁴ Ek olarak bu savaş sırasında Smyrna⁴⁷⁵ kenti Seleukos Kralı II. Seleukos Kallinikos ve Kraliçe I. Laodike tarafında yer almıştır.⁴⁷⁶ Ayrıca savaş sırasında Babil kentinin Seleukoslara bağlı kalması kapsamında Babil, Borsippa ve Kutha halkına muhtemelen Kraliçe I. Laodike'ye kraliyet arazilerinden devredilen topraklardan pay verilmiştir.⁴⁷⁷ Sonrasında III. Ptolemaios ve II. Seleukos aralarında on yıllık bir antlaşma yapma kararı almışlardır.⁴⁷⁸

Polybius'a göre⁴⁷⁹ Seleukosların Üçüncü Suriye (Syria) Savaşı/Laodike Savaşı'nda kaybettikleri en önemli yer stratejik öneme sahip liman kenti olan Seleukeia Piera (Çevlik/Samandağ/Hatay) olmuştur. Seleukeia Pieria (Çevlik/Samandağ/Hatay), MÖ 218 yılına kadar Ptolemaiosların egemenlik alanı içerisinde kalmıştır.⁴⁸⁰ Kent, ancak Seleukos Kralı III. Antiokhos Megas döneminde Ptolemaioslardan geri alınmıştır.⁴⁸¹ Böylelikle II. Antiokhos'un ölümü ile (MÖ 246) III. Antiokhos Megas'ın tahta çıkışı (MÖ 223) arasında geçen sürede Küçük Asya'daki (Asia) Seleukos gücü, hanedan üyeleri arasındaki çekişmeler ve dış güçlerle yapılan başarısız savaşlar nedeniyle oldukça azalmıştır.⁴⁸² Seleukoslar bu güç kaybını özellikle Üçüncü Suriye (Syria) Savaşı/Laodike Savaşı kapsamında MÖ 246-241 yılları arasında yaşamıştır.⁴⁸³

Kraliçe I. Laodike'nin ölüm tarihi belirlenemese de,⁴⁸⁴ I. Laodike tıpkı diğer Seleukos kraliçeleri gibi onure edilmiştir. Bu onure edilme Kral II. Antiokhos'un I. Laodike'ye kent ithaf etmesiyle şekillenmiştir.⁴⁸⁵ Bu kentlerden biri Laodikeia Lycum'dur (Lykos üzerindeki Laodikeia). Hellenistik Dönem'de birden çok Laodikeia kurulduğundan kent, yakınında bulunan Lykos (Çürüksu) Nehri ile ayırt edilerek, Lykos üzerindeki Laodikeia olarak adlandırılmıştır. Antik Phrygia Bölgesi'nin batı ucunda yer alan bu kent, Denizli ilinin 6 km. kuzeydoğusunda ve il merkezine bağlı Eskihisar, Goncalı, Bozburun, Korucuk Mahallesi sınırları içinde kalmaktadır.⁴⁸⁶ Kent verimli

⁴⁷⁴ Spence, *Historical Dictionary of Ancient Greek Warfare*, 311-343; Yıldırım-Temizkan, "Seleukoslar Döneminde Yaşanan Suriye Savaşları Üzerine Bir Değerlendirme", 123-124.

⁴⁷⁵ Smyrna (İzmir) kentinin Seleukoslara bağlılığı yerel takvimlerinde bazı ayların isimlerini değiştirmesiyle de kendini göstermiştir. Bu takvimde "Antiokheon", "Stratonikeon" ve "Laodikeon" isimleri yer almıştır. Errington, *Hellenistik Dünya Tarihi MÖ 323-30*, 138.

⁴⁷⁶ OGIS 228; OGIS 229; Errington, *Hellenistik Dünya Tarihi MÖ 323-30*, 131.

⁴⁷⁷ Errington, *Hellenistik Dünya Tarihi MÖ 323-30*, 131.

⁴⁷⁸ Bryce, *Ancient Syria: A Three Thousand Year History*, 176.

⁴⁷⁹ Polybius, *Historiai*, V. 58. 10.

⁴⁸⁰ Ma, *Antiochus III and The Cities of The Western Asia Minor*, 44; Alten, *III. Antiokhos'un Hellenistik Krallıklar ve Roma ile Olan İlişkileri*, 26.

⁴⁸¹ Taylor, *Antiochus The Great*, 38-39; Bryce, *Ancient Syria: A Three Thousand Year History*, 175.

⁴⁸² Mehmet Sait Benek, *III. Antiokhos'un Küçük Asia Politikası (MÖ. 223-187)* (Muğla: Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012), 15.

⁴⁸³ Ma, *Antiochus III and The Cities of The Western Asia Minor*, 43.

⁴⁸⁴ Grainger, *A Seleukid Prosopography and Gazetteer*, 47.

⁴⁸⁵ Cohen, *The Hellenistic Settlements in Europe, the Islands, and Asia Minor*, 309.

⁴⁸⁶ Strabon, *Geographika*, XII. 8. 16; Celal Şimşek-Bahadır Duman, "Lykos Laodikeiası'ndan Bir Grup Yerel Üretim Kandil", *OLBA XXI* (2013), 153; Ayrıca bkz. Georg Weber, "Die Flüesse von Laodicea", *Mittheilungen Des Kaiserlich Deutschen Archaeologischen Instituts, Athenische Abtheilung (AM)*, XXIII (1898), 178-179; Walther Ruge, "Laodikeia", *Real Encyclopaedia (RE)*, XII. 1 (1924), 722; Gustavo

topraklar üzerinde ve önemli yolların kavşak noktasında bulunmuş, Seleukosları da ekonomik açıdan desteklemiştir.⁴⁸⁷

Laodikeia Katakekaumene⁴⁸⁸ (Ladik/Konya) kenti Hellenistik Dönem’de askeri güzergâh üzerindeki yolların güvenliğini sağlamak için kurulmuş Seleukos krali kolonilerinden biridir. Bu kent aynı zamanda Küçük Asya’yı (Asia) Suriye’ye (Syria) bağlayan önemli ticari yol üzerinde yer almıştır.⁴⁸⁹ Laodikeia Katakekaumene kentinin ise hangi Seleukos kralı tarafından kurulduğu bilinmemektedir. Kentin, I. Seleukos Nikator tarafından annesi Laodike’yi onurlandırmak için bu isimle kurulduğu düşünülmekle birlikte, II. Antiokhos Theos ya da III. Antiokhos Megas tarafından eşleri Laodike için kurulduğu da sanılmaktadır.⁴⁹⁰ Cohen, Lykonias Bölgesi’nin II. Antiokhos Theos Dönemi’ne kadar Seleukosların kontrolünde olduğunu ve bu nedenle II. Antiokhos Theos tarafından eşi I. Laodike’ye ithaf edildiğini söylemektedir.⁴⁹¹

6.1.4. Kraliçe Berenike Phernophoros/Syra

Berenike Phernophoros/Syra, Ptolemaios Kralı II. Ptolemaios Philadelphus ve Kraliçe I. Arsinoe’nin kızıdır.⁴⁹² Ptolemaios Prensesi MÖ 280 yılında doğmuştur. MÖ 252 yılının Nisan ayında Seleukos Kralı II. Antiokhos Theos ile evlendirilen prenses, “Çeyiz Getiren” (Phernophoros) epitheti ile anılacak kadar büyük bir çeyizle Seleukoslara gelin olarak gönderilmiştir.⁴⁹³ II. Ptolemaios, Suriye (Syria) sınırına kadar çeyiziyle birlikte kızına eşlik etmiştir.⁴⁹⁴ Bu çeyizin yüklü miktar altın ve gümüş olduğu sanılmaktadır.⁴⁹⁵ Ancak bu evlilik, II. Antiokhos’un bir önceki kraliçesi I. Laodike gibi hırslı bir kadın ile aralarının açılmasına yol açmıştır. Böylelikle II. Antiokhos’un, Kraliçe Berenike’nin ve oğulları Antiokhos’un I. Laodike ve destekçileri tarafından öldürüldüğü bilinmektedir.⁴⁹⁶ I. Laodike’nin emri üzerine Berenike’ye suikast

Traversari, “La Situazione Viaria di Laodicea Alla Luce Degli Itinerari”, Romani. *Laodicea Di Frigia I* (2000), 11; Sevin, *Anadolu’nun Tarihi Coğrafyası I*, 246.

⁴⁸⁷ Sevin, *Anadolu’nun Tarihi Coğrafyası I*, 246.

⁴⁸⁸ Katakekaumene “Yanık-Kül” anlamına gelmektedir. Strabon, *Geographika*, XII. 8.18.

⁴⁸⁹ Hatice Palaz Erdemir, “Claudio Loadiceia (Loadiceia Combusta)’dan Ele Geçen Bazı Antik Sikkeler Üzerine Bir Değerlendirme”, *Tarih, Kültür, Sanat, Turizm ve Tarım Açısından Uluslararası Sarayönü Sempozyumu*, ed. Hasan Bahar (Konya: Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, 2014), 48.

⁴⁹⁰ Georgius Radet, *De Coloniis a Macedonibus in Asiam cis Taurum Deductis* (Parisii: Apud E. Thorin, 1892), 50; Victor Tscherikower, *Die Hellenistischen Stadtgründungen von Alexander dem Grossen bis Auf die Römerzeit* (Leipzig: Philogus Supplemente, 19, 1927), 38; Magie, *Roman Rule in Asia Minor to The End of The Third Century After Christ I-II*, 456; Sarılar, *Küçükasya’daki Seleukos Kolonileri*, 83.

⁴⁹¹ Cohen, *The Hellenistic Settlements in Europe, the Islands, and Asia Minor*, 346.

⁴⁹² Taylor, *Antiochus The Great*, 7.

⁴⁹³ Pomeroy, *Women in Hellenistic Egypt From Alexander to Cleopatra*, 14; Coşkun, “Laodike I, Berenike Phernophoros, Dynastic Murders, and The Outbreak of The Third Syrian War (253-246 BC)”, 108.

⁴⁹⁴ Bagnall- Derow, *The Hellenistic Period: Historical Sources in Translation*, 48.

⁴⁹⁵ Porphyrius, *Adversus Khristianos. Against the Christians*. çev. G. L. Archer (1958), 43; Grainger, *The Syrian Wars*, 138.

⁴⁹⁶ Grainger, *The Syrian Wars*, 159.

girişiminde bulunanların Laodikeia (Lazkiye/Suriye) ve Seleukeia Pieria'da (Çevlik/Samandağ/Hatay) bulundukları ve bu sayede Antiokheia (Antakya/Hatay) kentinin Seleukos yetkilileri ile temas içerisinde oldukları düşünülmüştür. Antiokheia'ya (Antakya/Hatay) ve oradaki saraya gönderilen bu temaların haberi, muhtemelen Berenike'nin de destekçilerini eyleme teşvik etmiştir. I. Laodike'nin, Antiokheia'daki (Antakya/Hatay) destekçileri ise sadece Berenike için değil, aynı zamanda Berenike'nin oğlunun da ölümü için görevlendirmiştir. Porphyrius görevlendirilenlerin Ikadion ve Gennaios adlı kişiler olduklarını aktarmıştır.⁴⁹⁷ Ancak bu adamların öncelikle Berenike'nin oğlunu kaçırma girişiminde bulundukları düşünülmektedir. Bu sırada geride bırakılan Berenike'nin onları takip etmiş olduğu ve adamlardan birini öldürebildiği sanılmakla birlikte ardından hem kendisi, hem de oğlu öldürülmüştür.⁴⁹⁸

Kraliçe Berenike ölmeden Ptolemaios Kralı III. Ptolemaios, Kilikia'daki Soloi (Viranşehir/Mersin) kasabasını halkın yardımıyla ele geçirmek için keşif gemisi göndermiştir. Soloi kentinin adına Üçüncü Suriye (Syria) Savaşı/Laodike Savaşı'ndan bahseden bir papirüste rastlanmıştır. Pythagoras ve Aristokles adlı iki kaptanın Kilikia'da bir limana vardıkları ve buradan da Soloi'ye hareket ettikleri belirtilmiştir. Üçüncü Suriye (Syria) Savaşı'nda III. Ptolemaios ve Berenike'nin yanında olduğu anlaşılan bu adamların Ptolemaios askerleri ya da Berenike'ye sadık kalan Seleukos askerleri olduğu sanılmaktadır. Bu bağlamda savaş sırasında Soloi kentinin, III. Ptolemaios ve Berenike tarafında olduğu düşünülmüştür.⁴⁹⁹ Kilikia'daki Soloi'nin III. Ptolemaios tarafından ele geçirilme nedeni ise, kentte Seleukos komutanı Aribazos'un halktan 1500 gümüş *talanta* toplayıp Ephesos'taki (Efes/İzmir) I. Laodike'ye göndermeyi planlamış olmasından kaynaklanmıştır. Ancak Kral III. Ptolemaios tarafından Soloi'nin ele geçirilmesi üzerine 1500 gümüş *talanta* Berenike'ye verilmek üzere alınmıştır. Aribazos ise, Ephesos'a (Efes/İzmir) kaçmaya çalışırken yerli halk tarafından öldürülmüştür.⁵⁰⁰ Bu sırada Kildara (Mylasa) kenti de Seleukos Hanedanlığı içerisindeki anlaşmazlıklardan dolayı adı geçen savaş sırasında III. Ptolemaios ve Berenike'yi desteklemiştir.⁵⁰¹

⁴⁹⁷ Porphyrius, *Adversus Khristianos*, FGrH 260 F 43; Grainger, *The Syrian Wars*, 159.

⁴⁹⁸ Tetlow, *Women, Crime and Punishment in Ancient Law and Society*, 205.

⁴⁹⁹ Francis Piejko, "Episodes From The Third Syrian War in Gurob Papyrus, 246 B.C.", *APF* 36 (1990), 13-16; Selen Kılıç Aslan, *Ptolemaioslar'ın Küçük Asya Politikası* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012), 90.

⁵⁰⁰ Bevan, *The House of Seleukos*, Vol. 1, 185; Bagnall- Derow, *The Hellenistic Period: Historical Sources in Translation*, 54; Alten, *III. Antiokhos'un Hellenistik Krallıklar ve Roma ile Olan İlişkileri*, 25.

⁵⁰¹ Grainger, *The Syrian Wars*, 157.

6.1.5. Kraliçe III. Laodike

III. Laodike (MÖ 240-191/190) Pontos Kralı II. Mithridates ve Seleukos Prensesi Laodike'nin kızıdır.⁵⁰² III. Laodike'nin Seleukos Kralı III. Antiokhos Megas ile gerçekleşen evliliği ile ilgili Polybius'un aktarımı şöyledir:

*“Antiokhos (III) Seleukeia'nın yakınındaki bir şehirden Fırat'ı geçtiğinde ona Kappadokia Pontika'nın askeri yöneticisi olan Diognetus katıldı ve ona Mithridates'in (Pontos Kralı II. Mithridates) kızı Laodike'yi getirerek nişanladı. Antiokhos, saltanata yakışan bir tavırla bu kızı karşıladı ve hemen kraliyete uygun ihtişamlı düğününü kutladı. Düğünden sonra Laodike'yi kraliçesi ilan ettiğini duyurdu ve bundan sonra savaş için hazırlıklarla meşgul olmaya başladı.”*⁵⁰³

Polybius'un aktarımına bağlı olarak III. Antiokhos Megas, III. Laodike ile Seleukos kentlerinden biri olan Seleukeia Zeugma'da tanışmış ve kentin yakınlarında öncelikle onunla nişanlanmış sonrasında ise evlenmiştir. Bu bağlamda MÖ 222/221 yılında Seleukeia Zeugma kentinde ihtişamlı bir kral düğünü yapılmıştır. Düğünden sonra III. Antiokhos Megas III. Laodike'yi “Kraliçe” ilan etmiş ve krali merkez Antiokheia'ya (Antakya/Hatay) getirmiştir.⁵⁰⁴ Seleukosların Küçük Asya'daki (Asia) egemenliklerini yeniden sağlayabilme doğrultusunda Pontos Krallığı ile yapmış oldukları bu evlilik ittifakı oldukça önem arz etmiştir. Böylelikle Küçük Asya (Asia) topraklarında görevlendirilen kralın kuzeni Akhaios bölgede Seleukosları temsilen güçlenmeye başlamıştır.⁵⁰⁵

Kraliçe III. Laodike ve Kral III. Antiokhos Megas'ın bu evlilikten IV. Seleukos, IV. Antiokhos, I. Kleopatra, IV. Laodike ve Antiokhis adında beş çocuğu olmuştur.⁵⁰⁶ Ayrıca kral ve kraliçenin Mithridates-Antiokhos adlı bir oğlu ve ismi bilinmeyen bir kızları (Nysa?) daha olduğu sanılmaktadır.⁵⁰⁷ Kral ve kraliçenin iki oğlu da (IV. Seleukos Philopator (MÖ 187-175) ve IV. Antiokhos Epiphanes (MÖ 175-164)) Seleukos Krallığı'nda hüküm sürmüştür.⁵⁰⁸

⁵⁰² Grainger, *A Seleukid Prosopography and Gazetteer*, 49.

⁵⁰³ Polybius, *Historiai*, V.43. 1-4; Ercüment Yıldırım, *Pers Hakimiyetinin Bitiminden Bizans Hakimiyetinin Başlangıcına Kadar Olan Dönemdeki Antik Çağ Yazarlarının Eserlerinde Orta Fırat Bölgesi* (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011), 65.

⁵⁰⁴ Sherwin White- Kuhrt, *From Samarkhand to Sardis: A New Approach to The Seleucid Empire*, 15; Grainger, *A Seleukid Prosopography and Gazetteer*, 49; Cohen, *The Hellenistic Settlements in Syria, the Red Sea Basin, and North Africa*, 191; Bryce, *Ancient Syria: A Three Thousand Year History*, 181.

⁵⁰⁵ Errington, *Hellenistik Dünya Tarihi MÖ 323-30*, 175.

⁵⁰⁶ Grainger, *A Seleukid Prosopography and Gazetteer*, 49.

⁵⁰⁷ Gillian Ramsey, “The Queen and The City: Royal Female Intervention and Patronage in Hellenistic Civic Communities”, *Gender & History* Vol. 23, No. 3 (2011), 521.

⁵⁰⁸ Bryce, *Ancient Syria: A Three Thousand Year History*, 191-192.

Hellenistik kraliçelerin sosyo-kültürel faaliyetlerde sıklıkla yer almaya çalışmaları buna bağlı olarak kraliyet içerisinde etkin olmak istemeleri onların en önemli özelliği olarak düşünülmektedir.⁵⁰⁹ Ayrıca III. Antiokhos Megas'ın iktidar otoritesi altındayken Küçük Asya'daki (Asia) Sardeis (Sart/Manisa), Teos (Sığacık/İzmir) ve Iasos (Kıyıkışlacık Köyü/Güllük/Muğla) kentleri askeri müdahalelerden kaçınmak kapsamında kral ile iyi geçinmek istemişlerdir. Kentlerdeki bağlılık nedeniyle III. Antiokhos Megas ve Kraliçe III. Laodike, bu kentlerde sosyo-kültürel ve ekonomik faaliyetlerde bulunmuşlardır. Böylelikle kral ve kraliçe kent meclisleri tarafından şükranlarının bildirilmesi amacıyla onurlandırılmıştır.⁵¹⁰

Bu kentlerden biri olan Sardeis'te (Sart/Manisa) Küçük Asya'yı (Asia) idare etmesi için III. Antiokhos Megas tarafından görevlendirilen kuzeni Akhaios isyan etmiştir (MÖ 221).⁵¹¹ Ancak III. Antiokhos Megas Dördüncü Suriye (Syria) Savaşı'nı sona erdiren MÖ 217 yılındaki Raphia'daki yenilgisinden sonra Anadolu'ya yönelebilmüş ve uzun süren Sardeis (Sart/Manisa) kuşatmasının ardından Akhaios'u yenmiştir. Akhaios MÖ 214/213 yılında yakalanıp öldürülmüştür.⁵¹² Bu başarının ardından III. Antiokhos Megas askerleri ve memurları tarafından adına adanmış bir zafer anıtıyla onurlandırılmıştır. Ancak Sardeis (Sart/Manisa) kenti bu mücadele sırasında Akhaios'un yanında yer almış ve kent III. Antiokhos Megas tarafından cezalandırılmıştır. Kraliçe III. Laodike'nin araya girmesiyle kral, kenti restore ettirmiş ve *synoikismos*⁵¹³ yoluyla kentin nüfusunu yeniden bir araya getirmiştir.⁵¹⁴ Ayrıca Akhaios'un öldürülüp Sardeis'in (Sart/Manisa) ele geçirilmesi üzerine kente III. Antiokhos Megas tarafından garnizon yerleştirilmiştir.⁵¹⁵ MÖ 213 yılına ait mektuptan (SEG 39, 1283) öğrenildiği kadarıyla kral, mevcut vergilere ceza olarak eklenmiş olan %5 oranında olduğu düşünülen ek vergiden kenti muaf tutmuştur. Bölgedeki kraliyet ormanlarında odun kesilmesini ve kerestenin kentin yeniden inşası için Sardeis'e (Sart/Manisa) gönderilmesini buyurmuştur. Bu bağlamda kral kraliçenin de etkisiyle kenti düzenlemiş ayrıca kente imtiyazlar sağlayıp *gymnasion*'u⁵¹⁶ da kullanıma açmıştır.⁵¹⁷

⁵⁰⁹ Ridgway, "Ancient Greek Women and Art: The Material Evidence", 407.

⁵¹⁰ Ramsey, "The Queen and The City: Royal Female Intervention and Patronage in Hellenistic Civic Communities", 510.

⁵¹¹ Ma, *Antiochus III and The Cities of The Western Asia Minor*, 54-55.

⁵¹² Schüller, "Küçük Asya'da Seleukoslar Egemenliği", 18.

⁵¹³ Synoikisis/Synoikismos, farklı yerlerde oturan halkların bir araya toplanıp belirlenmiş bir alana yerleşmeleri ya da yerleştirilmeleri olarak bilinmektedir. Ayşe Gül Akalın, "Troas Synoikisis'i Synoecism in The Troad", *AÜDTCF* 22/33 (2003), 2.

⁵¹⁴ SEG 37, 1004; Ramsey, "The Queen and The City: Royal Female Intervention and Patronage in Hellenistic Civic Communities", 515-516; Sarılar, *Küçükasya'daki Seleukos Kolonileri*, 68.

⁵¹⁵ Ma, *Antiochus III and The Cities of The Western Asia Minor*, 61.

⁵¹⁶ Gymnasion Hellenistik Dönem'de okul eğitime, güreşin ağırlıkta olduğu spor yarışmalarına ve spordan sonra yapılan vücut bakımına hizmet etmiştir. Ayrıca Gymnasionlarda kült alanlarına, sosyo-kültürel faaliyetlere de yer verilmiştir. Üreten, "Hellenistik Dönem'de Pergamon'da Görev Yapmış Olan Gymnasiarkhos'ların Onurlandırılmaları", 177.

⁵¹⁷ Schüller, "Küçük Asya'da Seleukoslar Egemenliği", 18.

Kentte ele geçen ve MÖ 213 yılının Haziran ayına tarihlenen diğer belge Sardeis meclisinin aldığı kararı, Kraliçe III. Laodike'nin mektubunu ve kralın mektubunu ele almıştır.⁵¹⁸ Sardeis Meclisi'nin aldığı karar, Kraliçe'nin mektubu ve Kral'ın mektubu sırasıyla şöyledir:

*“Sokrates'in oğlu Herakleides, teklif etti: ilan etmek (asmak) uygun olduğu için Metroon'daki tapınağın parastası (ante duvarı) üzerine, kral ve kraliçe ve çocukları için halk tarafından adanan onurlarla alakalı kraliçe tarafından meclise ve halka yazılan mektup-haznedarın ilan etme işini yapmasını ve sonraki harcamayı idare ettiği paradan karşılamasını halka iyi görünmesine izin verin.”*⁵¹⁹

Sardeis meclisinin aldığı karar doğrultusunda Sokrates'in oğlu Herakleides, Kraliçe III. Laodike ve çocuklarının onurlandırıldığı belgeyi bir taşa yazarak Metroon Tapınağı'na diktirmiştir.⁵²⁰ Ayrıca bu tapınakta Kraliçe III. Laodike'ye ithafen inşa edilen bir duvardan (tamenos)⁵²¹ bahsedilmiştir. Kraliçe'nin mektubunu ele alan belge ise şöyledir:

“Kraliçe Laodike Sardeis halkı ve meclisine selam eder. Sizin elçileriniz, Metrodoros, Metrophanes, Sokrates ve Herakleides, Laodikeion adıyla kutsal bir çevrili alan tahsis etmeyi ve bir sunak kurmayı ve Laodikeia adıyla, her yıl Hyperberetaios ayının on beşinde bir panegyris düzenlemeyi ve kardeşimiz, kral Antiokhos'un bizim ve çocuklarımızın selameti için bir tören alayını ve Zeus Genethlios'a bir kurban gerçekleştirmeyi karara bağladığınız kararnameyi teslim ettiler; elçileriniz aynı zamanda kararnamenin içeriğine uygun olarak bizi teşvik ettiler; onurları memnuniyetle kabul ettik ve biz halkın şevkini takdir ediyoruz ve her zaman kent için iyilik yapmaya gayret edeceğiz; elçileriniz bu konularda size bilgi verecekler.” Yıl 99, Panemos 10.⁵²²

⁵¹⁸ SEG 39, 1284; Philippe Gauthier, *Archaeological Exploration of Sardis: Nouvelles Inscriptions de Sardes II*, Hautes Études du Monde Gréco-Romain, 15 (Genève: Librairie Droz, 1989), no. 2; Klaus Bringmann- Hans Von Steuben, *Schenkungen Hellenistischer Herrscher an Griechische Städte und Heiligtümer, Teil I: Zeugnisse und Kommentare* (Akademie Verlag, 1995), no. 260 II; Ma, *Antiochus III and The Cities of The Western Asia Minor*, 286; Kadir Ayçiçek, *III. Antiokhos'un Küçükasya Politikası* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018), 62.

⁵¹⁹ Arslan, *Anadolu'da Hellenistik Dönem'de Resmi Yazışmalar-Kraliyet Mektupları, Kent Kararnameleri, Anlaşmalar*, 93.

⁵²⁰ Ayçiçek, *III. Antiokhos'un Küçükasya Politikası*, 62.

⁵²¹ Tamenos, bir kralın veya bir tanrının kullanımına ayrılan, sınırları duvarla belirtilmiş kutsal alan olarak tanımlanmıştır. Seyhan Doruk, “Aphrodisias'taki Aphrodit Tapınağı Tamenosu”, *AÜDTCF* 33/1-2 (1990), 89.

⁵²² Arslan, *Anadolu'da Hellenistik Dönem'de Resmi Yazışmalar-Kraliyet Mektupları, Kent Kararnameleri, Anlaşmalar*, 93.

Bu belge doğrultusunda Kraliçe III. Loadike Sardeis (Sart/Manisa) elçileri olan Metrodoros, Metrophanes, Sokrates ve Herakleides'in bildirmiş olduğu kararlar hakkında görüşlerini iletmiştir. Buna göre, Sardeis'te (Sart/Manisa) Laodikeion adında bir sunak inşa edilmesi ve her yıl Laodikeia festivalin kutlanması, (*panegyris- (festival)*) ayrıca kendisinin, eşinin ve çocuklarının sağlığı ve güvenliği için Zeus Genethlios'a adak adanmasını kabul etmiştir. Kraliçe, her zaman kent için bir iyilik yapacaklarını söyleyerek mektubunu bitirmektedir.⁵²³ Kentin III. Loadike'ye ithafen Yunan geleneklerine uygun bir şükran festivalini kutlayacak olması kraliçenin teşekkür mektubu ile sonuçlanmış, festival ise kraliçenin doğum gününde bir geçit ve ailelerin koruyucusu Zeus Genethlios'a kurban törenini içermiştir.⁵²⁴ Kral'ın mektubu ise şöyledir:

“[Kral Antio]khos Sardeis halkı ve boulesine selam eder. Elçileriniz Metrophanes, Metrodoros, Mos[chion?...Ar]temidoros....(.....kararnamenizi getirdi.”⁵²⁵

Kraliçe'nin mektubunda kentin refahı ile ilgilenecekleri vurgusu, sonrasında III. Antiokhos Megas'ın kente *gymnasion*'da gençlerin eğitiminde kullanılmak üzere yıllık 200 *metretai* (1 *metretes*=39 lt.) zeytinyağı bağışlamasıyla kendini göstermiştir. Kral kente her yıl zeytinyağı bağışlayacağını belirterek ayrıca kentte tarımsal faaliyetlerin canlanması için de hububat yardımında bulunmuştur.⁵²⁶ Kente yaptığı yardımlar için Sardeis (Sart/Manisa) halkı III. Antiokhos Megas ve III. Loadike adına festival düzenlenmiştir. Kral, Kraliçe III. Loadike'ye ithafen düzenlenen festival için de kente ek vergiden muafiyet (*ateleia* [ἀτέλεια]) sağlamıştır.⁵²⁷ Bu bağlamda kralın kente yaptığı yardımlar ile ilgili mektubu şöyledir:

*“Kentın düzenlenmesi için ilgilendiği tüm şeyleri uygun bularak ve şimdi de sizin daha iyi bir durumda olmanız için niyetimizi belirterek olası önlemleri almış bulunuyoruz. Zira gençlere yağ kullanımı için sizin önceden aldığınız şeylere karşılık olarak yıllık 200 *metretai* (1 *metretes*= 39 lt.) yağ verdik, düzenli olarak alacağınız yağdan olan para miktarının yeterli kadarını vermeyi birlikte*

⁵²³ Ma, *Antiochus III and The Cities of The Western Asia Minör*, 285-287; Ayçiçek, *III. Antiokhos'un Küçükasya Politikası*, 62.

⁵²⁴ Errington, *Hellenistik Dünya Tarihi MÖ 323-30*, 179.

⁵²⁵ Arslan, *Anadolu'da Hellenistik Dönem'de Resmi Yazışmalar-Kraliyet Mektupları, Kent Kararnameleri, Anlaşmalar*, 93.

⁵²⁶ Schüler, “Küçük Asya'da Seleukoslar Egemenliği”, 19.

⁵²⁷ SEG 39, 1285; Gauthier, *Archaeological Exploration of Sardis: Nouvelles Inscriptions de Sardes II*, no. 3; Bringmann- Von Steuben, *Schenkungen Hellenistischer Herrscher an Griechische Städte und Heiligtümer*, no. 260 III-IV; Ma, *Antiochus III and The Cities of The Western Asia Minör*, 287-288; Sherwin White- Kuhrt, *From Samarkhand to Sardis: A New Approach to The Seleucid Empire*, 181; Alten, *III. Antiokhos'un Hellenistik Krallıklar ve Roma ile Olan İlişkileri*, 57.

düzenleyeceğiz, karşılık olarak, sizin tarafınızdan yerleşkeye verilenler için ise sahip olduğunuz evlerin yarısı yerine 1/3' ünün alınmasını uygun buluyoruz. İşliklerden ödediğiniz kirayı sizden muaf tutuyoruz, buna istinaden başka kentler de (vergiden) yükümlü olmasın! Kent tarafından Laodikeia Bayramı kutlamalarında sizin için 3 günlüğüne atelesia'nın mümkün olmasının da gerekli olduğunu düşünüyoruz ve bunlar hakkında Zeuksis ve Ktesikles'e yazmış bulunuyoruz."⁵²⁸

Kral ve kraliçe birkaç ay kentte kalarak Sardeis'ten (Sart/Manisa) ve diğer kentlerden elçiler kabul etmişlerdir. Sardeis (Sart/Manisa) kentinin düzenlenerek kralın burada vakit geçirmesi, onun Küçük Asya'da (Asia) ilk kez bu kadar uzun kaldığının da kanıtını oluşturmuştur.⁵²⁹ Kentte ele geçen başka bir belgenin ise (SEG 39, 1289) Sardeis (Sart/Manisa) kırsal bölgeleri ("*Porsudda Köyü*") ile ilgili III. Laodike'nin yönetim kararlarını içerdiği sanılmaktadır.⁵³⁰

İyon kentlerinden biri olan Teos'a (Sığacık/İzmir) da Seleukoslar tarafından yapılmış olan yardımların sonucunda, kent III. Antiokhos Megas ile III. Laodike'yi kült kapsamında onurlandırmış ve şenlikler düzenlemiştir.⁵³¹

MÖ 204/203 yılında Teosluların III. Antiokhos Megas ve Kraliçe III. Laodike için çıkardıkları bir kararnamede, (SEG 41, 1003) kralın kentlerini ziyaret ettiğinden bahsedilmektedir. Ayrıca Kraliçe III. Laodike'nin de bu ziyarette krala eşlik ettiği düşünülmektedir. Kral, Teos'ta (Sığacık/İzmir) uzun süre kalmış ve diğer kentlerle buradan iletişime geçmiştir.⁵³²

III. Antiokhos Megas Teos'u (Sığacık/İzmir) egemenliği altına alarak, kenti vergiden muaf tutmuştur. Teoslular, kral ve kraliçenin iyiliklerinin ardından onları onurlandırmak istemişlerdir. Bu bağlamda kentteki Dionysos Tapınağı'na onların heykellerini diktirmiş olduklarına dair kararnameyi çıkartmışlardır.⁵³³ Kararname (SEG 41, 1003 I) şöyledir:

"[...] bütün Hellen kentlerinin ve özellikle de bizlerin (Téos) ortak velinimet (eurgétes) olmaya karar verdi ve Torosların diğer tarafında kalırken, bize birçok fayda sağlayan oydu ve bölgemize geldikten sonra işleri bizim

⁵²⁸ Ma, *Antiochus III and The Cities of The Western Asia Minör*, 287; Alten, *III. Antiokhos'un Hellenistik Krallıklar ve Roma ile Olan İlişkileri*, 57.

⁵²⁹ Ma, *Antiochus III and The Cities of The Western Asia Minör*, 62.

⁵³⁰ Ma, *Antiochus III and The Cities of The Western Asia Minör*, 360-362; Ayçiçek, *III. Antiokhos'un Küçükasya Politikası*, 64.

⁵³¹ Peter Herrmann, "Antiochos der Große und Teos", *Anadolu/Anatolia* 9 (1965), 29; Jones, "The Decree of Ilion in Honor of a King Antiochus", 83; Grainger, *A Seleukid Prosopography and Gazetteer*, 49.

⁵³² Herrmann, "Antiochos der Große und Teos", 22; Ma, *Antiochus III and The Cities of The Western Asia Minör*, 220; Ayçiçek, *III. Antiokhos'un Küçükasya Politikası*, 23.

⁵³³ Francis Piejko, "Antiochus III and Teos Reconsidered", *Belleten* LV, 212 (1991), 14; Ma, *Antiochus III and The Cities of The Western Asia Minör*, 308-311; Ramsey, "The Queen and The City: Royal Female Intervention and Patronage in Hellenistic Civic Communities", 514.

lehimize çevirecek biçimde düzeltti ve şehrimizde kalarak sürekli savaşların ve verdiğimiz katkılarının büyüklüğü nedeniyle ortaya çıkan hem kamusal hem özel konulardaki zayıflığımızı gördüğünden ve şehrimizi ve bölgemizi kutsadığı tanrıya (Dionysos) hürmetkâr kalmak istediğinden ve hem halkımıza hem Dionysos sanatçıları kurumuna iyilik etmek dileğiyle, meclise bizzat katılıp kentin ve kente ait toprakların kutsal ve dokunulmaz ve haraçtan muaf olacağı kararına vardı; ve Kral Attalos'a ödediğimiz diğer katkılara gelince, kendi hâkimiyeti altında bu sorumluluklardan muaf olacağımızı ilan etti ve kentimize yaptığı katkılarının artması nedeniyle, yalnızca halkın velinimetini unvanını değil, aynı zamanda kurtarıcı (Sotér) unvanını da almalıdır. [...] Aynı şekilde, kız kardeşi Kraliçe Laodike de kral gibi sürekli aynı tavrı benimsiyor ve [----] ve k[endinin] kent için hayır işleri yapmaya gayretli ve hevesli olduğunu gösteriyor ve insanlar her ikisinden de çok büyük faydalar sağlamıştır; ve bu minvalde bizim de her fırsatta, kral ve kraliçeye layık biçimde şükranlarımızı sunduğumuzun ve sağladıkları faydalar karşısında kendimizi aşarak onları onurlandırdığımızın bilinmesi için ve insanların onların iyilikleri karşısında mümkün olan tüm cömertçe minnettarlığı gösterebilmeleri için, bahtiyarlık içinde (iyi olacağı düşünüldü ki): Dionysos'un kült heykelinin yanına, Kral Antiokhos ve kız kardeşi Kraliçe Laodike'nin kutsal meselelere yakışacak derecede güzel [ve] uygun mermer kült heykelleri yerleştirilsin ve böylece [...] mümkün olabilecek en üst düzeyde herkes onları onurlandırabilsin ve tapınakta ve Dionysos'un diğer ritüellerinde yer alabilsinler ve kentin or[tak] kurtarıcıları olsunlar ve hayırlarını ortak olarak bize bahşedebilsinler. ”⁵³⁴

Belgeden Teosluların Pergamon Kralı I. Attalos'a ağır vergi ödemiş oldukları anlaşılmaktadır. III. Antiokhos Megas ise bölgeyi egemenliği altına almış (SEG 41, 1003) sonrasında kraliçenin de etkisiyle Teosluları bu vergiden muaf tutmuştur. Ayrıca onları özgürlüklerine kavuşturmuştur.⁵³⁵ Teos'a (Sığacık/İzmir) kral ve kraliçe tarafından verilen bu ayrıcalıklar ve Teos'un (Sığacık/İzmir) özgürlüğü sonrasında kentin kral ve kraliçeyi Teos'un (Sığacık/İzmir) koruyucu tanrısı Dionysos ile özdeşleştirmeleriyle sonuçlanmıştır. Kral ve kraliçenin heykelleri Tanrı Dionysos'un yanına dikilmiştir.⁵³⁶

III. Antiokhos Megas ve Kraliçe III. Laodike'nin Teos'a (Sığacık/İzmir) yaptıkları iyiliklerin ardından Teoslular tarafından yapılan onurlandırmalardan biri de kentte, *Antiokheia* ve *Laodikeia* ortak festivalinin kutlanması olmuştur. Bu şenlik esnasında

⁵³⁴ SEG 41, 1003 I; Herrmann, “Antiochos der Große und Teos”; Ma, *Antiochus III and The Cities of The Western Asia Minor*, 308-309; Schüler, “Küçük Asya'da Seleukoslar Egemenliği”, 22-23.

⁵³⁵ Ayçiçek, *III. Antiokhos'un Küçükasya Politikası*, 23.

⁵³⁶ Schüler, “Küçük Asya'da Seleukoslar Egemenliği”, 23.

kentte uygulanması gereken ritüellerden de söz edilmiştir.⁵³⁷ Konuya ilişkin yazıt bölümü şöyledir:

“Teos halkı karar verdi ki, rahiplerin ve hâkimlerin yanı sıra, şehrimizde yaşayan herkes kendi evinde kendi imkanlarına göre adaklar yapacak ve festivali kutlayacak ve kentte herkes o gün süslerini takacak, ve kentte ve kırsaldaki tüm işler askıya alınacak ve o gün herkes için mahkemeler tatil edilecek ve bu festival kutsal kitaba kaydedilecek; ve bazı yardımlarını karara bağladığı ve sonradan yerine getireceği diğerlerini yapmaya söz verdiği bu yerin Kral Antiokhos Megas adına kutsanması için, Kent Danışma Meclisi’ne (bouleutérion), kralın mümkün olduğunca incelikte yapılmış bronz bir kült heykeli yerleştirecek [...] ve kral bize yalnızca barış getirmeyip aynı zamanda bizi haraçlardan (syntáxeis) da muaf tutarak sonraki döneme dair ağır ve sert vergileri de hafiflettiği için ve toprağın işlenmesini güvenli ve verimli kıldığı için (iyi olacağı düşünüldü ki): her yıl bu topraklardaki ağaçlarda ortaya çıkan ilk ürünler, ilk meyve adakları olarak kralın kült heykelinin önüne yerleştirilecek. [...] Ve Kraliçe Laodike’nin, kendisine verilen onurlara ek olarak, minnettarlığımızı yalnızca bugün gösteriyor olmanın ötesinde, gelecekte de ilelebet hatırlanacak biçimde onurlandırılması gerektiği için, [...] agoradaki çeşme onarılacak ve çeşmeye su geldiğinden emin olunacak ve bu çeşme Kral Antiokhos’un kız kardeşi Kraliçe Laodike’ye adanacak ve çeşme adını Laodike’den alacak; [...] ve) kent adına kurbanlar adayan tüm rahipler ve rahibeler, uygun olduğunca, bu çeşmeden su alacaklar ve su adakları yapan herkes suyu bu çeşmeden alacak ve gelinlerin banyo suyu bu çeşmeden çekilecek [...]”⁵³⁸

Kral ve kraliçe adına düzenlenen festivale halkın katılım sağlaması amaçlanmıştır. Kent halkı vergiden muaf tutulmuş bu nedenle halk Seleukos kraliyet ailesine şükran duyduklarını belirtmişlerdir. *Bouleuterion*’a kralın bronzdan bir heykelinin dikilmesinden ve bu heykel ile ilgili ritüellerden de söz edilmiştir. Bu ritüeller kurban sunumu, heykelin devamlı olarak çelenklerle süslenmesi ve her yıl ağaçların ilk mahsullerinin bu heykele sunulmasını içermiştir.⁵³⁹ Belgeden de anlaşılacağı üzere Kraliçe III. Laodike’ye ithafen Agora’da bulunan bir çeşmenin tamiri yapılmış ve çeşme Kraliçe III. Laodike’ye adanmıştır. Ayrıca bu çeşmeden özellikle gelinlerin yararlanacağından bahsedilmiştir. Bu sayede Kraliçe III. Laodike’nin aile kurumuna verdiği önem de

⁵³⁷ SEG 41, 1003 II; Ma, *Antiochus III and The Cities of The Western Asia Minor*, 220-221.

⁵³⁸ SEG 41, 1003 II; Schüler, “Küçük Asya’da Seleukoslar Egemenliği”, 23-24.

⁵³⁹ Herrmann, “Antiochos der Große und Teos”, 23; Ayçiçek, *III. Antiokhos’un Küçükasya Politikası*, 24.

anlaşılmıştır.⁵⁴⁰ Ayrıca belgenin devamından Seleukos hanedan üyelerinin ismini taşıyan bazı kentlere Teos vatandaşlık hakkı verildiği de öğrenilmiştir.⁵⁴¹

Aigeai (Yumurtalık/Adana) kentinde, Zeus Kasios'a adanmış olan başka bir belge kralın yeğeni Themison tarafından yazdırılmıştır. Kral III. Antiokhos, Kraliçe III. Laodike ve çocuklarının isimlerinin yer almış olduğu bu belgeden kraliyet üyelerinin yüceltilmiş oldukları gözlemlenmiştir. Belgenin ise MÖ 197 yılına ait olduğu sanılmaktadır.⁵⁴²

Kral ve kraliçenin halkla olan ilişkileri ve bununla birlikte gerekli görüldüğü takdirde güç kullanmada birtakım görevleri olduğu anlaşılmakla birlikte, Kraliçe III. Laodike'nin İasos'a yazmış olduğu mektubu (OGIS 237-Ek : 6.) onun kraliyet içindeki yetkisini ortaya koymaktadır.⁵⁴³ Mektubun bulunduğu stelde iki adet sütun bulunmaktadır. İlk sütunda kraliçenin mektubu ve İasosluların meclis kararı, 2. sütunda ise, meclis kararının devamı yer almaktadır. Kraliçe III. Laodike'nin mektubu şöyledir:

“Hierokles oğlu Kydias stephanephoros iken, Elaphebolian ayında. Kraliçe Laodike'den İasos halkı ve meclisine selamlar. Kardeşim (III. Antiokhos) dostları ve müttefikleri için sürekli yardımlarda bulunmuş ve kentinizi beklenmeyen felaketlere sürüklendiği için kurtardıktan sonra, o sizin bağımsızlığınızı ve kanunlarınızı geri verdiğini ve diğer konularda vatandaş miktarını arttırmaya ve daha iyi bir duruma getirmeye gayret ettiğini haber alarak ve onun gayreti ve isteği ile uyumlu olarak davranmaya niyetlenerek ve bu yüzden, vatandaşlar arasındaki fakirlere yardım ve tüm halka genel fayda sağlamak için, ben dioiketes Strouthion'a kente on yıl boyunca yılda bir kez bin Attika medimnisi buğday göndermesi için yazdım; bu yüzden, hazinedara buğdayı devralıp sabit miktarlarda satması talimatını vermeniz ve başkanlara (prostatai) ve uygun olduğunu düşündüğünüz kişilere buğdaydan gelen gelirin fakir vatandaşların kızlarının çeyizine, evlenen her bir kadına üç yüz Antiokheia drahmisinden fazla olmadan vererek ödendiğini görmeleri talimatını vermeniz iyi olacaktır. Çünkü ben kardeşimin kentin yeniden inşasına son derece istekli bir biçimde meyilli olduğunu fark ettiğim için tüm konularda kardeşimin dileği ile hemfikir olmayı kendi amacım yaptığımdan, eğer siz kardeşim ve genel olarak hanedanımıza davranışınızda olması gerektiği gibi doğru kalmaya devam ederseniz ve onun ile tanıştığınız yardımları minnetle hatırlarsanız, ben

⁵⁴⁰ Ma, *Antiochus III and The Cities of The Western Asia Minör*, 311-316; Ramsey, “The Queen and The City: Royal Female Intervention and Patronage in Hellenistic Civic Communities”, 514.

⁵⁴¹ Ayçiçek, *III. Antiokhos'un Küçükasya Politikası*, 24.

⁵⁴² Ma, *Antiochus III and The Cities of The Western Asia Minör*, 321; Ayçiçek, *III. Antiokhos'un Küçükasya Politikası*, 67-68.

⁵⁴³ Roy, “The Masculinity of The Hellenistic King, When Men Were Men: Masculinity”, 120-121; Ramsey, “The Queen and The City: Royal Female Intervention and Patronage in Hellenistic Civic Communities”, 512-513.

tasarlayabileceğim başka iyilikleri de size sağlamaya gayret edeceğim. Veda."⁵⁴⁴

Belgeden Kraliçe III. Laodike'nin halkın içinde bulunduğu zor durumdan onları kurtarmak amacıyla bağış yapmasının yanı sıra, özellikle aile kurumunu iyileştirmek ve genç kızların evlenmelerini kolaylaştırmak adına da faaliyetlerde bulunduğu anlaşılmıştır.⁵⁴⁵ Kraliçe III. Laodike, İasos'taki (Kıyıkışlacık Köyü/Güllük/Muğla) yoksul vatandaşların kızlarına çeyiz sağlamıştır.⁵⁴⁶ Hellenistik döneme bakıldığında, I. Demetrios Poliorketes'in eşi Phila, aynı şeyi muhtaç askerlerin kızları ve kız kardeşleri için yapmıştır. Böylelikle kraliyet mensubu kadınların hem başka hanedanlara örnek olmak, hem de kendi hanedanlıklarını üstün gösterebilme adına aktif olarak sosyal faaliyetlerde yer aldıkları anlaşılmıştır.⁵⁴⁷ Bu bağlamda, MÖ 196/195 Artemis Tapınağı yakınlarında bulunmuş olan bu belgeden (OGIS 237-Ek : 6.) Kraliçe III. Laodike'nin muhtaç durumdaki kızlara çeyiz sağlamak için kente on yıl boyunca para bağışladığı gözlemlenmiştir.

III. Laodike'nin bu mektubunda öncelikle Kral III. Antiokhos'un, İasosluları özgürlüklerine kavuşturduğunu ve kentte gerçekleşen felaketler üzerine kralın onlara yardım ettiğinden söz etmiştir. Ardından kraliçe kendisinin yapmış olduğu buğday yardımından bahsetmiştir. İasosluların, ihtiyaçları kadar buğdayı kullanmalarını, geri kalanını hazine sahiplerinin satmalarını, elde edilen gelirin bir kısmının, 100 *Antiokheia Drahmi*'ni geçmeyecek şekilde, yoksul ailelerin kızlarının çeyizleri için harcamalarını söylemiştir. Ayrıca Kraliçe, İasosluların krala iyi davranmaya devam etmeleri durumunun, kendilerinin çıkarlarına daha uygun olacağını söylemektedir. Böylelikle III. Laodike'nin, eşinin politikalarına sadık kaldığı da anlaşılmıştır.⁵⁴⁸ Belgenin devamında yer alan İasosluların meclis kararı ise şöyledir:

"Hierokles oğlu Kydias Elaphebolian ayında stephanephoros iken. Prytanisler otuzunda meclisi toplayarak, halka iyi geldi;- Hierokles oğlu Menoitios prytanisler (epistates)in başkanı idi; prytanisler, Theodotus'un oğlu

⁵⁴⁴ Ma, *Antiochus III and The Cities of The Western Asia Minör*, 329-330; Arslan, *Anadolu'da Hellenistik Dönem'de Resmi Yazışmalar-Kraliyet Mektupları, Kent Kararnameleri, Anlaşmalar*, 133-134.

⁵⁴⁵ Arslan, *Anadolu'da Hellenistik Dönem'de Resmi Yazışmalar-Kraliyet Mektupları, Kent Kararnameleri, Anlaşmalar*, 133.

⁵⁴⁶ Sherwin White- Kuhrt, *From Samarkhand to Sardis: A New Approach to The Seleucid Empire*, 127.

⁵⁴⁷ Thompson, "The Hellenistic Family", 98.

⁵⁴⁸ Sarah B. Pomeroy, "Charities For Greek Women", *Mnemosyne* Fourth Series, Vol. 35, Fasc. 1/2 (1982), 121-123; Charles V. Crowther, "İasos in The Early Second Century B.C.: A Note on OGIS 237", *Bulletin of the Institute of Classical Studies* No. 36 (1989), 136-138; Sherwin White- Kuhrt, *From Samarkhand to Sardis: A New Approach to The Seleucid Empire*, 127; Ma, *Antiochus III and The Cities of The Western Asia Minör*, 329-335; Austin, *The Hellenistic World From Alexander to The Roman Conquest-A Selection of Ancient Sources in Translation*, 357-358; Martin R. Thomas, *Eski Yunan Tarihöncesinden Hellenistik Çağ'a*, çev. Ümit H. Yolsal (İstanbul: Say Yayınları, 2012), 347-348; Ayçiçek, III. Antiokhos'un Küçükasya Politikası, 40.

Hermokrates, Hekatomnos'un oğlu Astiades, Artemidoros'un oğlu Hermias, Di[o]pe]ithes'in oğlu Hekataios, Hierokles'in oğlu Menoitios, Menedemos'un oğlu Menoitios, Sostratos'un oğlu Pindaros, muhafızı aracılığı ile Menekles'in oğlu Dionysios'un önerisi;- tüm Greklere karşı atalarının eğilimini devam ettirerek ve bazılarına barış getirerek, bireysel ve genel olarak sıkıntıya uğramış birçok diğer kişiye yardım ederek, bazı erkekleri köle yerine özgür yaparak ve krallığın icraatlarının tümünün..... insanların yararına olduğuna inanarak Büyük Kral Antiokhos, -önceden kentimizi kölelikten kurtardığı ve özgür kıldığı için..... garnizondaki askerler bizi efendi [yapma?]⁵⁴⁹

İasosluların çıkarmış oldukları bu kararnameden Kral III. Antiokhos Megas'ın tüm Yunan ve Makedonlara barış getirdiği, İasosluları kurtardığı ve bazı adamları köleleştirmek yerine serbest bıraktığından bahsedilmiştir. Böylelikle İasos'un (Kıyıkışlacık Köyü/Güllük/Muğla) III. Antiokhos Megas tarafından askeri müdahale ile ele geçirdiği anlaşılmıştır. Ayrıca kral kente garnizon yerleştirerek kenti dış tehlikelerden korumaya çalışmıştır.⁵⁵⁰ Kral'ın bu politikası İasosluların krala minnet duyduklarını göstermiştir. Belgenin 2. sütununda yer alan meclis kararının devamı şöyledir:

“Aristoloch [...] kente karşı yakışır bir şekilde kral ile konuşmak..... Büyük Kral Antiokhos'u övmek iyi gözüktü..... çünkü o..... ispat etti ve koruyucuher bir yıl görevi bırakan strategoslar anahtarları onlardan sonra gelen strategoslara devretsin..... halkın Büyük Kral Antiokhos'a inşa ettiği altın yanına ve göreve başlayanlara krala ve atalarına kentin ortak tanrılarının olduğu gibi kurban kestir ve minnettarlık ile dolu olan insanlar en büyük ölçüde bize fayda sağlayanlar için onurları konusunda hiçbir şey atlamasınlar diye –halkın kraliçe Aphro[dite La]odike'nin rahibesi olarak her yıl bir bakire seçmesine izin ver; aynısı için iki kez rahibe olma olasılığına müsaade etme, bu onuru Aphrodisionun..... gününde, Kraliçe Laodike'nin doğduğu günde ve tüm i hazır olmasını sağla ve sözlenmek üzere olan tüm erkeklerin ve sözlenmek üzere olan kadınların nikahın tamamlanmasından sonra gelirlerine göre her biri kraliçenin Kraliçe Laodike'ye kurban kesmelerine müsaade et; tüm rahibelerin ve

⁵⁴⁹ Ma, *Antiochus III and The Cities of The Western Asia Minor*, 331-332; Arslan, *Anadolu'da Hellenistik Dönem'de Resmi Yazışmalar-Kraliyet Mektupları, Kent Kararnameleri, Anlaşmalar*, 134-135.

⁵⁵⁰ Ayçiçek, *III. Antiokhos'un Küçükasya Politikası*, 40.

sözlenmek üzere olan bakirelerin tören geçidinde yer almasını ilk meyve sunusu tacı..... sağla [metnin geri kalanı oldukça eksik] ”⁵⁵¹

Belgenin devamındaki bu meclis kararından Kraliçe III. Laodike'nin kentte yapmış olduğu faaliyetler doğrultusunda onurlandırıldığı anlaşılmaktadır. Ayrıca III. Antiokhos Megas'ın kente bir sunak yaptırmış olduğu da belirlenmiştir. Bunun yanı sıra sunağın korumasını üstlenen kişinin her sene değiştiğinden söz edilmekte ve her değişim sırasında uygulanması gereken dini ritüeller ifade edilmektedir.⁵⁵²

Kraliçe III. Laodike'nin Aphrodite (Afrodit) rahibesi ilan edildiği ve her evlilik töreninin ardından kraliçeye adak adanacağı da anlaşılmıştır.⁵⁵³ Bu durum kraliçenin Iasoslular tarafından kabul gördüğünü göstermekle birlikte onure edildiğini ve kraliçeye minnet duyulduğunu göstermiştir. Belgenin eksik kalan parçasından ise III. Antiokhos Megas'ın kente yaptırmış olduğu sunak çerçevesinde kraliyet üyelerinin onurlandırılması gerektiğinden bahsedilmiştir. Kraliyet üyelerine inşa edilen sunakta sunu yapılması kararı alınmıştır.⁵⁵⁴ Bu bağlamda Seleukosların kutsal hanedanlık düşüncesine bağlılıkları fazlasıyla dikkat çekmektedir.⁵⁵⁵ Nitekim III. Antiokhos Megas kendisine bağlı tüm satraplıklara bir mektup göndermiş ve bu mektubunda Kraliçe III. Laodike için bir kült oluşturulmasını ve kraliçe için rahibeler görevlendirilmesini istemiştir (OGIS 224).⁵⁵⁶

MÖ 193/192 yılında III. Antiokhos Megas'ın III. Laodike için her satraplıkta yüksek dereceli rahibelik kurumunu oluşturmuş olduğu da böylelikle kayıtlara geçmiştir.⁵⁵⁷ Bu kültler dâhilindeki rahibelerin kraliçenin imgelerini taşıyan altın taçlar (Ek : 7.) takmaları istenmiştir.⁵⁵⁸ Buna ek olarak III. Laodike'nin kızı IV. Laodike de Laodikeia Media'daki (İran) kültün baş rahibesi olarak atanmıştır.⁵⁵⁹ III. Antiokhos

⁵⁵¹ Ma, *Antiochus III and The Cities of The Western Asia Minör*, 332-333; Arslan, *Anadolu'da Hellenistik Dönem'de Resmi Yazışmalar-Kraliyet Mektupları, Kent Kararnameleri, Anlaşmalar*, 135.

⁵⁵² Ayçiçek, *III. Antiokhos'un Küçükasya Politikası*, 41.

⁵⁵³ OGIS 237; Ma, *Antiochus III and The Cities of The Western Asia Minör*, 329-335; Ramsey, “The Queen and The City: Royal Female Intervention and Patronage in Hellenistic Civic Communities”, 513-514.

⁵⁵⁴ Ayçiçek, *III. Antiokhos'un Küçükasya Politikası*, 41.

⁵⁵⁵ Ross L. Taylor, *The Divinity of The Roman Emperor* (Philadelphia: Porcupine Press), 1975, 31; Adem Yurtsever, “Neokoros Düşüncesinin Kökeni ve Gelişimi: Tanrı, Kutsal Krallık ve Yönetici İlişkisi”, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 15/2 (2015), 10.

⁵⁵⁶ Bagnall- Derow, *The Hellenistic Period: Historical Sources in Translation*, 259-260.

⁵⁵⁷ Susan Sherwin White, “Shami, The Seleucids and Dynastic Cult: A Note”, *Iran* Vol. 22 (1984), 160; William F. Walkbank, “Monarchies and Monarchic Ideas”, *The Cambridge Ancient History, The Hellenistic World*, ed. Frank W. Walkbank, vd. Second Edition, Vol. VII, Part.1 (Cambridge: Cambridge University Press, 1984), 98; Pierre Debord, “Le Culte Royal Chez Les Séleucides”, *L'Orient Méditerranéenne la mort d'Alexandre aux campagnes de Pompée*. ed. Francis Prost (Pallas, 2003), 293; Matthew P. Canepa, “Seleukid Sacred Architecture, Royal Cult and The Transformation of Iranian Culture in the Middle Iranian Period”, *Iranian Studies* 48/1 (2014), 17.

⁵⁵⁸ Panayotis Iossif- Catharine Lorber, “Laodikai and The Goddess Nikephoros”, *L'Antiquité Classique*, 76 (2007), 63; Ager-Hardiman, “Female Seleukid Portraits: Where Are They?”, 160.

⁵⁵⁹ Grainger, *A Seleukid Prosopography and Gazetteer*, 48.

Megas'ın bu faaliyetleri doğrultusunda kraliçe üzerinden Seleukoslara olan sadakati arttırmaya yönelik bir politika izlemiş olduğu da belirlenmiştir.⁵⁶⁰

III. Antiokhos Megas'ın ikinci eşi Euboea/Euboia Chalkisli Kleoptolemos'un kızıdır.⁵⁶¹ Bu evlilik gerçekleştiğinde Kraliçe III. Laodike'nin hâlâ hayatta olduğu düşünülmüştür.⁵⁶² MÖ 191/190 yılında gerçekleşen III. Antiokhos ve Euboea/Euboia evliliği ile ilgili ise Polybius'un aktarımı şöyledir:

*“Romalıların mağlup ettiği ‘‘Büyük’’ epithetli III. Antiokhos Euboea’daki Chalcis’e geldi ve evliliği kutladı. 52 yaşındaydı ve Yunanlıların kurtuluşunu ve Roma’ya karşı savaşı  stlenmi ti. Bu yüzden, savaş sırasında Chalcisli birine   ık olduktan sonra, onunla evlenmeye, şarap içmeye ve sarho luktan zevk almaya hevesliydi. Bu kız seçkin vatandaşlardan biri olan Cleoptolemos’un kızıydı ve g zelli te tüm kadınları geride bıraktı. Chalcis’teki evliliğini kutlarken, k  ı orada geçirdi, üzerine baskı yapan meselelere hiç dikkat etmedi. Kıza Euboea adını verdi. Böylece, savaşta yenildi inde, yeni gelini ile Ephesos’a çekildi.”*⁵⁶³

Polybius'un aktarımına bağlı olarak III. Antiokhos Megas Yunanistan Euboea'daki Chalcis'e gitmiş ve burada evlenmiştir. Kral Roma ile yapılan savaş sırasında (Magnesia Savaşı/M  190) Euboea/Euboia ile tan  m  tır. III. Antiokhos Megas Magnesia Savaşı yenilgisinden sonra ise, Euboea/Euboia ile Ephesos'a (Efes/ zmir) gitmiştir. Bu evlilikten bir  ocuk dünyaya gelmiştir. Hem anne, hem de çocuğun kralla birlikte Mö 187 yılında Babil'de kralın katıldığı festivalde bulunmuş oldukları da sanılmaktadır.⁵⁶⁴

6.1.6. Kraliçe IV. Laodike

Kraliçe IV. Laodike, III. Antiokhos Megas ve III. Laodike'nin kızıdır.⁵⁶⁵ Kraliçe'nin    kez evlendiği d    n lmektedir. İlk evliliğini kardeşi Antiokhos, ikinci evliliğini bir diğer kardeşi IV. Seleukos Philopator,     nc  evliliğini ise k    k kardeşi IV. Antiokhos Epiphanes ile gerçekleştirdiği sanılmaktadır.⁵⁶⁶ IV. Laodike'nin b y  k kardeşi Antiokhos ile olan evliliği hakkında ise Appianos'un aktarımı şöyledir:

⁵⁶⁰ Errington, *Hellenistik Dünya Tarihi M  323-30*, 215.

⁵⁶¹ Appianos, *Syriake*, 16. 2.

⁵⁶² Ogden, *Polygamy, Prostitutes and Death: The Hellenistic Dynasties*, 137.

⁵⁶³ Polybius, *Historiai*, 20. 8. 1, vdd; Ogden, *Polygamy, Prostitutes and Death: The Hellenistic Dynasties*, 137.

⁵⁶⁴ Grainger, *A Seleukid Prosopography and Gazetteer*, 44.

⁵⁶⁵ Grainger, *A Seleukid Prosopography and Gazetteer*, 48; Ogden, *Polygamy, Prostitutes and Death: The Hellenistic Dynasties*, 123-124; Bielman S nchez, “R gner au Feminin. R flexions Sur Les Reines Attalides et S leucides”, 46; Reda, *Interregnum: Queen Regency in The Seleucid Empire*, 22.

⁵⁶⁶ Ogden, *Polygamy, Prostitutes and Death: The Hellenistic Dynasties*, 140.

“[Antiokhos (III)] çocukları Antiokhos ve Laodike’nin (IV) [Seleukeia Pieria’da] [MÖ 195] evliliklerini kutladı...”⁵⁶⁷

Appianos’un aktarımına göre kardeş olan IV. Laodike ve Antiokhos’un evlilikleri babaları III. Antiokhos Megas tarafından tasarlanmıştır. Bu durum Kral III. Antiokhos Megas’ın MÖ 190 yılında Roma ile Magnesia Savaşı’na savaşa başlamadan önce uygulamaya çalıştığı evlilik politikasını desteklemektedir. Appianos III. Antiokhos Megas’ın çocukları Antiokhos ve IV. Laodike’yi evlendirdiğini ve bu evliliğin liman kenti olan Seleukeia Pieria’da (Çevlik/Samandağ/Hatay) kutlanmasını sağladığını aktarmıştır. Ayrıca IV. Laodike ve Antiokhos’un evliliği Seleukos Hanedanlığı’nda bilinen ilk kardeş evliliği olmuştur.⁵⁶⁸

Kraliçe IV. Laodike ve Antiokhos’un bu evlilikten Nysa adlı bir kızı olduğu sanılmaktadır. Ancak MÖ 196/195 yılına tarihlenen⁵⁶⁹ OGIS 771 çerçevesinde Prenses Nysa’nın III. Antiokhos Megas ve Kraliçe III. Laodike’nin kızı olduğu anlaşılmıştır.⁵⁷⁰ Ogden ve Reda’ya göre ise MÖ 193 yılında babası III. Antiokhos Megas’tan önce ölen Antiokhos ve Kraliçe IV. Laodike’nin kızı olarak bilinen Prenses Nysa, üvey abisi I. Demetrios Soter tarafından Pontos Kralı I. Pharnakes ile evlendirilmiştir.⁵⁷¹

IV. Seleukos Philopator abisi Antiokhos’un ölümünden sonra kız kardeşi IV. Laodike ile evlenmiştir.⁵⁷² Kraliçe IV. Laodike’nin IV. Seleukos Philopator’dan Antiokhos, I. Demetrios Soter ve V. Laodike adlı çocukları olmuştur. IV. Seleukos Philopator ve IV. Laodike’nin evliliğinin de babaları III. Antiokhos Megas’ın etkisiyle gerçekleşmiş olduğu sanılmaktadır. Kraliçe’nin bir diğer kardeşi IV. Antiokhos Epiphanes ile olan evliliğinden V. Antiokhos Eupator ve adı bilinmeyen bir çocuğu daha olmuştur.⁵⁷³

Kraliçe IV. Laodike’nin ilk tasvirinin krali merkez Antiokheia’da (Antakya/Hatay) bulunan bronz bir sikke (Ek : 8.) olduğu sanılmaktadır.⁵⁷⁴ Nüvizmatik

⁵⁶⁷ Appianos, *Syriake*, 4-5; Ogden, *Polygamy, Prostitutes and Death: The Hellenistic Dynasties*, 134.

⁵⁶⁸ Grainger, *A Seleucid Prosopography and Gazetteer*, 48.

⁵⁶⁹ Tarihlendirme için ayrıca bkz. Emilian C. Ghita, “Nysa-A Seleucid Princess in Anatolian Context”, *Seleucid Dissolution The Sinking of the Anchor*, ed. Kyle Erickson vd. (Wiesbaden: Harrassowitz Verlag, 2011), 110-112; Stephen V. Tracy, “The Date of IG XI 1056 and Pharnakes I of Pontos” *MDAI (A)*, 107 (1992), 307-314.

⁵⁷⁰ Arslan, *Romanın Büyük Düşmanı Mithradates VI Eupator*, 66.

⁵⁷¹ Ogden, *Polygamy, Prostitutes and Death: The Hellenistic Dynasties*, 140-141; Reda, *Interregnum: Queen Regency in The Seleucid Empire*, 22.

⁵⁷² Ogden, *Polygamy, Prostitutes and Death: The Hellenistic Dynasties*, 141; Hoover, “A Dedication to Aphrodite Epekoos for Demetrius I Soter and His Family”, 107.

⁵⁷³ Ogden, *Polygamy, Prostitutes and Death: The Hellenistic Dynasties*, 140-141; Reda, *Interregnum: Queen Regency in The Seleucid Empire*, 22-23.

⁵⁷⁴ Oliver D. Hoover, “Two Seleucid Notes: II. Laodice IV on The Bronze Coinages of Seleucus IV and Antiochus IV”, *AJN* 14 (2002), 81; Rebecca Dodd, *Coinage and Conflict: The Manipulation of Seleucid Political Imagery* (Glasgow: University of Glasgow, Doktora Tezi, 2009), 201-202; Kyle Erickson, *The Early Seleukids, Their Gods and Their Coins* (London, New York: by Routledge, 2019), 127.

kayıtlara göre, IV. Laodike sikkeler üzerinde görünen ve bilinen ilk Seleukos kraliçesidir. Kraliçe'nin silüetinin erkek kardeşleri ve eşleri IV. Seleukos Philopator ve IV. Antiokhos Epiphanes tarafından basılan sikkelerde kullanıldığı düşünülmektedir.

IV. Laodike'nin ikinci eşi IV. Seleukos Philopator'un ölümünden sonra kısa bir süre yönetimi küçük oğlu Antiokhos ile paylaştığı ve MÖ 175'te oğluyla sikke (Ek : 9.) bastırıldığı gözlemlenmiştir.⁵⁷⁵ Böylelikle IV. Seleukos Philopator'un ölümünden sonra, IV. Laodike taht naipliği yaparak hüküm sürmüştür. Sonrasında ise IV. Antiokhos Epiphanes, Pergamon'un da yardımıyla, Roma senatosu tarafından krallığı reddedilen I. Demetrios Soter'in yönetimine karşı kral ilan edilmiş ve IV. Laodike ile evlenmiştir.⁵⁷⁶ Kardeşi IV. Antiokhos Epiphanes ile evlendikten sonra, IV. Laodike'nin portresinin yeni kralın sikkelerine dâhil edilmiş olduğu sanılmaktadır. IV. Antiokhos Epiphanes, çocuk kral olan Antiokhos'u kabul etmiş ve onu eş-yönetici yapmıştır. Ancak IV. Antiokhos Epiphanes MÖ 170 yılında Antiokhos'u infaz ettirmiştir.⁵⁷⁷

IV. Seleukos Philopator ve IV. Laodike'nin büyük oğlu I. Demetrios Soter, Roma'da rehin tutulmuş, bu nedenle babasının öldüğü tarihlerde Seleukos Krallığı'nda bulunmamıştır.⁵⁷⁸ Ancak I. Demetrios Soter MÖ 162-150 yılları arasında Seleukos Krallığı'nda hüküm sürmüştür. Kral'ın III. Antiokhos Megas'ın başlatmış olduğu kardeş evliliğini devam ettirdiği ve Antigonos Hanedanlığı'ndan dönen kardeşi V. Laodike ile MÖ 161/160 yılında evlenerek krallığını meşrulaştırmaya çalıştığı düşünülmektedir.⁵⁷⁹ Ayrıca I. Demetrios Soter'in çocukları olan II. Demetrios Nikator ve VII. Antiokhos Sidetes'in annelerinin V. Laodike olabileceği sanılmaktadır.⁵⁸⁰ I. Demetrios Soter ve V. Laodike'nin de birlikte sikke bastırmış oldukları da düşünülmektedir.⁵⁸¹ Bu sikkede I. Demetrios Soter ile birlikte görünen kadının annesi IV. Laodike olabileceği de tartışmalıdır.⁵⁸² Ancak I. Demetrios Soter'in Roma'da rehin tutulması, MÖ 162 yılında Seleukos Krallığı'nda hüküm sürmeye başlaması ve V. Laodike'nin MÖ 168 yılı itibariyle Seleukoslarda bulunması sikkede görünen kadının V. Laodike olabileceği görüşünü desteklemektedir (Ek : 10.).

⁵⁷⁵ Iossif- Lorber, "Laodikai and The Goddess Nikephoros", 68.

⁵⁷⁶ Sherwin White- Kuhrt, *From Samarkhand to Sardis: A New Approach to The Seleucid Empire*, 221; Bryce, *Ancient Syria: A Three Thousand Year History*, 192-193; Reda, *Interregnum: Queen Regency in The Seleucid Empire*, 24.

⁵⁷⁷ Bielman Sánchez, "Régner au Féminin. Réflexions Sur Les Reines Attalides et Séleucides", 55; Reda, *Interregnum: Queen Regency in The Seleucid Empire*, 24.

⁵⁷⁸ Ogden, *Polygamy, Prostitutes and Death: The Hellenistic Dynasties*, 141-142.

⁵⁷⁹ Ogden, *Polygamy, Prostitutes and Death: The Hellenistic Dynasties*, 147.

⁵⁸⁰ Hoover, "A Dedication to Aphrodite Epekoos for Demetrius I Soter and His Family", 108-109.

⁵⁸¹ Hoover, "A Dedication to Aphrodite Epekoos for Demetrius I Soter and His Family", 108-109.

⁵⁸² Dodd, *Coinage and Conflict: The Manipulation of Seleucid Political Imagery*, 205-206; Ager-Hardiman, "Female Seleukid Portraits: Where Are They?", 146.

Kraliçe IV. Laodike'nin Dyme'de (Kato Achaia/Yunanistan) IV. Antiokhos Epiphanes ve oğulları V. Antiokhos Eupator ile birlikte, satrap Zephyros oğlu Hagemonidas tarafından yüceltiği de kayıtlara geçmiştir.⁵⁸³

MÖ 170-164 yıllarına tarihlendirilen bu belgeden bölge satrabı Zephyros oğlu Hagemonidas'ın Seleukos kralını hem yardımları için, hem de Seleukos kraliyet ailesinin sağladığı saygınlıktan ötürü onurlandırmak istediği anlaşılmıştır. Bu kapsamda Dyme'de (Kato Achaia/Yunanistan) kraliyet üyelerinin heykelleri diktirilmiştir.⁵⁸⁴

Seleukos krallarının kraliçeler adına kent kurma girişimleri bu dönemde de kendini göstermiştir. Bu kentlerden biri olan Laodikeia Phoenicia Berytos kentinin IV. Seleukos Philopator ya da IV. Antiokhos Epiphanes tarafından Kraliçe IV. Laodike'ye ithaf edildiği düşünülmektedir. Fenike'deki (Phoenicia) Berytos kentinin adı, Seleukoslar döneminde Laodikeia adını almıştır. Bu durumun MÖ 200'den sonra gerçekleştiği sanılmaktadır. Çünkü Berytos kenti bu tarihe kadar Ptolemaios kontrolü altında bulunmuştur. Seleukoslar ile yapılan Panion Savaşı'ndan⁵⁸⁵ sonra ise Fenike (Phoenicia) ve Coele (Güney) Suriye (Syria) Seleukoslara geçmiş ve MÖ 2. yüzyılda Laodikeia'da sikkeler basılmıştır. Bazı bronz sikkelerin ön yüzünde Tyche⁵⁸⁶ tasviri bulunmuştur. IV. Antiokhos Epiphanes (MÖ 175-164) hâkimiyetinde basılan bu sikkeler, Seleukos kralları I. Aleksandros Balas (MÖ 150-145), II. Demetrios Nikator (MÖ 146-138) dönemlerinde de devam etmiştir. Ayrıca Seleukos tahtında hak iddia

⁵⁸³ OGIS 252; SEG, 14. 368; Christian Habicht, *The Hellenistic Monarchies*, çev. Peregrine Stevenson (America: The University of Michigan Press, 2006), 22; Ager-Hardiman, "Female Seleukid Portraits: Where Are They?", 152.

⁵⁸⁴ Jean Bingen, *Hellenistic Egypt: Monarchy, Society, Economy, Culture*, ed. Roger S. Bagnall vd. (Berkeley-Los Angeles: University of California Press, 2007), 97.

⁵⁸⁵ Seleukos Kralı III. Antiokhos Megas, Ptolemaios Kralı V. Ptolemaios Epiphanes ile yapmış olduğu Beşinci Suriye (Syria) Savaşı kapsamındaki Panion Savaşı'nda (MÖ 202-195) Filistin'in güneyine açılan bölgenin kontrolünü sağlamıştır. Yıldırım-Temizkan, "Seleukoslar Döneminde Yaşanan Suriye Savaşları Üzerine Bir Değerlendirme", 125; Ayrıca bkz. Hölbl, *A History of The Ptolemaic Empire*, 136-140; Demircioğlu, *Roma Tarihi*, 300.

⁵⁸⁶ MÖ 4. yüzyıldan itibaren Tyche, Yunan-Makedon Devletleri'nde ve sonrasında Roma İmparatorluğu'nda çok sevilmiş ve saygı görmüş bir tanrıçadır. Antik yazarlardan Pindaros, Tyche'yi "bir kenti kuşatan" ya da "bir kenti destekleyen" anlamlarına gelen "pherepolis" sıfatıyla tanımlamış, böylelikle Tyche'nin bir kent tanrıçası olduğu anlaşılmıştır. Ek olarak Tyche Antik Dönem'de kader ve şans tanrıçası olarak da anılmıştır. Susan B. Matheson, "The Goddess Tyche", *An Obsession with Fortune: Tyche in Greek and Roman Art*, ed. Susan B. Matheson, (Yale University Art Gallery Bulletin, 1994), 19; Emre Okan, "Tykhe ya da Fortuna", *Düzce Üniversitesi Sanat Tasarım ve Mimarlık Fakültesi Yayını* Vol.1, No.1 (2016), 3. Seleukoslar Dönemi'nde krali merkez Antiokheia'nın kuruluşunda Tyche heykeli diktirilmiştir ve bu heykel sonraki dönemlerde de şehrin hem simgesini oluşturmuş, hem de kentin koruyuculuğunu üstlenmiştir. Bevan, *The House of Seleukos*, Vol. 1, 213; Downey, *A History of Antioch in Syria from Seleucus to The Arab Conquest*, 73; Gutzwiller, *A Guide to Hellenistic Literature*, 10; Temizkan, *Seleukoslar Döneminde Antiokheia (Antakya)*, 54. Ayrıca Tyche betimlemesi Hellenistik dönemde sikkeler üzerinde de sıklıkla kullanılmıştır. Amy C. Smith, "Queens and Empresses as Goddesses: The Public Role of The Personal Tyche in The Graeco-Roman World", *An Obsession with Fortune: Tyche in Greek and Roman Art*, ed. Sabine B. Matheson (Yale University Art Gallery Bulletin, 1994), 88.

eden II. Aleksandros Zabinas'ın (MÖ 128-123) da kentte sikke bastırmış olduğu düşünülmektedir.⁵⁸⁷

Kentin Laodikeia olarak adlandırılmasının IV. Seleukos Philopator ya da IV. Antiokhos Epiphanes dönemlerinde gerçekleştiği sanılmaktadır. Her ikisi de IV. Laodike'nin kardeşleri ve eşi aynı zamanda Kraliçe III. Laodike'nin de oğulları olarak bilinmektedir. Bu bağlamda kentin, adı geçen krallar tarafından III. Laodike veya IV. Laodike'ye ithaf edildiği düşünülmektedir.⁵⁸⁸

6.2. Seleukos Krallığı'ndaki Ptolemaios Kökenli Kraliçeler

Seleukoslar hellenistik krallıklar içerisinde güçlü rakiplerinden biri olan Ptolemaios Hanedanlığı ile siyasi ilişkilerini sağlamlaştırmak için oldukça çaba sarf etmiştir. Bu bağlamda Seleukos kralları Ptolemaios prensesleriyle diplomatik evlilikler gerçekleştirmişlerdir. Seleukos Krallığı'nda Ptolemaios kökenli kraliçeler siyasi yönde zamanla devlet içerisinde etkin rol oynamışlardır. Bu kraliçeler Seleukosların son yüzyılında sıklıkla birbirleriyle de rekabet etmiştir.

Kraliçelerin faaliyetleri ile ilgili olarak bilinen geçici taht naipliği ve krallarla ortak sikke bastırmaları, Seleukosların idaresinde kadınların yönetimde söz sahibi olduğunu göstermiştir. Ayrıca evlilik ittifakı çerçevesinde Seleukos Krallığı'na gelen bu kadınlar Ptolemaioslar ile olan siyasi ilişkilerde önemli bir yer oluşturmuşlardır. Ancak Seleukos kraliyet kadınları içerisinde Ptolemaios kökenli Kleopatralar, taht mücadelelerini de beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda Kleopatralar dönemi, hem hanedanlar arası siyasi evliliklerin öneminin anlaşılmasını sağlamış, hem de savaşların ve şiddetin sıklıkla yaşandığı bir devri ifade etmiştir.⁵⁸⁹

Kleopatra adı Büyük İskender'in kız kardeşinden alınmış ve Ptolemaioslara Seleukoslar aracılığıyla III. Antiokhos Megas ve III. Laodike'nin kızı I. Kleopatra üzerinden geçmiştir. Ardından Kleopatra adı Ptolemaioslarda tıpkı krallarda olduğu gibi kadınlarda da hanedan ismi olarak kullanılmıştır.⁵⁹⁰ Kleopatra adının sözcük anlamı ise, “babasıyla ünlü”/“soylu” olarak kaydedilmiştir.⁵⁹¹ Seleukos Krallığı'nda bulunan bu kraliçelerin ilki Kleopatra Thea (Thea/Tanrıça) olarak bilinmektedir. Böylelikle kraliçe, Seleukos Krallığı'nda entrikaların yaşanacağı bir dönemi başlatmıştır.⁵⁹²

⁵⁸⁷ Cohen, *The Hellenistic Settlements in Syria, the Red Sea Basin, and North Africa*, 205.

⁵⁸⁸ Cohen, *The Hellenistic Settlements in Syria, the Red Sea Basin, and North Africa*, 206.

⁵⁸⁹ Joyce E. Salisbury, *Encyclopedia of Women in The Ancient World* (Oxford, England: ABC Clio Publishing, 2001), 55.

⁵⁹⁰ Errington, *Hellenistik Dünya Tarihi MÖ 323-30*, 290.

⁵⁹¹ Whitehorne, *Cleopatras*, 1.

⁵⁹² Salisbury, *Encyclopedia of Women in The Ancient World*, 55.

6.2.1. Kraliçe Kleopatra Thea

Kleopatra Thea, Ptolemaios Kraliçesi II. Kleopatra Philometor Soteira ve Ptolemaios Kralı VI. Ptolemaios Philometor'ın kızıdır. Ptolemaios Prensesi Kleopatra Thea MÖ 165 yılında doğmuştur.⁵⁹³

Seleukos Krallığı'nda uzun yıllar hüküm süren Kleopatra Thea üç farklı Seleukos kralının eşi olmuştur.⁵⁹⁴ Bu krallar I. Aleksandros Balas, (MÖ 150-145), II. Demetrios Nikator, (MÖ 145-141/MÖ 129-125) ve VII. Antiokhos Sidetes (MÖ 138-129) olarak bilinmektedir.⁵⁹⁵ Aynı zamanda diğer üç Seleukos kralının da annesidir. Bu krallar ise V. Seleukos, (MÖ 125) VIII. Antiokhos Grypus/Grypos (MÖ 121-96) ve IX. Antiokhos Kyzikenus/Kyzikenos'tur. (MÖ 114- 95).⁵⁹⁶

Kleopatra Thea, ilk evliliğini yaklaşık 15 yaşlarında MÖ 150 yılında Seleukos Kralı IV. Antiokhos Epiphanes'in oğlu olduğu düşünülen I. Aleksandros Balas ile yapmıştır.⁵⁹⁷ Bu evlilik MÖ 162 yılında Seleukos tahtında bulunan I. Demetrios Soter'in başarısız bir siyaset izlemesi ve I. Aleksandros Balas'ın MÖ 150 yılında I. Demetrios Soter ile olan taht mücadelesini Roma, Pergamon, Kappadokia ve Ptolemaios desteği ile kazanmasıyla şekillenmiştir.⁵⁹⁸

I. Aleksandros Balas'ın I. Demetrios Soter'i ve muhtemelen eşi V. Laodike'yi⁵⁹⁹ bu taht mücadelesinde öldürdüğü de sanılmaktadır. Böylelikle I. Aleksandros Balas, Seleukos tahtına geçmiş ve Ptolemaios Kralı VI. Ptolemaios Philometor'ın kızı Kleopatra Thea ile evlenerek hükümranlığını resmileştirmiştir.⁶⁰⁰

Kral ve kraliçenin VI. Antiokhos Theos Epiphanes Dionysos adında bir çocukları olmuştur.⁶⁰¹ Kraliçe'nin kraliyet içerisindeki siyasi etkinliği, I. Aleksandros Balas ile resmedildiği sikkeler ile birlikte kendini göstermeye başlamıştır. Bu sikkeler küçük bir grupta toplanmış (Ek : 11.) ve Seleukos kraliçelerinin ve oğullarının temsillerini oluşturmuştur. Bu sikkeler, Hellenistik portrelerin örnekleri hakkında bilgi verme niteliği de taşımıştır. Özellikle Kleopatra Thea'nın I. Aleksandros Balas ile birlikte

⁵⁹³ Salisbury, *Encyclopedia of Women in The Ancient World*, 55; Burstein, *The Reign of Cleopatra*, 78.

⁵⁹⁴ Macurdy, *Hellenistic Queens: A Study of Woman-Power in Macedonia, Seleucid Syria, and Ptolemaic Egypt*, 101.

⁵⁹⁵ Whitehorne, *Cleopatras*, 149; Temizkan, *Seleukoslar Döneminde Antiokheia (Antakya)*, 35.

⁵⁹⁶ Salisbury, *Encyclopedia of Women in The Ancient World*, 55-56; Burstein, *The Reign of Cleopatra*, 78; Temizkan, *Seleukoslar Döneminde Antiokheia (Antakya)*, 35.

⁵⁹⁷ Whitehorne, *Cleopatras*, 149; Grainger, *A Seleucid Prosopography and Gazetteer*, 6; Ogden, *Polygamy, Prostitutes and Death: The Hellenistic Dynasties*, 147-148; Salisbury, 2001, 55; Burstein, *The Reign of Cleopatra*, 78; Temizkan, *Seleukoslar Döneminde Antiokheia (Antakya)*, 35.

⁵⁹⁸ Downey, *A History of Antioch in Syria from Seleucus to The Arab Conquest*, 120; Arthur Houghton, "The Double Portrait Coins of Alexander I Balas and Cleopatra Thea", *Schweizerische numismatische Rundschau* 67 (1988), 85; Bryce, *Ancient Syria: A Three Thousand Year History*, 209.

⁵⁹⁹ Chrubasik, *Kings and Usurpers in the Seleucid Empire the Men who Would be King*, 202.

⁶⁰⁰ Bryce, *Ancient Syria: A Three Thousand Year History*, 209-210.

⁶⁰¹ Salisbury, *Encyclopedia of Women in The Ancient World*, 55; Lightman- Lightman, *A to Z Ancient Greek and Roman Women*, 85.

sergilenen portresinin, kent tanrıçası olarak bilinen Tyche'nin niteliklerini taşıdığı gözlemlenmiştir.⁶⁰² (Ek : 12.). Portre, küçük bir bereket sembolü ile resmedilmiştir.⁶⁰³

Kraliçe Kleopatra Thea ilk evliliğinden sonra Seleukos Kralı II. Demetrios Nikator (MÖ 146-139/MÖ 129/126-125) ile evlenmiştir.⁶⁰⁴ Kral ve kraliçenin portreleri mühür izleniminde kendini göstermiştir.⁶⁰⁵ Bu evlilik ise I. Aleksandros Balas'ın, Seleukos Krallığı'ndaki hükümranlılığının kısa sürmesi ve MÖ 147/146 yılında I. Demetrios Soter'in en büyük oğlu olan II. Demetrios Nikator'un Seleukos tahtını geri alması ile şekillenmiştir. Kleopatra Thea'nın II. Demetrios Nikator'dan V. Seleukos ve VIII. Antiokhos Grypus/Grypos adında iki oğlu olmuştur.⁶⁰⁶

I. Aleksandros Balas kaçmak durumunda kalmış ve yanına oğlu VII. Antiokhos'u da almıştır. Ancak I. Aleksandros Balas, II. Demetrios Nikator ile savaşmak için geri dönmüştür. Bu savaşta Ptolemaios Kralı VI. Ptolemaios Philometor,⁶⁰⁷ Seleukoslardaki bu kaos esnasında savaşa I. Aleksandros Balas'ın destekçisi olarak katılmıştır. Ancak aralarındaki anlaşmazlıklar nedeniyle ittifakları sonuç verememiş ve VI. Ptolemaios Philometor, II. Demetrios Nikator'u desteklemeye karar vermiştir. Yapılan savaş sırasında hem I. Aleksandros Balas, hem de Ptolemaios Kralı VI. Ptolemaios Philometor ölmüştür.⁶⁰⁸ Bu bağlamda II. Demetrios Nikator, Seleukos tahtında kalmıştır ancak onun başarılı olmayan yönetimi Suriye (Syria) valisi Diodotus Trypon tarafından son bulmuştur. II. Demetrios Nikator krali merkez Antiokheia'dan (Antakya/Hatay) Seleukeia Pieria'ya (Çevlik/Samandağ/Hatay) sürülmüştür. Kleopatra Thea ve I. Aleksandros Balas'ın oğlu VI. Antiokhos ise, Diodotus Trypon tarafından krali merkez Antiokheia'da (Antakya/Hatay) kral ilan edilmiştir.⁶⁰⁹ VI. Antiokhos MÖ 145-142 yıllarında Antiokheia'da (Antakya/Hatay) Diodotus Trypon'un etkisi altında hüküm sürmüş, MÖ 142'den MÖ 139/138 yılına kadar ise, Diodotus Trypon tek başına

⁶⁰² Smith, "Queens and Empresses as Goddesses: The Public Role of The Personal Tyche in The Graeco-Roman World", 86.

⁶⁰³ Houghton, "The Double Portrait Coins of Alexander I Balas and Cleopatra Thea", 92-93.

⁶⁰⁴ Burstein, *The Reign of Cleopatra*, 78; Chaniotis, *War in the Hellenistic World: A Social and Cultural History*, 111.

⁶⁰⁵ Mcdowell, *Stamped and Inscribed Objects From Seleucia on The Tigris*, 69.

⁶⁰⁶ Kleopatra Thea'nın II. Demetrios Nikator ya da VII. Antiokhos Sidetes'ten Laodike adlı bir kızı olduğu ve bu kızın VII. Antiokhos Sidetes'in Doğu Seferi'nden sonra Parth Kralı II. Phraates ile evlendirildiği ya da II. Phraates'in haremine girdiği sanılmaktadır. Grainger, *A Seleukid Prosopography and Gazetteer*, 48-49. Ayrıca Whitehorne ve Ogden, Laodike'nin II. Demetrios Nikator'un kızı olduğunu aktarmıştır. Whitehorne, *Cleopatras*, 153-154; Ogden, *Polygamy, Prostitutes and Death: The Hellenistic Dynasties*, 148.

⁶⁰⁷ Ptolemaioslar ile Seleukoslar arasında hem evlilik yoluyla kurulan ittifakların, hem de savaşların yoğunlaştığı bu dönemde Kleopatra Thea babası tarafından MÖ 140 yılında gerçekleşen Yedinci Suriye (Syria) Savaşı'nda da siyasi bağlamda kullanılmıştır. Bu durum zaten karmaşık olan diplomatik ilişkilerin sonucu olarak görülmüştür. Grainger, *Great Power Diplomacy in The Hellenistic World*, 46-47. Yedinci Suriye (Syria) Savaşı ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Grainger, *The Syrian Wars*, 337-350.

⁶⁰⁸ Downey, *A History of Antioch in Syria from Seleucus to The Arab Conquest*, 122; Salisbury, 2001, 55; Burstein, *The Reign of Cleopatra*, 78; Errington, *Hellenistik Dünya Tarihi MÖ 323-30*, 270.

⁶⁰⁹ Downey, *A History of Antioch in Syria from Seleucus to The Arab Conquest*, 124; Whitehorne, *Cleopatras*, 152.

Seleukos tahtında bulunmuştur.⁶¹⁰ Bu sırada MÖ 139 yılında II. Demetrios Nikator, Parthlar tarafından esir alınmış ve kraliçenin II. Demetrios Nikator ile olan evliliği böylelikle son bulmuştur.⁶¹¹

II. Demetrios Nikator'un Parthlar tarafından esir alındığında Parth Kralı II. Phraates'in (VI. Arsakes) kız kardeşi Rhodogune ile evlendirilmiş olduğu bilinmektedir.⁶¹² II. Demetrios Nikator esaret altında Hirkanya'da bulunmuş böylelikle Rhodogune, Kleopatra Thea'dan sonra II. Demetrios Nikator'un ikinci eşi olmuştur.⁶¹³ Kleopatra Thea'nın kraliyet kariyeri ise, entrikalarından oluşmuş ve siyasi bağlamda kraliçenin gittikçe güçlendiği görülmüştür. Kraliçe, her durum karşısında kraliyet tahtını elinde tutmak için çaba sarf etmiştir.⁶¹⁴

Kleopatra Thea kraliyet tahtını elinde bulundurmak istediğinden, Rodos'ta bulunan kayınbiraderi VII. Antiokhos Sidetes'i Seleukeia Pieria (Çevlik/Samandağ/Hatay) kentine çağırması ve MÖ 138 yılında onunla evlenerek üçüncü evliliğini gerçekleştirmiştir.⁶¹⁵ Aynı yıl, VII. Antiokhos Sidetes Diodotus Trypon'u mağlup etmiş, Seleukeia Pieria (Çevlik/Samandağ/Hatay) ve Antiokheia (Antakya/Hatay) kentlerini ele geçirmiştir.⁶¹⁶

Kleopatra Thea ve VII. Antiokhos Sidetes'in bu evliliğinden dört çocuğu olmuştur. Ancak kral ve kraliçenin ilk üç çocukları (Antiokhos-Laodike-Laodike) küçük yaşta hastalanıp ölmüşlerdir. Sonrasında kral ve kraliçenin IX. Antiokhos Kyzikenus/Kyzikenos adında bir çocukları daha olmuştur.⁶¹⁷

MÖ 129 yılı Seleukos Krallığı'nda Mezopotamya ve kuzeydoğu satraplıklarının geri kazanılması için yapılan ve VII. Antiokhos Sidetes tarafından üstlenilen Doğu'daki seferin başarısızlığı nedeniyle, Seleukosların fazlasıyla güç kaybettiği ve taht oyunlarının yoğunlaştığı bir dönemi başlatmıştır.⁶¹⁸ Bu başarısızlık nedeniyle Seleukoslar, Suriye (Syria) toprakları dışında İran ve Babil'i kaybetmiş ve Parthlar güçlenmeye başlamıştır. Aynı zamanda VII. Antiokhos Sidetes MÖ 130/129 yılında

⁶¹⁰ Bryce, *Ancient Syria: A Three Thousand Year History*, 211.

⁶¹¹ Appianos, *Syriake*, 67-68; Downey, *A History of Antioch in Syria from Seleucus to The Arab Conquest*, 124; Burstein, *The Reign of Cleopatra*, 78.

⁶¹² Whitehorne, *Cleopatra*, 153-154; Grainger, *A Seleukid Prosopography and Gazetteer*, 53; Ogden, "The Royal Families of Argead Macedon and The Hellenistic World", 95; Yıldırım-Temizkan, "The Wars of Dominion Between Seleucid and Parthian Kingdoms in Mesopotamia", 1362.

⁶¹³ Grainger, *A Seleukid Prosopography and Gazetteer*, 42.

⁶¹⁴ Stephanie Winder, "The Hands of Gods? Poison in The Hellenistic Court", *The Hellenistic Court: Monarchic Power and Elite Society from Alexander to Cleopatra*, ed. Andrew Erskine vd. (Swansea: The Classical Press of Wales, 2017), 391.

⁶¹⁵ Whitehorne, *Cleopatra*, 154; Grainger, *A Seleukid Prosopography and Gazetteer*, 29; Ogden, *Polygamy, Prostitutes and Death: The Hellenistic Dynasties*, 149; Bryce, *Ancient Syria: A Three Thousand Year History*, 212; Errington, *Hellenistik Dünya Tarihi MÖ 323-30*, 270.

⁶¹⁶ Downey, *A History of Antioch in Syria from Seleucus to The Arab Conquest*, 124-125.

⁶¹⁷ Ogden, *Polygamy, Prostitutes and Death: The Hellenistic Dynasties*, 150; Burstein, *The Reign of Cleopatra*, 78.

⁶¹⁸ Adrian G. Dimitru, "Kleopatra Selene-A Look at The Moon and Her Bright Side", *Seleukid Royal Women Creation, Representation and Distortion of Hellenistic Queenship in the Seleukid Empire*, ed. Altay Coşkun vd. (Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2016), 254.

Parthlar ile savaşırken ölmüştür.⁶¹⁹ Bu durumda Kraliçe Kleopatra Thea'nın üçüncü evliliği de sona ermiştir.⁶²⁰

VII. Antiokhos Sidetes, Doğu seferi sırasında (MÖ 129) Parthlar tarafından tutsak tutulan kardeşi II. Demetrios Nikator'un serbest bırakılmasını istemiştir. Bu sırada Hirkanya'da bulunan II. Demetrios Nikator iki kez kaçma girişiminde bulunmuş ancak bu kaçma girişimleri başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Sonrasında II. Demetrios Nikator serbest kalmış ve Seleukos Krallığı'na geri dönmüştür. Doğu kültürünü benimsemiş olduğu anlaşılan II. Demetrios Nikator, eski eşi Kleopatra Thea tarafından reddedilmiştir.⁶²¹ Bu sırada MÖ 128 yılında Kleopatra Thea'nın annesi II. Kleopatra Philometor Soteira, Seleukos Krallığı'na gelmiş ve II. Demetrios Nikator'dan Kleopatra Thea'nın amcası olan kardeşi VIII. Ptolemaios Euergetes ile mücadelesinde destek istemiştir. Ancak Kleopatra Thea annesini de hoş karşılamamıştır.⁶²² Tüm bunlara rağmen II. Demetrios Nikator, Seleukos tahtında ikinci kez MÖ 129/126-125 yılları arasında hüküm sürmüştür.⁶²³ Ancak II. Demetrios Nikator'un dönüşü ile Seleukoslardaki siyasi dengeler iyice bozulmaya başlamıştır.

II. Demetrios Nikator ile birlikte, bir yanda Ptolemaios Kralı VIII. Ptolemaios Euergetes'in desteği ile II. Aleksandros Zabinas,⁶²⁴ bir yanda da Kleopatra Thea'nın oğulları olan VIII. Antiokhos Grypos (II. Demetrios Nikator ve Kleopatra Thea'nın oğlu) ve IX. Antiokhos Kyzikenos (VII. Antiokhos Sidetes ve Kleopatra Thea'nın oğlu) taht mücadelesi içerisine girmiştir.⁶²⁵

Seleukos tahtında hak iddia eden II. Aleksandros Zabinas'ın bulunması II. Demetrios Nikator'un Ptolemaios Hanedanlığı'nı işgal etmeye kalkışmasıyla başlamıştır. Nitekim Ptolemaios Kralı VIII. Ptolemaios Euergetes, I. Aleksandros Balas'ın oğlu ya da VII. Antiokhos Sidetes tarafından evlatlık olarak alındığı düşünülen II. Aleksandros Zabinas'ı bulmuş ve onu II. Demetrios Nikator'a karşı kullanmıştır.⁶²⁶ Seleukos tahtında hak iddia eden II. Aleksandros Zabinas, Damascus (Şam/Suriye) yakınlarında MÖ 127/126 yılında Ptolemaios desteğiyle II. Demetrios Nikator'u mağlup etmiştir.⁶²⁷

⁶¹⁹ Downey, *A History of Antioch in Syria from Seleucus to The Arab Conquest*, 126; Bryce, *Ancient Syria: A Three Thousand Year History*, 213; Errington, *Hellenistik Dünya Tarihi MÖ 323-30*, 271; Yıldırım-Temizkan, "The Wars of Dominion Between Seleucid and Parthian Kingdoms in Mesopotamia", 1362.

⁶²⁰ Whitehorne, *Cleopatras*, 157; Burstein, *The Reign of Cleopatra*, 78.

⁶²¹ Whitehorne, *Cleopatras*, 155-157; Tetlow, *Women, Crime and Punishment in Ancient Law and Society*, 205.

⁶²² Whitehorne, *Cleopatras*, 158; Lightman- Lightman, *A to Z Ancient Greek and Roman Women*, 86.

⁶²³ Downey, *A History of Antioch in Syria from Seleucus to The Arab Conquest*, 127; Bryce, *Ancient Syria: A Three Thousand Year History*, 214.

⁶²⁴ Errington, *Hellenistik Dünya Tarihi MÖ 323-30*, 271.

⁶²⁵ Dimitru, "Kleopatra Selene-A Look at The Moon and Her Bright Side", 255.

⁶²⁶ Whitehorne, *Cleopatras*, 159; Ogden, *Polygamy, Prostitutes and Death: The Hellenistic Dynasties*, 152.

⁶²⁷ Downey, *A History of Antioch in Syria from Seleucus to The Arab Conquest*, 127.

Kleopatra Thea ve çocukları, II. Demetrios Nikator ve II. Aleksandros Zabinas savaşıırken Ptolemais'te (Akka) bulunmuşlardır. MÖ 126/125 yılında aldığı yenilgi üzerine II. Demetrios Nikator Ptolemais'e (Akka) gelmiş ve Kleopatra Thea'dan koruma talep etmiş ancak kraliçe tarafından tekrar reddedilmiştir. Tyre (Sur) yakınlarında ise, Kraliçe Kleopatra Thea eski eşi II. Demetrios Nikator'u öldürtmüştür.⁶²⁸ II. Demetrios Nikator'un ölümü ile ilgili Appianos'un aktarımı şöyledir:

“Eşi Kleopatra, geri döndüğünde [MÖ 129] Demetrios'u [II] öldürdü. [MÖ 126]’da onu aldatma nedeniyle öldürdü çünkü Rhodogoune ile evliliğini kıskanmıştı, zaten Demetrios [II]’nin erkek kardeşi Antiokhos [VII] ile evlenmişti.”⁶²⁹

Appianos, Kleopatra Thea'nın II. Demetrios Nikator'un Parthialı Prenses Rhodogune ile evliliği nedeniyle kızdırıldığını ifade etmiştir. Bu bağlamda II. Demetrios Nikator Parthia'dan döndüğünde Kleopatra Thea onunla olan evliliğini sürdürmeyi istememiştir. Kleopatra Thea'nın II. Demetrios Nikator'un Rhodogune olan evliliğini kıskandığını ve bu nedenle onu öldürdüğünü aktarmıştır.⁶³⁰ Ayrıca II. Demetrios Nikator'un öldürülmesinin, kraliçenin tek başına hüküm sürmek istemesinden kaynaklandığı da sanılmaktadır.⁶³¹

Kleopatra Thea'nın MÖ 126/125 yılında idareyi Fenike'de (Phoenicia) tek başına ele almış olduğu düşünülmektedir. Appianos'un aktarımına bağlı olarak⁶³² kraliçenin Ptolemais'e (Akka) hükmederek siyasi güç elde etmeyi başardığı da anlaşılmıştır. Bölgenin MÖ 301'den neredeyse MÖ 198'e kadar Ptolemaiosların elinde bulunması, kraliçenin kentte hükmünü geçerli kılabilmesini sağlayan etkenlerden birini oluşturmuş olduğu ifade edilmiştir.⁶³³ Ancak kraliçenin bu egemenliği bir yıldan az sürmüştür. Bu sırada krali merkez Antiokheia'da (Antakya/Hatay) II. Aleksandros Zabinas bulunmuş ve MÖ 123 yılına kadar tahtta kalmıştır. Sonrasında II. Aleksandros Zabinas öldürülmüştür.⁶³⁴ Bunun öncesinde MÖ 126/125 yılında Kleopatra Thea oğlu V. Seleukos'u babasının (II. Demetrios Nikator) halefi olarak kabul etmiştir.⁶³⁵ Ancak V.

⁶²⁸ Justinus, *Epitome*, 39. 1; Macurdy, *Hellenistic Queens: A Study of Woman-Power in Macedonia, Seleucid Syria, and Ptolemaic Egypt*, 98; Errington, *Hellenistik Dünya Tarihi MÖ 323-30*, 271.

⁶²⁹ Appianos, *Syriake*, 68; Ogden, *Polygamy, Prostitutes and Death: The Hellenistic Dynasties*, 149.

⁶³⁰ Ogden, *Polygamy, Prostitutes and Death: The Hellenistic Dynasties*, 149.

⁶³¹ Whitehorne, *Cleopatra*, 159.

⁶³² Appianos, *Syriake*, 68.

⁶³³ Walter D. Penrose Jr, “Queens and Their Children: Dynastic Dis/Loyalty in The Hellenistic Period”, *Queenship and Power Royal Women and Dynastic Loyalty*, ed. Caroline Dunn vd. (Palgrave Macmillan, 2018), 54.

⁶³⁴ Whitehorne, *Cleopatra*, 160-162; Morkholm, *Erken Hellenistik Çağ Sikkeleri*, 192-193; Salisbury, *Encyclopedia of Women in The Ancient World*, 55; Burstein, *The Reign of Cleopatra*, 78.

⁶³⁵ Bryce, *Ancient Syria: A Three Thousand Year History*, 215; Winder, “The Hands of Gods? Poison in The Hellenistic Court”, 391.

Seleukos'un annesiyle birlikte ortak hükümdarlığı kabul etmemesi üzerine Kleopatra Thea kendi oğlu V. Seleukos'u öldürmüştür.⁶³⁶ Bu durumda Kleopatra Thea'nın hem II. Demetrios Nikator'un, hem de V. Seleukos'un ölümünün ardından kısa bir süre tek başına hüküm sürdüğü (MÖ 126/125) kendi tasvirinin olduğu bir sikkeden de anlaşılmaktadır. (Ek : 13.). Böylelikle Kleopatra Thea, kendi adına sikke bastıran Hellenistik kraliçeler arasına girmiştir. Ancak kraliçe sonrasında sikkelerde II. Demetrios Nikator'dan olan bir diğer oğlu VIII. Antiokhos Grypos ile resmedilmiştir.⁶³⁷

Kleopatra Thea'nın, VIII. Antiokhos Grypos'un eğitim için gönderildiği Atina'dan dönmesi ile geçen sürede tek başına hüküm sürmesi, krallıktaki önemini vurgulamıştır.⁶³⁸ Ancak özellikle sürekli savaşların ve mücadelelerin yaşandığı Seleukos Krallığı'nda tek bir kadının egemenliği, kralın askeri liderliği ve savaşta kişisel katılımı göz önüne alındığında güç bir durumu ifade etmiştir. Geniş ve çeşitli halkların yaşadığı bir ülkede hâkimiyet kurmak aynı zamanda Büyük İskender'den devraldıkları Makedon askeri geleneğinin gücünü koruma yeteneğine dayanmıştır. Bu bağlamda Seleukos krallarının savaşta bulunması önemli bir durumu oluşturmuştur. Nitekim bu dönemde hem II. Demetrios Nikator, hem de VII. Antiokhos Sides'in Parth seferine kişisel katılımı bu geleneğin bir parçası olarak değerlendirilmiştir.⁶³⁹

Kleopatra Thea'nın ne kadar süre tek başına hüküm sürdüğü netlik kazanmasa da, oğlu VIII. Antiokhos Grypos ile gerçekleşen ortak hükümdarlığın MÖ 125-121 yılları arasında olduğu sanılmaktadır.⁶⁴⁰ Bu dönemde kraliçenin VIII. Antiokhos Grypos ile olan sikkeleri (Ek : 14.-Ek : 15.) ortak hükümdarlığın resmileştirdiğini de göstermiştir.⁶⁴¹ Ayrıca II. Aleksandros Zabinas'ın Ptolemaioslar tarafından saf dışı bırakılması sonucunda bu sikkelerin MÖ 123/122 yılında kraliçe merkez Antiokheia'da (Antakya/Hatay) basıldığı sanılmaktadır.⁶⁴² Böylelikle Ptolemaios Kralı VIII. Ptolemaios, desteğini Kleopatra Thea'nın oğlu VIII. Antiokhos Grypos ile birlikte Seleukosların ortak hükümdarı olan Kleopatra Thea'ya devretmiştir. VIII. Ptolemaios'un, II. Demetrios'un ölümüyle birlikte meşru bir davacı olan yeni bir adayı desteklemeye karar vermesinin nedeninin hem kralın Kleopatra Thea ile ittifak kurmak, hem de genç birini tahtta görmek istemesinden kaynaklandığı düşünülmüştür. Ayrıca

⁶³⁶ Appianos, *Syriake*, 69; Justinus, *Epitome*, 39. 1; Hölbl, *A History of The Ptolemaic Empire*, 201; Salisbury, *Encyclopedia of Women in The Ancient World*, 55; Dimitru, "Kleopatra Selene-A Look at The Moon and Her Bright Side", 255; Temizkan, *Seleukoslar Döneminde Antiokheia (Antakya)*, 36.

⁶³⁷ Grainger, *A Seleukid Prosopography and Gazetteer*, 46; Hölbl, *A History of The Ptolemaic Empire*, 201; Nicholas L. Wright, "A Note on Cleopatra Thea, Antiochus Grypus, and Athens", *Mediterranean Archaeology* (Meditarch Publisher) (2008), 39; Penrose Jr, "Queens and Their Children: Dynastic Dis/Loyalty in The Hellenistic Period", 55.

⁶³⁸ Appianos, *Syriake*, 68; Wright, "A Note on Cleopatra Thea, Antiochus Grypus, and Athens", 40.

⁶³⁹ Whitehorne, *Cleopatra*, 160-161.

⁶⁴⁰ Downey, *A History of Antioch in Syria from Seleucus to The Arab Conquest*, 127; Bryce, *Ancient Syria: A Three Thousand Year History*, 216.

⁶⁴¹ Burstein, *The Reign of Cleopatra*, 78; Bryce, *Ancient Syria: A Three Thousand Year History*, 216.

⁶⁴² Errington, *Hellenistik Dünya Tarihi MÖ 323-30*, 272.

Ptolemaios Kralı VIII. Ptolemaios kızı Kleopatra Tryphaena ile VIII. Antiokhos Grypos'u evlendirip ittifak kurma yoluna gitmiştir.⁶⁴³

VIII. Antiokhos Grypos annesiyle olan ortak hükümdarlık döneminde her ne kadar ona bağlılık içerisinde bir tutum sergilemişse de, MÖ 123 yılı itibariyle Ptolemaios kökenli Kleopatra Tryphaena ile olan evliliği onu daha güçlü kılmıştır. Bu evlilik ile birlikte Seleukos Krallığı'nda yeni bir kraliçenin bulunması Kleopatra Thea'nın yönetimini tehdit etmiştir. Bu nedenle MÖ 121/120 yılında Kleopatra Thea oğlunu zehirleyerek öldürmeye kalkışmıştır. Oğlunun kendisinden şüphelendiğini anlayan Kleopatra Thea, kendi hazırlamış olduğu zehirli kâdehi içerek ölmüştür.⁶⁴⁴

6.2.2. Kraliçe Kleopatra Tryphaena

Seleukos kraliçelerinin son üçü, hem Mısır prensesleri, hem de kız kardeş olarak bilinmektedir. Bu kraliçeler Ptolemaios Kralı VIII. Ptolemaios ve Kraliçe III. Kleopatra'nın kızları Kleopatra Tryphaena, IV. Kleopatra ve V. Kleopatra Selene'dir.⁶⁴⁵

Kraliçe Kleopatra Tryphaena, MÖ 124/123 yılında Seleukos Kralı VIII. Antiokhos Grypos ile evlenmiştir.⁶⁴⁶ Bu evlilik VIII. Antiokhos Grypos ve VIII. Ptolemaios arasındaki ittifakın bir işareti olarak değerlendirilmiştir. Kraliçe'nin bu evlilikten altı çocuğu olmuştur. Bu çocuklar VI. Seleukos Epiphanes Nikator, XI. Antiokhos Epiphanes Philadelphus, III. Demetrios Philopator Eucerus, I. Philip Philadelphus, XII. Antiokhos Dionysus ve VII. Laodike Thea Philadelphos olarak bilinmektedir.⁶⁴⁷

MÖ 112/111 yılına gelindiğinde kraliçenin kız kardeşi IV. Kleopatra VIII. Antiokhos Grypos'un hem üvey kardeşi, hem de rakibi olan IX. Antiokhos Kyzenikos ile evlenmiş, böylelikle iki kız kardeş arasında düşmanlık oluşmuştur.⁶⁴⁸ VII. Antiokhos Sidetes ve Kleopatra Thea'nın oğlu olan IX. Antiokhos Kyzenikos, II. Demetrios Nikator'un Seleukos Krallığı'na geri dönmesi üzerine annesi tarafından güvenliğinin sağlanması adına Kyzikos'a (Balıkesir) gönderilmiştir. Ancak tahtta hak iddia etmiş ve bir ordu ile birlikte Seleukos Krallığı'na geri dönmüştür.⁶⁴⁹ Adı geçen iki kraliçe arasındaki nefret durumu ise, Kleopatra Tryphaena'nın IV. Kleopatra'yı tutsak

⁶⁴³ Whitehorne, *Cleopatras*, 161; Hölbl, *A History of The Ptolemaic Empire*, 201; Dimitru, "Kleopatra Selene-A Look at The Moon and Her Bright Side", 255.

⁶⁴⁴ Appianos, *Syriake*, 69; Justinus, *Epitome*, 39. 2; Macurdy, *Hellenistic Queens: A Study of Woman-Power in Macedonia, Seleucid Syria, and Ptolemaic Egypt*, 230; Whitehorne, *Cleopatras*, 162; Bryce, *Ancient Syria: A Three Thousand Year History*, 217; Grainger, *Great Power Diplomacy in The Hellenistic World*, 50.

⁶⁴⁵ Bevan, *A History of Egypt Under the Ptolemaic Dynasty*, 326; Macurdy, *Hellenistic Queens: A Study of Woman-Power in Macedonia, Seleucid Syria, and Ptolemaic Egypt*, 230; Peter Green, *Alexander to Actium: The Historical Evolution of The Hellenistic Age*, (California: University of California Press, 1990), 549.

⁶⁴⁶ Hölbl, *A History of The Ptolemaic Empire*, 203.

⁶⁴⁷ Grainger, *A Seleucid Prosopography and Gazetteer*, 31-47; Ogden, *Polygamy, Prostitutes and Death: The Hellenistic Dynasties*, 153.

⁶⁴⁸ Justinus, *Epitome*, 39. 3; Bevan, *A History of Egypt Under the Ptolemaic Dynasty*, 328.

⁶⁴⁹ Errington, *Hellenistik Dünya Tarihi MÖ 323-30*, 272.

durumuna getirmesine neden olmuş dahası Kleopatra Tryphaena, IV. Kleopatra'nın öldürülmesini istemiştir.⁶⁵⁰ Bu durum, MÖ 112/111 yılında iki kardeş (VIII. Antiokhos Grypos (MÖ 121/120-96) ve IX. Antiokhos Kyzenikos (MÖ 114-95) taht kavgası içerisindeyken⁶⁵¹ VIII. Antiokhos Grypos'un, krali merkez Antiokheia'yı (Antakya/Hatay) ele geçirmesi ve IV. Kleopatra'yı ele geçirmesiyle şekillenmiştir. VIII. Antiokhos Grypos, IV. Kleopatra'yı korumak istemiştir. Ancak Kraliçe Kleopatra Tryphaena kız kardeşinin kraliyetteki entrikalarından korkmuş ve onu öldürtmüştür.⁶⁵²

MÖ 112/111 yılına gelindiğinde IX. Antiokhos Kyzikenos krali merkez Antiokheia'yı (Antakya/Hatay) yeniden ele geçirmiştir. Eşi IV. Kleopatra'nın intikamını almak isteyen IX. Antiokhos, Kleopatra Tryphaena'yı yakalayıp infaz ettirmiştir.⁶⁵³ VIII. Antiokhos Grypos ise Pamphylia'daki Aspendos'a kaçmıştır.⁶⁵⁴

6.2.3. Kraliçe IV. Kleopatra

VII. Antiokhos Sidetes ve Kleopatra Thea'nın oğlu olan IX. Antiokhos Kyzikenos üç kere evlenmiştir. İlki bilinmeyen bir kadın, ikincisi Ptolemaios Prensesi IV. Kleopatra ve üçüncüsü de IV. Kleopatra'nın kız kardeşi V. Kleopatra Selene'dir. Kral'ın ilk eşinden X. Antiokhos Eusebes adında bir oğlu olduğu sanılmaktadır.⁶⁵⁵

Ptolemaios Prensesi IV. Kleopatra iki kez evlenmiştir. IV. Kleopatra ilk evliliğini kardeşi IX. Ptolemaios ile ikinci evliliğini ise Seleukos Kralı IX. Antiokhos Kyzikenos ile gerçekleştirmiştir. IV. Kleopatra'nın babası VIII. Ptolemaios'un MÖ 116 yılında ölmesi üzerine annesi III. Kleopatra kendi hâkimiyetini sürdürme noktasında, sözünü dinlemediği kızı IV. Kleopatra ve IX. Ptolemaios arasındaki evliliğe son vermiştir.⁶⁵⁶

IV. Kleopatra, Ptolemaios Hanedanlığı'ndaki annesi III. Kleopatra ve Seleukoslardaki kız kardeşi Kleopatra Tryphaena'nın gücünü tehdit edebilen bir kraliçe olarak tanınmıştır. Kardeşi IX. Ptolemaios ile evliliğinin ardından annesinin çıkarları doğrultusunda boşandırılan IV. Kleopatra siyasi hırsı nedeniyle Seleukoslar ile evlilik

⁶⁵⁰ Downey, *A History of Antioch in Syria from Seleucus to The Arab Conquest*, 129; Grainger, *A Seleukid Prosopography and Gazetteer*, 47.

⁶⁵¹ Kardeşler arasındaki taht mücadeleleri hakkında detaylı bilgi için bkz. Oliver D. Hoover, "A Revised Chronology for The Late Seleucids at Antioch (121/0-64 BC)", *Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte* Vol. 56/3 (Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2007), 284-288.

⁶⁵² Whitehorne, *Cleopatras*, 135; Hölbl, *A History of The Ptolemaic Empire*, 206-207; Brett Bartlett, "The Fate of Kleopatra Tryphaina, or: Poetic Justice in Justin", *Seleukid Royal Women Creation, Representation and Distortion of Hellenistic Queenship in the Seleukid Empire*, ed. Altay Coşkun vd. (Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2016), 139.

⁶⁵³ Justinus, *Epitome*, 39. 3; Bevan, *A History of Egypt Under the Ptolemaic Dynasty*, 328; Downey, *A History of Antioch in Syria from Seleucus to The Arab Conquest*, 129; Hölbl, *A History of The Ptolemaic Empire*, 206-207.

⁶⁵⁴ Errington, *Hellenistik Dünya Tarihi* MÖ 323-30, 272.

⁶⁵⁵ Grainger, *A Seleukid Prosopography and Gazetteer*, 32; Ogden, *Polygamy, Prostitutes and Death: The Hellenistic Dynasties*, 156.

⁶⁵⁶ Justinus, *Epitome*, 39. 3. 2; Whitehorne, *Cleopatras*, 121; 134.

yoluyla ittifak kurmak istemiştir.⁶⁵⁷ IV. Kleopatra öncelikle Ptolemaios Hanedanlığı'nı terk etmiş ve başka bir erkek kardeşinin bulunduğu (X. Ptolemaios Aleksandros) Kıbrıs'a kaçmıştır.⁶⁵⁸

Ptolemaios Krallığı'na mensup Kleopatraların çoğu gibi, IV. Kleopatra'nın da büyük bir servete sahip olduğu sanılmaktadır. Bu bağlamda Kıbrıs'ta bir ordu kuran IV. Kleopatra Seleukos Krallığı'na gitmiştir. Seleukos Krallığı'ndaki iki kardeş (VIII. Antiokhos Grypos ve IX. Antiokhos Kyzenikos) arasındaki taht mücadelesinde kuzeni IX. Antiokhos Kyzikenos'u desteklemiş ve onunla evlenmiştir. Ancak kız kardeşi Kleopatra Tryphaena'nın emriyle Artemis/Apollon Tapınağı'nda öldürülmüştür.⁶⁵⁹

6.2.4. Kraliçe V. Kleopatra Selene

V. Kleopatra Selene (Selene/Ay) Ptolemaios Kralı VIII. Ptolemaios ve Kraliçe III. Kleopatra'nın en genç kızıdır ve onun MÖ 140-135 yılları arasında doğduğu sanılmaktadır.⁶⁶⁰ Son Seleukos kraliçesi olarak da bilinen V. Kleopatra Selene, üç Seleukos kralının eşidir.⁶⁶¹ Bu krallar VIII. Antiokhos Grypos, IX. Antiokhos Kyzikenos ve X. Antiokhos Eusebes'tir. Aynı zamanda V. Kleopatra Selene'nin Ptolemaios Kralı IX. Ptolemaios ile evlendiği de düşünülmektedir.⁶⁶² IX. Ptolemaios ile biten bu evliliğinin ardından ise bir diğer kardeşi X. Ptolemaios ile evlendiği sanılmaktadır.⁶⁶³

MÖ 116/115 yılında, Ptolemaios Kralı VIII. Ptolemaios'un ölümüyle birlikte III. Kleopatra, ülkeyi idare etmesi için bir oğlunu seçmesi şartıyla Ptolemaios Hanedanlığı'nın tek yöneticisi olmuştur. Böylelikle en büyük oğlu IX. Ptolemaios tahta geçmiştir. IV. Kleopatra ile ayrılığının ardından IX. Ptolemaios annesinin emriyle V. Kleopatra Selene ile evlenmiştir. Bu evlilik MÖ 116/115 yılında, V. Kleopatra Selene on dört veya on beş yaşlarındayken, annesinin IV. Kleopatra ile IX. Ptolemaios'un evliliğine son vermesi üzerine gerçekleşmiştir. III. Kleopatra, küçük kızı V. Kleopatra Selene'yi oğlu IX. Ptolemaios ile evlendirerek bir nevi krallıktaki yerini sağlamlaştırmaya çalışmıştır.⁶⁶⁴

⁶⁵⁷ Justinus, *Epitome*, 39. 3; Whitehorne, *Cleopatras*, 135; Bierbrier, *Historical Dictionary of Ancient Egypt*, 49.

⁶⁵⁸ Whitehorne, *Cleopatras*, 165; Ogden, *Polygamy, Prostitutes and Death: The Hellenistic Dynasties*, 154.

⁶⁵⁹ Justinus, *Epitome*, 39. 3. 3; Bevan, *A History of Egypt Under the Ptolemaic Dynasty*, 328; Bartlett, "The Fate of Kleopatra Tryphaina, or: Poetic Justice in Justin", 140.

⁶⁶⁰ Whitehorne, *Cleopatras*, 165-166; Grainger, *A Seleukid Prosopography and Gazetteer*, 45.

⁶⁶¹ Macurdy, *Hellenistic Queens: A Study of Woman-Power in Macedonia, Seleucid Syria, and Ptolemaic Egypt*, 170.

⁶⁶² Ogden, *Polygamy, Prostitutes and Death: The Hellenistic Dynasties*, 157.

⁶⁶³ Dimitru, "Kleopatra Selene-A Look at The Moon and Her Bright Side", 258-259.

⁶⁶⁴ Hölbl, *A History of The Ptolemaic Empire*, 206; Dimitru, "Kleopatra Selene-A Look at The Moon and Her Bright Side", 255.

V. Kleopatra Selene ve IX. Ptolemaios'un bu evliliğinden iki çocuğu olduğu düşünülmektedir. Ancak annesiyle aralarındaki anlaşmazlıklar nedeniyle IX. Ptolemaios, Ptolemaios Hanedanlığı'nı terk edip Kıbrıs'a kaçmak durumunda kalmıştır.⁶⁶⁵ V. Kleopatra Selene'nin ise eşi ile birlikte Kıbrıs'a gitmediği ve annesiyle birlikte İskenderiye'de kalmayı tercih ettiği bilinmektedir.⁶⁶⁶

MÖ 108/107 yılında IX. Ptolemaios, IV. Kleopatra'nın ondan sonraki eşi Seleukos Kralı IX. Antiokhos Kyzikenos'a kardeşi VIII. Antiokhos Grypos ile olan savaşında 6.000 asker göndermiştir. IX. Ptolemaios annesi ile gerçekleştirecek olan ihtilafında Seleukoslar ile müttefik olmaya çalışmıştır. Bu bağlamda III. Kleopatra bir diğer oğlu X. Ptolemaios ve VIII. Antiokhos Grypos'u desteklemiştir.⁶⁶⁷ Ayrıca III. Kleopatra, MÖ 103/102 yılında kızı V. Kleopatra Selene'yi, VIII. Antiokhos Grypos ile evlendirerek ittifaklık durumlarını da resmileştirmiştir.⁶⁶⁸

MÖ 96 yılına gelindiğinde Seleukos Kralı VIII. Antiokhos Grypos generali Herakleon Beroea tarafından öldürülmüştür.⁶⁶⁹ VIII. Antiokhos Grypos'un üvey kardeşi IX. Antiokhos Kyzikenos'a karşı olan savaşında üstün konumda olduğu sanılmaktadır. Çünkü VIII. Antiokhos Grypos önemli kentlerin çoğunu (Antiokheia (Antakya/Hatay), Tarsos (Tarsus/Mersin), Damascus (Şam/Suriye) tutmuştur.⁶⁷⁰

III. Kleopatra'nın da ölümü üzerine⁶⁷¹ tek başına kalan Kraliçe V. Kleopatra Selene, Seleukos Krallığı'nda hüküm sürebilme adına kız kardeşi Kleopatra Tryphaena'yı öldüren ve vefat eden eşinin de rakibi olan IX. Antiokhos Kyzikenos ile evlenmiştir.⁶⁷² IX. Ptolemaios ise IX. Antiokhos Kyzikenos ve eski eşi V. Kleopatra Selene'nin, X. Ptolemaios ile birlikte kendisine karşı bir ittifak oluşturulmasından çekinmiştir. Bu nedenle VIII. Antiokhos Grypos'un oğlu III. Demetrios Philopator'u bulmuş ve onu Damascus'ta (Şam/Suriye) kral ilan etmiştir.⁶⁷³

Kraliçe V. Kleopatra Selene ve IX. Antiokhos Kyzikenos'un çocukları olmamıştır. Ancak bir diğer Kraliçe Kleopatra Tryphaena'nın daha önce VIII. Antiokhos Grypos ile evli kaldığı on yıl boyunca beş erkek ve bir kız çocuklarının olduğu bilinmektedir. Bu çocuklardan VI. Seleukos, Seleukos tahtında hak iddia etmiştir. VI. Seleukos'un Kilikya'da bir otorite kurmuş olması da muhtemeldir. IX. Antiokhos Kyzikenos VI.

⁶⁶⁵ Hölbl, *A History of The Ptolemaic Empire*, 207.

⁶⁶⁶ Justinus, *Epitome*, 39. 4. 1.

⁶⁶⁷ Whitehorne, *Cleopatra*, 166; Kay Ehling, *Untersuchungen Zur Geschichte der Späten Seleukiden (164-63 v.Chr.), vom Tode des Antiochos IV. Bis zur Einrichtung der Provinz Syria Unter Pompeius*, Historia Einzelschriften, 196 (Franz Steiner Verlag, 2008), 226; Grainger, *The Syrian Wars*, 390-391; Dimitru, "Kleopatra Selene-A Look at The Moon and Her Bright Side", 257.

⁶⁶⁸ Justinus, *Epitome*, 39. 4. 4; Errington, *Hellenistik Dünya Tarihi MÖ 323-30*, 272-273.

⁶⁶⁹ Downey, *A History of Antioch in Syria from Seleucus to The Arab Conquest*, 133; Whitehorne, *Cleopatra*, 167; Grainger, *A Seleukid Prosopography and Gazetteer*, 31; Grainger, *A Seleukid Prosopography and Gazetteer*, 31.

⁶⁷⁰ Dimitru, "Kleopatra Selene-A Look at The Moon and Her Bright Side", 261.

⁶⁷¹ Hölbl, *A History of The Ptolemaic Empire*, 210.

⁶⁷² Appianus, *Syriake*, 69; Whitehorne, *Cleopatra*, 167.

⁶⁷³ Whitehorne, *Cleopatra*, 168.

Seleukos'un üzerine doğru hareket etmiş ancak MÖ 96/95 yılında VI. Seleukos Antiokheia'yı (Antakya/Hatay) ele geçirmeyi başarmıştır.⁶⁷⁴ Dahası MÖ 95'te, VI. Seleukos tarafından IX. Antiokhos Kyzikenos öldürülmüştür.⁶⁷⁵ Dolayısıyla V. Kleopatra Selene ve IX. Antiokhos Kyzikenos arasındaki bu evlilikte kısa sürmüştür (MÖ 102/101-MÖ 97/96).⁶⁷⁶

VI. Seleukos Antiokheia'yı (Antakya/Hatay) ele geçirebilmiş olmasına rağmen hanedanlık içerisindeki mücadeleler nedeniyle kral olarak kalamamıştır. MÖ 95/94'te VI. Seleukos'un Antiokheia'da (Antakya/Hatay) ikamet ettiği düşünülse de, aynı yıl IX. Antiokhos Kyzikenos'un oğlu X. Antiokhos Eusebes Arados'ta (Rodos) kendisini kral ilan etmiştir.⁶⁷⁷ VI. Seleukos ise Antiokheia'yı (Antakya/Hatay) terk etmiş ve Kilikya'ya geri dönmüştür.⁶⁷⁸ Ancak IX. Antiokhos Kyzikenos'un oğlu X. Antiokhos Eusebes babasının intikamını alarak VI. Seleukos'u öldürmüştür. Bu durum sonrasında V. Kleopatra Selene kırk yaşlarındayken hem üvey oğlu, hem de yeğeni X. Antiokhos Eusebes ile evlenmiştir.⁶⁷⁹

Appianos'a göre, X. Antiokhos Eusebes üvey annesiyle evlenmeye istekli görünmüştür.⁶⁸⁰ Bu durumda X. Antiokhos Eusebes'in krallığına meşruiyet sağlamak ve de X. Ptolemaios'tan destek almak istemesi babasının bekâr kalan eşi ile evlenmesiyle sonuçlanmıştır.⁶⁸¹

MÖ 93/92'de, X. Antiokhos'un krali merkez Antiokheia'da (Antakya/Hatay) hüküm sürmüş olduğu düşünülmeyle birlikte, X. Antiokhos ve V. Kleopatra Selene'nin bu evliliğinin de kraliyet tahtını ellerinde bulundurmak istemelerinden kaynaklandığı da anlaşılmıştır.⁶⁸² Kraliçe V. Kleopatra Selene ve X. Antiokhos Eusebes'in iki oğlu olmuştur. Bu çocuklar XIII. Antiokhos Asiaticus ve Seleukos Kybiosaktes (?)⁶⁸³ olarak bilinmektedir. Ancak X. Antiokhos MÖ 92 yılında ölmüş ve III. Demetrios Philopator Seleukos Krallığı'nda hüküm sürmeye başlamıştır.⁶⁸⁴

V. Kleopatra Selene'nin III. Demetrios tarafından tahttan mahrum bırakılmadan önce krali merkez Antiokheia'da (Antakya/Hatay) kısa bir süre de olsa oğluyla birlikte

⁶⁷⁴ Downey, *A History of Antioch in Syria from Seleucus to The Arab Conquest*, 133.

⁶⁷⁵ Ogden, *Polygamy, Prostitutes and Death: The Hellenistic Dynasties*, 156.

⁶⁷⁶ Whitehorne, *Cleopatra*, 167; Grainger, *A Seleukid Prosopography and Gazetteer*, 33.

⁶⁷⁷ Whitehorne, *Cleopatra*, 168.

⁶⁷⁸ Downey, *A History of Antioch in Syria from Seleucus to The Arab Conquest*, 133.

⁶⁷⁹ Ogden, *Polygamy, Prostitutes and Death: The Hellenistic Dynasties*, 157.

⁶⁸⁰ Appianos, *Syriake*, 69.

⁶⁸¹ Whitehorne, *Cleopatra*, 168.

⁶⁸² Ogden, *Polygamy, Prostitutes and Death: The Hellenistic Dynasties*, 157.

⁶⁸³ Ogden, *Polygamy, Prostitutes and Death: The Hellenistic Dynasties*, 157; Hölbl, *A History of The Ptolemaic Empire*, 222.

⁶⁸⁴ Downey, *A History of Antioch in Syria from Seleucus to The Arab Conquest*, 134.

kraliyeti yönettikleri sanılmaktadır.⁶⁸⁵ Sonrasında Kraliçe V. Kleopatra Selene Fenike'deki (Phoenicia) Ptolemais'a (Akka) taşınmıştır.⁶⁸⁶

MÖ 88 yılına gelindiğinde Seleukos Krallığı'nda I. Philip Philadelphus bulunmuş (MÖ 88-84/83) ancak MÖ 84/83 yılında ölmüştür. Bunun üzerine Seleukos tahtında hak iddia eden kişiler I. Philip'in oğlu II. Philip, Kraliçe V. Kleopatra Selene ve X. Antiokhos'un çocukları Seleukos Kybiosaktes (?) ve XIII. Antiokhos Asiaticus olmuştur. Kraliçe çocuklarından XIII. Antiokhos'u desteklemiştir.⁶⁸⁷

V. Kleopatra Selene MÖ 75 yılında X. Antiokhos Eusebes'ten olan iki oğlunu Roma'ya hem onları Seleukos Krallığı'nın meşru kralları olarak tanımalarını, hem de Ptolemaios Hanedanlığı'ndaki IX. Ptolemaios'un oğlu XII. Ptolemaios'un meşruiyetine itiraz etmeleri için göndermiştir. Ancak Roma senatosu müdahale etmeyi reddetmiştir.⁶⁸⁸ Bu sırada Armenia Kralı II. Tigranes Megas Seleukos Krallığı'nı ele geçirmek için harekete geçmiştir. Ptolemais'te (Akka) bulunan Kraliçe V. Kleopatra Selene II. Tigranes'in Coele (Güney) Suriye'ye (Syria) ulaşmasıyla birlikte savunma hazırlığına başlamış ancak kent MÖ 69 yılında düşmüştür. V. Kleopatra Selene II. Tigranes tarafından esir olarak alınmış, kuşatma esnasında oğlu XIII. Antiokhos'un ise kentte olmadığı düşünülmüştür.⁶⁸⁹

Fırat (Euphrates) Nehri yakınlarında kurulmuş Seleukeia Zeugma kentine götürülen kraliçe tutsak durumuna düşmüştür.⁶⁹⁰ Esir alınan kraliçenin MÖ 69 yılında II. Tigranes tarafından öldürüldüğü ya da kendini nehre atarak intihar ettiği sanılmaktadır.⁶⁹¹ Kraliçe'nin oğlu XIII. Antiokhos ise Seleukos Krallığı'nı II. Tigranes krai merkez Antiokheia'dan (Antakya/Hatay) çekildikten sonra MÖ 69-68 arasında yönetmiştir. Ancak Roma genareli Pompeius, MÖ 64 yılında Seleukos Krallığı'nı ilhak etmiştir. Böylelikle Seleukos Krallığı, Roma generali Pompeios tarafından Roma eyaletine dönüştürülmüştür.⁶⁹²

⁶⁸⁵ Grainger, *A Seleukid Prosopography and Gazetteer*, 44; Ehling, *Untersuchungen Zur Geschichte der Späten Seleukiden (164-63 v.Chr.)*, vom Tode des Antiochos IV, 22-24; Dimitru, "Kleopatra Selene-A Look at The Moon and Her Bright Side", 266.

⁶⁸⁶ Whitehorne, *Cleopatra*, 169-170.

⁶⁸⁷ Downey, *A History of Antioch in Syria from Seleucus to The Arab Conquest*, 135-136.

⁶⁸⁸ Whitehorne, *Cleopatra*, 164-165; Salisbury, *Encyclopedia of Women in The Ancient World*, 51; Lightman- Lightman, *A to Z Ancient Greek and Roman Women*, 81.

⁶⁸⁹ Whitehorne, *Cleopatra*, 171.

⁶⁹⁰ Strabon, *Geographika*, XVI. 2. 3; Cohen, *The Hellenistic Settlements in Syria, the Red Sea Basin, and North Africa*, 191.

⁶⁹¹ Appianos, *Syriake*, 48; Macurdy, *Hellenistic Queens: A Study of Woman-Power in Macedonia, Seleucid Syria, and Ptolemaic Egypt*, 171.

⁶⁹² Downey, *A History of Antioch in Syria from Seleucus to The Arab Conquest*, 138-142.

7. SONUÇ VE TARTIŞMA

Monarşik yönetimlerin ortaya çıkışından beri hanedanlar arası evlilik siyasi bir araç olarak kullanılmıştır. Seleukoslar ise hem hanedanlar arası evliliği, hem de hanedan içi evliliği sahip oldukları siyasi gücü devam ettirebilmek için tercih etmiştir. Böylelikle Hellenistik krallıklar arasındaki ilişkilerin kontrol altına alınması ve siyasi güç elde etme girişimlerinin evlilik ittifakları ile gerçekleştirildiği anlaşılmıştır. Bu dönemde uygulanmaya çalışılan diplomatik ilişkilerde evlilik bağıyla gerçekleştirilen bu ittifaklar Hellenistik krallıklar için aynı zamanda ekonomik ve sosyal yaşamın belirleyici unsurlarını oluşturmuştur. Evlilik ittifakları ile ortaya çıkan “akraba krallıklar” askeri açıdan da kendi coğrafyalarında güven tesis edebilmişlerdir. Hellenistik krallıklarca askeri ve siyasi açıdan gerekli görülen bu ittifaklar sayesinde Makedon kökenli olmayan bazı küçük krallıklar Hellen kültürünü de benimsemeye başlamıştır.

Hellenistik dönemde hanedanlar arası evlilik yoluyla kurulan ittifaklar üzerinden kraliyet mensubu kadınlar da yönetimde söz sahibi olabilmişlerdir. Kraliçe I. Apama'nın Kral I. Seleukos Nikator'un yokluğunda gerek askeri, gerekse ekonomik bağlamda kararlar alması, kraliçelerin siyasi yetki ve faaliyetlerinin belirlenmesinde etken oluşturmuştur. Böylelikle kraliyet üyesi kadınların sorumluluklarının ve etkinlik alanlarının hâkimiyet kurma bağlamı taşımış olduğu sonucuna varılmıştır. Özellikle Kraliçe III. Laodike, Seleukoslara bağlı kentlere sosyal yardımlarda bulunarak kent ile krallık arasında iyi ilişkilerin sürdürülmesinde aktif rol oynamış ve kraliçelerin egemenlik kurma girişimi I. Apama'dan sonraki dönemlerde de kendini görünür kılmıştır. Kraliçe III. Laodike'nin kraliyet içerisindeki sosyal icraatları kapsamında yer alan resmi yazışmalarının aile kurumunun korunması ve desteklenmesi amacı taşıdığı da gözlemlenmiştir. Kraliçe III. Laodike bu sosyal yardımların ardından kent meclisleri tarafından onure edilmiş bu durum krallık ile kentler arasındaki ilişkilerde kraliçelerin faaliyetlerinin öneminin anlaşılmasını sağlamıştır.

Seleukos kralları, kraliçelerini Hellen dünyasına tanıtmak amacıyla bazı kentlere onların isimlerini vermiştir. Siyasi ve ticari açıdan stratejik noktada bulunan bu kentler ile birlikte Seleukoslar hem kraliyet içerisindeki egemenliklerini aktif kılmak ve ekonominin canlanmasını sağlamak, hem de kraliçelere saygınlık kazandırmak istemişlerdir.

Herhangi bir coğrafyadaki egemenliğin en güçlü simgelerinden biri olan sikke darp ettirmenin tıpkı diğer Hellenistik krallıkların kraliçelerinde olduğu gibi Seleukoslarda da görülmesi Kraliçe IV. Laodike ile gerçekleşmiştir. Sonrasında Kraliçe Kleopatra Thea'nın bastırmış olduğu sikkeler, onun yönetimi tek başına üstlendiğini ve siyasi güç elde ettiğini göstermiştir. Ayrıca Seleukoslardaki Ptolemaios prensesleri, Anadoludaki Hellenistik krallıkların prenseslerine göre daha fazla siyasi güç elde etmişlerdir. Ptolemaios kökenli kraliçelerin siyasi hırsı aynı zamanda diğer Seleukos kraliçelerini de etkilemiştir. Bu etki kraliçelerin krallıkta egemenlik kurma isteği ve taht mücadelelerini

beraberinde getirmiştir. Ancak Seleukos kraliçelerinin siyasi ve kamusal bağlamdaki faaliyetleri kralın etkisiyle birlikte sağlamlaşmış ve bu durum kraliçelerin yetkinliğinin artmasında önemli görülmüştür.

KAYNAKLAR

- Adams, Winthrop Lindsay. "Alexander's Successors to 221 BC". *A Companion to Ancient Macedonia*. ed. Joseph Roisman vd. 208-224. Oxford: Wiley-Blackwell Publishing, 2010.
- Ager, Sheila-Hardiman, Craig. "Female Seleukid Portraits: Where Are They?". *Seleukid Royal Women Creation, Representation and Distortion of Hellenistic Queenship in the Seleukid Empire*. ed. Altay Coşkun vd. 143-174. Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2016.
- Akalın, Ayşe Gül. "Eskiçağda Grek Kadınının Toplumsal Yaşantısı". *TAD* 21/33 (2003), 17-47.
- Akalın, Ayşe Gül. "Troas Synoikisis'i Synoecism in The Troad". *AÜDTCF* 22/33 (2003), 1-16.
- Akurgal, Ekrem. *Anadolu Kültür Tarihi*. Ankara: Tübitak Yayınları, 2015.
- Almagor, Eran. "Seleukid Love and Power: Stratonike I". *Seleukid Royal Women Creation, Representation and Distortion of Hellenistic Queenship in the Seleukid Empire*. ed. Altay Coşkun vd. 67-86. Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2016.
- Alten, Elif. III. *Antiokhos'un Hellenistik Krallıklar ve Roma ile Olan İlişkileri*. Antalya: Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015.
- Anson, M. Edward. "Diodorus and The Date of Triparadeisus". *AJP*, The Johns Hopkins University Press Vol. 107, No. 2 (1986), 208-217.
- Anson, M. Edward. "The Dating of Perdiccas' Death and The Assembly at Triparadeisus". *GRBS* 43 (2003), 373-390.
- Anson, M. Edward. *Alexander's Heirs: The Age of The Successors*. London: Wiley Blackwell Publishing, 2014.
- Aperghis, G. George. *The Seleukid Royal Economy-The Finances and Financial Administration of The Seleukid Empire*. Cambridge: Cambridge University Press 2004.
- Appianos. *Rhomaika (Syriake), (Mithradateios)*. *Appian's Roman History*. çev. Horace White. Vol. I-IV. The Loeb Classical Library, 1912-1913.
- Arrianus. *Anabasis, Arrian*. çev. Peter A. Brunt. I-II. The Loeb Classical Library, 1976-1983.
- Arrianus. *İskender'in Anabasis'i*. çev. Hayrullah Örs. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı, 1945.
- Arrianus. "Ta Meta Alexandron. Arrianus. İskender'den Sonraki Olaylar". çev. Sevgi Sarıkaya. *Cedrus* Vol. 1 (2013), 329-345.
- Arslan, Murat. *Antikçağ Anadolu'sunun Savaşçı Kavmi Galatlar*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2000.

- Arslan, Murat. "I. Mithradates-Roma Savaşı Rhodos ve Lykia'nın Durumuna Genel Bakış". *Likya İncelemeleri I*. ed. Sencer Şahin vd. 115-128. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2002.
- Arslan, Murat. *Romanın Büyük Düşmanı Mithradates VI Eupator*. İstanbul: Odin Yayıncılık, 2007.
- Arslan, Murat. *İstanbul'un Antikçağ Tarihi-Klasik ve Hellenistik Dönemler*. İstanbul: Odin Yayıncılık, 2010.
- Arslan, Mustafa. *Anadolu'da Hellenistik Dönem'de Resmi Yazışmalar-Kraliyet Mektupları, Kent Kararnameleri, Anlaşmalar*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2019.
- Arslantaş, Yüksel- Yılmaz, Cuma Ali. "Hellenizmin Gölgesinde Diadokhlar Dönemi". *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 27/2 (2017), 361-374.
- Austin, Michel. *The Hellenistic World From Alexander to The Roman Conquest-A Selection of Ancient Sources in Translation*. Cambridge: Cambridge University Press, Second Edition, 2006.
- Ayçiçek, Kadir. *III. Antiokhos'un Küçükasya Politikası*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Bagnall, S. Roger-Derow, Peter. *The Hellenistic Period: Historical Sources in Translation*. Malden, Oxford: Blackwell Publishing, 1981, 2004.
- Bahar, Hasan. *Eskiçağ Uygarlıkları*. Konya: Kömen Yayınları, 8. Baskı, 2019.
- Bar-Kochva, Bezalel. *Judas Maccabaeus-The Jewish Struggle The Seleucids*. Cambridge: Cambridge University Press, 1989.
- Barrett, E. Caitlin. *Egyptianizing Figurines From Delos-A Study in Hellenistic Religion*. ed. William. V. Harris. Vol. 36, Leiden, Boston: Brill, 2011.
- Bartlett, Brett. "The Fate of Kleopatra Tryphaina, or: Poetic Justice in Justin". *Seleukid Royal Women Creation, Representation and Distortion of Hellenistic Queenship in the Seleukid Empire*. ed. Altay Coşkun vd. 135-142. Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2016.
- Bencivenni, Alice. "The King's Words: Hellenistic Royal Letters in Inscriptions". *State Correspondence in the Ancient World: From New Kingdom Egypt to the Roman Empire*. ed. Karen Radner. 141-171. Oxford, New York: Oxford University Press, 2014.
- Benek, Mehmet Sait. *III. Antiokhos'un Küçük Asia Politikası (MÖ. 223-187)*. Muğla: Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012.
- Bevan, R. Edwyn. *The House of Seleukos*. Vol. 1. London: Edward Arnold Publisher, 1902.
- Bevan, R. Edwyn. *The House of Seleucus*. Vol. 2. London: University of Michigan Libraries, 1902.

- Bevan, R. Edwyn. *A History of Egypt Under the Ptolemaic Dynasty*. New York: Routledge Taylor & Francis Group, 1927.
- Bickerman, Elias. "The Seleucid Period". *The Cambridge History of Iran-The Seleucid, Parthian and Sasanian Periods*. ed. Ehsan Yarshater. 3-20. Vol. 3/1. Cambridge: Cambridge University Press, 2000.
- Bielman Sánchez, Anne. "Régner au Féminin. Réflexions Sur Les Reines Attalides et Séleucides". *L'Orient méditerranéen de la mort d'Alexandre aux campagnes de Pompée*. ed. Francis Prost. 41-61. Rennes: PUR-Pallas, 2003.
- Bierbrier, L. Morris. *Historical Dictionary of Ancient Egypt*. Lanham, Maryland: Scarecrow Press, 2008.
- Billows, Richard. *Antigonos the One-Eyed and The Creation of The Hellenistic State*. Berkeley-Los Angeles: University of California Press, 1990.
- Billows, Richard. *Kings and Colonists. Aspects of Macedonian Imperialism*. Leiden: Brill, 1995.
- Bingen, Jean. *Hellenistic Egypt: Monarchy, Society, Economy, Culture*. ed. Roger S. Bagnall vd. Berkeley-Los Angeles: University of California Press, 2007.
- Black, Jeremy-Green, Anthony. *Mezopotamya Mitolojisi Sözlüğü Tanrılar İfritler Semboller*. İstanbul: Köprü Yayınları, 2017.
- Blundell, Susan. *Women in Ancient Greece*. Cambridge: Harvard University Press, 1995.
- Boehm, Ryan. *City and Empire in The Age of The Successors-Urbanization and Social Response in The Making of the Hellenistic Kingdoms*. Oakland, California: University of California Press, 2018.
- Boiy, Tom. *Late Achaemenid and Hellenistic Babylon*. Paris: Uitgeverij Peeters-Departement Oosterse Studies, 2004.
- Bosch, M. E. Phil. *Helenizm Tarihinin Anahatları*. çev. Afif Erzen. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Enstitüsü Yayınları, 1942.
- Bosworth A. Brian. "The Death of Alexander the Great: Rumour and Propaganda". *Classical Quarterly* 21 (1971), 112-136.
- Bosworth A. Brian. -Wheatley, V. Patrick. "The Origins of The Pontic House". *JHS* Vol. 118 (1998), 155-164.
- Bouchier, S. Edmund. *A Short History of Antioch, 300 B.C.-A.D. 1268*. London: Oxford Basil Blackwell, 1921.
- Braund, David. "After Alexander: The Emergence of The Hellenistic World, 323-281". *A Companion to the Hellenistic World*. ed. Andrew Erskine. 19-34. Malden, Oxford: Blackwell Publishing, 2003.
- Breebaart, B. Abraham. "King Seleucus I, Antiochus and Stratonice". *Mnemosyne Fourth Series* Vol. 20. Fasc. 2 (1967), 154-164.

- Bringmann, Klaus-Von Steuben, Hans. *Schenkungen Hellenistischer Herrscher an Griechische Städte und Heiligtümer, Teil I: Zeugnisse und Kommentare*. Akademie Verlag, 1995.
- Brosius, Maria. *Women in Ancient Persia: 599-33 BC*. Oxford, New York: Oxford University Press, 1996.
- Bryce, Trevor. *Ancient Syria: A Three Thousand Year History*. Oxford: Oxford University Press, 2014.
- Bulut, Esra. “Kappadokia Kralı V. Ariarathes”. *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi S. II* (2019), 148-161.
- Burstein, M. Stanley. *The Reign of Cleopatra*. London: Greenwood Press, 2004.
- Butcher, Kevin. *Roman Syria and The Near East*. London: The British Museum Press, 2003.
- Caman, F. Ayşe. *Ptolemaioslar Hanedanlığı’nın İlk Yüzyılında Kraliçeler*. İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2005.
- Canepa, P. Matthew. “Seleukid Sacred Architecture, Royal Cult and The Transformation of Iranian Culture in the Middle Iranian Period”. *Iranian Studies* 48/1 (2014), 1-27.
- Carney, D. Elizabeth. “Alexander and Persian Women”. *AJP* Vol. 117. No. 4. The Johns Hopkins University Press (1996), 563-583.
- Carney, D. Elizabeth. *Women and Monarchy in Macedonia*. Norman: University of Oklahoma Press, 2000.
- Carney, D. Elizabeth. *Olympias: Mother of Alexander the Great*. New York, London: by Routledge, 2006.
- Carney, D. Elizabeth. “Being Royal and Female in The Early Hellenistic Period”. *Creating a Hellenistic World*. ed. Andrew Erskine vd. 195-220. Swansea: Classical Press of Wales, 2011.
- Carney, D. Elizabeth. “Oikos Keeping: Women and Monarchy in the Macedonian Tradition”. *A Companion to Women in The Ancient World*. ed. Sharon L. James vd. 304-315. Wiley-Blackwell Publishing, 2012.
- Chamoux, François. *Hellenistic Civilization*. çev. Michel Roussel. Oxford: Blackwell Publishing, 2002.
- Chaniotis, Angelos. *War in the Hellenistic World: A Social and Cultural History*. Malden, Oxford: Blackwell Publishing, 2005.
- Charles, B. Michael. “Elephants at Raphia: Reinterpreting Polybius 5.84-5”. *The Classical Quarterly* 57, Cambridge University Press (2007), 306-311.
- Chrubasik, Boris. *Kings and Usurpers in the Seleukid Empire the Men who Would be King*. Oxford: Oxford University Press, 2016.
- Cohen, M. Getzel. “The Diadochoi and The New Monarchies”. *Athenaeum* 52 (1974), 177-179.

- Cohen, M. Getzel. *The Hellenistic Settlements in Europe, the Islands, and Asia Minor*. California: University of California Press, 1995.
- Cohen, M. Getzel. *The Hellenistic Settlements in Syria, the Red Sea Basin, and North Africa*. California: University of California Press, 2006.
- Cohen, M. Getzel. *The Hellenistic Settlements in The East from Armenia and Mesopotamia to Bactria and India*. California: University of California Press, 2013.
- Cornelius Nepos. *On The Great Generals of Foreign Nations*. çev. John C. Rolfe. The Loeb Classical Library, 1966.
- Coşkun, Altay. “Deconstructing a Myth of Seleucid History: The So-Called “Elephant Victory” Over the Galatians Revisited”. *Phoenix* Vol. 66. No. 1/2, Classical Association of Canada (2012), 57-73.
- Coşkun, Altay. “Laodike I, Berenike Phernophoros, Dynastic Murders, and The Outbreak of The Third Syrian War (253-246 BC)”. *Seleukid Royal Women Creation, Representation and Distortion of Hellenistic Queenship in the Seleukid Empire*. ed. Altay Coşkun vd. 107-134. Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2016.
- Crowther, V. Charles. “Iasos in The Early Second Century B.C.: A Note on OGIS 237”. *Bulletin of the Institute of Classical Studies* No. 36 (1989), 136-138.
- Debevoise, C. Neilson. *A Political History of Parthia*. Chicago: The University of Chicago Press, 1938.
- Debord, Pierre. “Le Culte Royal Chez Les Séleucides”. *L'Orient Méditerranéende la mort d'Alexandre aux campagnes de Pompée*. ed. Francis Prost. 281-308, Pallas, 2003.
- Demircioğlu, Halil. *Roma Tarihi*. I. Cilt: Cumhuriyet. Ankara: TTK, 2019.
- Dimitru, G. Adrian. “Kleopatra Selene-A Look at The Moon and Her Bright Side”. *Seleukid Royal Women Creation, Representation and Distortion of Hellenistic Queenship in the Seleukid Empire*. ed. Altay Coşkun vd. 253-272. Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2016.
- Diodorus Siculus. *Bibliothèque Historique. Diodorus of Sicily*. çev. Charles H. Oldfather, Vol. I-VI. çev. Charles L. Sherman, Vol. VII. çev. C. Bradford Welles, Vol. VIII. çev. Russel M. Geer, Vol. IX-X; çev. Francis R. Walton. Vol. XI-XII. The Loeb Classical Library, 1933-2004.
- Dodd, Rebecca. *Coinage and Conflict: The Manipulation of Seleucid Political Imagery*. Glasgow: University of Glasgow, Doktora Tezi, 2009.
- Doğancı, Kamil. “Bithynia Tarihi I-Bithynia Krallığı (MÖ. 297-MÖ.74)”. *Bursa Defteri* (2003), 74-84.
- Doruk, Seyhan. “Aphrodisias'taki Aphrodit Tapınağı Tamenosu”. *AÜDTÇF* 33/1-2 (1990), 89-102.

- Downey, Glanville. *A History of Antioch in Syria from Seleucus to The Arab Conquest*. Princeton: Princeton University Press, 1961.
- Droysen, J. Gustav. *Büyük İskender Tarihi*. çev. Prof. Dr. Bekir S. Baykal. Ankara: Panama Yayınları, 2020.
- Ehling, Kay. *Untersuchungen Zur Geschichte der Späten Seleukiden (164-63 v.Chr.), vom Tode des Antiochos IV. Bis zur Einrichtung der Provinz Syria Unter Pompeius*. Historia Einzelschriften, 196, Franz Steiner Verlag, 2008.
- Emir, Osman. *Hellenistik ve Roma Dönemleri'nde Pontos (MÖ. IV. yy.-MS. III. yy.)*. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2014.
- Engels, Donald. "A Note on Alexander's Death". *Classical Philology* Vol. 73. No. 3. The University of Chicago Press (1978), 224-228.
- Engels, David-Erickson, Kyle. "Apama and Stratonike: Marriage and Legitimacy". *Seleukid Royal Women Creation, Representation and Distortion of Hellenistic Queenship in the Seleukid Empire*. ed. Altay Coşkun vd. 39-68. Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2016.
- Erickson, Kyle. *The Early Seleukids, Their Gods and Their Coins*. London, New York: by Routledge, 2019.
- Errington, R. Malcolm. *Hellenistik Dünya Tarihi MÖ 323-30*. çev. Gülşah Günata. 2. Basım, İstanbul: Homer Kitabevi, 2020.
- Erskine, Andrew. "From Alexander to Augustus". *A Companion to Hellenistic Literature*. ed. James J. Clauss vd. 17-29. Wiley-Blackwell Publishing, 2010.
- Ferguson, W. Scott. "Notes on Greek Inscriptions". *Classical Philology* Vol. II. No. 4 (1907), 401-406.
- Flinterman, J. Jan. "Pannucome Revisited Lines 11-13 of The Laodice Inscription Again". *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*, Dr. Rudolf Habelt GmbH, Vol. 181 (2012), 79-87.
- Fontenrose, Joseph. *Didyma: Apollo's Oracle, Cult and Companions*. California: University of California Press, 1988.
- Fraser, P. Marshall. *Greek Ethnic Terminology*. Oxford: Oxford University Press, 2009.
- Frye, N. Richard. *The History of Ancient Iran*. München: Verlag C. H. Beck, 1984.
- Gabelko, L. Oleg. "The Dynastic History of The Hellenistic Monarchies of Asia Minor According to The Chronography of George Synkellos". *Mithradates VI and the Pontic Kingdom, Black Sea Studies 9, (The Danish National Research Foundation's Centre for Black Sea Studies)*. ed. Jakop M. Højte. 47-63. Aarhus: Aarhus University Press, 2009.
- Gauthier, Philippe. *Archaeological Exploration of Sardis: Nouvelles Inscriptions de Sardes II*. Hautes Études du Monde Gréco-Romain, 15, Genève: Librairie Droz, 1989.

- Ghita, C. Emilian. "Nysa-A Seleucid Princess in Anatolian Context". *Seleucid Dissolution The Sinking of the Anchor*. ed. Kyle Erickson vd. 107-116. Wiesbaden: Harrassowitz Verlag, 2011.
- Görkay, Kutalmış. "Zeugma Lejyon Yerleşkesi: Yeni Araştırmalar, Sonuçlar ve Ön Değerlendirmeler". *Anadolu/Anatolia* S. 43 (2017), 147-178.
- Grainger, D. John. *Seleukos Nikator: Constructing a Hellenistic Kingdom*. New York: by Routledge, 1990.
- Grainger, D. John. *A Seleukid Prosopography and Gazetteer*. Leiden: Brill, 1997.
- Grainger, D. John. *The Syrian Wars*. Leiden: Brill, 2010.
- Grainger, D. John. *The Rise of The Seleukid Empire (323-223 BC): Seleukos I to Seleukos III*. Barnsley: Pen & Sword Military Publishing, 2014.
- Grainger, D. John. *The Seleukid Empire of Antiochus III: 223-187 BC*: Barnsley: Pen & Sword Military Publishing, 2015.
- Grainger, D. John. *Great Power Diplomacy in The Hellenistic World*. New York: by Routledge, Taylor & Francis Group, 2017.
- Grainger, D. John. *Antipater's Dynasty-Alexander The Great's Regent and His Successors*. England: Pen & Sword Military Publishing, 2019.
- Green, Peter. *Alexander to Actium: The Historical Evolution of The Hellenistic Age*. California: University of California Press, 1990.
- Gruen, S. Erich. "The Coronation of The Diadochi". *Karanos* 1, University of California (2018), 109-119.
- Gutzwiller, Kathryn. *A Guide to Hellenistic Literature*. Oxford: Blackwell Publishing, 2007.
- Habicht, Christian. *The Hellenistic Monarchies*. çev. Peregrine Stevenson. America: The University of Michigan Press, 2006.
- Harders, Ann Cathrin. "The Making of a Queen-Seleukos Nikator and His Wives". *Seleukid Royal Women Creation, Representation and Distortion of Hellenistic Queenship in the Seleukid Empire*. ed. Altay Coşkun vd. 25-38. Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2016.
- Heckel, Waldemar. *The Marshals of Alexander's Empire*. London, New York: by Routledge, Taylor & Francis Group, 1992.
- Heckel, Waldemar. *Who's Who in The Age of Alexander the Great: Prosopography of Alexander's Empire*. Malden, Oxford: Blackwell Publishing, 2006.
- Heckel, Waldemar-Yardley, C. John. *Alexander the Great: Historical Texts in Translation*. Malden, Oxford: Blackwell Publishing, 2004.
- Heidelberg, *Epitome*. "Diadokhoi Kaynaklarından Heidelberg Epitome'si: Metin ve Çevirisi". çev. Sevgi Sarıkaya. *Cedrus* Vol. VII (2019), 389-414.
- Heinen, Heinz. "The-Syrian-Egyptian Wars and The New-Kingdoms of Asia Minör". *CAH* VII, 1 (1984), 412-445.

- Herrmann, Peter. "Antiochos der Große und Teos". *Anadolu/Anatolia* 9 (1965), 29-159.
- Holt, L. Frank. *Alexander The Great and Bactria: The Formation of a Greek Frontier in Central Asia*. Leiden: Brill, 1989.
- Hoover, D. Oliver. "A Dedication to Aphrodite Epekoos for Demetrius I Soter and His Family". *Zeitschrift Für Papyrologie Und Epigraphik* 131 (2000), 106-110.
- Hoover, D. Oliver. "Two Seleucid Notes: II. Laodice IV on The Bronze Coinages of Seleucus IV and Antiochus IV". *AJN* 14 (2002), 81-87.
- Hoover, D. Oliver. "A Revised Chronology for The Late Seleucids at Antioch (121/0-64 BC)". *Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte*, Vol. 56/3. Stuttgart: Franz Steiner Verlag (2007), 280-301.
- Houghton, Arthur. *Coins of the Seleucid Empire from the Collection of Arthur*. New York: The American Numismatic Society, 1983.
- Houghton, Arthur. "The Double Portrait Coins of Alexander I Balas and Cleopatra Thea". *Schweizerische numismatische Rundschau* 67 (1988), 85-93.
- Hölbl, Günther. *A History of The Ptolemaic Empire*. çev. Tina Saavedra. London, New York: by Routledge, 2001.
- Iossif, Panayotis.-Lorber, Catharine. "Laodikai and The Goddess Nikephoros". *L'Antiquité Classique* 76 (2007), 63-88.
- İplikçioğlu, Bülent. *Hellen ve Roma Tarihinin Anahatları*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2007.
- İplikçioğlu, Bülent. *Eski Batı Tarihi I: Giriş, Kaynaklar, Bibliyografya*. Ankara: TTK, 1997.
- Jackson, M. Guida. *Women Leaders of Europe and The Western Hemisphere: A Biographical Reference*. America: Xlibris, 2009.
- Jones, P. Cristopher. "The Decree of Ilion in Honor of a King Antiochus". *GRBS* 34 (1993), 73-92.
- Justinus, *Epitome*. *Justinus: Epitome of Pompeius Trogus*. çev. John S. Watson. Philippic Histories, 1853.
- Kaya, Mehmet Ali. "Suriye Krallığı'nın Büyük Menderes Havzasındaki Kolonileri". *Tarih İncelemeleri Dergisi* 15 (2000), 121-136.
- Kaya, Mehmet Ali. "Batı Anadolu'daki Galat Terörü". *Yerel Tarih Araştırmaları Dergisi* 2 (2000), 79-85.
- Kaya, Mehmet Ali. "Büyük İskender'in Halefleri (Diodokhoi) Savaş ve Siyaset (İ.Ö. 323-306)". *Ömer Çapar'a Armağan*. ed. Turgut Yiğit vd. 177-202. Ankara: Hell Yayıncılık, 2012.
- Kaya, Mehmet Ali. "Keltlerin Anadolu'ya Göçü: Göç Nedenleri, Yolları ve İlk On Yıl". *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılı* S. 13 (2012), 1-16.
- Kaya, Mehmet Ali. *Türkiye'nin Eskiçağ Tarihi-III-Hellenistik Dönem*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları, 2019.

- Kılıç Aslan, Selen. *Ptolemaioslar'ın Küçük Asya Politikası*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012.
- Kosmin, J. Paul. *The Land of The Elephant Kings: Space, Territory, and Ideology in The Seleucid Empire*. Cambridge, London: Harvard University Press, 2014.
- Kosmin, J. Paul. "Seeing Double in Seleucid Babylonia: Rereading the Borsippa Cylinder of Antiochus I". *Patterns of The Past Epitadeumata in The Greek Tradition*. ed. Alfonso Moreno vd. 173-198. Oxford: Oxford University Press, 2014.
- Körpe, Reyhan. "Gönen Civarında Kraliçe Laodike'ye Nafaka Olarak Verilen Arazi". *2. Uluslararası Bandırma ve Çevresi Sempozyumu*. ed: Ahmet Aydın vd. 2-14. Balıkesir: Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi Yayınları, 2019.
- Kurt, Mehmet, "Roma Cumhuriyeti'nin Anadolu Politikası ve Pergamon (Bergama) Krallığı'nın Rolü". *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* S. 23 (2010), 97-111.
- Lerner, D. Jeffrey. *The Impact of Seleucid Decline on The Eastern Iranian Plateau: The Foundations of Arsacid Parthia and Graeco-Bactria*. Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 1999.
- Lequenne, Fernand. *Galat'lar*. Ankara: TTK, 2000.
- Libanius, *Orationes*. Libanius. Norman. *Orationes 1-64*. ed. Richard Foerster. Libanii Opera, Vols. 1-4. Leipzig: Teubner.
- Libanius, *Antioch As a Centre of Hellenic Culture as Observed by Libanius*. çev. Albert F. Norman. Liverpool: Liverpool University Press, 2000.
- Lightman, Marjorie-Lightman, Benjamin. *A to Z Ancient Greek and Roman Women*. New York: Facts On File Publishing, 2008.
- Ma, John. *Antiochus III and The Cities of The Western Asia Minör*. Oxford: Oxford University Press, 1999.
- Macurdy, H. Grace. *Hellenistic Queens: A Study of Woman-Power in Macedonia, Seleucid Syria, and Ptolemaic Egypt*. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1932.
- Magie, David. *Roman Rule in Asia Minor to The End of The Third Century After Christ I-II*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1950.
- Mahaffy Pentland, John. *The Empire of The Ptolemies*. Cambridge: Cambridge University Press, 2014.
- Malalas, Ioannes. *Chronographia. The Chronicle of John Malalas*. çev. Elizabeth Jeffreys vd. Melbourne: Australian Association for Byzantine Studies, 1986.
- Mansel, A. Müfid. *Ege ve Yunan Tarihi*. Ankara: TTK, 2014.
- Martin, R. Thomas. *Eski Yunan Tarihöncesinden Hellenistik Çağ'a*. çev. Ümit H. Yolsal. İstanbul: Say Yayınları, 2012.

- Matheson, B. Susan. "The Goddess Tyche". *An Obsession with Fortune: Tyche in Greek and Roman Art*. ed. Susan B. Matheson. 18-33. Yale University Art Gallery Bulletin, 1994.
- Mcauley, Alex. "Princess & Tigress: Apama of Kyrene". *Seleukid Royal Women Creation, Representation and Distortion of Hellenistic Queenship in the Seleukid Empire*. ed. Altay Coşkun vd. 175-190. Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2016.
- Mcauley, Alex. "Once a Seleucid, Always a Seleucid: Seleucid Princesses and Their Nuptial Courts". *The Hellenistic Court Society*. ed. Andrew Erskine vd. 189-212. Swansea: Classical Press of Wales, 2017.
- Mcdowell, H. Robert. *Stamped and Inscribed Objects From Seleucia on The Tigris*. Humanistic Series, XXXVI, Ann Arbor: University of Michigan Press, 1935.
- Mcging, C. Brian. *The Foreign Policy of Mithridates VI Eupator King of Pontus*. Leiden: Brill Academic Publishers, 1986.
- Mcintosh, R. Jane. *Ancient Mesopotamia: New Perspectives*. California: ABC Clio Publishing, 2005.
- Mehl, Andreas. *Seleukos Nikator und Sein Reich I. Teil: Seleukos' leben und die Entwicklung Seiner Machtsposition*. Louvain: Studia Hellenistica 28, 1986.
- Memnon. *Memnon. Herakleia Pontike Tarihi*. çev. Murat Arslan. İstanbul: Odin Yayıncılık, 2007.
- Mesk, Josef. "Antiochos und Stratonike". *Rheinisches Museum für Philologie Neue Folge* 68, J. D. Sauerländers Verlag (1913), 366-394.
- Millar, Fergus. *The Roman Near East 31 BC-AD 337*. Cambridge, London: Harvard University Press, 1993.
- Miller, Ron.-Browning, Sommer. *Cleopatra*. New York: Chelsea House Publishers, 2008.
- Minas Nerpel, Martina. "Cleopatra II and III: The Queens of Ptolemy VI and VIII as Guarantors of Kingship and Rivals for Power". *Agypten zwischen innerem Zwist und außerem Druck-Die Zeit Ptolemaios' VI. Bis VIII, Internationales Symposium Heidelberg*. ed. Andrea Jordens vd. 58-76. (Philippika 45), 2011.
- Mitchell, Stephen. "Armenia Krallığı". *Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Anadolu-Krallar, İmparatorlar, Kent Devletleri*. ed. Oğuz Tekin. 134-143. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2019.
- Molina Marin, I. Antonio. "Death on The Nile: The Murder of Perdiccas and The River Crossing in Ancient Macedonia". *Karanos* 1 (2018), 87-106.
- Mori, Anatole. "Names and Places: Myth in Alexandria". *A Companion to Greek Mythology*. ed. Ken Dowden vd. 227-242. Malden, Oxford: Wiley-Blackwell Publishing, 2011.

- Morkholm, Otto. *Erken Hellenistik Çağ Sikkeleri-Büyük İskender'in Tahta Çıkışından Apameia Barışı'na Kadar (İ.Ö. 336-188)*. çev. Oğuz Tekin. İstanbul: Homer Kitabevi, 2000.
- Muir, John. *Life and Letters in The Ancient Greek World*. London, New York: by Routledge, Taylor-Francis Group, 2009.
- Musti, Domenico. "Syria and The East". *The Cambridge Ancient History, The Hellenistic World*. ed. Frank W. Walkbank vd. 175-220. (Second Edition). Vol. VII. Part.1. Cambridge: Cambridge University Press, 1984.
- Müller, Sabine. "Stories of The Persian Bride: Alexander and Roxane". *The Alexander Romance in Persia and the East*. ed. Richard Stoneman vd. 295-310. Ancient Narrative Supplementum 15, 2012.
- Müller, Sabine. "The Female Element in The Political Self-Fashioning of The Diadochoi: Ptolemy, Seleucus, Lysimachus and Their Iranian Wives". *After Alexander: The Time of the Diadochi*. ed. Victor A. Troncoso vd. 199-214. Oxford: Oxbow Books, 2013.
- Nagle, D. Brendan-Burstein, S. Mayer. *The Ancient World Readings in Social and Cultural History*. New Jersey: Prentice Hall, Englewood Cliffs, 1995.
- Newell, T. Edward. *Royal Greek Portrait Coins: Being an Illustrated Treatise on The Portrait Coins of The Various Kingdoms, and Containing Historical References to Their Coinages, Mints, and Rulers*. New York: Whitman Publishing Company, 1937.
- Nisbet, Gideon. *Greek Epigram in The Roman Empire: Martial's Forgotten Rivals*. Oxford, New York: Oxford University Press, 2003.
- Ogden, Daniel. *Polygamy, Prostitutes and Death: The Hellenistic Dynasties*. London: Duckworth with The Classical Press of Wales, 1999.
- Ogden, Daniel. "The Royal Families of Argead Macedon and The Hellenistic World". *A Companion To Families in the Greek and Roman Worlds*. ed. Beryl Rawson vd. 92-107. Oxford: Wiley-Blackwell Publishing, 2011.
- Ogden, Daniel. *The Legend of Seleucus Kingship Narrative and Mythmaking in The Ancient World*. Cambridge: Cambridge University Press, 2017.
- Okan, Emre. "Tykhe ya da Fortuna". *Düzce Üniversitesi Sanat Tasarım ve Mimarlık Fakültesi Yayını* Vol.1. No.1 (2016), 1-14.
- Overtoom, L. Nikolaus. *Reign of Arrows: The Rise of The Parthian Empire in The Hellenistic Middle East*. New York: Oxford University Press, 2020.
- Palaz Erdemir, Hatice. "Claudio Loadiceia (Loadiceia Combusta)'dan Ele Geçen Bazı Antik Sikkeler Üzerine Bir Değerlendirme". *Tarih, Kültür, Sanat, Turizm ve Tarım Açısından Uluslararası Sarayönü Sempozyumu*. ed. Hasan Bahar. 45-58. Konya: Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, 2014.

- Pamir, Hatice. *Seleuceia Pieria*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2001.
- Pastor, B. Luis. "Pontos Krallığı". *Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Anadolu-Krallar, İmparatorlar, Kent Devletleri*. ed. Oğuz Tekin. 104-115. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2019.
- Pausanias. *Periegesis tes Hellados. Description of Greece*. çev. William H. S. Jones, Vol. I; III-IV. çev. William H. S. Jones-Henry A. Ormerod, Vol. II. çev. Richard E. Wycherley, Vol. V. Illustrations and Index, The Loeb Classical Library.
- Penrose Jr, D. Walter. "Queens and Their Children: Dynastic Dis/Loyalty in The Hellenistic Period". *Queenship and Power Royal Women and Dynastic Loyalty*. ed. Caroline Dunn vd. 49-66. Palgrave Macmillan, 2018.
- Piejko, Francis. "Episodes From The Third Syrian War in Gurob Papyrus, 246 B.C." *APF* 36 (1990), 13-27.
- Piejko, Francis. "Decree of The Ionian League in Honor of Antiochus I, C.A 267-262 B.C". *Phoenix* 45/2 (1991), 126-147.
- Piejko, Francis. "Antiochus III and Teos Reconsidered". *Belleten* LV, 212 (1991), 13-69.
- Plinius G. Secundus. *Naturalis Historia. Natural History*. çev. Harris Rackham, Vol. I-V; IX. çev. William H. S. Jones, Vol. VI-VIII. çev. David E. Eichholz, Vol. X. The Loeb Classical Library, 1938-2004.
- Plutarkhos. *Bioi parallelo. Demetrius, Alexandros, Lucullus. Plutarch's Lives*. çev. Bernadotte Perrin I-XI. The Loeb Classical Library.
- Plutarkhos. *İskender-Sezar-Paralel Hayatlar*. çev. İo Çokona. Hasan Ali Yücel Klasikler Dizisi, İstanbul: Kültür Yayınları, 2014.
- Pollitt, J. Jorden. *Art in The Hellenistic Age*. Cambridge: Cambridge University Press, 1986.
- Polybius. *Historiai. The Histories*. çev. William R. Paton I-VI. 1922 vd. The Loeb Classical Library.
- Pomeroy, B. Sarah. "Charities For Greek Women". *Mnemosyne*. Fourth Series. Vol. 35, Fasc. 1/2 (1982), 115-135.
- Pomeroy, B. Sarah. *Women in Hellenistic Egypt From Alexander to Cleopatra*. New York: Schocken Books, 1984.
- Pomeroy, B. Sarah vd. *A Brief History of Ancient Greece Politics, Society, and Culture*. New York, Oxford: Oxford University Press, 2004.
- Porphyrus. *Adversus Khristianos. Against the Christians*. çev. G. L. Archer. 1958.
- Radet, Georgius. *De Coloniis a Macedonibus in Asiam cis Taurum Deductis*. Parisiis: Apud E. Thorin, 1892.

- Ramsey, Gillian. "The Queen and The City: Royal Female Intervention and Patronage in Hellenistic Civic Communities". *Gender & History* Vol. 23. No. 3 (2011), 510-527.
- Ramsey, Gillian. "The Diplomacy of Seleukid Women: Apama and Stratonike". *Seleukid Royal Women Creation, Representation and Distortion of Hellenistic Queenship in the Seleukid Empire*. ed. Altay Coşkun vd. 87-103. Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2016.
- Rawlinson, George. *The Sixth Great Oriental Monarchy or Geography, History, and Antiquities of Parthia*. London: Longmans, Green & Company, 1873.
- Rawlinson, George. *The Bactrian Empire Under The Greek Dynasties: Bactria From The Earliest Times to The Extinction of Bactrio-Greek Rule in The Punjab*. Cambridge: The Times of India Office, 1909.
- Reda, Stacy. *Interregnum: Queen Regency in The Seleucid Empire*. Ontario: University of Waterloo, Yüksek Lisans Tezi, 2014.
- Ricketts, M. Linda. "A Dual Queenship in The Reign of Berenice IV". *The Bulletin of the American Society of Papyrologists* Vol. 27. No. 1/4 (1990), 49-60.
- Ridgway, S. Brunilde. "Ancient Greek Women and Art: The Material Evidence". *American Journal of Archaeology*, Archaeological Institute of America: The University of Chicago Press Vol. 91. No. 3 (1987), 399-409.
- Rigsby, J. Kent. *Asylia: Territorial Inviolability in The Hellenistic World*. Berkeley, California: University of California Press, 1996.
- Robert, Louis. "Démodamas de Milet et La Reine Apame". *BCH CVIII* (1984), 467-472.
- Rostovtzeff, Michael. *The Social and Economic History of The Hellenistic World*. Vol. 1. Oxford: Oxford University Press, 1941.
- Roy, Jim. "The Masculinity of The Hellenistic King, When Men Were Men: Masculinity". *Power and Identity in Classical Antiquity*. ed. Lin Foxhall vd. 111-135. London, New York: by Routledge-Taylor Francis Group, 1998.
- Ruge, Walther. "Laodikeia". *Real Encyclopaedia (RE)* XII. 1 (1924), 722-724.
- Salisbury, E. Joyce. *Encyclopedia of Women in The Ancient World*. Oxford, England: ABC Clio Publishing, 2001.
- Sarıkaya, Sevgi. "Barsine: Rhodoslu Mentor'dan Makedoniali İskender'e Uzanan Bir Hayat". *Phaselis V* (2019), 257-282.
- Sarılar, Merve. *Küçükasya'daki Seleukos Kolonileri*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012.
- Sartre, Maurice. *The Middle East Under Rome*. çev. Catherine Porter vd. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 2005.

- Schuler, Cristof. “Küçük Asya’da Seleukoslar Egemenliği”. *Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Anadolu-Krallar, İmparatorlar, Kent Devletleri*. ed. Oğuz Tekin. 14-25. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2019.
- Sevin, Veli. *Anadolu’nun Tarihi Coğrafyası I*. Ankara: TTK, 2019.
- Sheldon, R. Mary. *Rome’s Wars in Parthia Blood in The Sand*. London: Vallentine Mitchell Publishing, 2010.
- Sheppard, Si. *Actium 31 BC Downfall of Antony and Cleopatra*. Oxford, New York: Osprey Publishing, 2009.
- Sherwin White, A. Nicholas. *Roman Foreign Policy in The East, 168 B.C. to A.D. 1*. Norman: University of Oklahoma Press, 1984.
- Sherwin White, Susan. “Shami, The Seleucids and Dynastic Cult: A Note”. *Iran* Vol. 22 (1984), 160-161.
- Sherwin White, Susan. “Seleucid Babylonia: A Case Study For The Installation and Development of Greek Rule”. *Hellenism in the East-The interaction of Greek and non-Greek civilizations from Syria to Central Asia after Alexander*. ed. Amélie Kuhrt vd. 1-31. London: University of California Press, 1987.
- Sherwin White, Susan-Kuhrt, Amelie. “Aspects of Seleucid Royal Ideology: The Cylinder of Antiochus I From Borsippa”. *JHS* Vol. 111 (1991), 71-86.
- Sherwin White, Susan- Kuhrt, Amelie. *From Samarkhand to Sardis: A New Approach to The Seleucid Empire*. Berkeley-Los Angeles: University of California Press, 1993.
- Smith, C. Amy. “Queens and Empresses as Goddesses: The Public Role of The Personal Tyche in The Graeco-Roman World”. *An Obsession with Fortune: Tyche in Greek and Roman Art*. ed. Sabine B. Matheson. 86-105. Yale University Art Gallery Bulletin, 1994.
- Soslu, Salih. “Kappadokia Krallığı’nda Siyasi Evlilikler İle Kurulan İttifaklar. *TAD* 36/61 (2017), 9-29.
- Speidel, A. Michael. “Early Romen Rule in Commagene”. *Heer und Herrschaft im Römischen Reich der Hohen Kaiserzeit* (2009), 563-580.
- Speidel, A. Michael. “Hellenistik Kappadokia Krallığı”. *Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Anadolu-Krallar, İmparatorlar, Kent Devletleri*. ed. Oğuz Tekin. 118-131. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2019.
- Spence G. Iain. *Historical Dictionary of Ancient Greek Warfare, Historical Dictionaries of War Revolution and Civil Unrest*. No.16. Lanham, Maryland, London: The Scarecrow Press, 2002.
- Stanwick, E. Paul. *Portraits of The Ptolemies: Greek Kings as Egyptian Pharaohs*. Texas: The University of Texas Press, 2002.
- Stephanos Byzantios, *Ethnika. Stephani Byzantii Ethnicorum, Quae Supersunt Exrecensione, AUGUSTI MEINEKII*, 1849.

- Stevens, Kathryn. "The Antiokhus Cylinder, Babylonian Scholarship and Seleucid Imperial Ideology". *JHS* Vol. 134 (2014), 66-68.
- Strabon. *Geographika. The Geography of Strabo*. çev. Horace L. Jones I-VIII. The Loeb Classical Library, 1917- 1932.
- Strabon. *Antik Anadolu Coğrafyası, XII-XIII-XIV*. çev. Adnan Pekman. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2000.
- Strootman, Rolf. "Hellenism and Persianism in Iran: Culture and Empire After Alexander The Great". *Samuel Jordan Center for Persian Studies and Culture*. 201-227. No. 7. Irvine: University of California, 2000.
- Strootman, Rolf. "Antiochos IV and Rome: The Festival at Daphne (Syria), The Treaty of Apameia and The Revival of Seleukid Expansionism in The West". *Rome and the Seleukid East: Select Papers From Seleukid Study Day V*. ed. Altay Coşkun vd. 173-215. Collection Latomus 360, Brussels: Éditions Latomus, 2019.
- Sullivan, D. Richard. *Near Eastern Royalty and Rome 100-30 BC*. Toronto: University of Toronto Press, 1990.
- Şimşek, Celal.-Duman, Bahadır. "Lykos Laodikeiası'ndan Bir Grup Yerel Üretim Kandil". *OLBA XXI* (2013), 151- 180.
- Tarn, W. William. *Antigonos Gonatas*. Oxford: Oxford at the Clarendon Press, 1913.
- Tarn, W. William. "The First Syrian War". *JHS* Vol. 46. Part 2 (1926), 155-162.
- Tarn, W. William. "Queen Ptolemais and Apama". *The Classical Quarterly* Vol. 23. No. 3-4, Cambridge University Press (1929), 138-141.
- Tarn, W. William. "The Battle of Actium". *JRS* Vol. 21 (1931), 173-199.
- Tarn, W. William. *The Greeks in Bactria and India*. London: Cambridge University Press, 1938.
- Tarn, W. William. "Two Notes on Seleucid History: 1. Seleucus' 500 Elephants, 2. Tarmita". *JHS* Vol. 60 (1940), 84-94.
- Tarn, W. William. *Hellenistic Civilisation*, haz. Guy T. Griffith, Cleveland, New York: The World Publishing Company-Meridian Books, Third Edition, 1961.
- Taşdöner Özcan, Kevser. "Hellenistik Dönemin Küçük Bir Krallığı: Kommagene. *TOD* 13 (2015), 97-118.
- Taylor, L. Ross. *The Divinity of The Roman Emperor*. Philadelphia: Porcupine Press, 1975.
- Taylor, Michael. *Antiochus The Great*. Barnsley: Pen & Sword Military Publishing, 2013.
- Tekin, Oğuz. *Eski Yunan Tarihi*. İstanbul: İletişim Yayınları, 1995.
- Tekin, Oğuz. *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*. İstanbul: İletişim Yayınları, 13. Baskı, 2019.

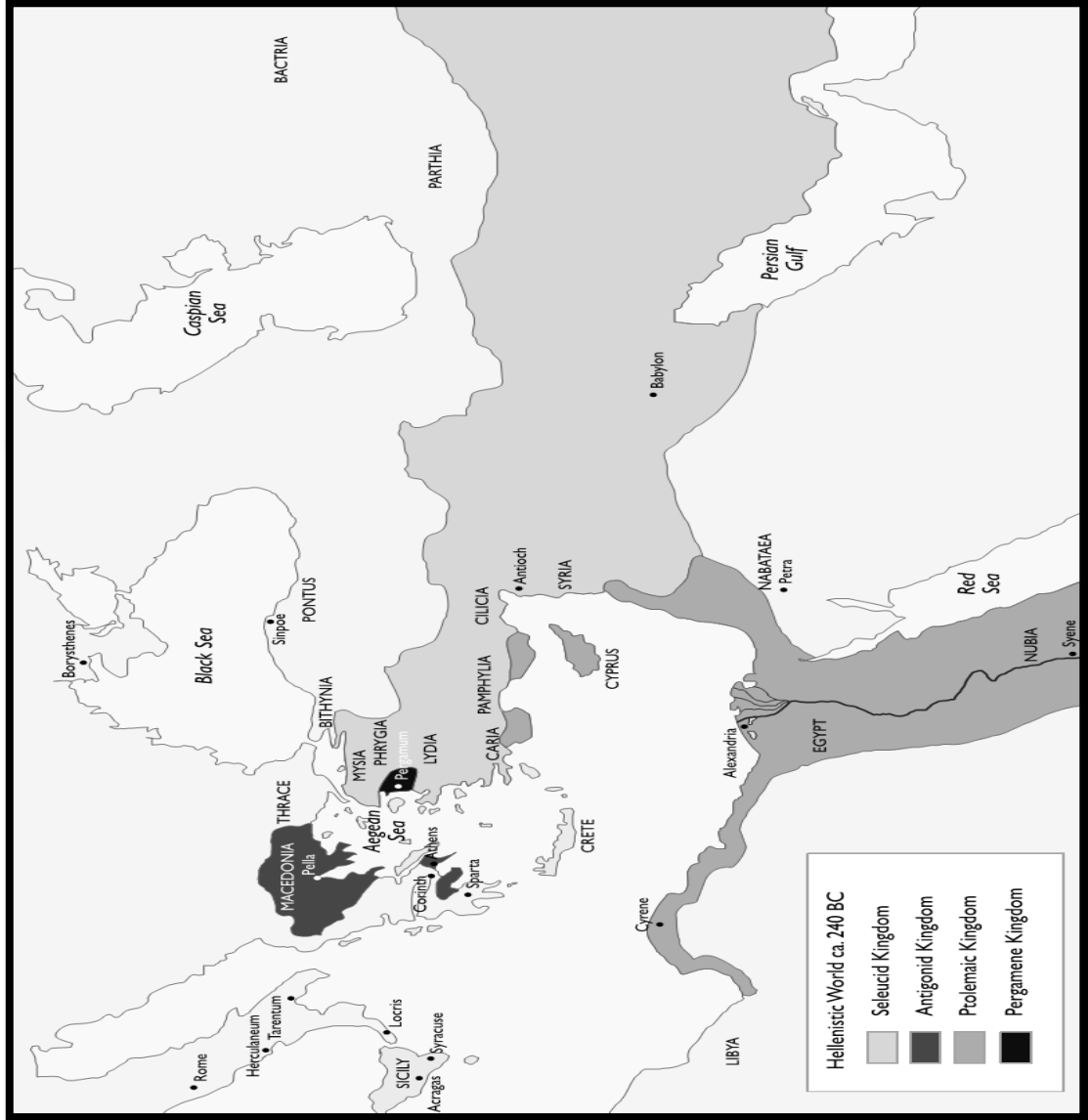
- Tekin, Oğuz. “Büyük İskender: Doğu Seferi ve Hellenistik Çağ”. *Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Anadolu-Krallar, İmparatorlar, Kent Devletleri*. ed. Oğuz Tekin. 2-11. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2019.
- Temizkan, Meltem. *Seleukoslar Döneminde Antiokheia (Antakya)*. Hatay: Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017.
- Temizkan, Meltem. “Seleukoslar Döneminden Dördüz Kent İdari Yapılanmasına Bir Örnek: “Seleukos Tetrapolisi”. *OANNES-Uluslararası Eskiçağ Tarihi Araştırmaları Dergisi* 3/1 (2021), 109-125.
- Tetlow, E. Meier. *Women, Crime and Punishment in Ancient Law and Society*. Vol. 2: Ancient Greece, New York, London: The Continuum International Publishing, 2005.
- Thompson, J. Doroty. “The Hellenistic Family”. *The Cambridge Companion to the Hellenistic World*. ed. Glenn R. Bugh. 93-112. Cambridge: Cambridge University Press, 2006.
- Thonemann, Peter. “The Tragic King: Demetrios Poliorketes and The City of Athens”. *Imaginary Kings: Royal Images in the Ancient Near East, Greece and Rome*. ed. Olivier Hekster vd. 63-86. Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2005.
- Thonemann, Peter. *The Hellenistic World Using Coins as Sources*. Cambridge: Cambridge University Press, 2015.
- Tracy, V. Stephen. “The Date of IG XI 1056 and Pharnakes I of Pontos”. *MDAI (A)* 107 (1992), 307-314.
- Traversari, Gustavo. “La Situazione Viaria di Laodicea Alla Luce Degli Itinerari”. *Romani. Laodicea Di Frigia I* (2000), 9-14.
- Tscherikower, Victor. *Die Hellenistischen Stadtgründungen von Alexander dem Grossen bis Auf die Römerzeit*. Leipzig: Philologus Supplemente 19, 1927.
- Tyldesley, Joyce. *Cronicle of The Queens of Egypt: From Early Dynastic Times to The Death of Cleopatra*. New York: Thames Hudson, 2006.
- Tyldesley, Joyce. *Cleopatra Last Queen of Egypt*. London: Profile Books, 2008.
- Uncu, Ebru. *Eski Mezopotamya ve Yunan Dünyasında Din ve Tanrılar*. Pamukkale: Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.
- Üreten, Hüseyin. “Hellenistik Dönem’de Pergamon’da Görev Yapmış Olan Gymnasiarkhos’ların Onurlandırılmaları”. *AÜDTCF* 43/2 (2003), 175-186.
- Üreten, Hüseyin. *Neşredilmiş Yazıtlar Işığında Hellenistik Dönem’de Pergamon Kenti Tanrı ve Kültleri*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2010.
- Üreten, Hüseyin. “Hellenistik Dönem’de Mezopotamya’nın Siyasal Görüntüsü”. *Eski Mezopotamya’nın Siyasi Tarihi*. ed. L. Gürkan Gökçek vd. 343-382. İstanbul: Değişim Yayınları, 2020.

- Van Oppen De Ruiter, F. Branko. "The Susa Marriages: A Historiographic Note". *Ancient Society* 44 (2014), 25-41.
- Van Oppen De Ruiter, F. Branko. *Berenice II Euergetis: Essays in Early Hellenistic Queenship*. New York: Palgrave Macmillan Publishing, 2015.
- Vatin, Claude. *Recherches Sur le Mariage et la Condition de la Femme Mariée à l'époque Hellénistique*. Paris: E. de Boccard, 1970.
- Versluys, M. John. *Visual Style and Constructing Identity in the Hellenistic World: Nemrut Dağ and Commagene under Antiochos I*. ed. Susan E. Alcock, vd. Universiteit Leiden, The Netherlands: Cambridge University Press, 2017.
- Visscher, S. Marjin. *Beyond Alexandria: Literature and Empire in The Seleucid World*. New York: Oxford University Press, 2020.
- Yavuz, M. Fatih. "Antikçağda Armenia: Kısa bir Tarih". *Yeni Türkiye* C. 60 (2014), 1-12.
- Yenne, Bill. *Alexander The Great-Lessons From History's Undeafed General*. New York: Palgrave Macmillan Publishing, 2010.
- Yıldırım, Ercüment. *Pers Hakimiyetinin Bitiminden Bizans Hakimiyetinin Başlangıcına Kadar Olan Dönemdeki Antik Çağ Yazarlarının Eserlerinde Orta Fırat Bölgesi*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2011.
- Yıldırım, Ercüment. "Antik Yazarların Eserlerinde Zeugma". *Tarihin Peşinde* S. 8 (2012), 93-113.
- Yıldırım, Ercüment. "Antikçağda Evliliklerle Kurulan Müttelikler: I. Antiokhos". *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi* S. 1 (2013), 247-268.
- Yıldırım, Ercüment. "Suriye Eyaleti'nin Kuruluşuna Kadar Roma'nın Doğu Akdeniz'de Korsanlıkla Mücadelesi". *Cedrus* IV (2016), 91-103.
- Yıldırım, Nurgül-Temizkan, Meltem. "Seleukoslar Döneminde Yaşanan Suriye Savaşları Üzerine Bir Değerlendirme". *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 14/39 (2017), 117-131.
- Yıldırım, Nurgül-Temizkan, Meltem. "Seleukoslar Döneminde Antiokheia'da Sosyal ve Kültürel Yaşam Üzerine Analizler". *International Journal of Social Sciences and Education Research* 4/4 (2018), 645- 660.
- Yıldırım, Nurgül-Temizkan, Meltem. "The Wars of Dominion Between Seleucid and Parthian Kingdoms in Mesopotamia". *History Studies* 13/4 (2021), 1357-1368.
- Yıldız, M. Ertan. "Kelainai/Apameia Kibotos ve Nuh Tufanı". *Eskiçağ Yazıları* 2. ed. Eda Akyürek Şahin vd. 17-31. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2012.
- Yurtsever, Adem. "Neokoros Düşüncesinin Kökeni ve Gelişimi: Tanrı, Kutsal Krallık ve Yönetici İlişkisi". *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 15/2 (2015), 1-16.

- Zetterholm, Magnus. *The Formation of Christianity in Antioch: A Social-Scientific Approach to The Seperation Between Judaism and Christianity*. London, New York: by Routledge, 2003.
- Walkbank, F. William. "Monarchies and Monarchic Ideas". *The Cambridge Ancient History, The Hellenistic World*. ed. Frank W. Walkbank vd. 62-100, Second Edition. Vol. VII. Part.1. Cambridge: Cambridge University Press, 1984.
- Weber, Georg. "Die Flüesse von Laodicea". *Mittheilungen Des Kaiserlich Deutschen Archaeologischen Instituts, Athenische Abtheilung (AM)* XXIII (1898), 178-195.
- Whitehorne, John. *Cleopatra*. London-New York: by Routledge. 1994.
- Wiesehofer, Josef. "Fars Under Seleucid and Parthian Rule". *The Age of the Parthians The Idea of Iran*. ed. Vesta S. Curtis vd. 37-49. Vol. 2. London, New York: I.B. Tauris Publishing, 2007.
- Winder, Stephanie. "The Hands of Gods? Poison in The Hellenistic Court". *The Hellenistic Court: Monarchic Power and Elite Society from Alexander to Cleopatra*. ed. Andrew Erskine vd. 373-407. Swansea: The Classical Press of Wales, 2017.
- Winter, Engelbert. "Kommagene: Seleukoslar, Parthlar ve Romalılar Arasında". *Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Anadolu-Krallar, İmparatorlar, Kent Devletleri*. ed. Oğuz Tekin. 166-193. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2019.
- Wright, L. Nicholas. "A Note on Cleopatra Thea, Antiochus Grypus, and Athens". *Mediterranean Archaeology*. Meditarch Publisher (2008), 39-42.
- Wong, K. W. Julia. *Cleopatra I, The First Female Ptolemaic Regent: Her Predecessors, Policies, and Precedents*. Kanada: University of British Columbia, Yüksek Lisans Tezi, 1998.
- Worthington, Ian. *Ptolemy I King and Pharaoh of Egypt*. Oxford: Oxford University Press, 2016.

EKLER

Ek : 1. Hellenistik Devletler Haritası

Kaynak: Andrew Erskine, "From Alexander to Augustus", *A Companion to Hellenistic Literature*, ed. James J. Clauss vd. (Wiley-Blackwell Publishing, 2010), 18.

Ek : 2. Seleukos Prensesi/Kommagene Kraliçesi VII. Laodike Thea

Kaynak: Sullivan, *Near Eastern Royalty and Rome 100-30 BC*, 124.

Ek : 3. Seleukos Kralı VIII. Antiokhos Grypos, Seleukos Kraliçesi Kleopatra Tryphaena ve Seleukos Prensesi/Kommagene Kraliçesi VII. Laodike Thea (Kaya Kabartmalarına Ait Çizimler-Nemrut Dağı)

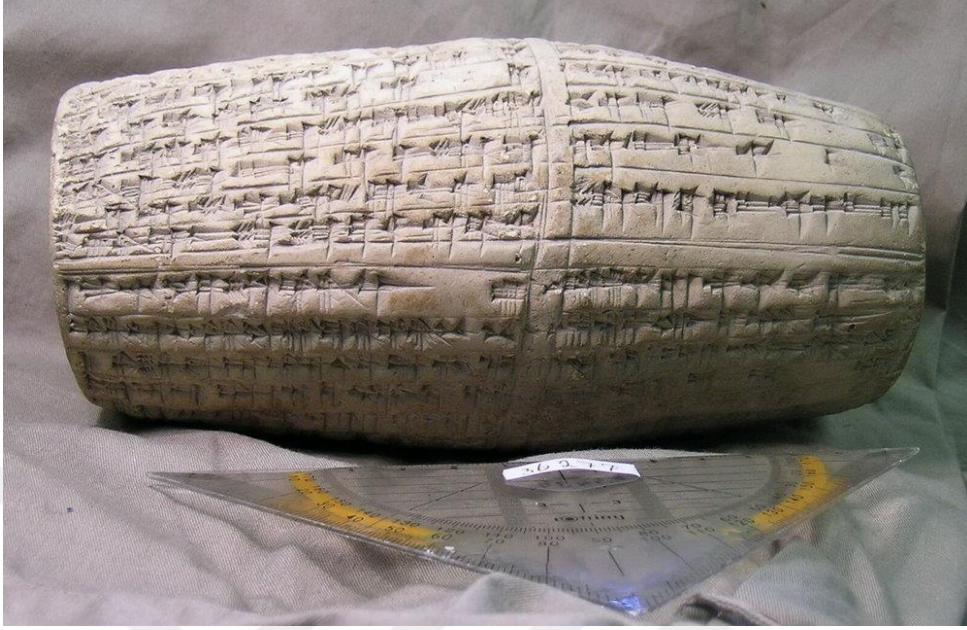
Kaynak: Versluys, *Visual Style and Constructing Identity in the Hellenistic World: Nemrut Dağ and Commagene under Antiochos I*, 64.

Ek : 4. I. Kleopatra Sikke

Kaynak: Whitehorne, *Cleopatra*.

Ek : 5. Borsippa (Antiokhos) Silindir

Kaynak: BM

Ek : 6. Kraliçe III. Laodike'nin Iasos'a (Kıyıkışlacık Köyü/Güllük/Muğla) Mektubu (MÖ 196)

Kaynak: Bringmann- Von Steuben, *Schenkungen Hellenistischer Herrscher an Griechische Städte und Heiligtümer*, no. 297; Alice Bencivenni, "The King's Words: Hellenistic Royal Letters in Inscriptions", *State Correspondence in the Ancient World: From New Kingdom Egypt to the Roman Empire*, ed. Karen Radner (Oxford, New York: Oxford University Press, 2014), 157.

Ek : 7. III. Laodike Bronz Portre Taç

Kaynak: Altes Museum, Berlin; Ager-Hardiman, "Female Seleukid Portraits: Where Are They?", 160.

Ek : 8. IV. Laodike Bronz Sikke

Kaynak: Dodd, *Coinage and Conflict: The Manipulation of Seleucid Political Imagery*, 202.

Ek : 9. IV. Laodike ve oğlu Antiokhos Sikke

Kaynak: Hoover, "Two Seleucid Notes: II. Laodice IV on The Bronze Coinages of Seleucus IV and Antiochus IV".

Ek : 10. I. Demetrios ve IV. Laodike/V. Laodike Sikke

Kaynak: BMC Seleucids, XV.2.

Ek : 11. Kleopatra Thea ve I. Aleksandros Balas Çift Portre Sikkeler

Kaynak: Houghton, "The Double Portrait Coins of Alexander I Balas and Cleopatra Thea".

Ek : 12. Kleopatra Thea ve I. Aleksandros Balas Gümüş Sikke (Seleukeia Pieria)

Kaynak: American Numismatic Society; Smith, “Queens and Empresses as Goddesses: The Public Role of The Personal Tyche in The Graeco-Roman World”.Ayrıca bkz. Arthur Houghton, *Coins of the Seleucid Empire from the Collection of Arthur* (New York: The American Numismatic Society, 1983).

Ek : 13. Kleopatra Thea Sikke (Ake-Ptolemais)

Kaynak: BMC Seleucids, XXIII.1.

Ek : 14. Kleopatra Thea ve VIII. Antiokhos Grypos Sikke-1

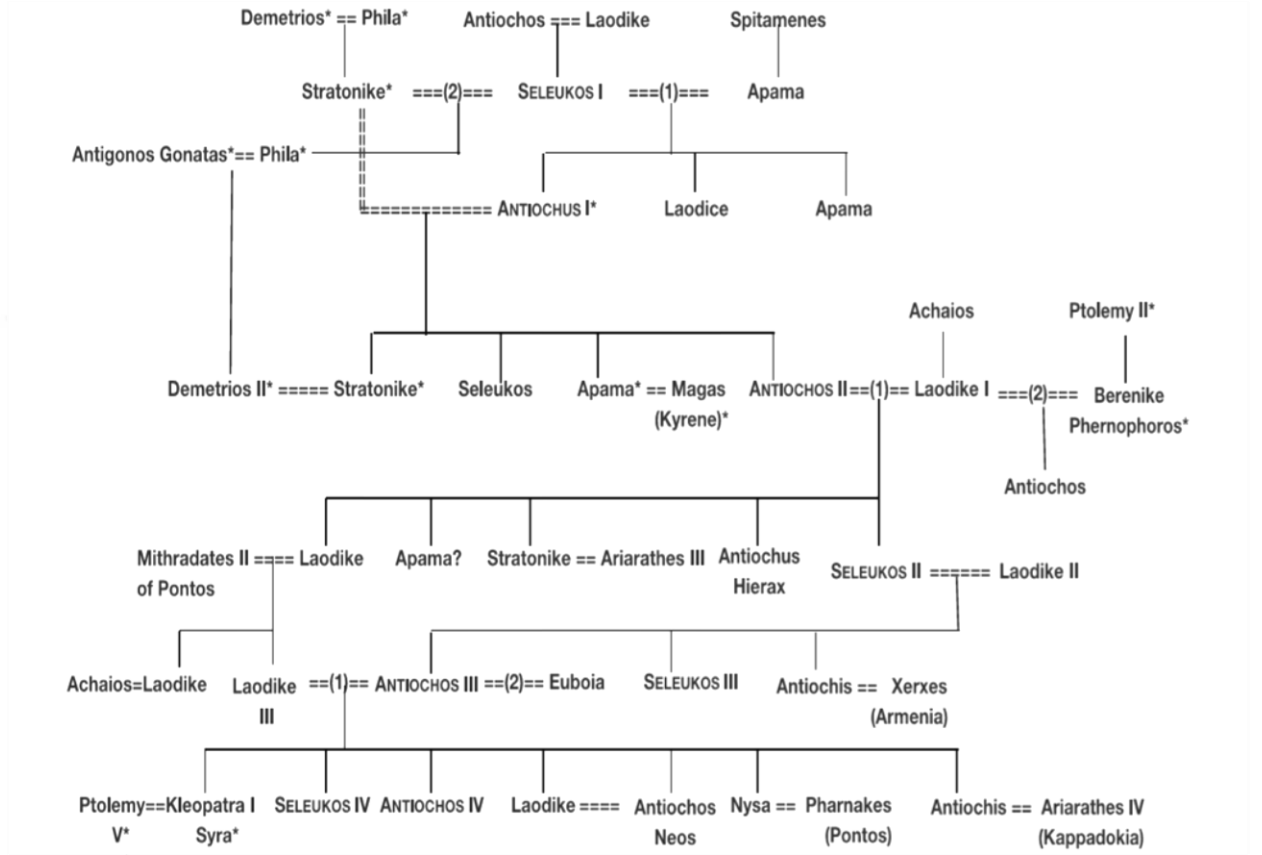
Kaynak: BMC Seleucids, XXIII. 2.

Ek : 15. Kleopatra Thea ve VIII. Antiokhos Grypos Sikke-2

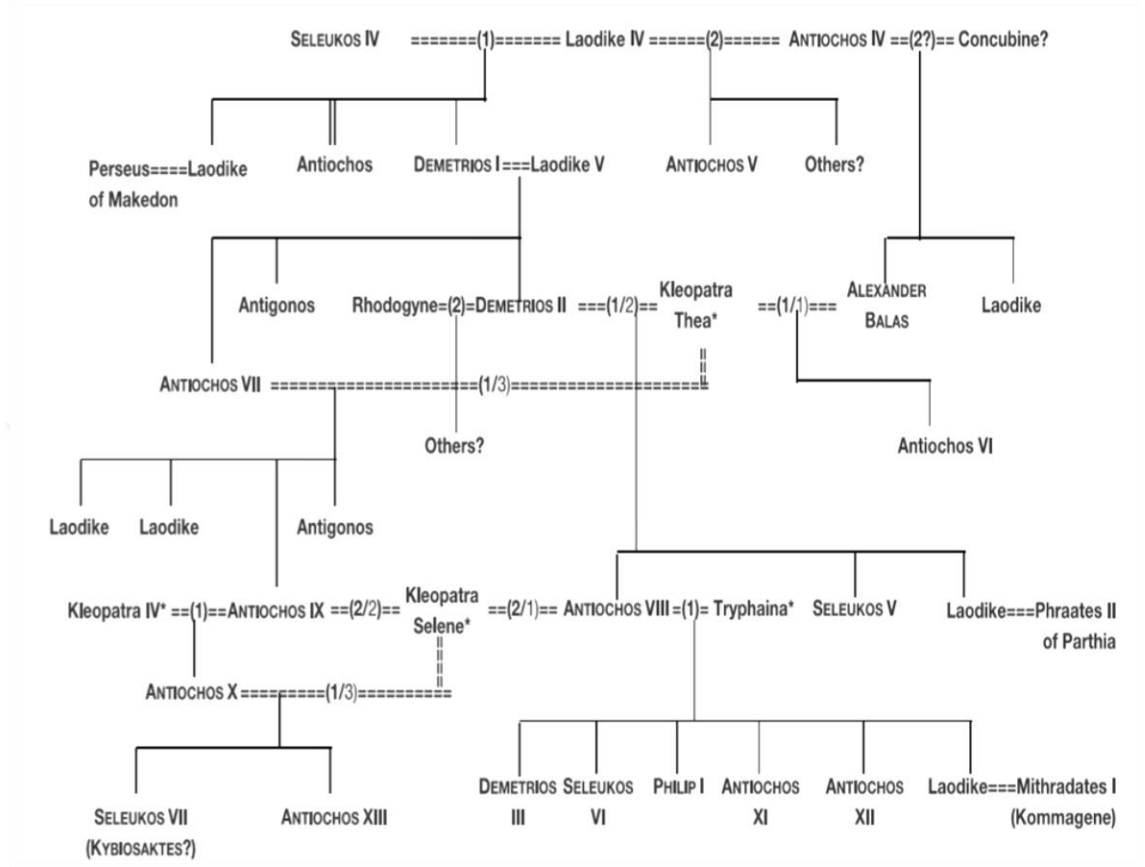

Kaynak: BMC Seleucids, XXIII. 3; Edward T. Newell, *Royal Greek Portrait Coins: Being an Illustrated Treatise on The Portrait Coins of The Various Kingdoms, and Containing Historical References to Their Coinages, Mints, and Rulers* (New York: Whitman Publishing Company, 1937); Arthur Houghton, *Coins of the Seleucid Empire from the Collection of Arthur* (New York: The American Numismatic Society, 1983).

Ek : 16. Seleukos Hanedan Üyeleri⁶⁹³

⁶⁹³ Tablolar, editörlüğünü Altay Coşkun ve Alex Mcauley'in yapmış olduğu *Seleukid Royal Woman Creation, Representation and Distortion of Hellenistic Queenship in the Seleukid Empire*, 2016 adlı kitaptan alınmıştır.

===== Evlilik

* Adı diğer listelerde de geçmektedir.

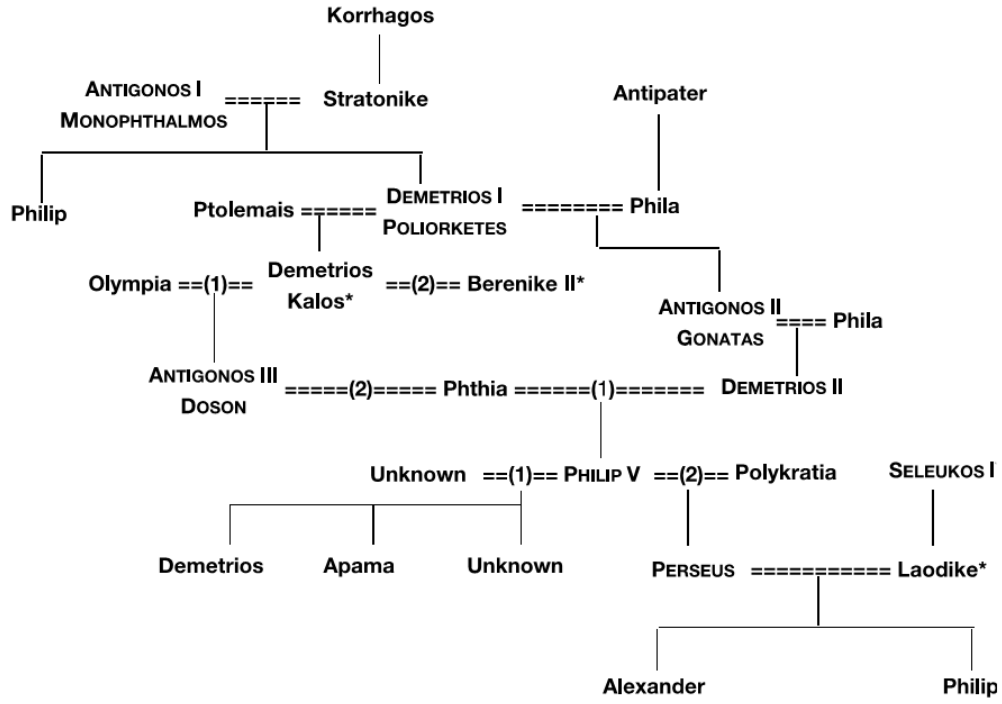
Genealogical chart of the Ptolemaic dynasty of Egypt, showing the lineage from Ptolemy I Soter to Ptolemy XIV Philopator. The chart includes names of rulers, their spouses, and children, with some names marked with an asterisk to indicate disputed or uncertain status. The chart is organized into a hierarchical structure with vertical lines for descent and horizontal lines for marriages. Some lines are dashed, indicating uncertain or disputed relationships. The chart starts with Ptolemy I Soter and Berenike I, and ends with Ptolemy XIV Philopator and Kleopatra VII.

```

graph TD
    L1[Lagos ===== Arsinoë] --- L2[PTOLEMY I ===== (2) ===== Berenike I == (1) == Philip]
    L2 --- L3[Arsinoë II == (3/2) == PTOLEMY II == (1) = Arsinoë I]
    L2 --- L4[Magas* ===== Apama*]
    L3 --- L5[Berenike Phernophoros*]
    L3 --- L6[PTOLEMY III ===== (2) ===== Berenike II == (1) == Demetrios Kalos]
    L6 --- L7[PTOLEMY IV ===== Arsinoë III]
    L7 --- L8[Kleopatra I* ===== PTOLEMY V]
    L8 --- L9[PTOLEMY VI == (1) == Kleopatra II == (2) == PTOLEMY VIII =====]
    L9 --- L10[Ptolemy Memphites]
    L9 --- L11[errenike]
    L9 --- L12[Ptolemy Eupator]
    L9 --- L13[PTOLEMY]
    L9 --- L14[Kleopatra Thea*]
    L9 --- L15[Kleopatra III =====]
    L15 --- L16[PTOLEMY X =====]
    L15 --- L17[Kleopatra Selene* == (2) == PTOLEMY IX == (1) =]
    L15 --- L18[Kleopatra IV*]
    L15 --- L19[Kleopatra Tryphaina*]
    L16 --- L20[===== Berenike III]
    L20 --- L21[Kleopatra V =====]
    L21 --- L22[PTOLEMY XII]
    L21 --- L23[Ptolemy of Cyprus]
    L22 --- L24[PTOLEMY XIII]
    L22 --- L25[Arsinoë IV]
    L22 --- L26[Berenike IV]
    L22 --- L27[Kleopatra VII]
    L22 --- L28[Ptolemy XIV Philopator]
  
```

* Adı diğer listelerde de geçmektedir.

Ek : 128. Antigonos Hanedan Üyeleri

==== Evlilik

* Adı diğer listelerde de geçmektedir.